

DET KONGELIGE
FORSVARSDPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2007–2008)

FOR BUDSJETTÅRET 2008

Utgiftskapitler: 1700–1795

Inntektskapitler: 4700–4799

Innhold

Del I			
Innledende del	9	3.6.2	Oppgaver som ikke er dimensjonerende for Forsvarets struktur
1 Kort omtale av forsvars- budsjettet for 2008	11	3.6.3	Øvrige aspekter ved utførelse av Forsvarets oppgaver
1.1 Overordnet mål	11	3.7	Strategisk målstyring av Forsvaret
1.2 Sikkerhetspolitiske utviklingstrekk	11	3.7.1	Leveranser
1.3 Hovedmål og prioriteringer	12	3.7.2	Økonomi
1.4 Økonomiske rammer	16	3.7.3	Interne prosesser
1.5 Oppfølging av anmodnings- og utredningsvedtak	16	3.7.4	Mennesker, læring og utvikling
2 Sikkerhetspolitiske utviklingstrekk og norske hovedprioriteringer	17	4	Rapport for virksomheten 2006
2.1 Norges sikkerhetspolitiske interesser	17	4.1	Innledning
2.2 Sentrale sikkerhetspolitiske utviklingstrekk	17	4.2	Budsjettutvikling
2.3 Sikkerhetspolitiske utfordringer ...	18	4.3	Forsvarsdepartementet
2.4 Nordområdene	18	4.4	Struktur og organisasjon
2.5 Deltagelse i militære operasjoner i utlandet	19	4.5	Operativ virksomhet
2.6 Behovet for en moderne etterretningstjeneste	21	4.6	Personell
2.7 Utviklingen i FN	21	4.7	Eiendomsforvaltning og avhending – Forsvarsbygg
2.8 Utviklingen i NATO	22	4.8	Investeringer
2.9 USA og den transatlantiske dimensjon	24	4.9	Forsvarets forskningsinstitutt
2.10 Utviklingen i EU og europeisk sikkerhets- og forsvarspolitik	24	4.10	Nasjonal sikkerhetsmyndighet
2.11 Russland	24	4.11	Miljøvern
2.12 Norden og de baltiske stater	25		
2.13 Nordsjøstrategien	26		
3 Hovedmål og prioriteringer	27	Del II	Budsjettforslag
3.1 Målene for regjeringens økonomiske politikk	27		Programområde 04 Militært forsvar
3.2 Hovedmål i forsvarspolitikken	27		<i>Programkategori 04.10 Militært forsvar m.v. ..</i>
3.3 Forsvarsomstillingen 2005–2008 ...	28		Kap. 1700 Forsvarsdepartementet
3.4 Økonomiske rammer	29		Kap. 4700 Forsvarsdepartementet
3.5 Hovedprioriteringer 2008	30		Kap. 1710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg
3.6 Forsvarets oppgaver og prioriteringer av disse	32		Kap. 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg
3.6.1 Oppgaver som er dimensjonerende for utformingen av Forsvarets struktur	32		Kap. 1716 Forsvarets forskningsinstitutt
			Kap. 1719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet
			Kap. 4719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet
			Kap. 1720 Felles ledelse og kommandoapparat
			Kap. 4720 Felles ledelse og kommandoapparat
			Kap. 1723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet
			Kap. 4723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet

Kap. 1725 Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	87	6.3	Iverksetting av handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse	123
Kap. 4725 Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben	89	6.4	Første år med innkalling til frivillig sesjon for kvinner	123
Kap. 1731 Hæren	89	6.5	Disponeringsplikt til internasjonale operasjoner	124
Kap. 4731 Hæren	91	6.6	Styrking av veteranenes rettigheter	124
Kap. 1732 Sjøforsvaret	91	6.7	Utredning av helserisiko ved arbeid ved Forsvarets radarer	124
Kap. 4732 Sjøforsvaret	93	6.8	European Defence Agency	124
Kap. 1733 Luftforsvaret	93	6.9	Lokalisering av nye enhetshelikoptre for Kystvakten	124
Kap. 4733 Luftforsvaret	94	6.10	Avtale mellom Forsvaret og Avinor	125
Kap. 1734 Heimevernet	95	6.11	Forsvarets kommunikasjons- infrastruktur	125
Kap. 4734 Heimevernet	96	6.12	LOS-programmet i Forsvaret	125
Kap. 1735 Etterretningstjenesten	96	6.13	Om oppfølging av anmodnings- vedtak fra Stortinget	126
Kap. 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon ...	97	6.13.1	Vedtak fattet i stortings sesjonen (2006–2007)	126
Kap. 4740 Forsvarets logistikkorganisasjon ...	99	6.13.2	Vedtak fattet i stortings sesjonen (2005–2006)	126
Kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	99	7	Sektorovergrepene miljøvern- politikk	127
Kap. 4760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	111	8	Oppfølging av likestillings- loven § 1A i Forsvaret	129
Kap. 1790 Kystvakten	112			
Kap. 4790 Kystvakten	113			
Kap. 1791 Redningshelikoptertjenesten	113			
Kap. 4791 Redningshelikoptertjenesten	114			
Kap. 1792 Norske styrker i utlandet	114			
Kap. 4792 Norske styrker i utlandet	116			
Kap. 1795 Kulturelle og allmenntilgode formål	117			
Kap. 4795 Kulturelle og allmenntilgode formål	119			
Kap. 4799 Militære bøter	119			
Del III			Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetåret 2008, kapitlene 1700–1795, 4700–4799	131
Omtale av særlige tema	121			
6 Informasjonssaker	123		Vedlegg 1	
6.1 Årlig gratis besøksreiser – endringer	123		Ordninger i tilknytning til verneplikten	137
6.2 Lønnsprosjektet	123			

Tabelloversikt

Tabell 3.1 Forsvarsrammen 2008 ift. 2007 ..	30	Tabell 5.1 Prosjekter over 100 mill. kroner	75
Tabell 3.2 Operative felleselementer	38	Tabell 5.2 Forsvarsattachéer ved norske utenriksstasjoner	78
Tabell 3.3 Landstridskrefter	40	Tabell 5.3 Militærrådgivere i utenlandske delegasjoner	79
Tabell 3.4 Sjøstridskrefter	42	Tabell 5.4 Tildeling til frivillige organisasjoner	82
Tabell 3.5 Luftstridskrefter	43	Tabell 5.5 Budsjetekniske endringer	83
Tabell 3.6 Førstegangstjenestens lengde i 2008	49		
Tabell 4.1 Bevilgningsmessige endringer ...	53		
Tabell 4.2 Førstegangstjeneste	63		

Tabell 5.6	Budsjettekniske endringer	87	Tabell 5.13	Kategori 1-prosjekter	102
Tabell 5.7	Budsjettekniske endringer	89	Tabell 5.14	Fellesfinansierte prosjekter (postene 44, 48 og 01)	111
Tabell 5.8	Budsjettekniske endringer	92	Tabell 5.15	Budsjettekniske endringer	112
Tabell 5.9	Budsjettekniske endringer	93	Tabell 5.16	Budsjettekniske endringer	117
Tabell 5.10	Budsjettekniske endringer	95			
Tabell 5.11	Budsjettekniske endringer	97			
Tabell 5.12	Formålstabell	101			

DET KONGELIGE
FORSVARSDPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2007–2008)

FOR BUDSJETTÅRET 2008

Utgiftskapitler: 1700–1795

Inntektskapitler: 4700–4799

*Tilråding fra Forsvarsdepartementet av 21. september 2007,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

Del I
Innledende del

1 Kort omtale av forsvarsbudsjettet for 2008

1.1 Overordnet mål

Regjeringens forslag til forsvarsbudsjett for 2008 følger opp Soria Moria-erklæringen og de sikkerhets- og forsvarspolitiske satsingsområdene som der er gjengitt. Særlig gjelder dette prioriteringen av nordområdene, som regjeringens viktigste satsingsområde, og internasjonal fredsbygging og konflikthåndtering innenfor rammen av en FN-ledet verdensorden, primært gjennom FN og NATO.

Regjeringen foreslår et videreført høyt nivå på forsvarsbudsjettet. Dette innebærer at de finansielle forutsetninger som ligger til grunn for realiseringen av Forsvarets langtidspan 2005–2008, i det alt vesentlige blir oppfylt, og bedre oppfylt enn i forrige periode av forsvarsomstillingen (2002–2005). Budsjettforslaget reflekterer med dette at regjeringen legger avgjørende vekt på Forsvaret som sikkerhetspolitisk virkemiddel i norsk utenrikspolitikk.

Budsjettforslaget legger opp til at Forsvaret vil nå de fleste omstillingsmål i 2008. Forsvarets operative evne vil bli ytterligere forbedret, bl.a. ved at en rekke avdelinger vil tilføres nytt og moderne materiell. Særlig Hæren foreslås tilført betydelig økte budsjettmidler. I sum anser regjeringen at budsjettforslaget danner et solid og rimelig godt balansert utgangspunkt for neste langtidspan for perioden 2009–2012.

1.2 Sikkerhetspolitiske utviklingstrekk

Norge står overfor en rekke regionale og globale utfordringer. I et globalisert verdenssamfunn er sikkerhetspolitikk mindre knyttet til geografi og geografiske avstander enn noen gang tidligere. De største sikkerhetspolitiske utfordringer Norge står overfor, har sitt utspring i forhold som strekker seg ut over landegrensene.

De største regionale utfordringene er knyttet til de store norske havområdene i nord. I all hovedsak er dette utfordringer av ikke-militær natur og knyttet til utnyttelsen av naturressursene i området. Samtidig er området fortsatt av stor militærstrategisk betydning, og dette kan føre til utfordringer av sikkerhetspolitisk art. En fortsatt stabil

utvikling i nord, basert på en konsekvent og forutsigbar norsk politikk i området, samt et konstruktivt samarbeid både med Russland og våre allierte og partnerland, er sentrale mål for regjeringen. Forsvaret er gjennom sin evne til overvåkning, suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse, et av regjeringens viktigste redskap for å forfølge dette målet.

Russland har de siste årene hatt en meget kraftig økonomisk vekst pga. store overskudd fra eksport av olje og gass, og landet fremstår nå som en sterk og selvbevisst stormakt i internasjonal politikk. Det russiske forsvaret er vesentlig styrket. På samme tid er Russlands interne utvikling mot et fungerende demokrati preget av motstridende tendenser og av økt maktsentralisering. Det knytter seg stor spenning til presidentvalget i 2008. Norges forhold til Russland på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området har de siste årene hatt en positiv utvikling, og dagens Russland medfører behov for å utdype samarbeidet også på forsvarsområdet.

De globale utfordringene vi står overfor knytter seg særlig til internasjonal terrorisme, statsammenbrudd, spredningen av masseødeleggesvåpen og langtrekkende missiler, men også inter-etniske, inter-religiøse og regionale konflikter. I tillegg kommer en økende tendens til at enkelte stater igjen hevder nasjonale interesser på en måte som skaper konfliktpotensial av mer symmetrisk karakter. Internasjonale organisasjoner som FN, NATO, EU og Den afrikanske union (AU) blir derfor stadig viktigere for å hindre og håndtere alvorlige kriser og væpnede konflikter som truer internasjonal fred og sikkerhet. På samme tid har Kina, India og Russland vokst frem som stadig tyngre aktører i internasjonal politikk. Kinas posisjon som økonomisk, politisk og militær maktfaktor i Asia og globalt, er raskt økende. De siste årene har Kina også tatt en mer aktiv rolle i internasjonal politikk bl.a. ved sin deltagelse i FN-operasjoner i Afrika.

Regjeringens mål er en FN-ledet verdensorden. FNs rolle som overordnet global aktør skal styrkes, og NATO skal fortsatt være garantist for kollektiv sikkerhet og det sentrale forum for transatlantisk dialog og samarbeid. Samtidig arbeider

regjeringen aktivt for at EU styrker sin rolle på det sikkerhets- og forsvarspolitiske plan i harmoni med NATO.

Som en sentral del av vårt arbeid for å styrke FN og NATO er det viktig for regjeringen at Norge bidrar aktivt til å styrke begge organisasjoners evne til krisehåndtering, gjennom en helhetlig og integrert tilnærming.

Norsk deltagelse i flernasjonale militære operasjoner i utlandet styrker internasjonal og dermed også norsk sikkerhet, demonstrerer Norges solidaritet med det internasjonale samfunn og bidrar til å oppfylle de forpliktelser vi har påtatt oss som medlem av FN og NATO. Det er en forutsetning for vår deltagelse i utenlandsoperasjoner at de er forankret i et klart og utvetydig FN-mandat eller annet anerkjent folkerettslig grunnlag, slik som selvforsvar eller invitasjon fra et lands lovlige myndigheter. I 2008 tar regjeringen sikte på å videreføre Norges internasjonale engasjement, med særlig fokus på innsatsen i Afghanistan, og samtidig styrke vår FN-innsats. Norge og Sverige har tilbudt en felles ingeniøravdeling til FN-/AU-operasjonen i Darfur-provinsen i Sudan.

Det nordiske sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeidet er omfattende, og prioriteres høyt både på politisk og fagmilitært nivå. Norge vil delta i den svenskledede EU-innsatsstyrken som er på beredskap i 2008 og planlegges i 2011. Samarbeidet med de nordiske land knyttet til sikkerhetssektorreform er godt og har bidratt til å omstille og bygge opp en selvstendig forsvarssektor i de baltiske land. Den norske og den svenske forsvarssjefen har fremlagt en mulighetsstudie for et felles norsk-svensk samarbeid om frembringelse av militære kapasiteter. De to forsvarssjefenes forslag vil bli videre vurdert i tilknytning til arbeidet med langtidsproposisjonen for perioden 2009–2012.

Gjennom Nordsjøstrategien samarbeider Norge tett med Danmark, Nederland, Storbritannia og Tyskland. Samtidig søker vi deltagelse i EU-samarbeidet innenfor sikkerhets- og forsvarspolitikken. Det viktigste for Norge i denne sammenheng er at dette samarbeidet utvikler seg koordinert med, og mest mulig komplementært til NATO.

1.3 Hovedmål og prioriteringer

Hovedmål

Regjeringen viderefører omleggingen av Forsvaret som regjeringen Stoltenberg I igangsatte ved fremleggelsen av St.prp. nr. 45 (2000–2001) «Omleggingen av Forsvaret i perioden 2002–2005». Regjeringen legger vekt på å videreutvikle et moderne,

fleksibelt og bærekraftig norsk forsvar, som kan bidra til å ivareta Norges sikkerhet, interesser og verdier. Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004) «Den videre modernisering av Forsvaret i perioden 2005–2008» (gjeldende langtidsplan), beskriver forsvarspolitikken i perioden 2005–2008. Regjeringen følger opp arbeidet med å gjennomføre vedtatt langtidsplan for Forsvaret med utgangspunkt i regjeringens politiske plattform og de forsvarspolitiske hovedprioriteringer som det er bred politisk enighet om. 2008 representerer det siste året i inneværende planperiode.

Regjeringen legger til grunn, i tråd med Soria Moria-erklæringen, at nordområdene er Norges viktigste strategiske satsingsområde, og vil fortsatt innrette Forsvaret mot å håndheve suverenitet og sikre stabilitet i nord, inkludert våre havområder. Beredskap langs kysten søkes fortsatt prioritert høyt, likeså er Forsvarets bistand til miljøovervåking og maritimt redningsarbeid prioriterte oppgaver.

I samsvar med Soria Moria-erklæringen prioriterer regjeringen også for 2008 å videreføre omstillingen ved å kanalisere mest mulig ressurser mot operativ drift og modernisering av styrkestrukturen gjennom materiellinvesteringer. I tillegg vil regjeringen, innenfor rammen av omstillingen, prioritere virksomheten slik at Forsvarets oppgaver løses best mulig. Dette vil samlet sett også gi det beste utgangspunktet for Forsvarets utvikling i kommende langtidsperiode 2009–2012.

Oppfølging av langtidsplanen 2005–2008

Moderniseringsprosessen fortsetter i 2008 med vekt på i størst mulig grad å realisere målene fastsatt i langtidsplanen for perioden 2005–2008, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004) og St.prp. nr. 42 (2003–2004). De organisatoriske hovedtrekkene skissert i langtidsplanen er på plass, innfasing av nytt materiell pågår og interne prosesser forbedres og effektiviseres. Hæren gjennomfører betydelig personelloppbygging, mens Sjøforsvaret, herunder Kystvakten, er i ferd med å innfase nye og moderne kapasiteter. Luftforsvaret er blitt betydelig modernisert gjennom de senere år. Heimevernet har gjennomført vesentlige deler av kvalitetsreformen, og Etterretningstjenesten og andre felles-tjenester er blitt vesentlig styrket. Planlagte nye NH-90-helikoptre, nye transportfly og oppgraderte maritime overvåkningsfly er under anskaffelse. Samlet sett innebærer dette en omfattende fornyelse av Forsvaret som har bedret evnen til å gjennomføre politisk pålagte oppgaver.

Norske bidrag til NATOs fredsoperasjoner på vegne av FN i Afghanistan opprettholdes på et høyt

nivå, og det planlegges for å iverksette et vesentlig økt bidrag til FN's fredsbevarende virksomhet i Afrika. Det legges til rette for at vesentlig flere kvinner kan velge å tjenestegjøre i Forsvaret, og de økonomiske godtgjørelsene for de vernepliktige som gjennomfører førstegangstjenesten, er økt hvert år i langtidsperioden. Det iverksettes omfattende tiltak for ytterligere å bedre grunnlaget for en god og forsvarlig økonomistyring.

Det legges i budsjettforslaget til grunn at den omfattende omstillingen av logistikk- og støttevirk-somheten som er vedtatt for perioden 2005–2008, i betydelig grad er gjennomført ved utgangen av 2008. Anslagsvis 85 pst. (2,2 mrd. kroner) av de 2,6 mrd. kroner som Forsvarsdepartementet har lagt til grunn skal frigjøres innenfor årlig drift, forventes realisert innen utgangen av 2008. Av dette står Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) for den klart største andelen. Innenfor FLO er det lagt til grunn i budsjettet at 90 pst. av det krav som er satt med hensyn til frigjøring av ressurser, vil være nådd ved utgangen av 2008. Dette innebærer at ca. 840 mill. kroner er frigjort innenfor FLO eksklusiv regionale støttestrukturer. Dersom man også tar med det som er lagt til grunn skal være frigjort innenfor regionale støttestrukturer (349 mill. kroner av totalt 406 mill. kroner), forventes hele 1,2 mrd. kroner av de nevnte 2,2 mrd. kroner å komme fra disse to områdene. I tillegg er det også frigjort betydelig med eiendom, bygg og anlegg (EBA) innenfor de samme to områdene.

Målet om reduksjoner i Forsvarsbyggs husleie- og renholdspriser, samt kostnadsreduksjoner innenfor prosjektledelse og administrasjon av bygge- og eiendomsprosjekter, anses å ville bli nådd i samsvar med de krav som er satt. Også innenfor områder som utgjør utdanning, kompetanse og skoler, samt generelle kutt i reiser, kurs og representasjon, er det frigjort betydelige midler i samsvar med de krav som er satt.

Det vil fortsatt være områder og økonomisk-administrative delmål der det gjenstår betydelige utfordringer sett i forhold til gjeldende langtidsplan. Bl.a. gjelder dette årsverksmålet, der budsjettforslaget for 2008 innebærer at antall årsverk overstiger målet, nedfelt i St.prp. nr. 42 (2003–2004), på maksimalt rundt 15 000 i Forsvaret ved utgangen av 2008. Videre er det innenfor øverste ledelse vurdert at kun en begrenset andel av de forutsatte besparelser vil være realisert. Effekten av en videreutvikling av øverste ledelse er da ikke tatt hensyn til. Når det gjelder reduksjon i antallet utenlandsstillinger, forventes i underkant av 20 pst. realisert, slik at det her gjenstår ca. 160 mill. kroner ved utgangen av 2008. Innenfor FLO og regionale støttestrukturer legges det til grunn at det

også vil gjenstå ca. 160 mill. kroner. Videre legger budsjettforslaget for 2008 til grunn at det samlet for perioden vil være investert for om lag 4 mrd. kroner mindre i nytt materiell enn det som var planlagt for 2005–2008. Forsvarets bruk av EBA ved utgangen av 2008 vil trolig også være noe høyere enn det som var forutsatt.

Den finansielle utviklingen, driftsutviklingen og noe forsinket omstilling øker Forsvarets mer langsiktige utfordringer. Dette gjelder fremfor alt behovet for å sikre og ytterligere styrke balansen mellom oppgaver, struktur og ressurstilgang, ved at det også skapes en mest mulig forutsigbar ramme for den videre utvikling av Forsvaret. Sentrale materiellsystemer faller for levetiden i perioden frem mot 2020. Dette vil medføre behov for betydelige investeringer og dermed vanskelige prioriteringer. Samtidig blir Forsvaret stilt overfor økte krav og utfordringer knyttet til summen av de oppgaver som skal løses hjemme og ute. Dette øker presset på aktivitet og ressurser.

Det er viktig å sikre en langsiktig balanse mellom forsvarets operative virksomhet, struktur og bevilgninger. Dette understreker behovet for fortsatt omstilling i Forsvaret. Arbeidet med å modernisere og tilpasse Forsvaret til nye og endrede rammebetingelser må videreføres ut over inneværende planperiode, der ytterligere omstillingsvedtak vil måtte iverksettes, for å kunne opprettholde et bærekraftig og relevant forsvar også på lengre sikt. Disse utfordringene står sentralt i arbeidet med den kommende langtidsplanen for Forsvaret.

Som et ledd i grunnlagsarbeidet for kommende langtidsplan gjennomfører forsvarssjefen sin Forsvarsstudie 07. Regjeringen har oppnevnt et bredt sammensatt og rådgivende forsvarspolitisk utvalg. Anbefalingene fra disse parallelle prosessene, som vil foreligge høsten 2007, vil være viktige innspill til regjeringens arbeid med kommende langtidsplan. Regjeringens konkrete prioriteringer og anbefalinger for den videre utviklingen av Forsvaret etter 2008, forutsettes fremmet for Stortinget senhvintren 2008 gjennom fremleggelsen av forslag til langtidsplan for perioden 2009–2012.

Prioriteringer i 2008

Regjeringens forslag til forsvarsbudsjett for 2008 viderefører et høyt finansielt nivå. Dette vil gjøre det mulig å følge opp den pågående forsvarsomstillingen med betydelig kraft, og de fleste mål som er satt for inneværende langtidsperiode, vil bli nådd. Forsvarets operative evne vil bli ytterligere forbedret, ved at de fleste styrke kategorier vil holde et fortsatt høyt øvings- og treningsnivå, eller delta i operasjoner hjemme eller ute. Dessuten vil en lang

rekke avdelinger tilføres nytt moderne materiell. Særlig Hæren vil bli tilført betydelig økte driftsmidler. Effektiviseringen av logistikk- og støttevirksomheten og vridningen av ressurser mot materiellfornyelse og operativ drift videreføres. Satsingsområdene i Soria Moria-erklæringen vil bli fulgt videre opp, spesielt når det gjelder tilstedeværelse og aktivitet i nordområdene, men også når det gjelder norsk militær deltagelse i internasjonale operasjoner. Målet om forbedret evne til å vedlikeholde bidrag til internasjonal krisehåndtering over tid, skal følges opp med høy prioritet. I sum anser regjeringen at dette vil danne et solid utgangspunkt for nødvendige omstillings- og moderniseringstiltak også i langtidsperioden 2009–2012.

Forslaget til budsjett for 2008 ligger samlet sett reelt 0,6 pst. under saldert budsjett for 2007. Sammenlignet med de finansielle forutsetninger som langtidsplanen 2005–2008 legger til grunn, ligger budsjettet for 2008 3,2 pst. under det planlagte årlige gjennomsnittsnivået for perioden. For perioden sett som helhet, innebærer dette en samlet tildeling på rundt 98 pst. av det som ble lagt til grunn i gjeldende langtidsplan. Historisk sett gir dette en langt bedre finansiell oppfyllelse enn i tidligere langtidsperioder, i hvert fall etter den kalde krigens slutt. En viktig forskjell fra tidligere perioder er imidlertid at Forsvarets handlingsrom for å håndtere årlige budsjettendringer er betydelig redusert gjennom de senere års nedskalering av Forsvarets struktur og fredstidsorganisasjon.

Budsjettforslaget for 2008 fordeler seg med 22 067 mill. kroner til drift og 9 473 mill. kroner til investeringer. Regjeringen har ut fra en helhetlig vurdering kommet frem til at denne fordelingen mellom drift og investering er den som best ivaretar hensynet til både fortsatt strukturell fornyelse og operative leveranser, og som dermed også gir det beste utgangspunktet for de kommende år.

Investeringsbudsjettet, eksklusive NATO-investeringer, styrkes totalt sett med 1,7 pst. sammenlignet med saldert budsjett 2007 – med særlig prioritet til eiendoms- og byggeinvesteringer (EBA) for å sikre tilstrekkelig fremdrift i den videre moderniseringen av Forsvaret. Budsjettet for materiellinvesteringer reduseres med 3,7 pst. sammenlignet med saldert budsjett 2007 og er 1,9 mrd. kroner under det 2008-nivå som er lagt til grunn for gjeldende langtidsplan. Akkumulert underdekning for materiellinvesteringer i langtidsperioden vil utgjøre om lag 4 mrd. kroner, hvilket i betydelig grad medfører forsinkelser i videreutvikling og fornyelse av forsvarsstrukturen. Forslaget til samlet driftsbudsjett for forsvarssektoren for 2008 ligger over 300 mill. kroner høyere enn det

som er lagt til grunn i langtidsplanen. Pga. for høyt driftsnivå tidligere i perioden ligger samlet tildeling til drift i langtidsperioden på om lag 1,2 mrd. kroner over det planlagte nivået.

Hærens budsjett prioriteres også i 2008 og får en betydelig reell styrking sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Det har vært en betydelig økning av personell i Hæren siden regjeringen Stoltenberg II tiltrådte. Økningen siden begynnelsen av 2006 vil utgjøre over 40 pst. ved utgangen av 2007. Hæren skal i 2008 som et minimum videreføre nivået på antall årsverk som det legges opp til ved utgangen av 2007, noe som vil gi Hæren i gjennomsnitt flere årsverk i 2008 enn i 2007. Dette innebærer likevel at målene for den planlagte oppbyggingen av Hæren først kan nås tidlig i neste langtidsperiode. Aktiviteten i nordområdene har fortsatt prioritet.

Kravet om at Hæren ved avsluttet langtidsperiode skal være i stand til å stille et bidrag til operasjoner i utlandet med et bataljonsstørrelsesengasjement i en 3–5 års periode ligger fast. Hæren vil også i 2008 være største nasjonale bidragsyter til flernasjonale operasjoner, med hovedvekt på *International Security Assistance Force* (ISAF) i Afghanistan.

Sjøforsvarets budsjett videreføres på omtrent samme nivå i 2008 som i 2007. Innfasing av de nye fregattene av FN-klassen og Skjold-klasse missil-torpedobåter vil bli prioritert, samtidig som øvrige systemer videreføres. Innfasingen av de nye fartøyene medfører en midlertidig lavere seilingsaktivitet inntil disse fartøyene er operative. Seilingsaktivitet i nordområdene skal gis prioritet. Innfasingen av de maritime helikoptrene er forsinket, og første leveranse er planlagt til 2009. Dette medfører at Lynx fortsatt må driftes.

Luftforsvarets budsjett får en liten reell reduksjon i bevilgningen sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Da de fleste avdelinger i Forsvaret også i 2008 vil nyte økonomisk fordel av effektivisering innenfor Forsvarsbygg og Forsvarets logistikkorganisasjon, vil imidlertid også Luftforsvarets budsjett bli reelt styrket. Prioritet gis til maritim luftovervåking og kampfly, med spesiell vekt på nordområdene. I 2008 forventes at ett nytt transportfly av typen C-130 J er overlevert.

Heimevernets budsjett videreføres med en liten økning sammenlignet med saldert budsjett for 2007. I Heimevernet er de organisatoriske tiltakene knyttet til kvalitetsreformen på plass. Øving av innsatsstyrken gis prioritet, men det vil være nødvendig å tilpasse trenings- og øvingsnivået innenfor forsterknings- og oppfølgingsstyrkene. Dette medfører at det ønskede treningsnivået ikke fullt ut vil være gjennomført ved utgangen av 2008.

Imidlertid legges det stor vekt på å fortsette den materiellmessige fornyelse innenfor Heimevernet også i 2008.

Kystvaktens budsjett videreføres på samme nivå som saldert budsjett 2007. Kystvaktens struktur er under modernisering gjennom en planmessig utskifting av eldre fartøyer. I tråd med regjeringens nordområdesatsing skal aktivitet prioriteres til nord.

Bevilgningene til støttefunksjoner under budsjettkapitlet for fellesinstitusjoner og -utgifter under Fellesstaben prioriteres og øker derfor betydelig sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Dette gjelder eksempelvis behov knyttet til Forsvarets sanitet bl.a. for bedre å kunne støtte operasjoner i utlandet og unngå for store belastninger på personellet.

Foreslått ramme på budsjettkapitlet for å dekke merutgifter knyttet til norske styrker i utlandet tillater videreføring av Norges langsiktige bidrag også i 2008. Regjeringen legger vekt på å videreføre vår betydelige deltagelse i pågående internasjonale fredsoperasjoner med stor vekt på Afghanistan. ISAF vil være et hovedsatsingsområde for norske styrkebidrag også i 2008. Regjeringen legger samtidig vekt på å sikre handlefrihet og fleksibilitet for hurtig å kunne håndtere endrede rammebetingelser og stille relevante styrkebidrag til eventuelle nye operasjoner. Regjeringen vil, i tråd med Soria Moria-erklæringen, aktivt støtte FNs fredsoperasjoner i 2008, og særlig øke fokus på Afrika og Sudan. Norge og Sverige har tilbudt en felles ingeniørvdeling til FN-/AU-operasjonen i Darfur, og vil komme tilbake med utgiftsbehov og inndekning dersom forutsetningene for et slikt bidrag blir ivaretatt. Bidrag til FNs observatormisjoner videreføres på dagens nivå. Det samme gjør bidraget til *Multinational Force of Observers* (MFO) i Sinai. Bidrag til *Kosovo Force* (KFOR) i Kosovo og NATOs nærvær i Sarajevo i Bosnia videreføres i 2008, mens bidrag til EUs operasjon *Althea* i Bosnia termineres. Bidraget til *Operation Active Endeavour* (OAE) planlegges redusert i 2008.

Den videre utviklingen og tilpasningen av Forsvarets logistikkorganisasjon både når det gjelder effektiv logistikkunderstøttelse og frigjøring av ressurser videreføres i 2008. Imidlertid tilsier den totale driftssituasjon et noe redusert behov for logistikkunderstøttelse og derav også mindre leveranser fra FLO. Like fullt blir det en stram driftssituasjon i FLO. Prioritet skal gis til materiellinvesteringer, innføringen av LOS-programmet i Forsvaret og forbedret materiellforvaltning. Innføring av LOS-programmets styringssystem for økonomi, personell og logistikk (Økonomiprojektet) i 2008

vil være et betydelig tiltak for å legge til rette for økonomistyringen i Forsvaret. Det skal foretas utrangering av eiendom, bygg og anlegg, samt en betydelig utrangering av overflødig materiell.

Innenfor ressurser avsatt til øving og trening vektlegges øving og trening av styrkebidrag til internasjonale operasjoner, spesielt når det gjelder mobilitet, interoperabilitet og styrkebeskyttelse, herunder trusler som representeres ved improviserte eksplosiver. For Norge gjelder dette spesielt våre bidrag til pågående operasjoner, reaksjonsstyrker, bidrag til *NATO Response Force* (NRF), bidrag til FN og *Nordic Battle Group*. I dette ligger også tilrettelegging for eventuelt fremtidig samarbeid med partnernasjoner i NATO-ledede operasjoner. *Centre of Excellence – Cold Weather Operations* (COE-CWO) er etablert ved Fellesoperativt hovedkvarter og vil være vesentlig i NATOs transformasjon innenfor fagfeltet operasjoner i kaldt vær.

Innkalling av vernepliktige mannskaper til førstegangstjeneste i 2008 videreføres på omtrent samme nivå som 2007. Ved god seleksjon og godt mottak av personellet ved avdelingene, vil frafallet reduseres, og antallet som gjennomfører tjenesten, antas å øke noe sammenlignet med foregående år. Innkalling til frivillig sesjon for kvinner har fått en god start. Det forventes at antall jenter som stiller til sesjon i 2008, vil bli minst like høyt som i 2007. Dimisjonsgodtgjørelsen økes til 25 000 kroner med virkning fra 1. januar 2008.

Investeringsaktiviteten opprettholdes for å sikre tilstrekkelig fremdrift i den nødvendige moderniseringen av Forsvaret. Materiellinvesteringsvirksomheten i 2008 vil i hovedsak være rettet inn mot de investeringsbeslutninger som omfattes av gjeldende langtidsplan. Hoveddelen av investeringsmidlene i 2008 vil gå med til å videreføre prosjekter der leveransene allerede er påbegynt. Fregattprosjektet vil fortsatt være Forsvarets største enkeltinvestering i 2008. Andre hovedsatsinger i 2008 vil være Skjold-klasse missiltorpedobåter, nye sjømålsmissiler, pansrede kjøretøykapasiteter til Hæren, enhetshelikoptre og oppgradering av F-16 kampfly. I tillegg vil anskaffelse av nye transportfly medføre vesentlige utbetalinger i 2008.

Bevilgningen til eiendom, bygg og anlegg vil i 2008 i hovedsak bli benyttet til å gjennomføre prioriterte prosjekter knyttet til oppbygging av Hæren og innføring av nye kapasiteter, til effektivisering av virksomheten, til tiltak som er knyttet til å oppfylle krav i lover og forskrifter og til gjenanskaffelse av eiendom, bygg og anlegg som har nådd sin tekniske levealder. I tillegg skal bevilgningen benyttes til å gjennomføre eiendoms-, bygge-, og anleggsprosjekter som det er behov for som følge

av anskaffelse av nytt materiell og for tilrettelegging for flere kvinner til Forsvaret.

1.4 Økonomiske rammer

Regjeringens budsjettforslag legger opp til et forsvarsbudsjett med en utgiftsramme på 31 540 mill. kroner og en inntektsramme på 798 mill. kroner. Utgiftsrammen reduseres reelt med 173 mill. kroner (0,6 pst.) sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Budsjettet er fordelt med 7 693 mill. kroner til materiellinvesteringer, 1 780 mill. kroner til

nasjonalfinansierte og fellesfinansierte EBA-investeringer og totalt 22 067 mill. kroner til drift av forsvarssektoren. I tråd med gjeldende praksis er budsjetterte inntekter innarbeidet i utgiftsrammen.

1.5 Oppfølging av anmodnings- og utredningsvedtak

Det er ikke fattet anmodnings- og utredningsvedtak for Forsvarsdepartementet i stortingssesjonen (2006–2007).

2 Sikkerhetspolitiske utviklingstrekk og norske hovedprioriteringer

2.1 Norges sikkerhetspolitiske interesser

I løpet av høsten vil det regjeringsoppnevnte Forsvarspolitisk utvalg parallelt med Forsvarssjefens militærfaglige studie 07 (FS 07) gi sine tilrådnin-ger. Anbefalingene vil utgjøre noen av de sentrale innspill til Forsvarsdepartementets arbeid med neste langtidsproposisjon for Forsvaret for perio- den 2009–2012. Langtidsproposisjonen, som er ventet fremlagt for Stortinget senvinteren 2008, vil ha en mer omfattende sikkerhets- og forsvarspoli- tisk analyse. Følgelig vil det sikkerhetspolitiske kapittel i årets budsjettproposisjon bestå av en rela- tivt kort, og overveiende faktuell oppdatering av norsk sikkerhets- og forsvarspolitikk.

Hovedelementene i norsk sikkerhetspolitikk er tilnærmet konstante over tid, samtidig som det er rom for justeringer knyttet til fremtidige utfordrin- ger. De justerte målformuleringene Stortinget ga sin tilslutning til i 2004 innebærer en erkjennelse av at sikkerhetspolitikk ikke lenger handler uteluk- kende om krig og militære trusler. Målene for sik- kerhetspolitikken i dag favner således bredt, og er:

- å forebygge krig og/eller fremvekst av ulike trusler mot norsk og kollektiv sikkerhet
- å bidra til fred, stabilitet og videre utvikling av den internasjonale rettsorden
- å ivareta norsk suverenitet, norske rettigheter og interesser og beskytte norsk handlefrihet overfor politisk, militært eller annet press
- sammen med våre allierte å forsvare Norge og NATO mot anslag og angrep
- å sikre samfunnet mot anslag og angrep fra stat- lige og ikke-statlige aktører.

For å ivareta disse målene må vi kunne anvende en rekke ulike sikkerhetspolitiske virkemidler, inkludert politiske, rettslige, politimessige, diploma- tiske, økonomiske, informasjonsmessige, humani- tære og militære. Forsvaret vil også fremover være et av de viktigste redskap norske myndigheter har for å fremme norske sikkerhetspolitiske interes- ser, men hvor militærmakt i større grad inngår

som en integrert del av en helhetlig politisk og sivil-militær strategi.

2.2 Sentrale sikkerhetspolitiske utviklingstrekk

Hovedutfordringene vi står overfor i dag er bl.a. internasjonal terrorisme, statssammenbrudd, spredning av masseødeleggelsesvåpen og langt- rekkende missiler, i tillegg til inter-etniske, inter- religiøse og regionale konflikter. Som et resultat av dette har internasjonale organisasjoner som FN, NATO, EU og Den afrikanske union (AU) blitt enda viktigere for å håndtere kriser som truer internasjonal fred og sikkerhet. Regjeringens mål iht. Soria Moria-erklæringen er å intensivere Nor- ges bidrag til arbeidet for å styrke det internasjo- nale samfunns, og særlig FNs og NATOs, evne til krisehåndtering gjennom helhetlig tilnærming, med både militære og sivile tiltak.

Samtidig er vi ved inngangen til det 21. århun- dre vitne til endringer i det geopolitiske mønster. Den vestlige verden fremstår i mindre grad som det globale tyngdepunktet. Fremveksten av store land som Kina og India, og ikke minst Russlands gjeninntreden som selvbevisst stormakt med avgjørende vekt på sine egne nasjonale interesser, kombinert med en holdning til Vesten preget av større skepsis enn på flere år, bidrar til en slik end- ring i det geopolitiske mønster. Nettopp grunnet denne situasjonen har det for Norge vært viktig å arbeide for et styrket og tettere politisk forhold mellom Russland og Vesten, spesielt gjennom NATO-Russland rådet.

Kinas posisjon som økonomisk og politisk maktfaktor i Asia og globalt er raskt økende og de siste årene har Kina også tatt en mer aktiv rolle i internasjonal politikk. Kina har vist økt interesse for utviklingen i Afrika. Ressurstilgang antas å være en hovedfaktor bak den økte kinesiske delta- gelse i FN-operasjoner og eksport av kinesiske våpen til en rekke afrikanske land.

Det afrikanske kontinent er i dag åsted for flere av de alvorligste væpnede konfliktene i verden. Situasjonen i Darfur-provinsen i Sudan er spesielt

prekær med alvorlige og vedvarende grove overgrep mot befolkningen. Over to hundre tusen mennesker har blitt drept og flere millioner er blitt fordrevet. Norge ønsker å bidra til å motvirke denne utviklingen, og regjeringen har tilbudt en ingeniøravdeling til en felles FN-/AU-operasjon i Darfur, i samarbeid med Sverige.

Energisikkerhet har på kort tid blitt et sentralt tema i sikkerhetspolitikken. Behovet for langsiktige og stabile energileveranser er et vitalt sikkerhetsanliggende for mange land. Norges posisjon som en stor og troverdig energieksportør gir Norge og våre nærområder økt internasjonal betydning. Regjeringen vil engasjere seg for en langsiktig politikk som internasjonalt sikrer stabile energileveranser og trygge transportruter.

Dagens sikkerhetspolitiske utviklingstrekk understreker viktigheten av å underbygge og forsterke flernasjonale og kollektive sikkerhetsordninger som FN og NATO. For Norge er det derfor viktig at de flernasjonale sikkerhetspolitiske fora der Norge deltar, blir modernisert og effektivisert slik at de beholder sin relevans. Regjeringen legger stor vekt på å styrke FNs rolle som overordnet global aktør og på NATOs fortsatt sentrale rolle som garantist for kollektiv sikkerhet og det sentrale forum for transatlantisk samarbeid.

2.3 Sikkerhetspolitiske utfordringer

Norge ligger i en fredelig og stabil del av verden. Vårt forhold til samtlige naboland, inkludert Russland, er godt. Til tross for dette står Norge overfor en rekke faktiske og potensielle sikkerhetspolitiske utfordringer, både regionalt og globalt.

De største regionale utfordringene er knyttet til de store havområdene i nord hvor Norge har ulike former for jurisdiksjon. Nordområdene har fått økt betydning og oppmerksomhet på bakgrunn av de rike ressursene relatert til fisk og petroleum, kombinert med uavklarte jurisdiksjons- og grense spørsmål. Disse områdene har dessuten fortsatt stor militær strategisk betydning for Russland. En stabil utvikling i nord, basert på en konsekvent og forutsigbar norsk politikk i området, samt et konstruktivt samarbeid både med Russland og våre allierte og partnerland, er av denne grunn sentrale mål for regjeringen. Forsvaret er gjennom sin evne til overvåkning, suverenitetshevdelse, myndighetsutøvelse og håndtering av episoder og kriser, et av regjeringens viktigste redskap for å oppnå dette målet.

Den største globale utfordringen for norsk sikkerhet har sin bakgrunn i risiki og trusler som følger i kjølvannet av en stadig mer globalisert verden. Spredningen av missilteknologi og masseøde-

leggelsesvåpen er også en økende utfordring. Internasjonal terrorisme forblir en vedvarende trussel. Disse utfordringene er transnasjonale og gjør at geografiske avstander ikke lenger gir sikkerhet. Vår nasjonale sikkerhet er i langt større grad enn tidligere knyttet direkte til internasjonal sikkerhet.

For å møte utfordringene både regionalt og globalt, må Forsvarets rolle ses i en helhetlig sammenheng. Norge må i forhold til en rekke av utfordringene i våre nærområder kunne demonstrere vilje og evne til å ivareta ansvar for egne interesser. Vi må samtidig sørge for å legge til rette for politisk og, hvis nødvendig, militær støtte fra våre allierte. Vi må i forhold til utfordringene ute kunne delta i krisehåndtering i en flernasjonal ramme.

Som en liten stat er Norge avhengig av at det eksisterer gode ordninger for sikkerhetssamarbeid i en multilateral og global ramme. Vi er tjent med at internasjonale sikkerhetsutfordringer finner sin løsning innenfor en bred konsensus, basert på prinsippene i FN-pakten og gjennom forankring i folkeretten. Samtidig vil Norge fortsatt være avhengig av at den kollektive forsvarsgarantien i NATO fremstår som troverdig og avskrekkende for inngrep mot Norges politiske suverenitet og territoriale integritet.

2.4 Nordområdene

Nordområdene er regjeringens viktigste strategiske satsingsområde. Utviklingen har vist at dette er en helt riktig prioritering. Hovedutfordringene i nord er knyttet til uavklarte miljøspørsmål, forsvarlig forvaltning av ressurser, samt jurisdiksjonsforhold og grenseavklaringer i områder av stor ressursmessig betydning. Disse berører i første rekke norske økonomiske og politiske interesser, og samfunnssikkerheten. Samtidig kan vi ikke utelukke at interessemotsetninger på disse områdene kan få sikkerhets- og forsvarspolitiske konsekvenser, aksentuert av at statsperspektivet igjen står sentralt hos tunge aktører. Dette understreker Forsvarets fortsatt vitale rolle i å ivareta norske interesser i et utfordrende område.

Med bakgrunn i uavklarte jurisdiksjonsforhold er fiskeri den sektor hvor Norge står overfor de største vedvarende utfordringer. Utfordringene kan komme fra både Russland, land i EU, og Island. Olje og gass er det område hvor vi vil få den største dynamikken i årene fremover. Nordområdene spiller en stadig viktigere strategisk rolle ift. verdens forsyning av fossilt brennstoff, og dette har gjort at oppmerksomheten mot områdene igjen er økende. Energisikkerhet er på kort tid blitt en viktig del av sikkerhetspolitikken, og Norges

rolle som strategisk energileverandør til en rekke vestlige land gjør leveransesikkerhet til et vitalt anliggende for oss. Miljøutfordringene i nord er allerede betydelige, og vil øke i takt med at aktiviteten på petroleumsområdet øker.

Ift. norske interesser på alle disse områdene vil Russland spille en hovedrolle. Vårt forhold til Russland er i dag godt, og i nord har vi gått inn for en intensivering av samarbeidet med Russland innenfor sektorer som energi, miljø og fiskeri. Det er samtidig på det rene at dagens Russland fremstår på en helt annen måte enn på 1990-tallet, preget utad i dag av økonomisk handlefrihet, økt selvbevissthet og stormaktsambisjoner, og innad av maktsentralisering. På forsvarsområdet er vi vitne til en omfattende modernisering av både de konvensjonelle og kjernefysiske styrker. De sjøbaserte kjernevåpnene vil spille en viktig rolle, med nordområdet som et av de viktigste baseområder. Disse systemene vil ikke utgjøre noen direkte trussel mot Norge, men de understreker Nordområdets strategiske betydning. Området har også økt betydning som øvelses- og testområde. Også de russiske konvensjonelle styrker er gjenstand for modernisering, gjennom reduksjon i antall, større innslag av kontraktspersonell og mobile styrker som raskt kan settes inn i alle deler av landet. Vi står overfor et russisk forsvar som er redusert i volum, men bedre trent og rustet. I sum vil Russland forbli vår dominerende nabo, og vil på en og samme tid være vår konkurrent og samarbeidspartner.

Den stadig økende internasjonale oppmerksomhet mot ressursene i nordområdene og fortsatt militærstrategiske betydning, kombinert med usikkerheten omkring den interne utvikling i Russland, gjør områdene til en viktig rammefaktor i norsk sikkerhetspolitikk også i fremtiden. Denne politikken må ta utgangspunkt i det som er Norges overordnede målsettinger i området, nemlig å ivareta våre samfunns- og sikkerhetsmessige interesser, samt bidra til stabilitet og bærekraftig utvikling. Dagens utfordringer er kvalitativt annerledes enn tidligere, men ikke nødvendigvis mindre krevende. De samlede utfordringer gjør det viktigere enn noen gang at Norge sender et utvetydig signal om at vi vil ivareta våre vitale langsiktige interesser i nord. Dette må vi dels gjøre i en multilateral ramme hvor NATO fortsatt vil spille en viktig rolle, som bidrag til regional stabilitet og som garantist for norsk sikkerhet. Derfor blir det viktig at vi også i fremtiden legger til rette for regelmessig alliert nærvær i våre områder gjennom trening og øvelser. Militær tilstedeværelse og militært nærvær styrker evnen til å forebygge og håndtere episoder og kriser, uten innsetting av ytterligere militære styrker, og er derfor konfliktforebyggende.

En rekke av utfordringene i nord, spesielt på ressursiden, er samtidig slik at de i hovedsak må håndteres i en nasjonal ramme. Kravene til Norge som regional aktør er med andre ord økt, og Forsvaret vil spille en viktig rolle i vår samlede politikk i nord. Dette omfatter vår evne til å løse løpende forvaltingsoppgaver mht. overvåkning og etterretning, myndighetsutøvelse, suverenitetshevdelse og håndtering av episoder og kriser på lavere og midlere nivå. Utfordringene ift. samfunnsikkerheten understreker samtidig at Forsvaret ved behov må kunne yte bistand til det sivile samfunn, som del av det moderniserte totalforsvarskonseptet. De samlede utfordringene i nord understreker betydningen av fortsatt militær tilstedeværelse, både som en forutsetning for Forsvarets evne til å løse sine oppgaver, og som en signalfunksjon ift. regional stabilitet. Samtidig blir det i en situasjon med markering av nasjonale interesser, viktig at vi også prioriterer samarbeidet med Russland på forsvarsiden, både multi- og bilateralt.

2.5 Deltagelse i militære operasjoner i utlandet

Forsvarets deltagelse i flernasjonale, militære operasjoner i utlandet er en integrert og viktig del av norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. I 2008 tar regjeringen sikte på å videreføre Norges internasjonale engasjement på omtrent dagens nivå.

En viktig målsetting er å styrke samarbeidet mellom sivile og militære aktører både internasjonalt og i felten. Regjeringen støtter aktivt opp under FNs arbeid for utvikling av såkalte multidimensjonale og integrerte operasjoner.

Forankring i et klart FN-mandat eller i annet anerkjent folkerettslig grunnlag, slik som selvforsvar eller invitasjon fra et lands lovlige myndigheter, er en forutsetning for norsk deltagelse i utenlandsoperasjoner. Norge prioriterer bidrag til internasjonale operasjoner i regi av FN og NATO, men bidrar også til EU-ledede operasjoner. Norges målsetting om å øke deltagelsen i FN-ledede operasjoner er siden 2006 fulgt opp både gjennom deltagelse med fartøy i den maritime delen av UNIFIL, og forberedelser av et økt styrkebidrag til Afrika (Darfur).

Afghanistan

NATOs stabiliseringsoperasjon i Afghanistan, *International Security Assistance Force* (ISAF), er Norges største og viktigste utenlandsoperasjon og det siste året har Norge økt det militære bidraget til ISAF. I februar vedtok regjeringen at Norge skulle stille en spesialstyrkeavdeling til disposisjon

for NATO for en seksmånedersperiode. Avdelingen ble satt inn i Kabul-området i mars. Fra og med april har Norge også hatt ledernasjonsansvaret på Kabul internasjonale flyplass for en periode på seks måneder.

Hovedfokus for det norske militære engasjementet i Afghanistan er i nord. Norge stiller med en hurtigreaksjonsstyrke basert i Mazar-e Sharif. Dette er en innsetningsstyrke med hele Nord-Afghanistan som sitt primære ansvarsområde, men styrken kan i prekære situasjoner settes inn i hele Afghanistan.

I tillegg leder Norge et regionalt stabiliseringslag (PRT) i Meymaneh, i Faryab-provinsen i nordvest. Denne består av norsk og latvisk personell. PRT-ene er bærebjelkene i det internasjonale samfunns integrerte tilnærming i Afghanistan. Som ledd i arbeidet med å samordne en helhetlig norsk innsats, vil Forsvarsdepartementet i 2008 videreføre det nære samarbeidet med Justis- og politidepartementet og Utenriksdepartementet for å styrke samordningen av Norges innsats i Afghanistan.

Nasjonalt eierskap er viktig for at afghanerne på sikt skal ivareta sikkerheten i Afghanistan. Norge støtter derfor NATOs arbeid for trening av afghanske sikkerhetsstyrker og kapasitetsbygging. Vi har personell i to av NATOs trenings- og mentorlag (OMLT) i Nord-Afghanistan. Regjeringen vil videreføre og vurderer å ytterligere øke denne støtten i 2008.

Norges militære bidrag til ISAF har i 2007 ligget på 500 til 700 personell. Innretningen på Afghanistan-bidraget for 2008 er under vurdering. Mye er oppnådd i Afghanistan, men det er samtidig på det rene at store utfordringer gjenstår, både knyttet til sikkerhet, nasjonsbygging og bekjempelse av narkotika. Dette krever helhetlig innsats fra det internasjonale samfunnets side, der politiske, økonomiske og militære virkemidler ses i sammenheng. ISAF er NATOs viktigste operasjon og alliansen belager seg på et langvarig engasjement i Afghanistan. Regjeringen vil opprettholde et omfattende og vedvarende norsk militært bidrag til operasjonen.

Libanon

Styrkingen av UNIFIL og utvidelse til også å omfatte libanesisk sjøterritorium etter krigen sommeren 2006, må sies å ha vært meget vellykket. Operasjonen muliggjorde at den libanesiske hæren på nytt kunne deployere til Sør-Libanon og gradvis overta ansvaret for sikkerheten i landsdelen, og dermed også å legge til rette for humanitær støtte og gjenoppbygging.

FNs maritime komponent la i tillegg grunnlaget for en gradvis oppbygging av en libanesisk

marine som er i stand til å ivareta kontroll med eget territorialfarvann. Fortsatt internasjonalt nærvær og støtte vil imidlertid være nødvendig.

Det norske bidraget med fire missiltorpedobåter til den maritime komponenten i UNIFIL ble avsluttet etter seks måneder i slutten av april 2007. Etter dette har ikke Norge deltatt med styrker i UNIFIL, men regjeringen har i inneværende år tilbudt UNIFIL en sivil-militær samarbeidsgruppe, på åtte personer, for en periode på ett år. Beslutningen forutsetter bl.a. at andre land stiller lignende bidrag, herunder et ledelseelement for den multinasjonale avdelingen.

OAE (Middelhavet)

NATOs *Operation Active Endeavour* (OAE) ble iverksatt i oktober 2001, og har sitt utspring i vedtaket om å aktivere Atlanterhavspaktens artikkel 5 etter angrepene mot USA 11. september 2001. OAE er en overvåkningsoperasjon i Middelhavet og er en del av den pågående innsatsen mot internasjonal terrorisme. Norge har siden iverksettelsen av OAE deltatt jevnlig i operasjonen og vil fortsette med bidrag tilpasset operative prioriteringer og tilgjengelige kapasiteter.

Sudan

Situasjonen i Darfur er fortsatt meget alvorlig, med vedvarende grove brudd på menneskerettigheter, flere hundre tusen drepte og millioner fordrevet. Det haster derfor mer enn noen gang med å handle. Det er enighet om opprettelsen av en felles FN/AU-operasjon i Darfur (UNAMID), som skal ta over for dagens fredsoperasjon ledet av Den afrikanske union (AU), AMIS. Norge har siden januar 2007 støttet AMIS med seks offiserer. FNs sikkerhetsråd vedtok 31. juli 2007 resolusjon 1769, som autoriserer etableringen av en «hybrid» fredsbevarende operasjon i Darfur. I følge denne resolusjonen skal styrken være operativ senest primo januar 2008. Som tidligere besluttet av FN og AU skal det tilstrebes å etablere styrken med størst mulig afrikanske bidrag. Styrken skal sørge for nødvendig beskyttelse av humanitære operasjoner og hjelpepersonell, sivile og flyktninger som står under fare for angrep, samt støtte implementeringen av *Darfur Peace Agreement* (DPA).

Norge og Sverige har tilbudt å bidra til UNAMID med en felles ingeniørvdeling på inntil 400 soldater under norsk ledelse, hvorav drøyt 200 norske for en periode på ett år. Avdelingen skal bidra til rask etablering av nødvendig infrastruktur som leire og veier, og for å tilrettelegge en rask styrkeoppbygging. Det er forventet at avdelingen vil

være operativ i Darfur tidlig i 2008. En slik støtte vil også være i tråd med regjeringens erklærte målsetting om å styrke Norges deltagelse i FN-ledede fredsoperasjoner, med særlig vekt på Afrika.

MFO

Norge har bidratt til *Multinational Force and Observers* (MFO) i Sinai siden opprettelsen i 1982, og ca. 60 nordmenn har tjenestegjort i styrken. Norge ble i 2006 for fjerde gang tilbudt stillingen som styrkesjef, og 1. mars 2007 overtok en nordmann (generalmajor) stillingen for en periode på to år. MFO består totalt av en styrke på 1 700 soldater. Den norske kontingenten består foruten av en styrkesjef med sin militærassistent, av 3 stabsoffiserer.

Balkan

På Balkan deltar Norge både i NATOs og EUs operasjoner i regionen. I den NATO-ledede operasjonen i Kosovo (*Kosovo Force* – KFOR) deltar Norge med stabsoffiserer og en etterretnings- og analyseenhet. KFORs hovedoppgave er å bidra til å stabilisere provinsen og støtte FN-administrasjonen (UNMIK). Det er enighet i NATO om å videreføre KFOR med et styrketall på 16 000, inntil de politiske og sikkerhetsmessige forutsetningene i forbindelse med statusavklaringen for Kosovo er kommet på plass og sikkerhetssituasjonen vurderes som stabil.

I Bosnia-Hercegovina deltar Norge i den EU-ledede *Operation Althea* med et feltforbindelseslag og et mindre antall stabsoffiserer. EU har fattet en prinsippbeslutning om å omorganisere operasjonen, i tråd med den rådende positive sikkerhetssituasjonen og med sikte på terminering når utviklingen i Bosnia gjør dette mulig. Norske bidrag til *Althea* vil bli terminert fra januar 2008.

2.6 Behovet for en moderne etterretningstjeneste

Etterretningstjenestens oppgave er å samle inn relevant og oppdatert etterretningsinformasjon og analysere dette materialet til støtte for utformingen av norsk utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik. Ikke minst skal E-tjenesten fortløpende opprettholde et godt situasjonsbilde som grunnlag for norske myndigheters beslutninger, både for langsiktig planlegging og dag-til-dag beslutninger.

Norske myndigheter er avhengige av et oppdatert situasjonsbilde for nordområdene, der E-tjenesten gir et viktig bidrag, for å kunne håndtere eventuelle episoder og kriser på en best mulig måte. Nordområdene er fremdeles militærstrate-

gisk viktige for Russland og har også en viktig rolle i Russlands utprøving av nye våpensystemer. Økt fokus på global energisikkerhet og petroleumsressursene i nord, på fiskeressursene og miljøutfordringene, medfører også viktige oppgaver for E-tjenesten for å kunne gi en helhetlig analyse og et godt situasjonsbilde.

E-tjenesten har videre et viktig ansvar for å støtte norske styrker som deltar i internasjonale operasjoner. Oppgaven løses ved at E-tjenesten, med egne ressurser og i samarbeid med utenlandske samarbeidspartnere, samler inn og analyserer informasjon om internasjonale utviklingstrekk, utenlandske statlige og ikke-statlige aktører, samt andre faktorer som kan påvirke eller true norsk sikkerhet eller viktige nasjonale interesser. Virksomheten utføres med grunnlag i lov om E-tjenesten fra 1998, og oppfølgende instruks fastsatt ved kgl. res. av 31. august 2001.

Innsamling av informasjon og utarbeidelse av analyser skjer i samsvar med prioriteringer som bygger på behovsvurderinger fra militære kommandoer og en rekke departementer, disse godkjennes av forsvarsministeren årlig. Det dreier seg i dag om en nasjonal, og ikke bare en militær, etterretningstjeneste.

Globale trusler som internasjonal terrorisme, spredning av masseødeleggelsesvåpen og regional ustabilitet utgjør viktige utfordringer for Norge. En realistisk vurdering av slike internasjonale utviklingstrekk og transnasjonale trusler fordrer informasjon om og vurderinger av aktørenes motiver, intensjoner, evne og planer. Slik informasjon vil ofte være fragmentert og vanskelig tilgjengelig. En teknologisk og kompetansemessig oppdatert etterretningstjeneste med et omfattende samarbeid internasjonalt, og med god koordinering med de nasjonale sikkerhetstjenestene (Politets sikkerhetstjeneste og Nasjonal sikkerhetsmyndighet), er en forutsetning for at våre politiske myndigheter skal ha tilgang til et bredt og godt beslutningsgrunnlag.

Samarbeidet med Politets sikkerhetstjeneste, innenfor rammene av tjenestenes respektive lovgrunnlag, er ytterligere styrket ved at det gjennom kgl. res. av 13. oktober 2006 ble vedtatt en ny samarbeidsinstruks mellom de to tjenester. Med hjemmel i instruksene er det besluttet opprettet en felles enhet for analyse av trusler fra internasjonal terrorisme. Løsningen er en prøveordning på to år og bygger på eksisterende samarbeidsordninger.

2.7 Utviklingen i FN

De fleste av de utfordringene verden i dag står overfor er av global karakter, og kan bare finne sin løsning innenfor globale rammer. FN, som den

eneste mellomstatlige organisasjonen med globalt mandat og oppslutning, har en unik posisjon som garantist for multilaterale sikkerhetsordninger basert på folkerett og menneskerettigheter. Dagens utfordringer og trusler er samtidig av en slik karakter at de i mange tilfelle kun lar seg løse gjennom inngripen fra det internasjonale samfunn. Dette illustrerer at vi mer enn noen gang behøver regler både for når, og hvordan, makt kan brukes. Regjeringen har som sentral målsetting å støtte opp under FN som det primære forum for konfliktløsning og samarbeid.

Etter delvise tilbakeslag på midten av 1990-tallet er det i dag stor forventning fra verdenssamfunnet til FNs rolle innenfor konfliktløsning, samarbeid og utvikling. Verdensorganisasjonen har stått overfor til dels store utfordringer i å møte disse forventningene, både mht. kompetanse, kapasiteter og institusjonelt. FN har imidlertid erkjent utfordringene, og la gjennom sin tusenårserklæring føringer på en rekke sentrale områder inkludert intern reform av FN-systemet, miljø, menneskerettigheter og rustningskontroll. FN har tatt grep og kan vise til betydelig fremgang. Fremgangen skyldes dels økt vilje blant medlemslandene til å la FN ta en reell militær rolle. Den skyldes også intern reform som har bedret FNs evne mht. å planlegge og gjennomføre operasjoner. Med basis i erfaringene fra 1990-tallet har FN utvidet sitt konsept for fredsoperasjoner, med mer robuste engasjementsregler, kapasiteter med reell avskrekkende evne og samtidig med forbedret evne til hurtig å deployere og lede fredsbevarende operasjoner. Som resultat av alt dette står FN i dag med over 100 000 FN-personell fordelt på 18 operasjonsområder, og er en formidabel internasjonal aktør innenfor fredsbevaring og krisehåndtering.

Parallelt med økningen i antall FN-operasjoner, har vi sett en utvikling hvor FN i økende grad har anmodet regionale organisasjoner som NATO, EU og AU om å stå for selve gjennomføringen, på basis av mandat fra FN. Dette styrker FNs troverdighet, og gir samtidig legitimitet til regionale organisasjoner. Operasjoner som ledes av FN, og operasjoner som gjennomføres med FN-mandat på vegne av verdensorganisasjonen, står derfor ikke i motsetning til hverandre. Begge bygger opp under FNs troverdighet.

De samlede utfordringene understreker at ikke minst små land som Norge er tjent med at internasjonale sikkerhetsutfordringer løses med basis i FN-pakten og folkeretten og multilaterale sikkerhetssystemer. Dagens hovedutfordringer kan med andre ord best løses i tråd med det som også er sentrale norske sikkerhetspolitiske målsettinger, og hvor FN vil spille en viktig rolle. Samtidig viser

både historien, og utviklingen fremover, at vi på ingen måte kan ta dette for gitt. FN står på mange måter ved et veiskille, og organisasjonens fremtidige rolle vil i stor grad avhenge av at den virker samlende når felles normgrunnlag utfordres eller brytes. Utfordringene øker gjennom et trusselbilde i endring, som stiller økte krav til FNs evne til kollektiv handling.

Regjeringen har på denne bakgrunn fra norsk side ønsket å bidra aktivt til å styrke FNs rolle. Dette gjøres dels gjennom deltagelse i FN-ledede operasjoner. Regjeringens målsetting om å øke norsk deltagelse i FN-ledede operasjoner er fulgt opp gjennom deltagelsen i den maritime delen av UNIFIL, og den vil ytterligere styrkes gjennom planlagte forberedelser for økt styrkebidrag til Afrika. Vi gjør det også gjennom å bidra til å styrke FNs evne til å planlegge og gjennomføre operasjoner, og gjennom reform av FN-hovedkvarteret. Erfaringene i operasjonsområdene viser at uten sikkerhet er ikke økonomisk utvikling mulig, og uten økonomisk utvikling oppnås ikke varig stabilitet. Norge har derfor tatt en lederrolle i å videreutvikle konseptet for såkalte multidimensjonale og integrerte operasjoner, med sikte på å bedre samordningen mellom de tre pilarene i FNs fredsoperasjoner; sikkerhet, humanitær innsats, og langsiktig utvikling. Dette gjøres gjennom en mer helhetlig tilnærming hvor gjennomføringen av de ulike programmer på økonomisk-, politisk- og militær side i større grad skjer parallelt og koordinert, men samtidig med respekt for hverandres egenart.

2.8 Utviklingen i NATO

Innenfor den overordnede rammen av FN, er NATO hjørnesteinen i norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. Deler av NATOs fokus er de senere år blitt utvidet fra det euroatlantiske området til også å omfatte sikkerhetsutfordringer av mer global karakter. Dette innebærer samtidig et økt samarbeid mellom Alliansen, andre internasjonale organisasjoner som FN, EU og AU, samt partnerland, inkludert våre naboland Sverige og Finland, og øvrige partnere som Japan, Australia og New Zealand.

Internasjonale operasjoner står i dag helt sentralt innenfor alliansens virksomhet. Dette medfører at NATO stadig stilles overfor nye utfordringer som alliansen må møte gjennom omstilling og nyskaping, militært, politisk og organisasjonsmessig. Norge bidrar aktivt til å modernisere og effektivisere NATOs organisasjon, kommandostruktur, og militære kapasiteter.

Alliansens utvikling de seneste år har medført et behov for å se på hvordan NATO-hovedkvarteret

ret innretter sin virksomhet, spesielt med henblikk på den interne organisering med tilhørende arbeidsprosesser. Målsettingen er et mer effektivt hovedkvarter for å ivareta de samlede utfordringer og styrke NATO som konsultasjonsorgan og som det sentrale transatlantiske sikkerhetsforum. En del av en nødvendig omstillingsprosess er behovet for å vurdere reduksjon av antall hovedkvarter i NATOs kommandostruktur.

NATO vedtok i 2003 å legge ned NATOs *Combined Air Operations Center 3* (CAOC 3) på Reitan og flytte funksjonene til CAOC 1 i Finderup i Danmark. Nedleggelse av CAOC 3 på Reitan gjennomføres i 2008. Fra norsk side er det viktig å verne om NATOs integrerte luftforsvarssystem (NATI-NADS), og å være synlig i de luftoperative enhetene hvor norske interesser skal ivaretas. Ved reetableringen knyttet til CAOC 1 i Danmark vil Norge sørge for å være godt representert bemanningsmessig for å ivareta norske interesser.

NATO Response Force (NRF) er alliansens primære utrykningsstyrke og ble erklært fullt operativ i forbindelse med Riga-toppmøtet i 2006. Norge har bidratt signifikant med en rekke styrkebidrag til samtlige NRF-kontingenter. NRF spiller også en viktig rolle som katalysator for NATOs evne til å omstille og tilpasse seg militært.

Dagens praktisering av NRF-konseptet binder opp store ressurser for enkelte land. Dette er ressurser som alternativt kunne vært satt inn i nye og løpende operasjoner. På denne bakgrunn vil regjeringen arbeide for at NATO utvikler et mer fleksibelt konsept for organisering og bruk av styrken, slik at man kan oppnå optimal nytteeffekt av det økte antall hurtigreaksjonsstyrker som NRF har bidratt til å fremskaffe. Norge arbeider derfor for å få etablert fellesfinansiering i NATO for kostnader knyttet til deployering og understøttelse. Beredskap til NRF opprettholdes i 2008 i samsvar med gjeldende styrkeinnmelding.

Flernasjonalt operasjonelt samarbeid på kapasitetssiden er svært viktig for mindre nasjoner som Norge. En rekke store prosjekter har allerede kommet på plass, og frem mot NATO-toppmøtet i 2008 vil Norge være engasjert i sentrale flernasjonale kapasiteter som strategisk lufttransport (C-17 transportfly) og luftbåren bakkeovervåking. Det norskledede initiativet for å etablere sikker tilgang til strategisk sjøtransport er iverksatt, men alliansens nye ambisjonsnivå innebærer at det fremdeles eksisterer en stor underdekning av denne kapasitet, som derfor må vies fortsatt politisk oppmerksomhet.

NATOs håndtering av de amerikanske planene om utplassering av et begrenset missilforsvar i Europa blir en hovedsak for alliansen i 2008. Norge har inntatt en kritisk avventende holdning til utvik-

lingen av et slikt territorielt missilforsvarssystem. Et amerikansk system som dekker deler av NATO-landenes territorier i Europa, vil få konsekvenser for NATO. Det er viktig å verne om prinsippet om sikkerhetens udelelighet. En eventuell etablering av et strategisk missilforsvar reiser en rekke vanskelige problemstillinger og kan medføre fare for et nytt våpenkappløp. Et eventuelt missilforsvar i Europa utredes nå i NATO.

Flere små allierte land, inkludert de baltiske statene, Island og Slovenia, har ikke egne jagerfly. NATOs medlemsland har derfor siden den siste utvidelsen i 2004 kontinuerlig hatt jagerfly utgruppet i Baltikum for å opprettholde tryggheten i NATOs integrerte luftoperasjoner. Norge har også tidligere deltatt med jagerfly i denne oppgaven og vil stille fly for en ny tre-månedersperiode fra 15. desember 2007.

Forsvars- og sikkerhetssektorreform er et høyt prioritert område både for alliansen og for Norge. Forsvarsrettet sikkerhetssektorreform har bl.a. til hensikt å sikre demokratisk kontroll over de væpnede styrkene.

NATOs dør er fortsatt åpen og videre NATO-utvidelse vil stå sentralt frem mot toppmøtene i 2008 og 2009. Det er imidlertid en forutsetning at nye medlemmer skal styrke alliansen. For tiden er Albania, Kroatia og Makedonia de land som ligger lengst fremme som mulige medlemsland ved å ha såkalte medlemskapsaksjonsplaner (MAP) med NATO.

Et annet element relatert til forsvars- og sikkerhetssektorreform er utvikling av partnerlands evne til å operere sammen med NATO-styrker. Ikke-allierte land bidrar i dag med nærmere 10 pst. av styrkene i NATO-ledede operasjoner. Ikke-allierte som bidrar med styrker til NATO-ledede operasjoner påtar seg samme risiko og utfordringer som allierte, og det er derfor viktig å sikre at de får tilgang til all relevant informasjon og får påvirke beslutninger relatert til operasjoner de deltar i.

NATOs medlemsland oppfyller samlet sett i hovedsak de kapasitetsmessige forpliktelser som er påkrevd for å tilfredsstillende NATOs ambisjonsnivå. Det er imidlertid fortsatt mangler på flere viktige områder, noe som også påvirker pågående operasjoner. Manglene omfatter luftstøttekapasiteter, felles logistikk- og støttekapasiteter, og også deployerbare styrker for å kunne bidra til alle typer operasjoner.

I følge NATOs vurderinger er omfanget av Norges bidrag til pågående operasjoner og NATOs utrykningsstyrker i dag tilfredsstillende, men også i vårt tilfelle er det rom for forbedring. Norge oppfordres til å forbedre evnen til å stille deployerbare logistikk- og støttefunksjoner for å bedre

deployeringsevnen, samt å forbedre evnen til å stå ute med styrkene over tid. Norge oppfordres dessuten til å styre en større andel av investeringsmidlene over til land- og luftstyrker i fremtiden.

2.9 USA og den transatlantiske dimensjon

Det transatlantiske forholdet har vist bedring de siste par årene. Det er nå en større vilje på begge sider av Atlanterhavet til å samarbeide og konsultere om aktuelle sikkerhetspolitiske utfordringer. Regjeringen vektlegger et sterkt transatlantisk samarbeid. Dagens sikkerhetsutfordringer er omfattende, og ingen er i stand til å håndtere disse på egenhånd.

Bedringen i det generelle samarbeidsklimaet har også virket positivt inn på NATO-samarbeidet. Norge har vært en pådriver for at NATO skal være det primære transatlantiske konsultasjonsforumet, der hele bredden av sikkerhetspolitiske spørsmål kan drøftes. Det er derfor positivt at NATO er i ferd med å utvikle seg i denne retningen.

Norges forhold til USA forblir sterkt og godt. USA er og vil fortsatt være en svært viktig alliert for Norge. Det foregår øvings-, trenings- og beredskapssamarbeid med det amerikanske forsvaret innenfor en rekke saksfelt. Regjeringen legger vekt på å videreutvikle dette samarbeidet.

Norge vil i tiden fremover også satse på styrket samarbeid med Canada, bl.a. når det gjelder utfordringene i nordområdene.

2.10 Utviklingen i EU og europeisk sikkerhets- og forsvarspolitik

Utviklingen av en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (*Common Foreign and Security Policy* – CFSP) har gjort EU til en betydelig internasjonal aktør som tar større ansvar for fred og sikkerhet, både i Europa og globalt. ESDP (*European Security and Defence Policy*) er en integrert del av CFSP.

EU utfører i dag en rekke krisehåndteringsoperasjoner, både sivile og militære, med fokus på et tett sivilt-militært samvirke. EU kan vise til et globalt engasjement, med operasjoner både i Europa, Afrika og Asia. EUs engasjement på Balkan er betydelig. EU har ansvaret for operasjon *Althea* i Bosnia-Hercegovina og vil ta over FNs ansvar for politioperasjonen i Kosovo etter den forventete statusavklaringen. Samtidig har EU økt sitt engasjement i Afghanistan gjennom en egen politioperasjon. EU utfører pr. august 2007 til sammen ti sivile og militære operasjoner som faller inn under

ESDP. I både Kosovo og Afghanistan er det NATO som leder den militære innsatsen.

EUs beslutning om å opprette et antall innsatsstyrker (*EU Battle Groups*) som et militært krisehåndteringsverktøy, er i dag det kanskje viktigste elementet i utviklingen av ESDP. Norge har inngått et samarbeid med Sverige, Finland og Estland om etablering av en felles nordisk innsatsstyrke (*Nordic Battle Group*), hvor også Irland nå deltar. Styrken er totalt på over 2 000 personer og skal stå på beredskap første halvår 2008.

Innsatsstyrkekonseptet er utarbeidet i nært samarbeid med FN, og EU tar sikte på å benytte sin nye militære kapasitet til aktivt å støtte opp under FNs krisehåndteringsevne. Konseptet ble erklært fullt operativt fra 1. januar 2007, med to innsatsstyrker på beredskap til enhver tid. EU arbeider aktivt med å utvikle lignede kapasiteter også på maritim side og luftsiden.

Det europeiske forsvarsbyrået *European Defence Agency* (EDA) ble opprettet 1. januar 2005 for å understøtte utviklingen av EUs militære og sivile krisehåndteringsevne. Hovedoppgavene er å bidra til et styrket europeisk samarbeid om forskning og utvikling av nye militære kapasiteter, forsvarsanskaffelser og videreutvikling av europeisk forsvarsindustri og et felles europeisk marked for forsvarsmateriell. Norge undertegnet i mars 2006 et samarbeidsarrangement med EDA.

EU har tydelige ambisjoner om å videreutvikle ESDP. Nettopp derfor blir det så viktig at EU og NATO på det sikkerhets- og forsvarspolitiske området samarbeider – og ikke konkurrerer.

2.11 Russland

Russland opplever i dag en meget kraftig økonomisk vekst pga. store overskudd på eksport av olje og gass. Det forventes fortsatt vekst i den russiske økonomien i årene fremover. Den innenrikspolitiske utviklingen fremover vil i økende grad bli preget av valg på ny president som skal finne sted våren 2008. Den interne utviklingen preges av økt maktsentralisering, og utviklingen mot et demokrati er ujevn. Utenrikspolitisk har den russiske presidenten i økende grad markert Russland som en selvstendig aktør på den internasjonale arena, med en linje overfor Vesten preget av økende skepsis og rivalisering. De amerikanske planene om et rakettskjold, utvidelsen av NATO og spørsmålet om Kosovos fremtidige status er saker som gjør seg gjeldende i økte motsetninger mellom Russland og NATO-landene. Ikke minst Russlands sterke kritikk av USAs planer om et rakettskjold har bidratt til å komplisere forholdet mellom de to land.

Som uttrykk for det noe mer kompliserte forholdet mellom Russland og Vesten varslet president Vladimir Putin i april 2007 et mulig moratorium over CFE-avtalen. Avtalen om *Conventional Forces in Europe* begrenser konvensjonelt militært materiell i landene mellom Atlanterhavet og Uralfjellene, og har siden den trådte i kraft i 1992 vært regnet som en hjørnestein i europeisk sikkerhet. Avtalen er viktig fordi den er juridisk bindende for partene. Forhandlinger har så langt ikke gitt resultater, og i juli 2007 annonserte Putin at Russland går til suspensjon av avtalen, med virkning fra 12. desember 2007. Dersom Russland permanent trekker seg fra avtalen vil dette være et stort politisk tilbakeslag for åpenhet og innsyn i militære forhold mellom NATO og Russland.

Veksten i den russiske økonomien har også kommet det russiske forsvarsbudsjettet til gode, med en økning på 17 pst. i 2006. Økningen benyttes til en lenge tiltrengt modernisering av forsvaret, inklusive både de strategiske og konvensjonelle styrker.

De strategiske styrkene vil fortsatt være viktig for Russland sett på bakgrunn av både den reduksjon som har funnet sted i de konvensjonelle styrker, og som uttrykk for landets stormaktsstatus. De strategiske styrker både på sjø, land- og luftsidene er gjenstand for betydelig modernisering, kombinert med en reduksjon i omfang. De sjøbaserte strategiske kjernevåpen vil i denne forbindelse spille en viktig rolle, og nordområdene vil fortsatt være et meget viktig base- og deployeringsområde. Området er hjemmebase for den russiske Nordflåten og har Russlands eneste isfrie havn med direkteankomst til Atlanterhavet. Norge og Russland grenser derfor mot hverandre i et område av betydelig ressursmessig og militærstrategisk betydning.

Også konvensjonelle styrker er gjenstand for omfattende modernisering, kombinert med reduksjon i antall. Dette skjer gjennom større innslag av kontraktspersonell, i kombinasjon med reduksjon av verneplikten til ett år, bedre trening og utstyr, og bedring av økonomiske og sosiale kår for personalet. Materiellmessig tar moderniseringen på kort sikt i hovedsak form av oppgradering og vedlikehold av det materiellet man har, og det er i liten grad snakk om å opprette flere avdelinger eller tilføre mer avansert utstyr. Fokus nå er rettet mot oppbygging av stående reaksjonsstyrker i alle forsvarsgrener, organisert i tre moderne fellesoperative kommandoer. Disse reaksjonsstyrkene vil på kort varsel kunne settes inn over hele Russland etter behov. Russland beholder også en relativt stor mobiliseringsstyrke, men uten at disse priori-

teres. Samtidig er trolig en ny forsvarsdoktrine under utvikling.

I sum står vi ovenfor et russisk forsvar som er redusert i omfang, men samtidig bedre trent og rustet. Dette russiske forsvar vil være dimensjonert i første rekke mot forsvaret av det russiske territorium samt interne utfordringer, men samtidig med en begrenset evne til maktprojeksjon ut over Russlands grenser. Nordflåten vil i så henseende spille en vesentlig rolle, noe vi i den senere tid har vært vitne til i form av en omfattende økning i den russiske flyaktiviteten i nordområdene. Større og hyppigere flyformasjoner som øver på levering av strategiske våpen har klart demonstrert styrkeprojeksjon utad med den hensikt å markere russiske interesser og ambisjoner i nordområdene.

Russland er fortsatt en viktig faktor i norsk sikkerhetspolitikk. Samtidig er det i dagens situasjon viktig for Norge å etablere et best mulig samarbeid med Russland også på forsvarsområdet. Regjeringen vil aktivt fortsette arbeidet for å knytte Russland tettere politisk til Vesten generelt og NATO spesielt. Russland påbegynte våren 2007 ratifiseringen av NATO PfP SOFA-avtalen. Denne avtalen utgjør en viktig del av det juridiske rammeverket for militært samarbeid med NATO og NATOs medlemsland. Når ratifiseringsprosessen er fullført vil det åpne for fellesøvelser og utvidet militært samarbeid.

2.12 Norden og de baltiske stater

Det nordiske forsvarssamarbeidet karakteriseres i dag av en rekke samarbeidsprosjekter på nær sagt alle nivå. I tillegg finnes det en rekke andre samarbeidsfora, bl.a. innenfor logistikk og mellom nordiske kompetanse- og utviklingsmiljøer. Samtidig fungerer NORDCAPS (*Nordic Coordinated Arrangement for Peace Support*) som et viktig element for å koordinere og samordne nordiske bidrag til fredsbevarende operasjoner. Det nordiske forsvarssamarbeidet står sterkt også innenfor materiellsektoren gjennom NORDAC (*Nordic Armaments Cooperation*).

NORDCAPS ble revidert i 2006, i hovedsak gjennom to større endringer. For det første er det nordiske styrkeregisteret nedlagt og ambisjonen om etableringen av en nordisk brigade i praksis falt bort. Samtidig er det en ambisjon om å utvide det nordiske samarbeidet om støtte til forsvarsrettet sikkerhetssektorreform (FSSR) i partnerland. Som et element i dette legges det økt vekt på å utvide NORDCAPS' fremtidige kursvirksomhet. Det er tatt initiativ til å styrke samarbeidet mellom

NORDAC og NORDCAPS, bl.a. ved å harmonisere formannskapet i de to organisasjonene.

Den norske og den svenske forsvarssjefen har fremlagt en mulighetsstudie for et tettere norsk-svensk samarbeid om frembringelse av militære kapasiteter. Hensikten er å oppnå besparelser som over tid bidrar til at begge land kan opprettholde bredde og kvalitet i forsvarsstrukturen og bidra til at en større del av strukturen blir tilgjengelig for operativt bruk. Forutsetningen i arbeidet er at begge land kan beholde råderett over egne styrker. Initiativet kan bli en katalysator for økt samarbeid også med øvrige nordiske og eventuelt andre land. Et styrket samarbeid mellom Norge og Sverige vil være et tillegg og ikke et alternativ til, samarbeidet gjennom NATO og EU. De to forsvarssjefenes forslag vil bli vurdert videre i tilknytning til arbeidet med en ny langtidsproposisjon for perioden 2009–2012.

Sverige er ledende nasjon for en av EUs innsatsstyrker (*EU Battle Groups*). Styrken er totalt på over 2 000 personer, og skal stå i beredskap første halvår 2008. Norge bidrar med inntil 150 personer, og har signalisert at vi også ønsker å bidra ved neste rotasjon i 2011. Andre aktuelle land er Finland, Estland og Irland. Det norske bidraget ligger innenfor sanitet og transportledelse.

Norge har, i samarbeid med Sverige, tilbudt å bidra med en ingeniøravdeling til en felles FN-/AU-operasjon i Darfur med deployering tidlig i 2008.

Det foregår et begrenset samarbeid mellom de nordiske land i ISAF. Finland har deltatt i det norskledede *Provincial Reconstruction Team* (PRT) i Meymaneh. Det finske bidraget redeploerte i august 2007, og er erstattet av en kontingent fra Latvia. Norge er stasjonert med en hurtig reaksjonsstyrke (QRF) i Mazar-e-Sharif. Videre er det åpnet for å nytte ledig plass på hverandres flytransporter både til og innenfor teateret, gjennom NORDCAPS-samarbeidet.

De tradisjonelle støtteprogrammene til de baltske statene er i ferd med å avsluttes. Norge vil konsentrere det fremtidige samarbeidet bilateralt mot Latvia. Dette samarbeidet er basert på egenfinansiering og uttak av synergier gjennom et tettere samarbeid, og ikke som før, basert på bistand.

De nordiske land samarbeider tett om støtte til FSSR på Vest-Balkan gjennom *Nordic Initiative*. *Nordic Initiative* innbefatter bl.a. omskolering av overflødig militært personell og bistand til å utøve demokratisk kontroll over militære styrker. Samtidig arrangeres det en rekke kurs gjennom NORD-

CAPS med sikte på å sette disse landene i stand til å bidra i fredsbevarende operasjoner.

Norge har sammen med de øvrige nordiske land og Baltikum inngått et samarbeid med Ukraina. Dette prosjektet er en integrert og viktig del av de bestrebelsene som gjøres, bl.a. i NATO-regi, for å understøtte Ukrainas integrering i euroatlantiske samarbeidsstrukturer.

Innenfor den nordiske krets har Danmark tatt initiativ til å utforme et nordisk bidrag til kapasitetsbygging i Afrika. Den overordnede målsettingen er å fremme en operativ konfliktforebyggende kapasitet, og styrke den regionale sikkerhetsarkitekturen i Afrika. En nordisk arbeidsgruppe er nedsatt for å vurdere mulige tiltak.

Norge har inngått en avtale med Island om et forsvarspolitisk samarbeid som innebærer at en del av øvingsaktiviteten søkes gjennomført i dette interesseområdet.

2.13 Nordsjøstrategien

Kapasitetsutvikling og anskaffelser av forsvarsmateriell er meget ressurskrevende og søkes derfor løst mer kostnadseffektivt gjennom tett flernasjonalt samarbeid.

For å kunne få til en helhetlig, strategisk og koordinert tilnærming har Norge organisert samarbeidet med utvalgte nære allierte innenfor rammen av den såkalte Nordsjøstrategien. Denne strategien er rettet inn mot samarbeid med fire nære allierte: Danmark, Nederland, Storbritannia og Tyskland. Norge har kommet lengst i form av en intensjonserklæring og et antall samarbeidsavtaler med henholdsvis Nederland og Tyskland. Samarbeidet vil videreutvikles og grunnlagsdokumentene oppdateres etter hvert som samarbeidet konsolideres, og nye områder kommer til. Det praktiske samarbeidet har så langt kommet lengst med Nederland.

Hovedmålsetningen er å styrke vår felles operative evne gjennom samarbeid om utvikling av forsvarskapasiteter, anskaffelser av forsvarsmateriell, logistikk, trening og øving, og operativ virksomhet. Gjennom Nordsjøstrategien ønsker Norge å kunne opprettholde, samt få tilgang til, kapasiteter som av ressursmessige årsaker ellers ville vært vanskelig å videreføre eller anskaffe.

Nordsjøstrategien omtaler ønske om et utvidet forsvarssamarbeid med et begrenset antall nære allierte. For å lykkes med en slik strategi er en avhengig av å finne en strategisk partner som er like villig til å inngå langsiktige avtaler om konkrete samarbeidsområder.

3 Hovedmål og prioriteringer

3.1 Målene for regjeringens økonomiske politikk

Regjeringen vil føre en politikk som bygger på rettferdighet og fellesskap. Med utgangspunkt i den nordiske modellen vil regjeringen fornye og utvikle de offentlige velferdsordningene og bidra til et arbeidsliv der alle kan delta. Regjeringen vil legge til rette for økt verdiskapning og utvikling i hele landet innenfor rammer som sikrer at kommende generasjoner muligheter for å dekke sine behov ikke undergraves. En slik bærekraftig utvikling krever en ansvarlig politikk med vekt på natur- og miljøhensyn, en langsiktig forvaltning av nasjonalformuen, et holdbart pensjonssystem og en sterk offentlig sektor.

Regjeringen legger opp til å holde bruken av oljeinntekter på et nivå som sikrer en fortsatt balansert utvikling i norsk økonomi, i tråd med de rammene handlingsregelen setter. Retningslinjene for pengepolitikken innebærer at Norges Banks rentesetting skal rettes inn mot lav og stabil inflasjon. Det betyr at pengepolitikken har en klar rolle i å stabilisere den økonomiske utviklingen.

Norsk økonomi har fire år bak seg med svært høy vekst, godt hjulpet av lave renter, kraftig oppgang i oljeinvesteringene og en gunstig internasjonal utvikling. Selv om oppgangen trolig vil dempes i 2008, ligger det an til at perioden 2004–2008 vil bli den sterkeste sammenhengende vekstperioden siden begynnelsen av 1970-tallet. Gjennom de to siste årene har sysselsettingen økt i rekordtempo og arbeidsledigheten er nå nesten nede på det svært lave nivået fra midten av 1980-tallet.

3.2 Hovedmål i forsvarspolitikken

Regjeringen legger vekt på å videreutvikle Forsvaret til et moderne, fleksibelt og robust sikkerhetspolitisk verktøy som på kort varsel kan møte et bredt spekter av utfordringer hjemme og ute, og som kan bidra til å ivareta Norges sikkerhet, interesser og verdier. Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004) «Den videre modernisering av Forsvaret i perioden 2005–2008» (inneværende langtidsplan), beskriver forsvarspolitikken i perioden 2005–2008. Forsvarsdepartementet vil

følge opp arbeidet med å gjennomføre vedtatt langtidsplan for Forsvaret med utgangspunkt i regjeringens politiske plattform, basert på Soria Moria-erklæringen og de forsvarspolitiske hovedprioriteringer som det er etablert bred politisk enighet om. Samlet sett utgjør dette grunnlaget for regjeringens forslag til forsvarsbudsjett for 2008 som representerer det siste året i inneværende langtidsperiode.

Forsvarets rammebetingelser er i endring. En uforutsigbar sikkerhetssituasjon, rask teknologisk utvikling og endringer i internasjonale samarbeidsmønstre gjør at det legges stor vekt på en helhetlig tilnærming til innretning og videreutvikling av Forsvaret. For perioden 2005–2008 er følgende *forsvarspolitiske mål* styrende for Forsvarets oppgaver og virksomhet:

- alene og sammen med allierte sikre norsk suverenitet, norske rettigheter og interesser, samt bevare norsk handlefrihet mot militært og annet press
- sammen med allierte, gjennom deltakelse i fler-nasjonale fredsoperasjoner og internasjonalt forsvarssamarbeid bidra til fred, stabilitet, håndhevelse av internasjonal rett og respekt for menneskerettighetene, samt forebygge bruk av makt fra stater og ikke-statlige aktører mot Norge og NATO
- sammen med allierte bidra til kollektivt forsvar av Norge og andre allierte nasjoner iht. våre allianseforpliktelser, og til å møte ulike typer anslag og angrep med tvangsmakt for å sikre norsk og kollektiv sikkerhet
- bidra til å ivareta norsk samfunnssikkerhet, redde liv og begrense konsekvenser av ulykker, katastrofer, anslag og angrep fra statlige og ikke-statlige aktører.

Regjeringen legger, i tråd med Soria Moria-erklæringen, til grunn at nordområdene er det viktigste strategiske satsingsområdet. Forsvaret innrettes på denne bakgrunn i større grad mot å håndheve suverenitet og sikre stabilitet i nord, også i våre havområder. Forsvarets tilstedeværelse og evne til suverenitetshevdelse i nord søkes kontinuerlig bedret. Beredskap langs kysten søkes fortsatt prioritert høyt, likeså er Forsvarets bidrag til miljøover-

våkning og maritimt redningsarbeid prioriterte oppgaver. Samtidig skal Forsvaret innrettes mot et aktivt internasjonalt engasjement, herunder ved en sterk satsing på FN-ledede operasjoner.

Det er avgjørende for moderniseringen at den vedtatte balansen mellom Forsvarets oppgaver, struktur og ressurstilgang ivaretas. En sentral forutsetning for å oppnå og beholde denne balansen, er løpende og stram driftsstyring i det årlige perspektiv. En annen forutsetning er videreføring av den pågående effektivisering av logistikk- og støttevirkningsomheten, for å kunne fornye og styrke operativ struktur. Også flernasjonale og sivil-militære samarbeidsløsninger er viktige virkemidler i denne sammenheng. Forsvaret skal videreføre det nære samarbeidet med relevante sivile myndigheter. Allmenn verneplikt som praktiseres i tråd med Forsvarets behov, skal fortsatt legges til grunn. For å øke kvinneandelen blant militært personell har Forsvarsdepartementet iverksatt en rekke tiltak. I tillegg vil Forsvarsdepartementet utrede kjønnsnøytral verneplikt. Det vises i denne sammenheng til St.meld. nr. 36 (2006–2007).

Regjeringen prioriterer også for 2008 å videreføre omstillingen ved å kanalisere flest mulige ressurser i retning av modernisering av styrkestruktur gjennom materiellinvesteringer og fremdriftsrettet operativ drift. Dernest – innenfor rammen av omstillingen – prioriteres virksomhet slik at Forsvarets løpende oppgaver løses best mulig. Dette vil samlet sett også gi det beste utgangspunktet for Forsvarets utvikling i neste langtidsperiode.

3.3 Forsvarsomstillingen 2005–2008

Regjeringen følger opp omleggingen av Forsvaret som regjeringen Stoltenberg I igangsatte ved fremleggelsen av St.prp. nr. 45 (2000–2001), jf. nærmere redegjørelse i St.prp. nr. 1 (2006–2007) om bakgrunn og formål med omleggingen, og redegjørelse om resultatene for planperioden. Alle overordnede omstillingsmål for perioden 2002–2005 vedrørende struktur- og organisasjonsendringer, ledelsesreform i forsvarssektoren, bedret kontroll med driftskostnadsutviklingen samt årsverks- og arealreduksjoner ble nådd. Enkelte økonomisk-administrative delmål fra denne perioden ble imidlertid kun delvis innfridd innen utgangen av 2005, og disse målene er videreført inn i inneværende planperiode.

Regjeringen fortsetter arbeidet med å utvikle og modernisere Forsvaret slik at struktur, kompetanse og kapasitet blir bedre tilpasset sikkerhetsutfordringene vårt land stilles over for, og slik at ambisjonsnivå og ressurser balanseres. I den for-

bindelse vil regjeringen i vårsesjonen legge frem forslag til ny langtidsplan for Forsvaret.

Med utgangspunkt i Soria Moria-erklæringens satsinger på det forsvarspolitiske området, er omstillingen av forsvarssektoren fulgt opp i tråd med gjeldende langtidsplan. Det gjenstår imidlertid en del utfordringer for den gjenværende del av planperioden 2005–2008, spesielt når det gjelder tilpasning innenfor enkelte deler av driften, og tilpasning av ambisjonsnivået til de økonomiske rammer. Dreiningen av ressurser fra logistikk og støttevirkningsomhet til operativ virksomhet og nyinvesteringer fortsetter i 2008, men i et noe lavere tempo enn det ble lagt opp til i langtidsplanen. Gjennom omstillingen er Forsvarets operative evne blitt betydelig forbedret gjennom de senere årene.

Neste langtidsperiode (2009–2012) er avhengig av både omfanget av og kvaliteten på gjennomføringen i 2008. Oppgaver og leveranser på den ene siden og tildelte ressurser på den andre, må balanseres. Det forventes at Forsvaret vil nå de fleste omstillingsmål i løpet av 2008, men full oppnåelse av alle struktur- og aktivitetsmål vil ikke la seg realisere innenfor nåværende periode. Under 3.7.1 Leveranser i det følgende er det redegjort for hvordan vedtatt forsvarsstruktur planlegges fulgt opp i foreliggende budsjettforslag for 2008.

Forsvarsbudsjettet for 2008 ligger 0,6 pst. under 2007-nivået. Dette innebærer at bevilgningsnivået i 2008 er i overkant av 1 mrd. kroner lavere enn det årlige gjennomsnittlige bevilgningsnivået langtidsplanen legger opp til. Den bevilgningsmessige oppfølgingen av langtidsplanen er med dette på rundt 98 pst. for perioden samlet sett.

Videre er det i langtidsplanen satt som mål at minimum to mrd. 2004-kroner skal forskyves fra logistikk- og støttefunksjoner til operativ virksomhet og materiellinvesteringer. Det ligger an til at minst to mrd. kroner vil være frigjort innen utgangen av 2008. I tillegg kommer gjenstående krav til ressursfrigjøring fra perioden 2002–2005 på ca. 300 mill. kroner. Samlet legger Forsvarsdepartementet til grunn at 2,6 mrd. 2007-kroner skal frigjøres fra logistikk- og støttevirkningsomheten inkl. stabsfunksjoner i perioden 2005–2008.

Det legges i budsjettforslaget til grunn at den omfattende omstillingen av logistikk- og støttevirkningsomheten som er vedtatt for perioden 2005–2008, i betydelig grad er gjennomført ved utgangen av 2008. Anslagsvis 85 pst. (2,2 mrd. kroner) av de 2,6 mrd. kroner som Forsvarsdepartementet har lagt til grunn skal frigjøres innenfor årlig drift, forventes realisert innen utgangen av 2008. Av dette står Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) for den klart største andelen. Innenfor FLO er det lagt til

grunn i budsjettet at 90 pst. av det krav som er satt med hensyn til frigjøring av ressurser, vil være nådd ved utgangen av 2008. Dette innebærer at ca. 840 mill. kroner er frigjort innenfor FLO eksklusiv regionale støttefunksjoner. Dersom man også tar med det som det er lagt til grunn skal være frigjort innenfor regionale støttefunksjoner (349 mill. kroner av totalt 406 mill. kroner), vil hele 1,2 mrd. kroner av de nevnte 2,2 mrd. kroner å komme fra disse to områdene. I tillegg er det også frigjort betydelig med eiendom, bygg og anlegg (EBA) innenfor de samme to områdene.

Målet om reduksjoner i Forsvarsbyggs husleie og renholdspriser, samt kostnadsreduksjoner innenfor prosjektledelse og administrasjon av bygge- og eiendomsprosjekter, anses å ville bli nådd i samsvar med de krav som er satt, jf. omtalen i det følgende under 3.7.3.3 Eiendomsforvaltning og avhending. Også innenfor de områder som utgjør utdanning, kompetanse og skoler, samt generelle kutt i reiser, kurs og representasjon, er det frigjort betydelige midler i samsvar med de krav som er satt.

Det vil fortsatt være områder og økonomisk-administrative delmål der det gjenstår utfordringer sett i forhold til gjeldende langtidsplan. Bl.a. gjelder dette årsverksmålet, der budsjettforslaget for 2008 innebærer at antall årsverk overstiger målet, nedfelt i St.prp. nr. 42 (2003–2004), på maksimalt rundt 15 000 i Forsvaret ved utgangen av 2008. Kun en begrenset andel av de forutsatte besparelser innenfor den øverste ledelse vil være realisert. Utfordringer gjenstår også når det gjelder innsparinger i antallet utenlandsstillinger og effektivisering av FLO og regionale støttefunksjoner. Videre legger budsjettforslaget for 2008 til grunn at det samlet for perioden vil være investert for om lag 4 mrd. kroner mindre i nytt materiell enn det som var planlagt for 2005–2008. Forsvarets bruk av EBA ved utgangen av 2008 vil trolig også være noe høyere enn det som var forutsatt. Ved siden av noe lavere nivå for totalbudsjettet i 2008 enn det årlige gjennomsnittsnivået på 29,5 mrd. 2004-kroner som er lagt til grunn i perioden 2005–2008, gjenspeiler dette et relativt sett for høyt kostnadsnivå forbundet med løpende drift av Forsvaret.

Den finansielle utviklingen, driftsutviklingen, og noe forsinket omstilling øker Forsvarets mer langsiktige utfordringer. Dette gjelder fremfor alt behovet for å sikre og ytterligere styrke balansen mellom oppgaver, struktur og ressurstilgang, ved at det også skapes mest mulig forutsigbare ram-

mer for den videre utviklingen av Forsvaret. Sentrale materiellsystemer faller for levetiden i perioden frem mot 2020. Dette vil medføre behov for betydelige investeringer og dermed vanskelige prioriteringer. Samtidig blir Forsvaret stilt overfor økte krav og utfordringer knyttet til summen av de oppgaver som skal løses hjemme og ute. Dette øker presset på aktivitet og ressurser.

Uten en økt ressurstilgang ift. dagens budsjett-nivå vil det ikke være mulig å videreføre den vedtatte forsvarsstrukturen og samtidig unngå at Forsvaret beveger seg inn i nye ubalanser mellom oppgaver og ressursgrunnlag, og mellom drifts- og investeringsnivå. Stramme prioriteringer og nye helhetlige grep er derfor påkrevd for at den pågående omstillingen ikke skal settes i fare. Arbeidet med å modernisere og tilpasse Forsvaret til nye og endrede rammebetingelser må derfor videreføres utover inneværende planperiode, der ytterligere reform og tiltak vil måtte vurderes, med sikte på å kunne opprettholde et bærekraftig og relevant forsvar også på lengre sikt. Disse utfordringene står sentralt i arbeidet med den kommende langtidsplanen for Forsvaret.

Som ledd i grunnlagsarbeidet for kommende langtidsplan gjennomfører forsvarssjefen sin Forsvarsstudie 07. Regjeringen har videre oppnevnt et bredt sammensatt og rådgivende forsvarspolitisk utvalg. Anbefalingene fra disse parallelle prosessene, som vil foreligge høsten 2007, vil være viktige innspill til regjeringens arbeid med kommende langtidsplan. Regjeringens konkrete prioriteringer og anbefalinger for den videre utviklingen av Forsvaret etter 2008, forutsettes fremmet for Stortinget sen vinteren 2008 gjennom fremleggelsen av forslag til langtidsplan for perioden 2009–2012.

3.4 Økonomiske rammer

Regjeringens budsjettforslag legger opp til et forsvarsbudsjett med en utgiftsramme på 31 540,2 mill. kroner og en inntektsramme på 798,2 mill. kroner.

Utgiftsrammen reduseres reelt med 172,5 mill. kroner (0,56 pst.) sammenlignet med saldert budsjett 2007. Budsjettet er fordelt med 7 693,3 mill. kroner til materiellinvesteringer, 1 780 mill. kroner til nasjonalfinansierte og fellesfinansierte EBA-investeringer og totalt 22 066,9 mill. kroner til drift av forsvarsektoren. I tråd med gjeldende praksis er budsjetterte inntekter innarbeidet i utgiftsrammen.

Tabell 3.1 Forsvarsrammen 2008 ift. 2007

	Vedtatt 2007 budsjett (2007-kroner)	Forslag 2008 (2008-kroner)
Total forsvarsramme	30 988 929	31 540 172
Drift	21 652 049	22 066 879
EBA-investeringer	1 509 532	1 780 000
Materiellinvesteringer	7 827 348	7 693 293

3.5 Hovedprioriteringer 2008

Regjeringens forslag til forsvarsbudsjett for 2008 viderefører et høyt finansielt nivå fra de senere år. Dette vil gjøre det mulig å følge opp den pågående forsvarsomstillingen med betydelig kraft, og de fleste mål som er satt for inneværende langtidsperiode, vil bli nådd. Forsvarets operative evne vil bli ytterligere forbedret, ved at de fleste styrke kategorier vil holde et fortsatt høyt øvings- og treningsnivå, eller delta i operasjoner hjemme eller ute. Dessuten vil en lang rekke avdelinger tilføres nytt og moderne materiell. Særlig Hæren vil bli tilført betydelig økte driftsmidler. Effektiviseringen av logistikk- og støttevirksomheten og vridningen av ressurser mot materiellfornyelse og operativ virksomhet videreføres. Satsingsområdene i Soria Moria-erklæringen vil bli fulgt videre opp, spesielt når det gjelder tilstedeværelse og aktivitet i nordområdene, men også når det gjelder norsk militær deltagelse i internasjonale operasjoner. Målet om forbedret evne til å vedlikeholde bidrag til internasjonal krisehåndtering over tid, skal følges opp og med høy prioritet. I sum anser regjeringen at dette vil danne et solid utgangspunkt for nødvendige omstillings- og moderniseringstiltak i langtidsperioden 2009–2012.

Forslaget til budsjett for 2008 ligger samlet sett reelt 0,6 pst. under budsjettet for 2007. Sammenlignet med de finansielle forutsetninger som langtidsplanen 2005–2008 legger til grunn, ligger budsjettet for 2008 3,2 pst. under det planlagte årlige gjennomsnittsnivået for perioden. For perioden sett som helhet, innebærer dette en samlet tildeling på rundt 98 pst. av det som ble lagt til grunn i gjeldende langtidsplan. Historisk sett gir dette en langt bedre finansiell oppfyllelse enn i tidligere langtidsperioder, i hvert fall etter den kalde krigens slutt. En viktig forskjell fra tidligere perioder er imidlertid at Forsvarets handlingsrom for å håndtere årlige budsjettendringer er betydelig redusert gjennom de senere års nedskalering av Forsvarets struktur og fredstidsorganisasjon.

Investeringsbudsjettet, eksklusive NATO-investeringer, styrkes totalt sett med 1,7 pst. sammenlignet med saldert budsjett 2007 – med prioritet til eiendoms- og byggeinvesteringer (EBA) for å sikre tilstrekkelig fremdrift i den nødvendige moderniseringen av Forsvaret. Reduksjonen i driftsbudsjettet på 0,6 pst. oppveies i betydelig grad av effektiviseringsgevinster og tekniske utgiftslettelser som ikke fremkommer gjennom de rene tallstørrelsene. Budsjettet for materiellinvesteringer reduseres med 3,7 pst. sammenlignet med saldert budsjett 2007 og vil for 2008 være ca. 1,9 mrd. kroner og for perioden 2005–2008 ca. 4 mrd. kroner under det som er lagt til grunn for gjeldende langtidsplan. De utilstrekkelige bevilningene til materiellinvesteringer medfører i betydelig grad forsinkelser i videreutvikling og fornyelse av forsvarsstrukturen. Når det gjelder driftsbudsjettet, ligger forslaget for 2008 over 300 mill. kroner høyere enn det nivå som er lagt til grunn i langtidsplanen. Pga. for høyt driftsnivå tidligere i perioden ligger samlet tildeling til drift i langtidsperioden på om lag 1,2 mrd. kroner over det planlagte nivået.

Forsvaret vil med det foreslåtte budsjett reelt opprettholde et driftsnivå på om lag 2007-nivå ved at det i 2008 gjennomføres effektiviseringer og innsparinger som gir et noe lavere kostnadsnivå enn i 2007. Operativ virksomhet gis prioritet, samtidig ser regjeringen det som viktig å sikre god balanse mellom operativ aktivitet og logistikk- og støttefunksjoner.

Sett i lys av driftssituasjonen har det vært vurdert å foreta ytterligere økt tildeling på drift utover det nivået som nå er lagt for 2008, ved å omprioritere mer fra investering. Imidlertid ville dette både øke etterslepet på materiellinvesteringssiden i inneværende periode og også øke utfordringene i neste langtidsperiode, da Forsvarets investeringsbehov vil være meget stort også i årene som kommer. Både Hæren og Luftforsvaret står foran en omfattende fornyelse av sitt materiell. I forhold til planlagt utvikling for 2005–2008 er det materiellinvesteringer som i det vesentligste er blitt nedprioritert. Regjeringen har i valget mellom på kort sikt å

prioritere økt driftstildeling eller fortsatt strukturell fornyelse, lagt spesiell vekt på å opprettholde nivået på investeringer for å videreføre Forsvarets modernisering.

Forsvarsdepartementet har i budsjettforslaget for 2008, ut fra denne helhetlige vurderingen, kommet frem til at den fordeling som er foreslått mellom drift og investering, er den som best ivaretar hensynet til både fortsatt strukturell fornyelse og operative leveranser, og som dermed også gir det beste utgangspunktet for neste langtidsperiode. Budsjettet for 2008 ivaretar de viktigste overordnede prioriteringer som er lagt til grunn for den fortsatte modernisering og styrking av operativ virksomhet iht. inneværende langtidsplan med de justeringer som følger av regjeringens satsingsområder. I tillegg til den reelle endringen på de enkelte kapitlene bedres kjøpekraften til styrkeproduzentene gjennom billigere tjenester og leveranser fra Forsvarets logistikkorganisasjon og Forsvarsbygg.

Etter anbefaling fra forsvarssjefen vil øvelsene *Cold Response 2008* og *Gemini* ikke bli gjennomført i 2008. En årsak til at *Cold Response* ikke gjennomføres er bl.a. at Forsvarsdepartementet og forsvarssjefen prioriterer gjennomføringen av Økonomiprojektet i LOS-programmet i Forsvaret. I tillegg vil Forsvarsdepartementet og forsvarssjefen, pga. kostnadsutviklingen forbundet med disse øvelsene, se nærmere på syklusen for større øvelser. Selv om øvelsene ikke gjennomføres, vil forsvarsgrenene tilføres øvingsmidler som til en viss grad kompenserer for bortfall av øvelsene. Vertslandsstøtten til utenlandske avdelinger som kommer på trening i Norge, gjennomføres som planlagt.

Det legges opp til en betydelig budsjettstyrking av *Hæren* i 2008. Antall befall og vervede videreføres fra nivået ved utgangen av 2007. Samtidig vektlegges trening og øving av mannskaper og avdelinger både nasjonalt og ift. pågående og evt. nye engasjementer internasjonalt. Aktiviteten i nordområdene har fortsatt prioritet.

Sjøforsvarets budsjett videreføres omtrent på samme nivå som i 2007. Innfasing av de nye fregatene av FN-klassen og Skjold-klassen MTB-er vil bli prioritert, samtidig som øvrige systemer videreføres. Innfasingen av de nye fartøylene medfører en midlertidig lavere seilingsaktivitet inntil disse fartøylene er operative. Seilingsaktivitet i nordområdene skal fortsatt gis prioritet, spesielt i Kystvakten. Innfasingen av de maritime helikoptrene er forsinket, og første leveranse er planlagt til 2009. Dette medfører at *Lynx* fortsatt må driftes.

Aktiviteten i *Luftforsvaret* knyttet til maritim overvåkning i nord, Redningshelikoptertjenesten

og kampfly videreføres på 2007-nivå. For de andre systemene vil det bli en mindre reduksjon. Prioritet skal gis til aktivitet i nordområdene og maritim overvåkning. Den pågående moderniseringen av maritime overvåkningsfly og transportfly vil gi en midlertidig redusert operativ kapasitet innenfor disse systemene. I 2008 forventes ett transportfly av typen C-130 J overlevert.

I *Heimevernet* er de organisatoriske tiltakene knyttet til kvalitetsreformen på plass. Budsjettet for 2008 styrkes sammenlignet med 2007. Det gis prioritet til å øve innsatsstyrken, men det vil være nødvendig med en viss reduksjon i trenings- og øvingsnivået for forsterknings- og oppfølgingsstyrkene. Dette medfører at det ønskede treningsnivået ikke vil være nådd fullt ut ved utgangen av 2008. Imidlertid legges det stor vekt på å fortsette den materiellmessige fornyelsen innenfor Heimevernet også i 2008.

Den videre utviklingen og tilpasningen av *Forsvarets logistikkorganisasjon* både når det gjelder effektiv logistikkunderstøttelse og frigjøring av ressurser, videreføres i 2008. Imidlertid tilsier en noe lavere operativ aktivitet i deler av Forsvarets organisasjon i 2008, et noe redusert behov for logistikkunderstøttelse og derav også lavere krav til leveranser fra FLO. Like fullt blir det en stram driftssituasjon i FLO. Prioritet skal gis til oppfølging av LOS-programmet, forsvarlig materiellforvaltning og materiellinvesteringer. Videre skal det gis høy prioritet til utrangering av eiendom, bygg og anlegg og utrangering av overflødig materiell. Operativ virksomhet gis prioritet, men regjeringen ser det samtidig som viktig å sikre god balanse mellom operativ aktivitet og logistikk- og støttefunksjoner. Denne balansen forutsettes ivarettatt bl.a. gjennom systemet med horisontal samhandel i Forsvaret, og ved evt. videre tilpasninger i dette.

Til tross for at Forsvarets driftsbudsjett reelt videreføres fra 2007 til 2008, vil Forsvarets driftssituasjon i 2008 bli krevende for flere avdelinger. Stramme prioriteringer vil bli påkrevd, ikke minst i Forsvarets logistikkorganisasjon. Bildet forsterkes av en allerede stram driftssituasjon for flere avdelinger i 2007, samt forsinkede gevinstrealiseringer, et høyt ambisjonsnivå og noe lavere budsjettildeling enn lagt til grunn da gjeldende langtidsplan ble behandlet.

Forsvaret har gjennom omstillingen de senere år møtt ressursutfordringer i stor grad ved å fjerne avdelinger og enheter som ikke lenger er sikkerhetspolitisk aktuelle, men muligheten for å fortsette med dette er begrenset ved at det ikke lenger finnes en rekke slike operative elementer i strukturen. Eksempelvis ble Hærens siste mobiliseringsbrigade og HV-reserven besluttet nedlagt i forbin-

delse med Stortingets behandling av 2007-budsjettet. Samlet innebærer dette at selv mindre endringer i driftssituasjonen får relativt sett større konsekvenser for virksomheten enn tidligere. Bildet forsterkes ved at trenings- og kompetansekrav i dagens innsatsforsvar er høyere enn i det tidligere mobiliseringsforsvaret. En stram driftssituasjon innebærer derfor også betydelig slitasje på berørt personell og materiell. Forsvarsdepartementet vil derfor ha et særlig fokus på personellområdet, for å rekruttere og beholde personell og for å motvirke slitasje på personellet.

Samtidig har forsvarsstrukturen et betydelig høyere investeringsbehov enn det som har vist seg mulig å dekke gjennom langtidsperioden 2005–2008. Dette skyldes også et stort moderniseringsmessig etterslep fra perioden 2002–2005. Sett i et lengre perspektiv bekrefter det samlede sett av utfordringer på drifts- og investeringssiden at dagens forsvarsstruktur er for stor i forhold til ressurstilgangen. Regjeringen vil ta et helhetlig grep om dette spørsmålet i arbeidet med langtidsplanen for 2009–2012. Spørsmålet utgjør også en hovedproblemstilling i Forsvarsstudien 07 og i de øvrige forberedelsene til neste langtidsplan.

3.6 Forsvarets oppgaver og prioriteringer av disse

Forsvaret skal gjennom å løse sine oppgaver oppfylle de forsvarspolitiske mål, jf. omtale av disse målene under punkt 3.2 Hovedmål i forsvarspolitikken. Innenfor de til enhver tid gitte budsjетrammer dannes grunnlaget for utformingen av Forsvarets virksomhet, og dermed behovet for kompetanse, kapasiteter og operativ evne. Forsvarets operative evne, som angir Forsvarets evne til å løse pålagte oppgaver, blir løpende evaluert. Å opprettholde en optimal operativ evne tilpasset pålagte oppgaver og sikkerhetspolitiske utfordringer er hovedformålet med militær transformasjon.

Forsvarets oppgaver omfatter både nasjonale og flernasjonale oppgaver. De fleste av Forsvarets kapasiteter skal kunne brukes både alene og sammen med andre, både hjemme og ute. Det skal derfor tilstrebes at det ikke er noe skille mellom personell og kapasiteter for hhv. nasjonale og flernasjonale oppdrag og oppgaver.

Det er etablert to sett med oppgaver. Ett sett som skal være dimensjonerende for styrkestrukturen, og ett sett som ikke skal være dimensjonerende, men som skal løses i den grad det er mulig innenfor gitte budsjетrammer og med de kapasiteter som er etablert for å løse de dimensjonerende oppgavene.

Forsvaret vil få redusert tilgjengelighet på enkelte operative kapasiteter i oppgaveløsningen i 2008. Dette skyldes flere forhold. Det pågår omfattende vedlikehold/fornyelse av viktige våpensystemer og plattformer i Sjøforsvaret og Luftforsvaret. Det vil også være nødvendig å foreta aktivitetsmessige justeringer pga. en vedvarende høy belastning på deler av personellet.

3.6.1 Oppgaver som er dimensjonerende for utformingen av Forsvarets struktur

Å sikre et nasjonalt beslutningsgrunnlag gjennom tidsmessig overvåkning og etterretning

Oppgaven omfatter å fremskaffe beslutningsgrunnlag på nasjonalt nivå for politisk og militær ledelse. Hoveddelen av virksomheten gjennomføres av Etterretningstjenesten, og denne virksomheten omtales særskilt under del I, 2 Sikkerhetspolitiske utviklingstrekk og norske hovedprioriteringer. I tillegg bidrar særlig Luftforsvarets maritime overvåkningsfly og kontroll- og varslings-tjeneste, Kystradarkjeden og Kystvakten til løsning av denne oppgaven. Spesialstyrkene bidrar etter nærmere ordre. Taktisk etterretning og overvåkning fra alle enheter aggregeres og settes sammen til et løpende situasjonsbilde, som også benyttes som nasjonalt beslutningsgrunnlag.

Virksomheten i 2008. Effektiv anvendelse av Forsvarets ressurser som et sikkerhetspolitisk virkemiddel, forutsetter et oppdatert situasjonsbilde og et relevant beslutningsgrunnlag. Ut over støtten til Forsvarets egen pågående og planlagte virksomhet, vil Forsvarsdepartementet fortsatt prioritere innhenting i nordområdene, bl.a. som grunnlag for forsvarlig forvaltning av ressurser. Etterretningstjenesten videreføres på sitt høye nivå fra 2007.

Kapasitet til maritim overvåkning og innhenting vil bli noe redusert i 2008 fordi den pågående oppgradering av P-3 Orion gir mindre tilgjengelighet på maritime overvåkningsfly. Bl.a. for å sikre fortsatt overvåkning av nordområdene på minst samme nivå i 2008 som i 2007, vil de maritime overvåkningsflyene ikke delta i *Operation Active Endeavour* (OAE) i 2008. Kystvakten må i tillegg tilpasse sin aktivitet og sitt seilingsmønster til de nye fartøyene som settes i drift.

Å håndheve norsk suverenitet

Forsvaret skal bidra til å sikre norsk suverenitet og bevare nasjonal integritet. Suverenitetshevdelse retter seg prinsipielt mot andre stater. Forsvaret skal ha evne til å reagere mot krenkelser over hele territoriet. Evnen skal være tilpasset sannsynlighe-

ten for krenkelses og hvor alvorlige krenkelses som erfaringsmessig kan oppstå. Oppgaven avgrenses til å håndtere sporadiske krenkelses. Håndtering av større eller vedvarende krenkelses faller under oppgaven episode- og krisehåndtering.

Virksomheten i 2008. For å håndheve norsk suverenitet må Forsvaret ha evne til å forebygge krenkelses, oppdage krenkelses tidlig og reagere på disse på en troverdig måte. Dette krever tilstedeværelse av Forsvarets strukturelementer til lands, til sjøs og i luften. Det vil bli lagt vekt på å opprettholde jagerflyberedskap, og å videreføre kontroll med fremmede militære fartøyer og fly, samt med ikke-militære fartøyers anløp og ferdsel i norsk territorialfarvann. Suverenitetshevdelse skal ha prioritet, med vekt på nordområdene. Dette skal gi en høyere operativ aktivitet i nordområdene, enn utenfor kysten av Sør-Norge. Suverenitetshevdelse på land er også en liten, men prioritert oppgave, som primært løses av Grensevakten.

Å ivareta norsk myndighetsutøvelse på avgrensede områder

Forsvaret skal ivareta myndighetsutøvelse knyttet til beskyttelse av norske avgrensede suverene rettigheter og håndhevelse av norsk lov på de områder Forsvaret er tildelt slik myndighet. Forsvarets myndighetsutøvelse er knyttet til oppsyns- og kontrollvirksomhet på vegne av andre offentlige etater, og utøves i fredstid primært av kyst- og grensevakt. Myndighetsutøvelse retter seg i prinsippet mot private rettssubjekter og er basert på internrettlig lovgrunnlag.

Virksomheten i 2008. Forsvaret utøver i stor grad slik myndighet på vegne av, eller i nært samråd med, andre offentlige etater. Ambisjonsnivået for utøvelsen fastsettes i samråd med disse. Regjeringen legger til grunn som overordnet ambisjon, at det skal sikres et kvantitativt og kvalitativt nivå på myndighetsutøvelsen som er så god at det oppnås en betydelig preventiv effekt. Utfordringen mot norsk regime i havområdene er klart størst i Fiskevernsonen, men også ressursforvaltningen i internasjonalt farvann i våre nærområder er under press, bl.a. ved ulovlig, uregistrert og urapportert (UUU)-fiske. Forsvarsdepartementet legger i 2008 vekt på å opprettholde evne til adekvat og forutsigbar reaksjon på overtredelser i norsk jurisdiksjonsområde. Forsvarets overvåkning utgjør et viktig bidrag i så måte, og Kystvakten vil være myndighetenes viktigste kontroll- og håndhevelsesmyndighet i havområder under norsk jurisdiksjon. Grensevaktens aktivitetsnivå vil tilfredsstillende bl.a. Schengen-kravene.

Å forebygge og håndtere episoder og sikkerhetspolitiske kriser i Norge og norske områder

Forsvaret skal bidra til å håndtere nasjonale sikkerhetspolitiske episoder og kriser (herunder terrorangrep), som i sin helhet ledes av norske politiske myndigheter, og som ikke er av et slikt omfang at regjeringen vil søke å involvere alliansen. Ved behov må en situasjon kunne håndteres slik at den omfattes av Atlanterhavspaktens artikkel 5.

Virksomheten i 2008. For å forebygge at kriser oppstår i vårt nærområde vil Forsvarsdepartementet legge vekt på evne til tydelig og forutsigbar handlemåte. Derved kan det forebygges at hendelser utvikler seg til episoder eller kriser. Dersom en hendelse likevel skulle utvikle seg til en episode eller en krise, legger regjeringen vekt på å ha egnede midler for krisehåndtering til disposisjon på kort varsel, herunder et utvalg av militære styrker.

Hæren opprettholder beredskap for krisehåndtering knyttet til Brigade Nord. Det samme gjør Heimevernet, men grunnet noe mindre trening av forsterknings- og oppfølgingsstyrken enn ønskelig, vil utholdenheten svekkes. Heimevernets kvalitetsreform vil således ikke nås fullt ut i 2008.

De første fregattene vil bli tilgjengelige for begrensede operasjoner i 2008, etter en omfattende utrustnings- og oppøvningsperiode, men vil mangle sjømålsmissil og helikopter. Tilgjengelige Orion maritime overvåkningsfly prioriteres til å løse oppgaver i nordområdene. Kampfly vil opprettholde omtrent samme antall flytimer som i 2007.

Å bidra til kollektivt forsvar av Norge og øvrige deler av NATO mot trusler, anslag og angrep, inkludert bruk av masseødeleggende våpen

Forsvaret skal, sammen med våre allierte, kunne møte trusler, anslag og angrep på Norge og øvrige NATO-nasjoner. Dette omfatter konvensjonelle angrep, angrep med masseødeleggende våpen, samt andre typer angrep som skaper eller truer med å skape så omfattende skade at det er aktuelt for NATO å iverksette kollektive mottiltak.

Virksomheten i 2008. Forsvarets operative struktur har sin opprinnelige begrunnelse i denne oppgaven. Enkelte strukturelementer, som f. eks. Kystvakten og redningshelikoptre, er primært opprettet for å løse andre oppgaver, men også disse skal kunne bidra til oppgaven dersom Norge eller våre allierte skulle bli angrepet. Forsvarets hovedaktivitet relatert til oppgaven kollektivt forsvar består derfor i å etablere vedtatt struktur med tilstrekkelig operativ evne. Disse kapasitetene skal også kunne inngå i alliansen iht. de forpliktelser

Norge har påtatt seg. Grensevakt og vakt av kongehuset videreføres på 2007-nivå, likeledes luftmilitær beredskap med kampfly (F-16).

Fra norsk side prioriteres deltagelse i NATOs reaksjonsstyrke (*NATO Response Force – NRF*). NRF er et av alliansens viktigste og mest fleksible verktøy for rask krisehåndtering, både i og utenfor NATO-området. NRFs oppgaver omfatter også mulig støtte ifm. humanitære katastrofer, der NATO kan gi verdifulle bidrag. Styrken vil ha en viktig rolle dersom en situasjon som faller inn under Atlanterhavspaktens bestemmelser om kollektivt forsvar (artikkel 5), skulle oppstå. Styrken kan også bidra til flernasjonalt krisehåndtering utenfor rammen av artikkel 5, og regjeringen ser positivt på at slike styrker brukes i FN-ledede operasjoner. Norge melder inn bidrag til alle NRF-kontingenter.

Dagens praktisering av NRF-konseptet binder opp store ressurser for enkelte land. Dette er ressurser som alternativt kunne vært satt inn i nye og løpende operasjoner. På denne bakgrunn vil regjeringen arbeide for at NATO utvikler et mer fleksibelt konsept for organisering og bruk av styrken, slik at man kan oppnå optimal nytteeffekt av det økte antall hurtigreaksjonsstyrker som NRF har bidratt til å fremskaffe. Norge arbeider derfor for å få etablert fellesfinansiering i NATO for kostnader knyttet til deployering og understøttelse. Beredskap til NRF opprettholdes i 2008 i samsvar med gjeldende styrkeinnmelding.

Bidrag til NATOs stående minerydderstyrke prioriteres til annet halvår hvor styrken inngår i NRF. Unntaksvis kan styrken, eller deler av denne, bli disponert for en kortere periode av NATO i pågående operasjoner. Bidraget til *Operation Active Endeavour* (OAE) planlegges redusert i 2008.

Norge deltar aktivt i utviklingen av NATOs fellesprosjekt for luftbåren bakkeovervåkning, *Alliance Ground Surveillance* (AGS). AGS er en høyt prioritert kapasitet i NATO, og skal utvikles til en NATO-eiet og -operert styrke. Programmets innretning er under endring, og bemannede fly vil sannsynligvis ikke inngå i styrken, men bestå av et antall ubemannede fly understøttet av et antall bakkestasjoner og nødvendig kommunikasjonsinfrastruktur.

Å bidra til flernasjonalt krisehåndtering, herunder flernasjonale fredsoperasjoner

Forsvaret skal kunne bidra med militære kapasiteter også i krisehåndteringsoperasjoner utenfor rammen av artikkel 5 i Atlanterhavspakten. Dette gjelder bl.a. alle typer fredsoperasjoner, fra preventiv stabilisering til fredsoppretting. Krisehåndterin-

gen skal i all hovedsak foregå sammen med andre, primært i en FN- eller NATO-ramme. Regjeringen tilstreber nasjonalt og internasjonalt en best mulig samordning av politisk, militær, humanitær og utviklingsmessig innsats.

Virksomheten i 2008. Regjeringen legger vekt på å videreføre vår betydelige deltagelse i pågående internasjonale fredsoperasjoner med stor vekt på Afghanistan. Regjeringen legger samtidig vekt på å ha handlefrihet og fleksibilitet for hurtig å kunne håndtere endrede rammebetingelser og stille relevante styrkebidrag til eventuelle nye operasjoner

Afghanistan

NATOs engasjement i Afghanistan ved ISAF-styrken (*International Security Assistance Force*) er et viktig og avgjørende bidrag til å skape fred og stabilitet i landet. ISAF vil være et hovedsatsingsområde for norske styrkebidrag i 2008. Omfang er nærmere beskrevet under del II, kapittel 1792.

FN-operasjoner

Regjeringen vil, i tråd med Soria Moria-erklæringen, aktivt støtte FNs fredsoperasjoner i 2008, og særlig øke fokus på Afrika og Sudan. Det planlegges med å videreføre norsk deltagelse i FN-operasjonen UNMIS i Sør-Sudan i 2008. Sikkerhetsrådsresolusjon 1769 av 31. juli 2007 gir mandat til etablering av en felles FN-/AU-operasjon i Darfur; *United Nations-African Union Mission in Darfur* (UNAMID). Norge arbeider i samarbeid med Sverige om å sende en felles ingeniørvdeling på inntil 400 personell til denne operasjonen. Forutsetningene for å sende et slik eventuelt bidrag er beskrevet under del II, kapittel 1792. Øvrige bidrag til FNs operasjoner videreføres på dagens nivå. Det samme gjør bidraget til *Multinational Force of Observers* (MFO) i Sinai.

NATO Response Force og NATOs stående maritime styrker

NATO Response Force (NRF) og NATOs stående maritime styrker kan også nyttes til krisehåndtering utenfor rammen av Atlanterhavspaktens artikkel 5. Styrkebidragene er omtalt ovenfor.

Nordic Battle Group

Norge deltar militært i EUs forsvarssamarbeid, bl.a. ved å stille bidrag til *Nordic Battle Group* (NBG), som er en militær reaksjonsstyrke under EUs konsept for innsatsstyrker (*EU Battle Group –*

EUBG). Det norske bidraget er i hovedsak bidrag til sanitetsavdelinger, transportledelse og stabsoffiserer. Bidrag til NBG settes på beredskap første halvår 2008 som forpliktet overfor Sverige. Det planlegges å sette styrken på beredskap igjen i 2011. Det er en forutsetning for vår deltagelse i utenlandsoperasjoner at de er forankret i et klart og utvetydig FN-mandat eller annet anerkjent folkerettslig grunnlag, slik som selvforsvar eller invitasjon fra et lands lovlige myndigheter. Deltagerlandene er enige om betydningen av et klart og utvetydig FN-mandat ved innsetting av styrken.

Balkan

Bidrag til KFOR i Kosovo og NATOs nærvær i Sarajevo i Bosnia videreføres i 2008, mens bidrag til EUs operasjon *Althea* i Bosnia termineres. Situasjonen har nå utviklet seg så langt i positiv retning at regjeringen vurderer det som forsvarlig å avvikle det norske militære bidraget, og vil derfor trekke det hjem i begynnelsen av 2008.

Operation Active Endeavour

Bidraget til *Operation Active Endeavour* (OAE) planlegges redusert. De siste årene har Norge bidratt med et maritimt overvåkningsfly og en ubåt, hver i 3-4 måneder i året. I 2008 planlegges det med bidrag av en ubåt i en tilsvarende lang periode.

3.6.2 Oppgaver som ikke er dimensjonerende for Forsvarets struktur

Å bidra med militær støtte til diplomati og til å forhindre spredning av masseødeleggelsesvåpen

Forsvaret skal bidra med støtte til norsk og flernasjonalt diplomati som et ledd i arbeidet med å skape internasjonal fred og stabilitet, herunder arbeidet for å forhindre at masseødeleggelsesvåpen og deres leveringsmidler blir tilgjengelige for aktører som utgjør en potensiell trussel mot norsk og internasjonal sikkerhet. Dette inkluderer tiltak som informasjonsinnsamling, analyse, rustningskontroll, tillitskapende aktiviteter og verifikasjon. Videre omfatter oppgaven støtte til utvalgte samarbeidspartnere for å bidra til oppbygging av deres selvforsvarsevne, deres evne til å bidra til internasjonal sikkerhet samt støtte til arbeidet med å reformere eller modernisere deres væpnede styrker (sikkerhetssektorreform).

Virksomheten i 2008. Rustningskontrollgruppen (RKG) viderefører sin virksomhet iht. internasjonalt avtaleverk og skal bidra til å ivareta Norges

internasjonale forpliktelser innenfor dette området. Forsvaret vil bidra med støtte til sikkerhetssektorreform (SSR) i andre land, med prioritet til tidligere Jugoslavia og Ukraina. Arbeidet vil skje innenfor rammen av NATO og FN, og primært i samarbeid med andre nasjoner, med prioritet til nordisk samarbeid. Forsvaret skal støtte Norges engasjement i det multinasjonale ikke-spredningsarbeidet i NATO- og FN-regi, spesielt innenfor *Proliferation Security Initiative* (PSI) der Norge har deltatt siden 2004. Utenriksdepartementet har det overordnede og koordinerende ansvar nasjonalt. Forsvarets kapasiteter vil kunne gi viktig støtte til PSI. Forsvarsdepartementet gjennomgår for tiden alternativer for norsk støtte til Irak tett koordinert med NATO basert på behov fra irakiske myndigheter. Rollen som vertsnaasjon for NATOs opplæring av irakere ved *Joint Warfare Centre* i Stavanger videreføres.

Å bidra til øvrig ivaretagelse av samfunnssikkerhet og andre sentrale samfunnsoppgaver

Soria Moria-erklæringen legger vekt på å sikre god balanse mellom militær og sivil beredskap, og styrket samfunnssikkerhet. Ressurser fra Forsvaret skal også kunne nyttes ved fredstidskriser som rammer det sivile samfunn ved å bistå med kapasiteter og kompetanse.

Forsvaret skal, innenfor rammen av tilgjengelige ressurser og kompetanse, kunne bidra til det samlede samfunnssikkerhetsarbeidet på områder hvor sivile instanser har primæransvaret. Oppgaven vil således innebære støtte til andre etater, spesielt politiet. Støtten reguleres av lover og forskrifter, og vil også kunne omfatte redningsinnsatser i situasjoner der det evt. har vært nyttet ARBC-våpen (atom-, radiologiske, biologiske og/eller kjemiske våpen). Videre skal Forsvaret, etter nærmere vurdering, også kunne støtte det sivile samfunn ved ivaretagelse av andre oppgaver.

Virksomheten i 2008. Støtte til sivil samfunnssikkerhetsarbeid og det sivile samfunn iht. gjeldende retningslinjer vil i 2008 bli gitt der det er forenlig med Forsvarets øvrige oppgaver og tilgjengelige ressurser.

Forsvaret gir omfattende bidrag til andre samfunnsoppgaver i den daglige løpende virksomhet, bl.a. gjennom støtte fra kystvakt, grensevakt, redningstjeneste, luftovervåking, eksplosivryddetjeneste, samt Heimevernet. Gitt omfanget av oljetransporter langs kysten av Norge vil det også kunne oppstå behov for å trekke på Forsvarets ressurser i spesielle situasjoner. Samfunnssikkerhetsarbeidet støttes også gjennom forskning innenfor

konseptet for totalforsvaret ved ulike forskningsprosjekter i regi av Forsvarets forskningsinstitutt.

3.6.3 Øvrige aspekter ved utførelse av Forsvarets oppgaver

Vern mot atom-, radiologiske, biologiske og kjemiske våpen (ARBC-våpen)

Sannsynligheten for bruk av ARBC-våpen i Norge er relativt begrenset. Det kan likevel ikke utelukkes at slike midler tas i bruk. Det er også en risiko for at norske styrker i utlandet kan bli utsatt for slike trusler. Konsekvensene ved bruk av slike midler er så alvorlige at Forsvaret fortsatt må ivareta og forbedre vern mot ARBC-våpen.

For å øke operativ evne innenfor ARBC-vern er det besluttet å anskaffe seks pansrede søke- og påvisningsvogner som både kan brukes nasjonalt og for å løse oppdrag utenfor Norge. Forsvarets forskningsinstitutt er i gang med en vesentlig modernisering og oppgradering av sitt verifikasjonslaboratorium for kjemiske stridsmidler. Laboratoriet er av høy kvalitet og skal kunne gi utvetydig identifikasjon som kan brukes i folkerettslig sammenheng, samt i rettssaker mot ikke-statlige aktører og terrorister.

Forsvarets objektsikring

Forsvaret har som oppgave å sikre et stort antall objekter i krise og krig, samt yte slik bistand til politiet i fred i situasjoner der det iverksettes omfattende objektsikring. Det pågår et arbeid for å endre sikkerhetslovens regler om objektsikkerhet. Når en slik endring foreligger, vil det gjennom tverrsektoriell medvirkning etableres et nytt regelverk for utpeking og klassifisering av objekter som bør sikres. Videre skal det utarbeides et nytt regelverk som regulerer tilordning og bruk av sikringsstyrker for de objektene som skal ha slik beskyttelse. I påvente av at nytt regelverk skal bli fastsatt, planlegger og øver Forsvaret sin objektsikring basert på eksisterende regelverk, men med tilpassninger til dagens trusselbilde og ressursituasjon. Aktiviteten knyttet til dette vil opprettholdes i 2008.

Demokratisk kontroll – Forsvarssektor sikkerhetsreform (FSSR)-prosjektet

Forsvarsdepartementet har etablert prosjektet Forsvarssektor sikkerhetsreform (FSSR-prosjektet) som raskt og effektivt skal kunne støtte unge demokratier og stater i overgangen fra krig til fred for å sikre demokratisk kontroll over landenes væpnede styrker. Prosjektet tilrettelegger for at Forsvarsdepartementets egne ansatte kan deployeres for å

tilby andre nasjoner støtte over tid. Samarbeidsplaner vil være basert på moderne prinsipper for bistandssamarbeid og vil bli utarbeidet sammen med mottakerlandet. Denne kapasiteten vil være et viktig bidrag for å skape varig stabilitet og fred. De øvrige nordiske og baltiske nasjonene har svart positivt til Norges invitasjon til samarbeid. Prosjekter vil primært gjennomføres innenfor rammen av NATO eller FN for å gi synergi med annen virksomhet, og virksomheten er utformet slik at den tilfredsstillende OECDs krav til bistandsfinansiering. I 2008 legger Forsvarsdepartementet opp til å støtte prosjekter i Ukraina og tidligere Jugoslavia.

Innretning av den militære beredskap

Den militære beredskap er tilpasset for forebygging, for å ivareta de løpende oppgaver og for å sikre evne til krisehåndtering, nasjonalt og i en allianse-ramme. Beredskapen er bygget opp ved at de operative enhetene gis klartider som pålegger hvor hurtig de enkelte enhetene skal kunne være klar til innsats iht. gitte operative krav. Klartidene baseres på behov for reaksjonsevne ifm. ren nasjonal krisehåndtering, samt inngåtte forpliktelser overfor NATO, EU og evt. andre internasjonale organisasjoner.

SHIRBRIG

Norge deltar i SHIRBRIG, som skal støtte FN med militær planleggingskapasitet, jf. omtalen under del II, kapittel 1719, samt i *United Nations Stand-by Arrangement System* (UNASAS). Forsvarsdepartementet tar sikte på å opprettholde deltagelsen i samarbeidet om FNs *Stand-by High Readiness Brigade* (SHIRBRIG) som skal støtte FN med militær planleggingskapasitet.

NORDCAPS

Forsvarsdepartementet legger også opp til å videreføre bidrag til *Nordic Co-ordinated Arrangement for Military Peace Support* (NORDCAPS).

Samarbeidet dreide seg innledningsvis om koordinering av kursvirksomhet og utdanning innenfor fredsoperasjoner, mens det de siste par årene er blitt utvidet til å eksportere kurs til andre regioner, i første rekke Balkan. Videre koordinerer NORDCAPS transporter til operasjonsområder der flere av NORDCAPS deltagerland bidrar med styrker.

Strategisk ledelse og kommandostruktur

Stortinget besluttet gjennom behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–

2001), og Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), en betydelig omorganisering og nedbemanning av Forsvarets øverste ledelse. Forsvarssjefen og de strategiske funksjoner i Forsvarets overkommando ble integrert i Forsvarsdepartementet, Forsvarets overkommando nedlagt og Forsvarsstaben opprettet som en gjennomføringsstab for forsvarssjefen, der også generalinspektørene inngår. Det er også gjennomført en omfattende omorganisering av Forsvarets operative ledelse, som nå består av Fellesoperativt hovedkvarter utenfor Stavanger, med Landsdelskommando Nord i Bodø underlagt. I inneværende langtidsplan, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004) og St.prp. nr. 42 (2003–2004), ble det lagt til grunn en ytterligere videreutvikling og effektivisering av den nasjonale strategiske (Forsvarsdepartementet og Forsvarsstaben) og den operative ledelsen.

Erfaringene med dagens ledelsesmodell er i stor grad positive, og den har lagt til rette for en bedre styring av forsvarssektoren. Samtidig er det fortsatt et potensial for forbedringer, herunder ytterligere klargjøring og forenkling av styrings- og ansvarlinjer mellom Forsvarsdepartementet og ledelsesnivåene i Forsvaret. Videre er innsparende mål knyttet til ledelsesstrukturen ikke fullt ut innfridd. I St.prp. nr. 1 (2006–2007) varslet derfor regjeringen at det skulle igangsettes en helhetlig gjennomgang av den øverste ledelsen av Forsvaret. Hovedsiktemålet er å oppnå en ytterligere forbedret politisk-strategisk styring, samt bidra til å realisere resterende deler av de innsparende mål som tidligere er lagt til grunn. Et ytterligere mål for arbeidet er, i tråd med Soria Moria-erklæringens målsetting om å motvirke sentralisering og oppnå en bedre geografisk fordeling av statlig virksomhet, å se på muligheter for å desentralisere funksjoner som i dag utøves fra Oslo, samt å bidra til å styrke regjeringens nordområdepolitikk.

Dette arbeidet pågår fortsatt. Det fokuseres på å videreutvikle den eksisterende ledelsesmodellen for å legge ytterligere til rette for en bedre strategisk styring og kontroll av sektoren, klarere styringslinjer og ansvarsforhold og tydeligere rolle- og funksjonsinndeling mellom nivåene, både i den strategiske og operative ledelsen.

Det vil bli lagt vekt på å gi forsvarssjefen forbedret støtte i etatssjefsrollen, samtidig som generalinspektørens gjennomførings- og resultatansvar blir tydeliggjort. I denne sammenheng vil det bli vurdert ulike modeller for den videre utvikling av ledelsesstrukturen.

Ledelse av operasjoner generelt, herunder også utenlandsoperasjoner, krav til hurtig reaksjon i krisesituasjoner, samt den politiske oppmerksom-

het rundt dette, forsterker behovet for ytterligere videreutvikling og effektivisering av den operative ledelsen. Det ses særlig på hvordan operasjoner, både nasjonale og internasjonale, kan planlegges og styres på en bedre måte.

Regjeringen tar sikte på å legge frem helheten av tiltak og endringer for å videreutvikle den øverste ledelsen i den kommende langtidsproposisjonen sen vinteren 2008.

3.7 Strategisk målstyring av Forsvaret

Forsvarsdepartementet benytter strategisk målstyring for å styre og følge opp utviklingen i de overordnede mål som er satt for perioden 2005–2008 slik de fremgår av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), og de premisser og vedtak som gjøres gjennom Stortingets behandling av årlige proposisjoner. Målene er overordnet formulert, men konkretiseres og følges opp gjennom måling av utviklingen på relevante områder.

Det generelle formålet med målstyringen er å synliggjøre og sikre oppmerksomhet om de viktigste og mest kritiske målene for styringen av virksomheten. Dette skal også bidra til å kommunisere hva som er fastsatt retning og ambisjon for virksomheten i Forsvaret. Målene vil på bakgrunn av politiske styringssignaler fra storting og regjering bli konkretisert i styringsdokumentene fra Forsvarsdepartementet til etatene i forsvarssektoren, og danner i etterkant av virksomhetsåret utgangspunktet for å beskrive hvilke resultater som er oppnådd. Hensikten er å sikre sporbarhet mellom de fastsatte mål for virksomheten og resultatoppnåelsen. Dette gir grunnlag for å identifisere og eventuelt iverksette korrektive tiltak fortløpende gjennom planperioden. Målene er formulert innenfor fire hovedområder – *leveranser; økonomi; interne prosesser; og mennesker, læring og utvikling.*

3.7.1 Leveranser

Forsvarets omstilling har som hovedmål å skape *et mer moderne og fleksibelt forsvar tilpasset aktuelle sikkerhetssituasjoner.* For å realisere dette skal Forsvarets kapasiteter oppnå høyere reaksjonsevne, være mer tilgjengelige, fleksible og deployerbare, samt kunne operere mer effektivt alene og sammen med allierte, hjemme og ute. Forsvaret skal i 2008 søke å opprettholde aktiviteter innenfor operativ virksomhet som sikrer at Forsvaret kan løse sine oppgaver iht. spesifiserte nasjonale krav og Norges internasjonale forpliktelser.

Det er en strategisk målsetting å etablere Forsvarets vedtatte styrkestruktur senest innen utgangen av 2008, slik den ble fastlagt gjennom Stortinget.

gets behandling av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), med endringer i St.prp. nr. 1 (2006–2007). I 2008 skal enkelte operative strukturelementer videreutvikles, mens andre skal etableres iht. langtidsplanen. Leveransemålets hensikt er å avdekke eventuelle avvik ift. langtidsplanens mål for operativ struktur med tilhørende støtte og logistikk, slik at evt. korrektive tiltak kan iverksettes.

Regjeringen har lagt til rette for at viktige hovedelementer i vedtatt forsvarsstruktur vil bli realisert i gjeldende langtidsperiode 2005–2008. Bl.a. ressursituasjonen gjør at det innen utgangen av 2008 ikke vil være mulig å nå alle strukturmålene og samtidig opprettholde Forsvarets leveranser. Regjeringen vil ved fremleggelsen av den nye langtidsproposisjonen for Forsvaret senvinteren 2008 fremme forslag til den videre utvikling av Forsvaret i perioden 2009–2012.

3.7.1.1 Felles stridskrefter

Tabell 3.2 Operative felleselementer

Strukturelementer	Måltall	Tiltak 2008
Fellesoperativt hovedkvarter	1	Videreføres.
Landsdelskommando Nord	1	Videreføres.
Territoriell kommandostruktur	13	Videreføres, del av HVs territoriale kommandostruktur (HV-distrikter).
Forsvarets spesialstyrker (<i>Hærens jegerkommando, Marinejegerkommandoen og 720-skv</i>)	1	Videreføres.
Etterretningstjenesten	1	Videreføres.
Felles ISTAR-enhet (<i>Modulbasert ISTAR-enhet, Kystjegerkommando og UAV-enhet</i>)	1	Etablering av kapasitet med elementer fra Hæren, Sjøforsvaret og Luftforsvaret.
Luftbåren bakkeovervåking (<i>Alliance Ground Surveillance</i>)	1	Deltar aktivt i utviklingen av NATOs fellesprosjekt.
Strategisk sjøtransport	1	Flernasjonal løsning videreføres.
Strategisk lufttransport	1	Flernasjonal løsning videreutvikles.
Deployerbar logistikkstøtte (<i>FLO Logbaser</i>)	3	Tilpasses planlagte styrkebidrag i 2008.
Transportenhet	1	Kun en tropp settes opp og trenes i 2008.
Kapasitet for militære informasjonsoperasjoner og informasjonsbeskyttelse	1	Videreutvikles.
ARBC-vernkompani	1	Videreføres (inngår i Brig N).
Felles KKIS-enhet	1	Videreutvikles.
Fleksible sanitetsmoduler	1	Kapasiteten tilpasses operative behov i 2008.
Kjemisk analyselaboratorium	1	Stasjonær verifikasjonsenhet videreføres ved FFI.
Sivil-militær koordineringsenhet (<i>CIMIC-kompani</i>)	1	Videreføres.
PSYOPS-enhet	1	Videreføres.
Eksplisiv ryddeenhet (<i>EOD-kompani</i>)	1	Videreføres.
Vertslandsstøttebataljoner	2	Videreføres.
Sivilrekvirerte fartøy	3	Antall vurderes.

Forsvarets spesialstyrker

Forsvarets spesialstyrker består av styrker fra Forsvarets spesialkommando/Hærens jegerkommando,

Marinejegerkommandoen og en dedikert helikopterskvadron. Spesialstyrker er en meget anvendbar militær ressurs. De norske spesialstyrkene har ved flere anledninger, sist i Afghanistan, vist fremra-

gende innsats og har spilt og spiller en sentral rolle ved gjennomføring av operasjoner. Med bakgrunn i operative erfaringer og utviklingen i NATO, tilpasses våre spesialstyrker både til rent nasjonale krav og til felles NATO-krav. I 2008 videreføres spesialstyrkene på samme høye nivå som i 2007.

Logistikk

Forsvarets operative behov og kjernevirksomhet skal være dimensjonerende for logistikkjenestene. Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) skal være styrkebrønn for logistikkjenester for understøttelse av operative styrker under øvelser og operasjoner hjemme og i utlandet. Utøvende deler av organisasjonen er organisert i et begrenset antall hovedbaser med underliggende filialer. Helhetlige fellesløsninger på tvers av forsvarsgrenene etableres for å understøtte pågående og planlagte operasjoner.

Innenfor rammen av tildelte ressurser og krav til forsvarlig forvaltning vil det i 2008 bli gitt prioritet til å etablere logistikk tilpasset de operative leveranser, herunder beredskapsoppdrag for FN, NATO og EU.

Logistikk for understøttelse av operasjoner – nasjonalt og i utlandet

Logistikk for understøttelse av alle typer operasjoner er et nasjonalt ansvar og en integrert del av forsvarsplanleggingen. Initiell logistikkunderstøttelse til Forsvarets operative avdelinger krever at det medbringes forsyninger i tilstrekkelig mengde, og at logistikkorganisasjonene har samme mobilitet og deployerbarhet som de styrker de skal støtte. Arbeidet med å etablere et sammenhengende logistikkonsept for alle typer operasjoner fortsetter i 2008. I tillegg skal logistikkorganisasjonen være i stand til å sikre etterforsyning og vedlikehold av den øvrige operative strukturen, inkludert strategisk løftekapasitet enten alene eller i samarbeid med andre nasjoner og aktører.

NATO krever at nasjonene prosentvis skal stille like mye logistikkapasitet som stridende enheter. Dette vil i 2008 kreve at Norge selv i større grad må stille logistikkenheter og/eller betale for mottatte tjenester.

Fellesfunksjoner innenfor logistikk, informasjonsinfrastruktur og sanitet

Forsvaret har gjennom de senere årene prioritert utviklingen av en rekke fellesressurser i den hensikt å finne kostnadseffektive og hensiktsmessige måter å støtte egne operasjoner på, samt for å

kunne stille spesifikke styrkebidrag i internasjonale styrkestrukturer. Disse felleskapasitetene omfatter bl.a. deployerbare logistikkmoduler, transportenheter, fleksible sanitetsmoduler, eksplosivrydding og deployerbare enheter for kontroll-, kommando- og informasjonssystemer (KKIS-enheter). Som en del av utviklingen av felles KKIS-enheter ble *CIS Task Group (Communication and Information System Task Group)* ved Forsvarets kompetansesenter for KKIS (FK KKIS) erklært operativ i 2006 og vil i 2008 utvikles videre. Forsvarsdepartementet legger også avgjørende vekt på å prioritere sanitetsunderstøttelse av styrkebidrag til operasjoner i utlandet, samt understøttelse av operativ virksomhet nasjonalt. Dette innebærer behov for en betydelig omorganisering og omdisponering av de ressurser Forsvarets sanitet (FSAN) tildeles.

Den generelle ressursituasjonen gjør at det vil være utfordringer i 2008 forbundet med å realisere de mål som er satt for disse felleskapasitetene i langtidspanoet. Forsvarsdepartementet legger derfor opp til å etablere tilstrekkelig kapasitet og beredskap for felleskapasiteter som skal støtte forsvarsgrenvise bidrag til planlagte operasjoner og beredskap i 2008.

Informasjonsoperasjoner og elektronisk krigføring

Kapasitet til ledelse av militære informasjonsoperasjoner skal iht. Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), etableres i planperioden. Den defensive evnen til å beskytte egen IKT-infrastruktur er prioritert. Det er også etablert en mindre deployerbar enhet for militære informasjonsoperasjoner, med en viss kapasitet for påvirkning av en motstanders informasjon og systemer. Sistnevnte er viktig først og fremst for å utvikle vår egen kompetanse for defensive tiltak. Et felles kompetansesenter for elektronisk krigføring er ikke etablert.

Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance

Behovet for informasjon som beslutningsgrunnlag har gjort ISTAR (*Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance*) til en svært etterspurt kapasitet både nasjonalt og innenfor NATO. ISTAR-kapasiteten skal tilrettelegges for å integrere og synkronisere anvendelsen av sensorer og informasjon, etterretninger og målangivelsesdata til støtte for operasjoner. For 2008 utvikles de forsvarsgrenvise kapasitetene slik at disse kan samvirke på tvers av forsvarsgrener i en fellesoperativ

ramme og også i en flernasjonalt sammenheng. Kapasiteten vil ha stor fleksibilitet og anvendelighet, og vil være et svært velegnet bidrag til krisehåndtering. Utviklingen av ISTAR-kapasiteten, bl.a. basert på eksisterende enheter i Hæren og Sjøforsvaret, vil bli videreført i 2008. ISTAR-enheter har vært, er og vil være viktige norske bidrag i operasjoner hjemme og ute.

Strategisk sjø- og lufttransportkapasitet

Forsvaret skal forbedre sin evne til å deployere sine kapasiteter i perioden 2005–2008. Strategisk sjø- og lufttransportkapasitet videreutvikles i 2008 iht. *Prague Capabilities Commitment* (PCC). Arbeidet med dette har gitt svært gode resultater bl.a. som følge av etableringen av og medlemskapet i *European Airlift Centre* (EAC) og *Sealift Co-ordination Centre* (SCC) i Eindhoven i Nederland, der 13 nasjoner er medlemmer. SCC har som formål å koordinere og utnytte brukernes eksisterende kapasiteter for strategisk sjøtransport mest mulig kostnadseffektivt. Dette gir medlemsnasjonene vesentlige kostnadsbesparelser. EAC er et service- og koordineringssenter som gir medlemslandene driftsinnsparinger og økt fleksibilitet gjennom effektivisering av transportflyvirksomheten og luft-til-luft-tanking av flystyrker. I 2007 ble SCC og EAC slått sammen til et felles *Movement Co-ordination Centre Europe* (MCCE). Senteret koordinerer også medlemsnasjonenes landtransporter. Norsk medlemskap videreføres i 2008.

Norge har hatt en sentral rolle i utviklingen av strategisk sjøtransport i NATO. Arbeidet så langt har resultert i at åtte av alliansens nasjoner har undertegnet en avtale, *Multinational Implementation Arrangement* (MIA), med en kapasitetspakke

bestående av åtte til ni transportskip. Som en del av kapasitetspakken inngått i 2007 videreføres også norsk beredskapskontrakt på ett RO-RO-skip i 2008.

NATO har etablert en strategisk lufttransportkapasitet for alliansen gjennom avtalen om *Strategic Airlift Interim Solution* (SALIS). Avtalen skal i første omgang videreføres frem til 2009. Avtalen i seg selv er ikke tilstrekkelig for å dekke nasjonale og fellesallierte behov, og Norge støtter derfor alliansens arbeid med å finne andre multinasjonale løsninger for å bedre tilgjengeligheten ytterligere, bl.a. gjennom det multinasjonale samarbeidet *Strategic Airlift Capability* (SAC).

Norge har, sammen med 16 andre nasjoner (14 NATO-nasjoner, samt Sverige og Finland), undertegnet et *Letter of Intent* (LoI) med intensjon å anskaffe en multinasjonal strategisk transportflykapasitet i form av tre–fire C-17. Samarbeidet mellom SAC-nasjonene skal reguleres i en *Memorandum of Understanding* (MoU) som nå er under forhandling. Gjennom MoU-forhandlingene skal bl.a. spørsmål om base for flyene, registrering og sertifisering og kostnadsfordeling mellom deltakernasjonene ut fra innmeldte flytimebehov avklares. Regjeringen vil ta endelig stilling til norsk deltakelse når disse forholdene har funnet sin avklaring. En initiell operativ kapasitet vil tidligst kunne være på plass ultimo 2008.

Flyene skal etter planen eies av NATO gjennom et nyopprettet NATO-organ, *NATO Airlift Maintenance and Supply Agency* (NAMO). Eierrettighetene skal utøves av de deltagende SAC-nasjonene, dvs. nasjonene skal ha full råderett over egne flytimer som kan benyttes rent nasjonalt eller til internasjonale operasjoner i regi av EU, NATO eller FN.

3.7.1.2 Landstridskrefter

Tabell 3.3 Landstridskrefter

Strukturelementer	Måltall	Tiltak 2008
Mekanisert infanteribrigadekommando (<i>Brigade Nord – Brig N</i>)	1	Videreføres.
Mekanisert infanteribataljon	2	Videreføres, Telemark bataljon (TMbn) og Bn 2 inngår i Brig N. TMbn utgjør hovedelementet i Hærens HRF-styrke.
Panserbataljon	1	Videreføres, inngår i Brig N.
Sambandsbataljon	1	Videreføres, inngår i Brig N.
Sanitetskompani	1	Videreføres, inngår i Brig N.
MP-kompani	1	Videreføres, inngår i Brig N.
Artilleribataljon	1	Videreføres, inngår i Brig N.

Tabell 3.3 Landstridskrefter

Strukturelementer	Måltall	Tiltak 2008
CSS-bataljon	1	Videreføres, inngår i Brig N.
Ingeniørbataljon	1	Videreføres, inngår i Brig N.
Mobil taktisk landkommando (MTLK)	1	Videreføres.
Modulbasert ISTAR-enhet	1	Viderutvikles, inngår i Brig N.
Maskin- og konstruksjonskompani	1	Videreføres, inngår i ingeniørbataljonen.
Bro- og oversettingskompani	1	Videreføres, inngår i ingeniørbataljonen.
Grensevakt	1	Videreføres.
HM Kongens Garde	1	Videreføres.
Forsvarets spesialkommando/ Hærens jegerkommando	1	Videreføres (inngår i Forsvarets spesialstyrker).
Innsatsstyrker (HV)	5 000	Videreutvikles.
Forsterknings- og oppfølgingsstyrker (HV)	45 000	Videreutvikles.

Hæren gis betydelig prioritet også i 2008 for å kunne sikre videre oppbygging mot de mål som er satt. I denne sammenheng er det et sentralt mål å styrke personell- og styrkeutholdenheten. Dette skal gjøres

- dels ved styrket evne til å utdanne regulære mannskaper
- dels ved at det i større grad tidlig i utdanningsperioden inngås generelt utformede beredskapskontrakter med regulære mannskaper for perioden etter at de er ferdigutdannet
- dels ved økt innslag av avdelingsbefal og vervede også for å øke antallet sett av befall
- dels ved økt innslag av personell fra andre forsvarsgrener eller kontraktspersonell med spesialkompetanse og tidligere erfaring fra tjeneste i Forsvaret og internasjonale operasjoner. Dette er aktuelt for å dekke økt behov når det skal stilles med nisjekapasiteter i f.eks. fredsoperasjoner.

Det har vært en betydelig økning av personell i Hæren siden regjeringen Stoltenberg II tiltrådte. Økningen siden begynnelsen av 2006 vil utgjøre over 40 pst. ved utgangen av 2007. Hæren skal i 2008 som et minimum videreføre nivået på antall årsverk som det legges opp til ved utgangen av 2007, noe som vil gi Hæren i gjennomsnitt flere årsverk i 2008 enn i 2007. Dette innebærer likevel at målene for den planlagte oppbyggingen av Hæren først kan nås tidlig i neste langtidsperiode. Dette bidrar til at ambisjonsnivået om etablering av en deployerbar brigade ikke nås fullt ut i inneværende periode. Innenfor tilgjengelige ressurser prioriteres målet om å øke innslaget av avdelingsbefal. I tillegg vil investeringer i nye materielle kapa-

siteter og vedlikehold av eksisterende materiell bli prioritert i 2008.

Kravet om at Hæren ved avsluttet langtidsperiode skal være i stand til å stille et bidrag til operasjoner i utlandet kontinuerlig med et bataljonsstørrelsesengasjement i en 3–5 års periode, ligger fast.

Hæren vil også i 2008 være største nasjonale bidragsyter til flernasjonale operasjoner, med hovedvekt på *International Security Assistance Force* (ISAF) i Afghanistan. For bedre å vedlikeholde operasjonene i utlandet i 2008 vil Telemark bataljon nyttes i den hurtige reaksjonsstyrken (*Quick Reaction Force* – QRF) i Nord-Afghanistan. I 2008 skal Hæren ha kapasitet til å støtte internasjonale operasjoner med to større bidrag samtidig, fordelt på to geografiske områder. Summen av disse bidragene vil i antall tilsvare en bataljonsstørrelse. Norge arbeider i samarbeid med Sverige om å bidra med en ingeniørvdeling til en felles FN/AU-operasjon i Darfur, jf. nærmere omtale i del II, kap. 1792.

Regjeringen legger stor vekt på at kvalitetsreformen i Heimevernet videreføres. Heimevernets fokus vil i 2008 være rettet mot trening av alle styrke kategorier, med prioritet til å realisere tilnærmet full operativ kapasitet for innsatsstyrkene. For de øvrige styrkekategoriene – forsterknings- og oppfølgingsstyrker – vil dette nivå først kunne nås i neste langtidsperiode.

Regjeringen vil utvide ordningen med frivillige heimevernssoldater for å støtte forsvarsgrenenes deltagelse under operasjoner i utlandet, ved å etablere en ny ordning basert på frivillige HV-soldater, men oppsatt i egne enheter.

Gjennom kvalitetsreformen har Heimevernet (HV) i dag relevante kapasiteter som også er etter-

spurt i operasjoner i utlandet. Avlastning ved at frivillige HV-soldater kan rekrutteres til enheter som kan løse oppdrag i utlandet, innenfor det oppgavespekteret HV er forutsatt å kunne løse nasjonalt, vil bidra til å redusere slitasjen på personellet i de øvrige forsvarsgrenene.

Det tilrettelegges for at all deltagelse i enheter som stilles til disposisjon for operasjoner i utlandet, vil være basert på frivillighet, og at personellet har et tilstrekkelig øvings- og treningsnivå. Soldatene søkes rekruttert enkeltvis fra HVs distrikter for på denne måten å gi en jevn belastning på de enkelte HV-distriktene. Rekrutteringen og sammensetningen av enhetene som gjøres klar for deltagelse i operasjoner i utlandet, vil på denne måten samtidig gi minst mulig konsekvenser for HVs evne til å løse nasjonale oppgaver. Det planlegges med at HV vil ha ansvar for organisering og samtrening av en enhet før den overføres til en av forsvarsgrenene

eller fellesinstitusjonene for videre trening rettet mot en spesifikk operasjon.

I St.prp. nr. 1 (2006–2007) varslet regjeringen at den ville komme tilbake til Stortinget på egnet måte vedrørende spørsmålet om bruk av avdelinger fra HV i operasjoner i utlandet. Den ovenfor skisserte bruk av HV til støtte for forsvarsgrenene kan gjennomføres innenfor dagens lovgivning, herunder innenfor lov om Heimevernet § 1 annet ledd der det fremgår at HV «skal fortrinnsvis delta i vernet av heimtrakten». Styrkebidragene vil ikke bli sendt til operasjoner i utlandet for å løse oppdrag på selvstendig grunnlag, men vil støtte de forsvarsgrensoppsatte utenlandsavdelingene. Det dreier seg likevel om en ny ordning som systematisk vil rekruttere HV-personell og stille samlede kapasiteter til disposisjon for de forsvarsgrensoppsatte utenlandsavdelingene.

3.7.1.3 Sjøstridskrefter

Tabell 3.4 Sjøstridskrefter

Strukturelementer	Måltall	Tiltak 2008
Fregatter Fridtjof Nansen-klasse med NH-90 maritime helikoptere	5	Fartøy nr. 3 leveres. Leveranse av maritime helikoptere er forsinket.
MTB Hauk-klasse	0	2 fartøyer i strukturen første halvår 2008. Utrangering av alle Hauk-klasser i løpet av andre halvår 2008.
MTB Skjold-klasse	6	3 fartøyer leveres i 2008.
Ubåter Ula-klasse	6	Videreføres.
Mineryddere	6	Videreføres.
Logistikk-, kommando- og støttefartøy		Nytt logistikkfartøy under utredning, KNM Tyr og KNM Valkyrien videreføres. For øvrig en sammensatt struktur bestående av flere mindre kapasiteter.
Kystjegerkommando	1	Videreføres.
Minedykkerkommando	1	Videreføres.
Marinejegerkommando	1	Videreføres (inngår i Forsvarets spesialstyrker).
Taktisk maritim kommando	1	Videreutvikles.
Kystvakt Svalbard-klasse	1	Videreføres.
Kystvakt Nordkapp-klasse	3	Videreføres.
Ytre kystvakt	7	Videreføres.
Indre kystvakt	5	Nye fartøyer av Nornen-klassen anskaffes.
Sjøheimvernensenheter	4	2 SHV-grupper etabl. i 2008. 2 stk. Nornen-klasse fartøyer.

Sjøforsvarets hovedsatsingsområder i 2008 er innfasing av ny struktur og videreføring av eksisterende struktur for å omstille Forsvarets maritime

kapasiteter til et mer moderne og fleksibelt sjøforsvar.

Innfasing av den nye Fridtjof Nansen-klassen (FN-klassen) fortsetter og vil gi Sjøforsvaret et

moderne fregattvåpen når fregattene blir operative. Leveransen av maritime helikoptre (NH-90) er vesentlig forsinket, og de første fregattene kan tidligst vente å ha helikoptre om bord fra 2011–2012. Den siste fregatten av Oslo-klassen utfases i 2007. Hauk-klasse missiltorpedobåter (MTB) utfases i takt med innfasing av Skjold-klassen MTB-er og benyttes som treningsplattform for personell til den nye fartøystypen. Undervannsbåter og mine-ryddefartøy videreføres. Marinens jegervåpen (Marinejegerkommandoen, Kystjegerkommandoen, Minedykkerkommandoen og Taktisk båtskvadron) videreføres. Det vil foregå en videreutvikling av behov og konsept for å tilfredsstille Sjøforsvarets behov for logistikk- og støttefartøyer. KNM Tyr og KNM Valkyrien videreføres i 2008.

Den samtidige utskiftingen av flere fartøysklasser vil medføre en reduksjon i operative leveranser

fra Sjøforsvaret i 2008 og de nærmeste påfølgende år, inntil de nye fartøysklassene er innfaset og i operativ drift. For å tilpasse Sjøforsvarets leveranser til tilgjengelige ressurser vil Kysteskadrens aktivitet reduseres noe ift. 2007.

Kystvaktens struktur er under modernisering gjennom en planmessig utskifting av eldre fartøyer. Forsvarsdepartementet legger opp til at det seiler inntil 15 fartøyer i Kystvaktens struktur i 2008. Som følge av senere innfasing av NH-90 og fordi Lynx-helikoptre har en begrenset teknisk levetid, må gjenværende antall flytimer for Lynx spres over et større antall år enn tidligere planlagt. Dette vil gi redusert tilgjengelighet på helikoptre til Kystvakten i 2008 og i noen år frem til innfasing av NH-90.

3.7.1.4 Luftstridskrefter

Tabell 3.5 Luftstridskrefter

Strukturelementer	Måltall	Tiltak 2008
F-16 kampfly	48+9	Gjennomgår planlagt oppgradering.
C-130 transportfly	4–6	Transportkapasitet videreføres med redusert kapasitet inntil permanent kapasitet er anskaffet.
DA-20 Jet Falcon EK-fly	2+1	Videreføres.
Sea King redningshelikoptre	12	Videreføres.
UAV-kapasitet	-	Forberedes for etablering.
Varsling og taktisk kontroll	2	CRC Mågerø og CRC Sørreisa videreføres.
Luftvern (NASAMS)	2	Ett deployerbart batteri og ett mobiliserbart batteri.
Basesett (logistikkstøtte og styrkebeskyttelse)	2	Videreføres.
P-3 C/N Orion	4+2	Videreføres, vingeskift og oppgradering i prosess.
NH-90 maritime helikoptre	6	Anskaffelse av NH-90 forsinket. Mottak og innfasing av nye helikoptre forberedes.
Lynx maritime helikoptre	4	Inntil 4 Lynx videreføres også etter 2008, inntil NH-90 er faset inn.
Bell-412 Transporthelikoptre	12	Videreføres.
Bell-412 Støtte spesialstyrke	6	Videreutvikles og oppgraderes.
Luftheimevernsenhet	1	Videreføres.
Luft-til-luft tanking		Leies inn ved behov.

I 2008 kommer Luftforsvaret til å videreføre aktivitetsnivået for 2007 for maritime overvåkingsfly, kampflysystemene og Redningshelikop-

tertjenesten, mens øvrige systemer vil ha noe redusert kapasitet. P-3 Orion maritime overvåk-

ningsfly vil prioriteres til å løse oppgaver i nordområdene.

Både de maritime overvåkningsflyene P-3 Orion og dagens transportfly C-130 gjennomgår omfattende vedlikehold/oppdatering, herunder bl.a. vingeskift. Transportkapasiteten i 2008 vil derfor være svært begrenset pga. manglende flytilgjengelighet. Kun treningsstatus for skvadronen opprettholdes.

Fire Lynx-helikoptre vil bli videreført for å sikre tilgang på helikoptre til Kystvakten frem til nye NH-90-helikoptre er innfasert. De første NH-90-helikoptrene vil tidligst ha initiell operativ kapasitet fra 2010–2011.

Det pågår arbeid med en helhetlig anskaffelse av fire C-130, jf. Innst. S. nr. 287 (2006–2007) og St.prp. nr. 78 (2006–2007). Det legges opp til at 1–2 fly kan leveres i 2008. Når alle flyene er på plass, vil dette gi en vesentlig forbedret transportflykapasitet.

3.7.1.5 Øvelser og utenlandsk trening

Trenings- og øvingsvirksomheten har som formål å forberede avdelingene på utfordringer de vil stå overfor både hjemme og ute. Det er viktig at Forsvarets operative struktur øves i et realistisk fellesoperativt miljø og innenfor de organisasjonsstrukturer de er tenkt brukt. Målsetting for styrkestrukturen er at den skal ha et utdannings-, trenings- og øvingsnivå som gjør den i stand til å løse Forsvarets oppgaver. Systematisk trening og øving i styrkeproduksjonen er også viktig for å sikre god personell- og materiellsikkerhet.

Etter anbefaling fra forsvarssjefen vil øvelsene *Cold Response 2008* og *Gemini* ikke bli gjennomført i 2008. En årsak til at *Cold Response 2008* ikke gjennomføres er bl.a. at Forsvarsdepartementet og forsvarssjefen prioriterer gjennomføringen av økonomiprojektet i LOS-programmet i Forsvaret. I tillegg vil Forsvarsdepartementet og forsvarssjefen se nærmere på syklusen for de større øvelsene. Selv om øvelsene ikke gjennomføres, vil forsvarsgrenene tilføres øvingsmidler som til en viss grad kompenseres for bortfallet av øvelsene. For de utenlandske avdelingene på trening i Norge som skulle vært med på *Cold Response 2008*, vil det bli gitt tilbud om å delta på vintertrening i Norge, evt. i annen nasjonal øvingsaktivitet der det er mulig.

Vertslandsstøtten til utenlandske avdelinger som kommer på trening i Norge, gjennomføres som planlagt. Dedikert infrastruktur er forberedt ved våre to allierte treningsentre på Voss og i Harstad, samt ved Garnisonen i Porsanger og Bardufoss flystasjon for å understøtte allierte og partners mulighet til å øve og trene. Andre avdelinger i

Forsvaret er også utsett til å være vertsavdelinger, men uten at dedikert infrastruktur er avsatt til dette formålet ved disse avdelingene.

NATO prioriterer trening og øvelser som legger vekt på utvikling og testing av styrker med strategisk deployeringsevne og høy mobilitet. Som en følge av Forsvarets tilnærming mot slike innsatsstyrker skal også våre nasjonale øvelser støtte slike styrkers utfordringer. Det skal derfor nyttes realistiske øvingsscenarioer som reflekterer det trusselbildet Norge står overfor nasjonalt, og som møter våre styrker i internasjonale operasjoner (f. eks. asymmetriske trusler). For styrkebidrag til internasjonale operasjoner skal det vektlegges øving og trening bl.a. på mobilitet, interoperabilitet og styrkebeskyttelse, herunder trusler som representeres ved improviserte eksplosiver. Dette gjelder spesielt for våre reaksjonsstyrker; *NATO Response Force* (NRF), bidrag til FN og *Nordic Battle Group*.

Centre of Excellence – Cold Weather Operations (COE-CWO) er etablert ved Fellesoperativt hovedkvarter og ble formelt godkjent av NATO i 2007. Senteret vil være en hjørnestein for NATOs transformasjon innenfor fagfeltet operasjoner i kaldt vær.

Norges høyest prioriterte bilaterale samarbeidspartnere er USA, Storbritannia, Nederland, Tyskland, Danmark, Sverige og Finland. Norge har også inngått en avtale med Island om et forsvarspolitisk samarbeid som innebærer at en del av øvingsaktiviteten søkes gjennomført i dette interesseområdet.

3.7.2 Økonomi

De strategiske målene i økonomiperspektivet skal bidra til å oppnå en mest mulig effektiv utnyttelse av Forsvarets bevilgninger og fullmakter. Det er en overordnet forutsetning at Forsvaret skal sørge for *helhetlig og målrettet bruk av tildelte budsjettmidler*. Det er utarbeidet et system for at Forsvarsdepartementet på månedlig basis gjennom virksomhetsåret blir gitt en oversikt over forbruk og prognoser for forventet regnskapsmessig årsresultat på kapittel- og postnivå. Hensikten er at evt. risikofaktorer blir identifisert tidligst mulig, og at det deretter raskt kan iverksettes tiltak. I tillegg følges her opp den tildelingsmessige utviklingen sammenlignet med den vedtatte langtidsplanen. Med den budsjetttramme som det legges opp til i 2008, er det et tildelingsmessig etterslep på 2,6 mrd. kroner for perioden 2005–2008 sammenlignet med forutsetningen i langtidsplanen. Likevel oppfylles langtidsplanens finansielle forutsetninger med 98 pst.

Under 3.3 Forsvarsomstillingen 2005–2008 foran omtales oppfølgingen av de økonomisk-administrative målene for perioden.

3.7.3 Interne prosesser

Forsvarssektoren skal innrettes mot en *kostnadseffektiv styrkeproduksjon og logistikk tilpasset operativt ambisjonsnivå*. Forsvaret skal i 2008 ytterligere styrke evnen til effektiv ressursbruk, herunder identifisere produktivitetsforbedringer. Hensikten er å bidra til en best mulig tilpasset understøttelse av Forsvarets leveranser. For å realisere Stortingets målsetting om å forskyve midler til operativ virksomhet og materiellinvesteringer, vil regjeringen også i 2008 legge stor vekt på tiltak for å effektivisere logistikk- og støttevirksomheten. Det vil videre bli fulgt opp at Forsvarets logistikkorganisasjon fortsatt tilpasser sin virksomhet til kundenes behov og betalingsevne samt at verdien av materiell- og reservedelsbeholdninger opprettholdes. Effektiviseringskravet for Forsvarets logistikkorganisasjon i 2008 er 149 mill. kroner. Materielltilgjengeligheten er planlagt styrket i 2008, mens våpensystemer og utstyr skal gis nødvendig vedlikehold. Det er lagt opp til at investeringsporteføljen realiseres iht. gitte budsjetttrammer og gjennomføringsoppdrag fra Forsvarsdepartementet, mens det også er vektlagt å redusere Forsvarets husleiekostnader iht. kravene for langtidsperioden.

Forsvarsdepartementet har fastsatt et eget mål for *forsvarlig forvaltning*, og vil også i 2008 ha fokus på å følge opp dette i forsvarssektoren for å styrke Forsvarets internkontroll og forbedre virksomhets- og økonomistyring. Forsvarlig forvaltning omfatter i hovedsak økonomi-, personell-, materiell-, EBA-, og miljøforvaltning. Ikke minst forbedret materielldrift og -forvaltning skal prioriteres i 2008.

Forsvarsdepartementet viderefører i 2008 en rekke tiltak innenfor virksomhets- og økonomistyring, samt internkontroll, for å styrke økonomistyringen i Forsvaret. Tiltakene følges opp i den ordinære styringsdialogen. Forsvarsdepartementet har nedsatt en arbeidsgruppe som skal vurdere kravene til kompetanse i Forsvarets økonomi- og forvaltningsfunksjoner, samt hvordan disse kravene kan imøtekommes.

Aktivitetsnivået i forsvarsgrenene måles bl.a. i seilingstimer, flytimer og øvingsdøgn, og gir – sett i sammenheng med andre forhold – gode indikasjoner på omfanget av og kvaliteten i de interne prosesser som skal gi økt operativ evne. Den operative aktiviteten som det legges opp til i 2008, er

nærmere omtalt foran under 3.6 Forsvarets oppgaver og prioritering av disse og 3.7.1 Leveranser.

Det er et sentralt mål for forsvarssektoren at *nye utviklingstrekk og muligheter fanges opp, og at det legges til rette for nye løsninger*. Forsvarsdepartementet skal bedre evnen til å ta inn over seg utviklingstrekk nasjonalt og internasjonalt, bruke trendanalyser og resultater fra forsknings- og utviklingsvirksomheten i beslutningsprosessen, og legge til rette for stadig utvikling av bedre løsninger i hele Forsvaret. Det skal legges til rette for en velfungerende strukturutviklingsplan basert på langsiktig bærekraftig utvikling.

3.7.3.1 Materiellinvesteringer

Investeringsvirksomheten i 2008 vil være rettet inn mot etableringen av kapasiteter som lagt til grunn i Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). Hoveddelen av investeringsmidlene i 2008 vil gå med til å videreføre prosjekter der leveransene allerede er påbegynt. Fregattprosjektet vil også i 2008 være Forsvarets største enkeltinvestering. Av andre hovedsatsinger i 2008 kan nevnes Skjold-klasse missiltorpedobåter, nye sjømålsmissiler, pansrede kjøretøykapasiteter til Hæren, enhetshelikoptre og oppgradering av F-16 kampfly. I tillegg vil anskaffelse av nye transportfly, jf. St.prp. nr. 78 (2006–2007), også medføre vesentlige utbetalinger i 2008.

3.7.3.2 Investeringer i eiendommer, bygg og anlegg

Bevilgningen til eiendom, bygg og anlegg i 2008 planlegges i hovedsak benyttet til å gjennomføre prioriterte prosjekter knyttet til oppbygging av Hæren og innføring av nye kapasiteter, til effektivisering av virksomheten, til tiltak som er knyttet til å oppfylle krav i lover og forskrifter og til gjenanskaffelse av eiendom, bygg og anlegg som har nådd sin tekniske levealder. I tillegg skal bevilgningen benyttes til å gjennomføre eiendoms-, bygge-, og anleggsprosjekter som det er behov for som følge av anskaffelse av nytt materiell og tilrettelegging for flere kvinner til Forsvaret.

Departementet fremmer i proposisjonen forslag om to nye prosjekter over 100 mill. kroner; Haakonvern – militært treningsanlegg og Skjold – flerbrukshall. Det fremmes også forslag om omfangsendring av prosjektet for nytt undervisnings- og ledelsesbygg på Setermoen. For nærmere omtale av de enkelte investeringsprosjektene, se del II kapittel 1710.

3.7.3.3 Eiendomsforvaltning og avhending

Forsvarsbygg (FB) er et eget forvaltningsorgan, organisert som egen virksomhet med eget styre, vedtekter, nettobudsjettering av driften og tilhørende reguleringsfond. Så langt det er mulig innenfor gitte rammebetingelser, drives virksomheten etter forretningsmessige prinsipper og fungerer som en totalleverandør av eiendomstjenester til hele forsvarssektoren. Forsvarsbygg har samtidig et viktig samfunnsansvar som forvalter av Forsvarets betydelige eiendomsmasse. Hovedkontoret er i Oslo, og virksomheten er lokalisert til steder der Forsvaret har aktiviteter. Husleieinntektene forutsettes å være fullt ut kostnadsdekkende, jf. Budsjett-innst. S. nr. 7 (2002–2003), St.prp. nr. 1 (2002–2003) og St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 6 (2002–2003).

Forsvarsbygg er en vesentlig bidragsyter til omleggingen av Forsvaret. Virksomheten skal realisere delmål for omleggingen og bidra til at Forsvaret samlet lykkes med den helhetlige omstillingen.

Forsvarsbyggs fokus skal i 2008 rettes mot å:

- levere tjenester innenfor eiendom, bygg og anlegg (EBA) til forsvarssektoren
- opprettholde verdiene i forsvarssektorens eiendom, bygg og anlegg som skal videreføres
- effektivisere egen virksomhet iht. plan med vekt på kostnadsreduksjoner for alle tjenester som ytes
- utvikle nye konsepter for EBA-løsninger tilpasset et mindre stasjonært og mer fleksibelt forsvar, og gjennomføre prioriterte investeringer som er nødvendige for en rask og effektiv omlegging til vedtatt og gjeldende struktur
- gjennomføre avhendingsprosessen så målrettet og kostnadseffektivt som mulig, for å bidra til å sikre omstillingen og investeringstakten på prioriterte områder gjennom reduserte driftskostnader og salgsinntekter fra avhendingen
- legge til rette for at kommuner og fylkeskommuner gis forkjøpsrett til forsvarseiendommer til markedspris.

Forsvarsbygg skal redusere husleiepriser – ved interneffektivisering av tjenestefunksjonene forvaltning, løpende drift, vedlikehold, lov- og forskriftsrelatert utvikling, samt renhold – med minimum 10 pst. innen utgangen av 2008. Dette kommer i tillegg til oppnådde effektiviseringsgevinster ved utgangen av 2006, og utover de tilpasninger som er en konsekvens av arealnedtrekk i forsvarssektoren.

Forsvarsbygg skal være en pådriver når det gjelder å utvikle og tilby EBA-løsninger som medfører redusert arealbruk og kostnadseffektiv EBA

i et livssyklusperspektiv. Forsvarsbygg skal bidra til å redusere investeringskostnadene ved å ha løpende fokus på egen ressursbruk i anskaffelsesprosessene. Kostnadene innenfor prosjektledelse og administrasjon knyttet til EBA-investeringsprosjekter skal reduseres med 10–20 pst. sammenlignet med 2004-nivå, noe som tilsvarer en akkumulert innsparing på ca. 200 mill. 2004-kroner innen utgangen av 2008.

Forsvarsdepartementet vil i 2008 følge opp at Forsvarsbygg gjennomfører tilstandskontroller slik at den reelle utviklingen i EBA-massen blir kartlagt og dokumentert. Tilstandskontroller og -vurderinger er en forutsetning for å kunne gjennomføre tilstandsbasert vedlikehold av EBA-massen. Volumet på tilstandskontroller er forutsatt økt betydelig i resten av planperioden for å sikre at hele EBA-massen blir kontrollert innen utgangen av 2008.

Forsvarets samlede driftsutgifter forutsettes i perioden 2005–2008 redusert betydelig. Et sentralt virkemiddel for å oppnå dette er å utrangere og avhende deler av Forsvarets EBA. Forsvarssektoren skal innen utgangen av 2008 utrangere ytterligere minimum 0,5 mill. kvm fra 2004-nivået og disponere et areal på maksimalt 3,5 mill. kvm. Som redegjort for foran under 3.3 Forsvarsomstillingen 2005–2008 synes dette målet ikke å bli nådd.

I budsjettforslaget for 2008 er det budsjettert med et nettoresultat ved avhending av eiendom på 152 mill. kroner. Dette er ca. 200 mill. kroner lavere enn i 2007-budsjettet. I 2009 og 2010 er prognosen for avhending av eiendom ytterligere redusert, og foreløpig prognose er hhv. 22 og 12 mill. kroner. Bakgrunnen er problemer forbundet med Forsvarets utrangering av EBA, samt at en vesentlig andel av gjenværende EBA-masse er objekter med et marginalt inntekspotensial. I tillegg er det knyttet betydelige avhendingskostnader til en vesentlig andel av objektene. Selv om målsettingen er å minimalisere slike kostnader, vil bl.a. krav til miljøopprydding og -vern, kunne øke fremtidige avhendingskostnader ytterligere.

3.7.3.4 Forskning og utvikling

Forskning og utvikling (FoU) i Forsvaret gjennomføres innenfor områder som er av betydning for utvikling eller modifisering av teknologi for militære formål, for utvikling av Forsvarets operasjonskonsepter, Forsvarets doktriner, eller annet som kan bidra til å øke Forsvarets yteevne. Forsvarets FoU-miljøer skal konsentrere sin virksomhet innenfor områder hvor bruk av ekstern kompetanse ikke anses hensiktsmessig. Samarbeid med utenlandske eller andre eksterne fagmiljøer skal

videreutvikles og styrkes på områder hvor dette er formålstjenlig.

En stor andel av FoU i Forsvaret er finansiert over investeringskapitlet, enten som egne poster eller som utvikling som en integrert del av investeringsprosjekter. Forsvarsdepartementet yter også midler til forskning og utvikling som ikke er materiellrettet. Formålet med dette er bl.a. å bidra til relevant kompetanseoppbygging i Norge til økt kunnskap og innsikt i de forsvars- og sikkerhetspolitiske utfordringer og problemstillinger vi står overfor hjemme og ute.

3.7.4 Mennesker, læring og utvikling

Det overordnede målet for personellpolitikken er *å ha riktig kompetanse, på rett plass, til rett tid og i rett omfang, og ha en organisasjonskultur preget av ansvarlighet, læringsevne og endringsvilje, og medarbeidere med økt trivsel og motivasjon.*

Motiverte medarbeidere er en forutsetning for at Forsvaret skal kunne bidra med høyt kvalifisert personell i et bredt spekter av nasjonale og internasjonale oppgaver. Det forventes at dagens høykonjunktur med stor konkurranse om personellressursene i samfunnet, ytterligere vil forsterke behovet for tiltak som gjør Forsvaret til en attraktiv arbeidsplass.

Arbeidet med å endre sammensetningen av personellkorpset vil bli videreført som en av hovedoppgavene i 2008. I hovedsak innebærer det en ytterligere økning av antall avdelingsbefal og vervede og en tilsvarende reduksjon av antall sivile stillinger og yrkesbefal. Regjeringen er opptatt av å sikre rekruttering til Forsvaret, samt å beholde det personellet vi har. Det gjennomføres derfor flere tiltak.

Ordnings med avdelingsbefal må være attraktiv og avdelingsbefalet må motiveres til å tjenestegjøre lengst mulig i avdelingene. I denne sammenheng foreslår regjeringen at det legges opp til en mer fleksibel og målrettet anvendelse av bonusordningen ved at etablerings- og utdanningsbonusen ikke bare kommer til anvendelse ved avslutning av tjenestetiden, men at den også kan anvendes mens avdelingsbefalet fortsatt er inne til tjeneste. I de tilfeller der bonusen utbetales helt eller delvis på et tidligere tidspunkt vil det enkelte avdelingsbefal få plikttjeneste frem til bonusen ville vært opptjent etter gjeldende bestemmelser.

Forsvaret står overfor en rekke utfordringer grunnet en høykonjunktur i samfunnet for øvrig. Forsvaret har derfor iverksatt en rekke tiltak for å oppnå en mer helhetlig styring og samordning av rekrutteringsvirksomheten. Dessuten er en rekke rekrutteringstiltak iverksatt. Ett konkret tiltak er å

gjøre krigsskoleutdanningen mer attraktiv ved å gi krigsskoleutdannet personell fast tilsetning som yrkesbefal etter gjennomført og bestått tre-årig grunnleggende offisersutdanning. Det er Forsvarsdepartementets intensjon at denne tilsetningen skjer i løytnants grad så raskt som mulig etter bestått grunnleggende offiserutdanning. Forsvarsdepartementet legger til grunn at når befalet disponeres i løytnants stillinger skal tilsetningen være basert på den kompetansen som kreves i de aktuelle stillingene. Dette vil gi krigsskoleutdanningen høyere status og økt påregnelighet for personell som tar denne utdannelsen.

Forsvarsdepartementet vil i samarbeid med Forsvaret finne nye tiltak som kan gjøre Forsvaret konkurransedyktig og som gjør at personellet velger å bli i Forsvaret. Teknisk og merkantilt personell er eksempler på grupper som opplever sterk konkurranse utenfra. Tiltak som fokuserer på betingelser, jobbtilfredshet og en tettere oppfølging av den enkeltes situasjon, vil bli videreført.

Det har også vært en utfordring å rekruttere medisinsk personell og prester som vernepliktig akademisk befalet. Forsvarsdepartementet vil derfor se på en videreutvikling av ordningen. Regjeringen har i denne sammenheng en intensjon om å regulere avlønningen for vernepliktig akademisk befalet tilsvarende laveste lønnstrinn for akademikere i staten. Reguleringen planlegges iverksatt i 2008.

Endring av gradsstrukturen er et sentralt tiltak for å harmonisere grads nivået i stabs- og støttefunksjoner med grads nivået i operativ virksomhet. Det vil bidra til økt kontinuitet og større fleksibilitet i anvendelsen av befalskorpset. Arbeidet med endringen av gradsstrukturen er iverksatt og en implementeringsplan skal foreligge i løpet av 2008.

Arbeidet med å øke kvinneandelen i Forsvaret er høyt prioritert. Stortinget har en målsetting om 15 pst. kvinner blant befalet og vervede innen utgangen av 2008. Kvinneandelen har imidlertid ikke økt i vesentlig grad de siste årene, og den er fortsatt på ca. syv pst. For å oppnå en kvinneandel på 15 pst. må Forsvaret utvide rekrutteringsgrunnlaget for kvinner. Dette gjøres mest effektivt ved at flere kvinner gjennomfører førstegangstjenesten. Som følge av ordningen med innkalling til frivillig sesjon for kvinner er det forventet en vesentlig økning i kvinneandelen blant de som er inne til førstegangstjeneste i 2008. Alle kvinner født i 1989 er kalt inn til sesjon i 2007, og pr. august 2007 har over 7 000 kvinner av årskullet sagt ja til å møte. Av disse har så langt 2 398 møtt på sesjon, hvor 2 241 er kjent tjenestedyktige. Målet er at så mange som mulig av de kvinnene som klassifiseres som tjenestedyktige gjennomfører førstegangstjenesten og deretter inngår kontrakt med Forsvaret, bli avde-

lingsbefal eller velge en akademisk utdanning i Forsvaret. Resultatet av kvinnelig sesjon vil imidlertid ikke gjenspeiles som en prosentvis økning i kvinneandelen blant befal og vervede før tidligst 2011.

Forsvarsministeren la i vårsesjonen 2007 frem en egen stortingsmelding om økt rekruttering av kvinner, jf. St.meld. nr. 36 (2006–2007) Økt rekruttering av kvinner til Forsvaret. Meldingen fokuserer på konkrete tiltak for å rekruttere flere kvinner og beholde dem i Forsvaret, samt få flere kvinnelige ledere. Stortingsmeldingen signaliserer en rekke satsingsområder som skal bidra til økt rekruttering av kvinner. Meldingen varsler også en nærmere drøfting av kjønnsnøytral sesjons- og verneplikt basert på evaluering av ordningen med innkalling til frivillig sesjon for kvinner, noe som vil bli vurdert i den kommende langtidsplanen for Forsvaret.

Forsvaret vil i 2008 fortsette sitt arbeid med å videreutvikle en organisasjonskultur preget av ansvarlighet, læringsevne og endringsvilje. En god organisasjonskultur er det beste virkemiddel for understøttelse av sektorens oppgaveløsning, og resultater skal særlig oppnås gjennom holdninger, arbeidsprosesser og ledelse. Oppfølgingen av tiltakene i handlingsplanen for holdninger, etikk og ledelse blir fortsatt et sentralt virkemiddel i denne satsingen. Tydelig lederkommunikasjon og bred involvering er spesielt viktig i omstilling for å skape forståelse og oppslutning om Forsvarets oppgaver, innretning og utfordringer. Det vil derfor i 2008 bli lagt ytterligere vekt på tiltak som understøtter et godt lederskap. Dette vil bli gjort bl.a. gjennom oppfølging av handlingsplanen for holdninger, etikk og ledelse, og videreføring av arbeidsmiljøundersøkelsen for sektoren.

Organisasjonskulturen skal også utvikles for å styrke evnen til å rekruttere og beholde personell som skal sikre organisasjonen nødvendig kompetanse og mangfold.

3.7.4.1 Verneplikt

Verneplikten er en sentral del av forsvarskonseptet. Gjennom verneplikten får Forsvaret en stabil tilgang av godt egnet personell. Dette både for å bekle funksjoner på det laveste nivå og sikre en god rekruttering til senere tjeneste som vervet og befal. Verneplikten sikrer bred rekruttering til Forsvaret, på tvers av sosiale og kulturelle skillelinjer,

og etter hvert også uavhengig av kjønn. Mangfoldet er vesentlig ift. forankring og legitimitet, og ikke minst ift. kompetanse for å kunne løse oppgaver.

Statusheving av verneplikten er et viktig fokusområde og det arbeides med flere tiltak i en langsiktig prosess for å gi vernepliktige mannskaper bedre betingelser. Målet er at de skal ha en god og utviklende førstegangstjeneste, inkludert en tilfredsstillende økonomisk godtgjøring. I tråd med St.prp. nr. 42 (2003–2004) vil regjeringen at dimisjonsgodtgjørelsen økes og foreslår at godtgjørelsen blir regulert til 25 000 kroner i 2008 med virkning fra 1. januar. Dette innebærer en betydelig økonomisk forbedret godtgjørelse for soldater i 2005–2008 ved at beløpet er hevet fra 15 000 kroner i 2005 til 25 000 kroner i 2008. Arbeidet med å legge forholdene til rette for at vernepliktige kan ta inntil 20 studiepoeng under førstegangstjenesten videreføres. Studiekursene skal være basert på førstegangstjenestens grunnutdanning og ha militærfaglig relevans. Kurs i etikk blir tilbudt, og det planlegges også kurs for fagene jus og militærmakt og idrett. Forsvarets skolesenter har ansvaret for den faglige tilrettelegging av dette utdanningstilbudet, mens styrkeprodusentene har ansvaret for at grunnleggende soldatutdanning gjennomføres iht. fagplaner innenfor gitte emner. Styrkeprodusentene må videre legge forholdene til rette for at soldatene kan gjennomføre ekstraundervisning og avlegge eksamen. Litteraturlesing, oppgaver og eksamen tilrettelegges og gjennomføres på frivillig basis. Dette kan være grunnlag for videre utdanning, sivilt eller militært for den enkelte.

Innkalling av antall vernepliktige baserer seg på Forsvarets behov. Forsvaret arbeider systematisk for at verneplikten skal oppleves som meningsfylt, både innholdsmessig og statusmessig. Sesjonen skal videreutvikles slik at den bidrar til rekrutteringen til førstegangstjenesten og motiverer til verving og/eller utdanning i Forsvaret.

Innkalling av vernepliktige mannskaper til førstegangstjeneste i 2008 videreføres på 2007-nivå. Ved god seleksjon og godt mottak av personellet ved avdelingene, vil frafallet reduseres og antallet som gjennomfører tjenesten øke ift. foregående år. Forkortet tjenestetid kan unntaksvis gjennomføres dersom dette ikke har konsekvenser for overføringstransporter, utdannings- eller tjeneste-/beredskapsmessige forhold.

Tabell 3.6 Førstegangstjenestens lengde i 2008

Forsvarsgren	Normal tjenestetid	Førtidsdimittering etter søknad pga. arbeid/ utdanning	Forkortet tjeneste iht. Forsvarets behov ¹
Hæren	12 mnd	Inntil 6 uker	Inntil 4 uker
Sjøforsvaret	12 mnd	Inntil 6 uker	Inntil 4 uker
Luftforsvaret	12 mnd	Inntil 6 uker	Inntil 4 uker
Heimevernet	Normalt 6 mnd og minimum 4 mnd	Inntil 14 dager	Inntil 14 dager

¹ Merknad: Førtidsdimisjon og forkortet tjeneste kan ikke benyttes i kombinasjon.

Innkalling til frivillig sesjon for kvinner har fått en god start. Det forventes at antallet kvinner som stiller til sesjon i 2008, vil bli minst like høyt som i 2007, da over 7 000 ga tilbakemelding om at de ville møte på sesjon. For å kunne dra mest mulig nytte av nyvunnede erfaringer, er det satt av midler på budsjettet for å foreta en evaluering av innkalling til frivillig sesjon for kvinner. Med utgangspunkt i at inntil 20 pst. av de vernepliktige vil være kvinner, skal Forsvaret foreta tilpasninger i eiendom, bygg og anlegg i 2008.

Lærlingordningen

Lærlingordningen videreføres og rettes i større grad inn mot Forsvarets behov. Forsvaret skal vurdere tiltak som kan gi flere lærlinger tilbud om kontrakt eller befalsutdanning etter endt praksisperiode.

Voksenopplæringen

Voksenopplæringen, som en del av Forsvarets skolesenter, skal være en brobygger mellom tiden før, under og etter tjenesten i Forsvaret og være en kompensasjon for tap av utdanning og yrkespraksis som følge av lovbestemt førstegangstjeneste. Voksenopplæringen skal primært ivareta opplæringstilbudet til vernepliktige mannskaper som avtjener førstegangstjeneste. For øvrig skal Voksenopplæringen gi tilbud til vervede, lærlinger, kontrakts- og avdelingsbefal. Voksenopplæringen skal i samarbeid med sivile utdanningsinstitusjoner, også gi tilbud om kurs/opplæring opp til og med høgskole-/universitetsnivå, tilpasset den enkeltes kompetansebehov. Voksenopplæringen skal også bidra til gjennomføring av ordningen med studiepoeng under avtjening av førstegangstjeneste. Tildeling av øremerkede og sporbare midler til Voksenopplæringen avtales gjennom en samhandlingsprosess mellom fagmyndighet og budsjettansvarlig.

Velferdstjenesten

Velferdstjenesten skal bidra til å fremme trivsel og sosial trygghet for alt personell, med sikte på økt effektivitet. Virksomheten skal rettes mot alt personell i Forsvaret, med vernepliktige mannskaper som primær målgruppe. Ordningen med differensierte minimumssatser videreføres, og det skal legges vekt på å gi et tidsriktig tilbud til målgruppene. Velferdstjenesten skal også være et viktig element ift. en offensiv familiepolitikk og for operasjoner i utlandet. Regjeringen legger opp til at det sivile/militære kultursamarbeidet videreføres med sikte på å få til et samarbeid i flere kommuner og mer kontinuitet i arbeidet ved avdelingene.

Avvikling av den særlige ordning for sjømenns vernepliktsforhold

I Innst. S. nr. 198 (1965–1966) ble den særlige ordning for sjømenns vernepliktsforhold opprettet. Begrunnelsen for ordningen den gang var å sikre handelsflåten bemanning i krise og krig ved best mulig rekruttering av norsk personell. Ordningen omfatter vernepliktige som ikke har gjennomført førstegangstjeneste. Endrede sikkerhetspolitiske forutsetninger sammen med en planlagt avvikling av bemanningsreserven gjør at Forsvarsdepartementet tar sikte på å avvikle den særlige ordningen for sjømenns vernepliktsforhold med virkning fra 1. januar 2009. Dette vil ikke ha innvirkning på fritaksordningen og på den særlige retten aktive sjømenn har til utsettelse eller fritak for førstegangstjeneste på nærmere fastsatte vilkår.

3.7.4.2 Andre personellpolitiske temaer Kompetanse

Forsvaret har behov for god kontinuitet og erfaring innenfor mange ulike fagområder. Dette krever god kompetansestyling, et mer fleksibelt utdanningssystem, f.eks. i retning av modulbaserte

utdanningspakker og mer målrettet etter- og videreutdanning av personellet. Arbeidet med å utvikle et system for strategisk kompetansestyring i Forsvaret skal være avsluttet i 2009. Det skal gi tilstrekkelig oversikt over kompetansebeholdningen i Forsvaret til å kunne utføre analyser slik at forbedret styring ift. Forsvarets behov kan gjennomføres. Økningen av antall avdelingsbefal og vervede skal bidra til at Forsvaret har nødvendig fagekspertise, kontinuitet og fleksibilitet på de laveste grads nivåene. I tillegg til at det stilles store krav til rekruttering av det riktige personellet, er det viktig å få tilført kompetanse ut fra tjenestens skiftende behov.

I forbindelse med disponeringsomgangene har Forsvaret iverksatt tiltak som gjennom prioriteringer og samarbeid sikrer en bedre styring av kompetanseflyten, samtidig som det gir en bedre familiepolitikk gjennom forutsigbarhet og planmessighet.

Grunnleggende befalsutdanning skal gi en relevant utdanning som dekker Forsvarets behov for faglig og personlig kompetanse på de laveste grads nivåene. For å dekke kompetansekravene som stilles til avdelingsbefalet, skal utdanningen være modulbasert og praktisk rettet med en fleksibel varighet.

Grunnleggende offisersutdanning er en tre-årig profesjonsutdanning med teori og praksis som gir akkreditert erfaringsbasert bachelorgrad i militære studier. Det tre-årige studieløpet på krigsskolene startet opp i 2005, og i 2008 vil de første kadettene med bachelorgrad i militære studier bli uteksaminert. Antall kadetter som skal utdannes på krigsskolen skal være iht. Forsvarets fremtidige behov for yrkesbefal, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004) og St.prp. nr. 42 (2003–2004). Regjeringen har innført en prøveordning for en begrenset rekruttering til krigsskolene for at elever uten forutgående militær bakgrunn, kan tas opp på befalskolen med intensjon om direkte overgang til krigsskole. Prøveordningen forutsetter en identifiserbar grunnleggende befalsutdanning før elevene begynner på et grunnleggende offisersutdanningsløp. En slik gjennomgående utdanning fra videregående skole til befalsskole- og krigsskoleutdanning vil bl.a. kunne bidra til at flere kvinner vil søke seg til militær utdanning, og at kvinneandelen blant kadettene på krigsskolene vil øke som følge av dette. Det vil ikke bli lagt opp til en direkte rekruttering fra videregående skole.

Videregående offisersutdanning er en ett- til to-årig stabs- og lederutdanning på masternivå. Forsvaret utdanner offiserer til tjeneste som stabsoffiserer og som ledere innenfor forsvarssektoren, nasjonalt og internasjonalt. Utdanningen startet

opp i 2005, og i 2007 ble de første offiserene med mastergrad i militære studier uteksaminert. Utdanningen foreslås utvidet til flere emneområder, noe som kan åpne for en større grad av modulbaserte studier, og åpne for opptak av flere sivile studenter.

Avansert Distribuert Læring (ADL) utvikles for å tilfredsstille Forsvarets behov for kompetanseheving. Denne formen for e-læring får gradvis større og større innpass i læringsprosesser, og åpner for store muligheter i fremtiden. På en effektiv og økonomisk måte vil det kunne tilbys opplæring både innenfor fagspesifikke og mer generelle områder til soldater og ansatte i Forsvaret.

Kompetanse er imidlertid ikke bare et spørsmål om formell utdanning, det er også i stor grad noe som krever praktisk erfaring og det er nødvendig å fokusere spesielt på hvordan Forsvaret kan produsere kompetente ledere og toppledere i en organisasjon som opplever reduksjon i struktur og volum.

Veteraner fra internasjonale operasjoner

Forsvaret skal sørge for at veteraner fra internasjonale operasjoner får den oppfølgingen de trenger, enten det gjelder erstatningssaker, generell rådgivning eller støtte til å løse praktiske problemer. Dette er bakgrunnen for at det er satt i gang en rekke ulike tiltak for å styrke oppfølgingen. Denne regjering ønsker å styrke gruppens stilling ytterligere. To arbeidsgrupper har avlevert rapport til forsvarsministeren med forslag om å styrke rettighetene til veteraner. Det foreslås bl.a. å lovfeste rett til oppfølging fra Forsvaret etter endt tjeneste, økt satsing på forskning og ytterligere kompetanseheving av sivilt helsevesen. Det konstateres videre at eksisterende regler for beregning av pensjon og erstatningsreglene ved yrkesskade, ikke alltid er egnet til å fange opp skader og sykdommer de tjenestegjørende risikerer å bli utsatt for. På denne bakgrunn foreslås det bl.a. innført et lovfestet objektivt erstatningsansvar i relasjon til personell som tjenestegjør i internasjonale operasjoner. Forsvarsdepartementet vil prioritere en rask oppfølging av forslagene.

Forsvarets sanitet har, gjennom Nasjonal militærmedisinsk poliklinikk (NMP), et ansvar for å følge opp helsespørsmål for veteraner. Helse- og omsorgsdepartementet og Forsvarsdepartementet har kommet frem til en omforent modell for oppfølging av veteraner. I løpet av 2008 skal nødvendige ressurser etableres i Forsvarets sanitet slik at Forsvaret skal kunne ta sin del av oppfølgingsansvaret. Dette omfatter bl.a. at veteranene skal kunne motta psykiatrisk og psykosomatisk oppfølging i ett år etter avsluttet tjeneste. NMP og

Forsvarets regionale stressmestringsteam skal stå for dette. Forsvarets regionale stressmestringsteam skal dimensjoneres og skoles slik at de er i stand til å gi et regionalt helsetilbud til våre veteraner, som del av denne oppfølgingen. I tillegg skal det etableres et samarbeid mellom det sivile helsevesenet og Forsvaret på sentralt og på regionalt nivå for å sikre god koordinering av helsetjenestene. Forsvarets sanitet får i oppdrag å utarbeide en modell for oppfølging av veteraner, som også inkluderer det sivile/militære samarbeidet i oppfølgingen. Nasjonal militærmedisinsk poliklinikk skal ha administrativt og faglig ansvar for oppfølgingen.

Når Forsvarets ansvar for veteranene avsluttes etter ett år, vil det sivile helsevesenet overta behandlingsansvaret.

Forsvarsdepartementet vil vurdere behovet for et eget veteransenter som kan brukes til rekreasjon og samlinger for veteraner.

Familiepolitikk

Familiepolitikk er en prioritert del av personalpolitikken i Forsvaret og Forsvarets familiedirektiv gir prioriteringene innenfor dette området. Formålet er å kompensere for de byrdene familier påføres når en av foreldrene disponeres i stillinger som medfører flytting av familien eller fravær fra familien bl.a. deltagelse i internasjonale operasjoner. Gjennom økt bruk av internetsider skal Forsvaret formidle informasjon og kommunisere med alle ansatte og deres familier. Det er et viktig poeng at Forsvaret når ut til den enkelte familie og ikke bare den part som har sitt daglige virke i Forsvaret.

4 Rapport for virksomheten 2006

4.1 Innledning

2006 var det andre året i langtidsperioden 2005–2008 som viderefører moderniseringen av Forsvaret påbegynt i forrige planperiode 2002–2005. Frem til 2008 skal Forsvaret videreutvikles til et effektivt sikkerhetspolitisk virkemiddel, som skal kunne løse summen av sine oppgaver på en troverdig måte, både hjemme og ute, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004) og St.prp. nr. 42 (2003–2004). For å realisere disse målene har det vært lagt opp til en betydelig ressursforskyvning fra logistikk- og støttestrukturen til operativ virksomhet og materiellinvesteringer.

Med vekt på Soria Moria-erklæringens presiseringer om forsvarspolitikken er omstillingen av forsvarssektoren fulgt opp iht. langtidsplanens målsettinger. Resultatene for årene 2005 og 2006 gir et noe sammensatt bilde. I 2005 tok Forsvaret med seg følgeeffektene av at merforbruket i 2004 delvis ble tilbakebetalt, bl.a. ved å redusere aktivitetsnivået. Samtidig ble flere organisatoriske grep iverksatt, og planlagte innsparinger ble tatt ut. Driftsnivået lå i 2005 noe over det nivået som var lagt til grunn i St.prp. nr. 42 (2003–2004), mens investeringsnivået var noe lavere enn forutsatt.

Aktiviteten i 2006 økte noe, og dette førte med seg høyere utgifter innenfor styrkeproduksjon og operativ virksomhet. Gjennomføringen av en del investeringsprosjekter ble i 2006 forsinket, og det ble omsatt for 2 mrd. kroner mindre enn forutsatt i langtidsplanen. Ressursdreiningen fra logistikk- og støttevirksomhet til operativ virksomhet og materiellinvesteringer fortsatte, og ved utgangen av 2006 var det blitt omprioritert betydelige beløp. Planlagte årsverksreduksjoner i Forsvarets logistikkorganisasjon for bl.a. oppbygging av Hæren, uteble imidlertid, og Forsvarets logistikkorganisasjon hadde en reell årsverksøkning. Også dette bidro til

at den planlagte omprioriteringsprosessen gikk saktere enn forutsatt.

Det gjenstår en del utfordringer for den gjenværende delen av perioden 2005–2008, spesielt når det gjelder tilpasning innenfor deler av driften og ambisjonsnivået til de økonomiske rammer. Omprioriteringene fra logistikk- og støttevirksomhet er planlagt å øke fra 2006 til 2007. Det gjennomføres likviditetsmessige tidsforskyvninger mellom materiell- og EBA-investeringer, noe som vil legge til rette for å holde tempoet i moderniseringsarbeidet på et fortsatt høyt nivå.

Forsvarets samlede operativitet er langt bedre enn da omstillingen ble påbegynt rundt 2001, ift. de aktuelle sikkerhetspolitiske utfordringer. Et sentralt grunnlag for dette er strukturell fornyelse, ledelsesreform og relativt stabil budsjettutvikling over tid, hvor forsvarssektorens samlede forbruk over de fleste år har ligget nær forutsatt nivå. Som ledd i denne omstillingen har forsvarssektoren gjenfunnet betydelig grad av kontroll med kostnadsutviklingen, særlig på driftsområdet.

4.2 Budsjettutvikling

Ved Stortingets sluttsaldering høsten 2006 (Blå bok) var forsvarsbudsjettets utgiftsramme på 30 610,2 mill. kroner. Endringer gjennom året gjorde at budsjettet bevilgningsmessig ble økt til 31 209,4 mill. kroner ved årets slutt, dvs. en økning på i overkant av 599 mill. kroner. En årsak til dette er bl.a. tilleggsbevilgning til UNIFIL II-operasjonen i Libanon. Bevilgningsmessige endringer er vist i detalj i tabellen nedenfor.

I tillegg til nevnte bevilgningsendringer hadde Forsvaret til disposisjon overførte midler fra 2005 på 1 105,5 mill. kroner (mindreforbruk på enkelte kapitler). Av dette utgjorde 417 mill. kroner overføringer på driftspostene, og 688 mill. kroner overføringer på investeringspostene.

Tabell 4.1 Bevilgningsmessige endringer

		(i 1 000 kr)	
+/-	Innstilling	Proposisjon	
+	Innst. S. nr. 205 (2005–2006)	St.prp. nr. 66 (2005–2006) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2006	19 678
+	Innst. S. nr. 223 (2005–2006)	St.prp. nr. 75 (2005–2006) Om endringer i Regulativ for tillegg o.a. til utskrivne vernepliktige mannskap	12 503
+		Lønnsregulering for arbeidstakerer i det statlige tariffområdet	301 990
+	Innst. S. nr. 89 (2006–2007)	St.prp. nr. 19 (2006–2007) Om endringer i løyvingar mv. i forsvarsbudsjettet for 2006	265 000
=	Rammeøkning		599 171

4.3 Forsvarsdepartementet

Forsvarsdepartementet videreførte i 2006 arbeidet med den omfattende og nødvendige omleggingen av Forsvaret som ble vedtatt gjennom Stortingets behandling av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), Innst. S. nr. 232 (2001–2002) og Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. hhv. St.prp. nr. 45 (2000–2001), St.prp. nr. 55 (2001–2002), og St.prp. nr. 42 (2003–2004). Forsvarsdepartementet prioriterte å følge opp de ambisiøse målene som er satt for fortsatte reduksjoner i driftsutgifter, årsverk og eiendomsmasse for å kunne gjennomføre en strukturutvikling som understøtter Forsvarets oppgaver. De organisatoriske hovedtrekkene i den nye strukturen ble i 2006 i det alt vesentlige gjennomført.

Forsvarsdepartementet la også vekt på å følge opp arbeidet med den videre moderniseringen av NATOs strukturer og et styrket transatlantisk samarbeid. Utvikling av det bilaterale forholdet til Russland var også et viktig satsingsfelt. Videre ble det satt fokus på de sentrale sikkerhets- og forsvarspolitiske satsingsområdene i Soria Moria-erklæringen. I samsvar med regjeringens prioritet til nordområdene har Forsvarsdepartementet vektlagt den operative virksomheten i nord gjennom bl.a. økte bevilgninger til drift av Kystvakten og øvrige deler av Sjøforsvaret, samt økt prioritet til maritim luftovervåkning.

Deltagelse fra våre allierte og samarbeidspartnere i treningsvirksomhet i Norge økte med ca. ti pst. fra 2005, og viser at vi kan tilby øvingsmiljø som er tilpasset dagens sikkerhetspolitiske utfordringer nasjonalt og internasjonalt.

Norge videreførte i 2006 i store trekk sin deltakelse i militære operasjoner i utlandet. Hovedsatsingsområdet var Afghanistan, hvor Forsvaret også

i 2006 stilte med viktige bidrag til den FN-mandaterede NATO-operasjonen *International Security Assistance Force* (ISAF). Det er regjeringens målsetting å øke deltagelsen i FN-ledede operasjoner, og høsten 2006 sendte Norge fire missiltorpedobåter med et mannskap på ca. 140 til den maritime komponenten av UNIFIL II-operasjonen i Libanon. I tillegg arbeidet Norge i samarbeid med Sverige for å tilrettelegge for deltagelse av en felles ingeniørvdeling til en FN-ledet operasjon i Darfur. Dette arbeidet fortsatte inn i 2007. I tillegg har det forsvarspolitiske samarbeidet med de andre nordiske landene fortsatt både innenfor FN og EU.

Hovedkonklusjonen for 2006 var at den operative evne ble videreført omtrent på samme nivå som i 2005, men med en midlertidig redusert kapasitet innenfor noen områder, særlig som følge av innføring av nytt materiell.

Forsvarsdepartementet etablerte i 2006 et prosjekt som skal støtte unge demokratier og stater etter at konflikt er bilagt, for å sikre demokratisk kontroll over de væpnede styrker. Dette er en nødvendig forutsetning for varig stabilitet og utvikling. Prosjektet vil bruke Forsvarsdepartementets egne medarbeidere for å drive kapasitetsbygging som skal styrke mottakerlandenes forsvarsdepartementers evne til dialog med lovgivende forsamling og til effektiv styring av de væpnede styrkene. Krav til åpenhet, etterrettelighet og respekt for internasjonale og nasjonale lover og regler vil legges til grunn i arbeidet.

Forsvarsdepartementet fulgte opp og iverksatte nye tiltak i Forsvarets militære organisasjon for å styrke og forbedre Forsvarets internkontroll og virksomhets- og økonomistyring. Riksrevisjonen viste ved revisjonen av regnskapet for 2005 til at det på flere områder har skjedd vesentlige forbe-

dringer ift. regnskapet for 2004, jf. Dokument nr. 1 (2006–2007). Det har også vært forbedringer knyttet til bl.a. virksomhets- og økonomistyring generelt, kompetanse, internkontroll, rutiner knyttet til regnskap og lønn, fakturaflyt og materiellkontroll.

Forsvarsdepartementet har i 2006, i tråd med Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), pkt. 8.5.1 om strategisk mål- og resultatstyring, prioritert arbeidet med å klargjøre mål- og resultatkrav gjennom proaktiv risikostyring og balansert målstyring. Det ble fastsatt et overordnet målbilde for forsvarssektoren som definerer mål og resultatkrav for de viktigste leveransene fra sektoren, for overordnet budsjett og regnskapsresultat, for forbedring og effektivisering av prosesser i den interne virksomheten, samt for strategisk kompetansestyring og grunnleggende betingelser for videreutvikling av forsvarssektoren. Målbildet setter fokus på de viktigste behovene for endring og forbedring de neste tre til fem år.

Den neste langtidspanen for Forsvaret er planlagt fremlagt for Stortinget i vårsesjonen 2008. Som et ledd i grunnlagsarbeidet for langtidspanen videreførte forsvarssjefen i 2006 arbeidet med Forsvarsstudie 2007 (FS 07). Regjeringen oppnevnte, i tråd med Soria Moria-erklæringen, et bredt sammensatt, rådgivende forsvarspolitisk utvalg. Anbefalingene fra disse parallelle prosessene vil utgjøre viktige innspill til regjeringens arbeid med kommende langtidspan.

Norge undertegnet i mars 2006 en samarbeidsavtale med *European Defence Agency* (EDA). EDA ble etablert i januar 2005 som et byrå under EUs *European Security and Defence Policy*. EDA er et mellomstatlig organ for utvikling og harmonisering av militære kapasiteter, materiellsamarbeid, forskning og teknologiutvikling, samt forsvarsindustri og markedsharmonisering. Avtalen gir Norge adgang til å delta i byråets programmer og prosjekter. Norge er det eneste tredjeland som så langt har oppnådd en samarbeidsavtale med EDA. Norge hadde formannskapet i *Western European Armament Organization* (WEAO) fra mai 2005 og til nedleggelsen av organisasjonen den 31. august 2006. WEAOs prosjekter ble da overført til EDA.

Norge hadde formannskapet i *Nordic Armaments Co-operation* (NORDAC) fra 1. januar 2005 til 31. desember 2006. Under det norske formannskapet ble det rettet spesiell oppmerksomhet mot å videreutvikle NORDAC-samarbeidet i et materiellsløpsperspektiv, avstemme NORDACs rolle ift. annet internasjonalt materiellsamarbeid i EU og NATO, gjøre NORDAC-samarbeidet bedre kjent for industrien og effektivisere interne arbeidsformer.

Oppfølging av likestillingsloven § 1A i Forsvarsdepartementet

Pr. 31. desember 2006 arbeidet det 224 menn og 89 kvinner i Forsvarsdepartementet. Forsvarssjefen og hans strategiske planleggingsfunksjon ble integrert i Forsvarsdepartementet 1. august 2003, og innbeordringen av omtrent 100 offiserer til Forsvarsdepartementet fra samme tidspunkt innebar at kvinneandelen gikk ned fra totalt 38 pst. i 2002 til 30 pst. i 2003. Prosentandelen kvinner i Forsvarsdepartementet har fortsatt å gå ned, og kjønnsfordelingen i Forsvarsdepartementet er i dag skjev med andel kvinner på kun 28,4 pst. Dette er likevel en økning fra 2005 hvor kvinneandelen var på 25 pst. Blant de sivile i Forsvarsdepartementet utgjorde kvinneandelen 40 pst. pr. 31. desember 2006 mot 35 pst. i 2005.

To av fem avdelinger har ingen kvinnelige ledere. Til sammen er det fem kvinnelige ledere i Forsvarsdepartementet. Det er kun én kvinne blant Forsvarsdepartementets ni toppledere. Totalt på ledernivå (departementsråd, forsvarssjef, assisterende departementsråd, militær assisterende departementsråd og ledere med personalansvar for avdeling og seksjon) er kvinneandelen på 13 pst. (samme andel som for 2005).

Hvert år utarbeider Forsvarsdepartementet interne lønns- og personalstatistikker. Disse gir en oversikt over likheter og forskjeller mellom menn og kvinner i forhold til bl.a. stillingskategori og lønn. Lønnsmessig er det ingen store forskjeller mellom kvinner og menn i de forskjellige stillingskategoriene. Det er imidlertid en viss forskjell når det gjelder lønn mellom sivilt og militært ansatte på samme nivå. Forskjellen er størst på rådgiver-/majorsnivå og på seniorrådgiver-/oberstløytnantsnivå. Dette skyldes forskjellige forvaltningsbestemmelser for sivile og militære. Blant de militært ansatte i Forsvarsdepartementet er det lik lønn for begge kjønn i samme stilling/grad.

Det arbeides særlig bevisst med å rekruttere kvinner innenfor de områder hvor kvinneandelen er lav. Av totalt 16 nyansettelser i 2006 ble det ansatt ni kvinner.

Forsvarsdepartementet vil gjennomføre samtaler med kvinner man anser er aktuelle som ledere, bl.a. for å motivere kvinnene til å søke lederfunksjoner. Kvinner gis prioritet i mentorprogrammer, og kvinner oppfordres til å søke kurs for lederutvikling.

4.4 Struktur og organisasjon

Forsvarsdepartementet har gjennomført evalueringer av nedbemanningen i Forsvaret for langtidspane-

rioden 2002–2005 og erfaringer med bruk av privatisering og anbud i Forsvaret, jf. St.prp. nr. 78 (2007–2008) Om investeringar i Forsvaret, samt horisontal samhandel i Forsvaret, jf. St.meld. nr. 10 (2005–2006) Om økonomisk styring i Forsvaret og St.prp. nr. 1 (2006–2007). Evalueringene er oppfølging av tiltak i Soria Moria-erklæringen. Formålet med gjennomgangen var å trekke lærdommer med tanke på fremtidig omstilling og bruk av benyttede virkemidler i Forsvaret.

Felles stridskrefter

Strategisk ledelse og kommandostruktur

Forsvarsdepartementet og Forsvarsstaben flyttet høsten 2006 inn i det nye Forsvarets ledelsesbygg på Akershus festning. Flyttingen var en del av prosessen med å samlokalisere den øverste ledelsen av Forsvaret. Hensikten er å fremme integrerte arbeidsprosesser mellom organisasjonene, både gjennom valg av planløsninger for arbeidsplassene, og den tekniske infrastrukturen.

Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) og operativ logistikk- og støttestruktur

Arbeidet med omstillingen og utviklingen av FLO ble videreført i 2006. Videreutviklingen ble konsentrert om å øke operativ tilgjengelighet i logistikk- og støttetjenestene og å foreta effektiviseringer i den totale virksomheten. Ansvar for regionale støttefunksjoner (RSF) ble 1. januar 2006 overført fra forsvarsgrenene til FLO. RSF har ansvar for administrative og forvaltningsmessige tjenester, og lokale RSF-avdelinger er etablert under hver sin produksjonsbase i FLO, med en sentral RSF-ledelse underlagt sjefen for FLOs produksjonsavdeling. Ordningen ble evaluert høsten 2006, og vil bli videreført med mindre justeringer. Arbeidet med omdanning av Forsvarets logistikkorganisasjon, avdeling for tungt vedlikehold (FLO/TV), til statsaksjeselskap er avsluttet (jf. St.prp. nr. 1 (2006–2007)). Det er i stedet igangsatt et arbeid for interneffektivisering av FLO/TV, som del av den fortsatte effektiviseringen av den totale vedlikeholdsvirksomheten i FLO.

Felleskapasiteter

Oppbyggingen av Forsvarets kompetansesenter for logistikk på Sessvollmoen og Forsvarets kompetansesenter for kommando-, kontroll-, og informasjonssystemer på Jørstadmoen og Forsvarets sanitet fortsatte i 2006. Felles logistikkapasiteter er etablert for å støtte også internasjonale operasjoner.

Forsvarsgrenvise stridskrefter inkludert Heimevernet

Forsvarsgrenene og Heimevernet (HV) fortsatte i 2006 omorganiseringen i tråd med vedtatt omstilling av Forsvaret. Stasjonære kystartillerianlegg ble tatt ut av strukturen fra 1. januar 2006 iht. Budsjett-innst. S. nr. 7 (2005–2006), jf. St.prp. nr. 1 (2005–2006). Ny organisasjon for Sjøforsvaret og Luftforsvaret var under implementering, mens Hæren utvidet kapasiteten til sine hurtige reaksjonsstyrker. Oppbemanningen av en deployerbar mekanisert infanteribrigade (Brigade Nord) pågikk, med prioritet til Telemark bataljon. Brigadekapasiteten er forsinket bl.a. grunnet materielltilgjengelighet og personellsituasjon. Videre kapasitetsoppbygging gjennomføres med tilførsel av avdelingsbefal, vervede og nytt materiell innenfor rammen av tilgjengelige ressurser. HV fortsatte gjennomføringen av kvalitetsreformen. Ordningen med oppbevaring av personlige våpen hjemme hos den enkelte heimevernssoldat videreføres både for innsats-, forsterknings- og oppfølgingsstyrkene. Med bakgrunn i romertallsvedtak IX.1 i St.prp. nr. 1 (2006–2007): «*Stortinget samtykker i at ordningen med inndragning av tennstempel for å sikre Heimevernets våpen gjøres permanent, og at kammerlåser derfor ikke anskaffes*», videreførte man i 2006 innsamling av våpenenes tennstempler for å lagre dem sentralt.

4.5 Operativ virksomhet

Operativ evne

Med Forsvarets operative evne forstås den til enhver tid tilgjengelige strukturs evne til å løse Forsvarets oppgaver. Forsvaret gjennomfører hvert år en vurdering av operativ evne. Hovedkonklusjonen for 2006 var at den operative evne ble videreført omtrent på samme nivå som i 2005, men med en midlertidig redusert kapasitet innenfor noen områder, særlig som følge av innføring av nytt materiell.

Deltagelse i operasjoner i utlandet

Forsvarets bidrag til flernasjonale operasjoner i utlandet var i 2006 på et høyt nivå, med et gjennomsnitt på ca. 750 personell. Hoveddeployeringsområdet var Afghanistan, men i tillegg deltok Forsvaret med personell i FN-operasjoner i Afrika og i Midt-Østen, samt NATO- og EU-ledede operasjoner på Balkan.

Regnskapsførte merkostnader direkte knyttet til Norges deltagelse i militære utenlandsoperasjoner

ner var i 2006 på 941,5 mill. kroner. Dette er en økning på ca. 111 mill. kroner som bl.a. skyldes tilleggsbevilgning til ytterligere bidrag til internasjonale operasjoner. I Afghanistan bidro Norge til den NATO-ledede ISAF-styrken med mandat fra FNs sikkerhetsråd. Norske bidrag var konsentrert om to hovedelementer, et *Provincial Reconstruction Team* i Meymaneh i Faryab-provinsen og et infanterikompani. Kompaniet var i begynnelsen av året en del av *Kabul Multinational Brigade*, der det også inngikk en norsk bataljonsledelse. Fra februar 2006 gikk bidraget over til å være en utrykningsstyrke for nordregionen, basert i Mazar-e-Sharif.

Ved årets begynnelse deltok norske spesialstyrker i den USA-ledede *Operation Enduring Freedom* i Afghanistan. Regjeringen besluttet å avvikle dette bidraget i februar 2006, og styrkene ble trukket hjem.

Et brann- og havarilag til NATOs driftselement ved Kabul flyplass (*Kabul International Airport – KAIA*) avsluttet sitt oppdrag i august 2006 etter vel ett års drift. Fra mars 2006 og ut året stilte Norge også et feltsykehus med kirurgisk kapasitet i Mazar-e-Sharif. Luftforsvaret bidro dessuten med fire F-16 kampfly i en tre-måneders periode fra februar til mai.

Gjennom hele 2006 bidro Norge til NATOs operasjon *Active Endeavour* i Middelhavet. Operasjonen er hjemlet i NATO-paktens artikkel 5 om kollektivt forsvar, og tar sikte på å forebygge terrorhandlinger ved å hindre smugling av våpen og utstyr. Norges bidrag vekslet mellom en undervannsbåt og et maritimt overvåkningsfly. De norske bidragene fikk svært gode tilbakemeldinger.

Etter anmodning fra FN besluttet regjeringen å støtte UNIFIL II i Libanon med fire missiltorpedobåter og et støttfartøy som opererte fra base på Kypros. Formålet med sjøoperasjonen var å hindre smugling og ulovlig grensepassering langs Libanons kyst.

I forbindelse med NATOs toppmøte i Riga i november 2006 bidro Norge til sikringsstyrken med diverse avdelinger, heriblant helikopter for evakuering av syke og sårede, samt spesialister i eksplosivsøk og -rydding.

Forsvaret bidro også til fredsmessig minerydding i Østersjøen, samt til NATOs stående flåtestyrker. Et forberedt bidrag med en norsk-svensk ingeniøravdeling til en FN-operasjon i Darfur i Sudan kom imidlertid ikke til utførelse, ettersom den politiske situasjonen ennå ikke var avklart.

Operativ aktivitet i nordområdene

Norsk jurisdiksjonsområde ble kontinuerlig overvåket ved bruk av et vidt spekter av kapasiteter.

Prioritet ble gitt til virksomheten i nord. Maritim overvåkning, tilstedeværelse av kystvaktfartøyer og fysisk kontroll ble gjennomført for å hevde norsk suverenitet og suverene rettigheter. P-3 Orion maritime overvåkningsfly leverte viktige bidrag til tilstedeværelse i nordområdene gjennom 2006.

Grensevakten løste i 2006 sitt oppdrag på en meget god måte. Avdelingen hadde fokus på innføring av konseptet for etterretning, overvåkning, målfanging og rekognosering.

Maritime øvelser og operasjoner ga en tilfredsstillende tilstedeværelse i nordområdet. Av det totale antall seilingstimer for Marinen i 2006 ble 18,9 pst. gjennomført nord for 65° 08'N. Flere operasjoner ble gjennomført som integrerte operasjoner med kystvakt- og marinefartøyer i felles operasjoner med fokus på suverenitetshevdelse. Av Kystvaktens seilingstid er 62 pst. brukt i nordområdene.

I 2006 ble reaksjonsøvelsen Mobil innsats gjennomført for første gang i Vesterålen. Den årlige vinterøvelsen *Cold Response* ble gjennomført i Troms og øvelse *Flotex* utenfor kysten av Nordland og Troms. Begge øvelsene hadde deltagelse fra andre land. Øvelsene er omtalt nærmere nedenfor.

Hurtige reaksjonsstyrker

I 2006 bidro Norge kontinuerlig med et fartøy i *Standing NATO Mine Counter Measures Group 1*. Rapporter fra NATO meldte at de norske enhetene holdt høy standard både m.h.t. materiell og personell, og at de var viktige bidrag til de stående maritime styrkene. Styrken deltok i den nasjonale øvelsen *Flotex*.

NATO Response Force

Norge har i 2006 hatt styrker fra Hæren, Sjøforsvaret, Luftforsvaret og fellesinstitusjoner på beredskap for *NATO Response Force* (NRF). 29. november 2006, under toppmøtet i Riga, ble NRF erklært fullt operativ etter at Norge tilbød Telemark bataljon til NRF-beredskap første halvår 2007.

Norge bidro først og fremst til NRF 7 høsten 2006. Forut for beredskapsperioden ble en sertifiseringsøvelse gjennomført på *Cape Verde*-øyene i juni 2006, der Norge deltok med spesialstyrker, minerydder, ubåt og transportkompani.

Operativ logistikk

Forsvarets operative behov og kjernevirksomhet var dimensjonerende for logistiktjenestene i 2006. Et av målene for logistiktjenesten var å øke

deployeringsevnen, fleksibiliteten, tilgjengeligheten og utholdenheten for den operative strukturen. For å nå dette målet er logistikkenhetene modulbasert og nøye tilpasset den operative strukturs behov, hvor etablerte helhetlige fellesløsninger på tvers av forsvarsgrenene har vært viktige forutsetninger for å understøtte gjennomførte og pågående operasjoner. Norge bidro under flere operasjoner i utlandet med enheter i multinasjonale løsninger, noe som var en forutsetning for at norske avdelinger har kunnet delta.

Strategisk sjø- og lufttransport

Den norske ledelsen av høynivågruppen for strategisk sjøtransport (*Prague Capabilities Commitment (PCC)*, *High Level Group on Strategic Sealift*), konkluderte i 2006 med at mandatet var oppfylt og at arbeidet således kunne avsluttes. Arbeidet hadde gitt målbare resultater og det ble derfor enighet om å legge ned høynivågruppen og la styrene i delaktivitetene fortsette arbeidet på selvstendige grunnlag. Det samme gjaldt for strategisk lufttransport (*PCC*, *High Level Group on Strategic Airlift*). Som følge av dette ble følgende delaktiviteter etablert:

- *Sealift Co-ordination Centre (SCC)* i Eindhoven, Nederland med 13 medlemsnasjoner. Et sentralt element for senteret var å bedre koordineringen og nå en mer effektiv utnyttelse av den meget begrensede sjøtransportkapasiteten. For 2006 ga senteret Norge alene en innsparing på ca. 20 mill. kroner
- *Multinational Implementation Arrangement (MIA)* med en kapasitetspakke bestående av åtte til ni transportskip. Medlemskapet ble videreført i 2006 med fokus på ytterligere utvidelse av kapasitetssamarbeidet. Det forventes at flere nasjoner vil søke medlemskap i 2007
- *Strategic Airlift Interim Solution*. NATO *Maintenance and Supply Agency* fremforhandlet på vegne av 17 deltagernasjoner en kontrakt med en flyleverandør om sikker tilgang til såkalt *outsized cargo* lufttransportkapasitet og service som ble gjort gjeldende fra januar 2006. Kontrakten innebærer at nasjonene har sikker tilgang på strategisk lufttransport i form av to fulltidschartrede fly av typen Antonov-124-100, og vil i første omgang gjelde for en periode på tre år. De to flyene vil gi til sammen 4 800 flytimer. Nasjonene har meldt inn et totalt behov for sikker tilgang på 2 000 flytimer. Avtalen vil i tillegg gi mulighet for ytterligere tilgang på fire fly, to fly tilgjengelig på seks dagers varsel og to fly på ni dagers varsel.

Norge videreførte sitt medlemskap i *European Airlift Centre (EAC)* i Eindhoven. EAC fungerer som et servicesenter som skal gi medlemsnasjonene driftsinnsparinger og økt fleksibilitet ved å effektivisere transportflyvirksomheten blant medlemsnasjonene. Medlemskapet gir nasjonene mulighet til å bytte flytjenester innenfor områdene transportfly, luft-til-luft-tanking, elektronisk krigføring, personell- og VIP-transport. Dette medlemskapet ga Norge alene en innsparing i 2006 på ca. 12 mill. kroner.

Våren 2006 startet arbeidet med å slå sammen SCC og EAC til et felles senter; *Movement Co-ordination Centre Europe* for å koordinere medlemsnasjonenes behov for land-, sjø- og lufttransport. Senteret ble operativt pr. 1. juli 2007.

Som orientert i St.prp. nr. 1 (2004–2005) fortsatte Norge det multilaterale samarbeidet i NATO for å skaffe alliansen strategisk lufttransportkapasitet. Basert på et initiativ fra NATO signerte Norge i november 2006 et *Letter of Intent* om anskaffelse av tre til fire strategiske transportfly av typen C-17. Så langt har 16 nasjoner signert.

Kystvakten

Prioriterte oppgaver for Kystvakten (KV) var også for 2006 å bidra til suverenitetshevdelse, overvåking og ressurskontroll i havområder under norsk jurisdiksjon. Sentralt for at Kystvaktens fartøyer skal kunne utnyttes optimalt, er at fartøyene kan anvendes på rett sted til rett tid. Samarbeidet mellom Fiskeridirektoratet og Kystvakten om risikovurderinger mm. er ett av virkemidlene for å optimalisere ressursbruken.

Kystvakten videreførte sitt høye aktivitetsnivå i 2006, og gjennomførte 2 185 inspeksjoner. Kystvakten anmeldte eller oppbrakte 71 fartøyer, dvs. 3,2 pst. av det totale antallet inspiserte fartøy, noe som var en økning fra 2005.

Det uregistrerte uttaket av fisk i Barentshavet var også i 2006 en stor utfordring. Kystvaktens kontroll og datainnsamling er et vesentlig bidrag for å komme dette til livs. Det var i 2006 dialog mellom Fiskeri- og kystdepartementet og Forsvarsdepartementet om tiltak mot dette fisket. Nye bestemmelser knyttet til reaksjonsformer mot slik aktivitet, herunder nektelse av anløp, forventes å være på plass i 2007.

Planlagt oppgradering av Nordkapp-klasse fartøyene pågikk i 2006. Grunnet problemene med luftkontrollradaren var det begrensninger på helikopteroperasjoner fra fartøyene også i 2006. Forsinkelser i leveringen av nye helikoptre innebærer at det vil være begrensninger i tilgang på helikoptre de nærmeste årene. Det ble inngått kontrakter

om innleie av tre nye havgående fartøy i 2006. Disse forventes satt i drift i 2008 og vil da erstatte eldre fartøysmateriell. Det første fartøyet i en serie på fem nye innleide fartøyer ble sjøsatt i desember 2005, og satt i operativ drift ultimo 2006. De resterende fire fartøyene vil være i drift i løpet av 2007.

Kystvakten bistod det sivile samfunn også på en rekke andre områder, så som søk, redning og kystberedskap. Også i 2006 støttet Forsvaret Fiskeri- og kystdepartementet med to kystvaktfartøyer i den statlige slepebåtberedskapen i Nord-Norge. Antallet oppdrag for sivile etater økte også i 2006, hvor hovedbrukerne av Kystvaktens tjenester var politiet, tollvesenet og Kystdirektoratet. Eksempler på aktivitet knyttet til dette samarbeidet er Schengen-kontroll, kontroll av sjødyktighet, kontroll med tollbestemmelser og oljevern. Det toårige prøveprosjektet hvor tolltjenestemenn er fast stasjonert om bord på kystvaktfartøy er videreført i 2006, og vil i sin helhet bli evaluert etter endt prøveperiode i september 2007.

Kystvakten samarbeider med en rekke land om utveksling av informasjon og fiskeriinspektører. For å kunne motvirke det ulovlige fisket i Barentshavet, er samarbeidet med russiske myndigheter viktig, og det ble i 2006 gjennomført utveksling av inspektører mellom den russiske grensevakten og Kystvakten.

Forsvarets bidrag til samfunnssikkerhet og totalforsvar

I samarbeid med sivil sektor har forsvarssektoren fortsatt utviklingen av det utvidede totalforsvarskonseptet. Som del av dette skal Forsvaret innenfor rammen av tilgjengelige ressurser og kompetanse bidra til det samlede samfunnssikkerhetsarbeidet. Oppgaven innebærer støtte til andre etater og myndigheter, i særlig grad til politiet. Støtten reguleres gjennom lover, forskrifter og avtaler.

Forsvarsdepartementet ferdigstilte i 2006 oppslagsverket «Støtte og samarbeid», en oversikt over viktige ordninger og retningslinjer innenfor totalforsvaret. Forsvarets bidrag til den sivile del av samfunnssikkerheten kommer bl.a. til syne gjennom Redningstjenesten, Kystvakten, samarbeid med Kystverket om kystberedskap, avtaler om lufttransport og medisinsk flyevakuering, Heimevernets (HV) rolle i totalforsvaret samt støtte til sivile arrangementer. I 2006 gjennomførte Forsvaret i overkant av 250 eksplosivryddeoppdrag nasjonalt, etter anmodning om bistand fra politiet. For nærmere beskrivelse av Kystvaktens bidrag til samfunnssikkerheten vises til eget punkt om Kystvakten.

Norge bidro med militær støtte til sivile myndigheter også i andre land. Norge ledet gjennom 2006 stabiliseringslaget (*Provincial Reconstruction Team*) i Meymaneh, Afghanistan, i samarbeid med Finland og senere Latvia. Den militære komponenten i et PRT skal skape trygghet og sikkerhet slik at frivillige organisasjoner, nasjonale og internasjonale bidragsytere skal kunne gjøre sin jobb i området. Norge stilte også med offiserer i *Operational Mentoring and Liaison Team* (OMLT) i Afghanistan. Målet med OMLT er å bidra til at den afghanske hæren selv kan ivareta sikkerheten i landet. Kontakten som ble opprettet i 2005 mot sivile beredskaps-/redningsmyndigheter i landene i Barentsregionen fortsatte gjennom 2006.

Forsvaret gjennomfører og deltar jevnlig i sivilmilitære samvirkeøvelser på alle nivå. I 2006 gjennomførte grensevakten og politiet samvirkeøvelser med fokus på Schengen-avtalen. Det ble også gjennomført interne hovedkvartersøvelser der flere sivile aktører og myndigheter var involvert for å øve Forsvarets bistand til det sivile samfunn. Øvelse *Gemini*, en maritim kontra-terrorøvelse for politiet, Forsvarets spesialstyrker, industrien og andre berørte departementer ble gjennomført også i 2006. Forsvaret og Forsvarsdepartementet deltok i hovedstadsøvelsen Øvelse Oslo på sentralt og operativt/taktisk nivå, bl.a. med HV-styrker. Opprettelsen av en sivil katalog over samvirkeøvelser, samt gjennomføring av årlige øvingskonferanser, har gitt bedre oversikt, synergi og forutsigbarhet i planleggingen av disse øvelsene.

Forsvarssektoren bidro til den sivile del av samfunnssikkerheten gjennom forebyggende sikkerhet, etterretning og overvåkning. Nasjonal sikkerhetsmyndighet koordinerte forebyggende sikkerhetstiltak og kontrollerte sikkerhetstilstanden i de virksomheter som er omfattet av sikkerhetsloven. Nasjonal sikkerhetsmyndighet rapporterte også i 2006 til Justis- og politidepartementet for sivil sektor og Forsvarsdepartementet for militær sektor. 13. oktober 2006 vedtok regjeringen ny samarbeidsinstruks mellom Etterretningstjenesten (E-tjenesten) og Politiets sikkerhetstjeneste (PST). Instruksen åpner for etablering av et formalisert samarbeid mellom PST og E-tjenesten innenfor analyse av internasjonal terrorisme. Av andre sivilmilitære samarbeidsfora kan nevnes Sentralt totalforsvarsforum, som gjennom 2006 var ledet av Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK). Sentralt totalforsvarsforum er et samarbeidsorgan bestående av de mest sentrale etater og direktorater innenfor totalforsvaret. Aktuelle saker i 2006 var bl.a. behovet for felles øvelser, kraftforsyning i relasjon til samfunnssikkerhet, samt samarbeid mellom politi og forsvar. Ledelsen av forumet alternerer annet

hvert år mellom sjef FOHK og direktøren for Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) og var i 2006 ledet av sjef FOHK. Av andre samarbeidsforum kan nevnes Kystvaktrådet og Forsvarets geoforum.

Også innenfor forskning bidrar Forsvaret til sivil samfunnssikkerhet. Forsvarets forskningsinstitutt gjennomfører flere forskningsprosjekter innenfor terrorisme, samfunnssikkerhet og kritisk (sivil) infrastruktur, tilrettelegger og gjennomfører krise- og beredskapsspill, samt forskning om masseødeleggelsesvåpen. Samfunnssikkerhetsprosjektet «Beskyttelse av samfunnet nr. 5» ble startet opp høsten 2004, og forventes avsluttet i 2007.

Vern mot atom, radiologiske, biologiske og kjemiske våpen

Arbeidet med å følge opp anbefalte tiltak på bakgrunn av utredningen om Forsvarets vern mot atom, radiologiske, biologiske og kjemiske våpen (ARBC-vern) ble videreført i 2006. Det ble særlig lagt vekt på å oppnå en effektiv utnyttelse av Forsvarets totale ressurser for ARBC-vern, og at samspillet mellom ulike kompetansemiljøer fungerer godt. Som del av dette ble det i Forsvarsdepartementet i 2006 opprettet en koordineringsgruppe for ARBC-vern.

Helhetlig system for styrkeoppbygging og nytt beredskapssystem

Regjeringen fastsatte i 2005 et nytt system for styrkeoppbygging, tilpasset dagens risikobilde og behovet for aktivering av Forsvarets enheter, både for nasjonale og internasjonale oppdrag. Systemet ble innført i 2006.

Nytt beredskapssystem for Forsvaret ble innført i 2005. Arbeidet med å operasjonalisere systemet startet i 2006 og videreføres i 2007. Underliggende/utdypende planverk er under utarbeidelse på flere nivåer innenfor forsvarssektoren. Basert på de erfaringer som gjøres i forbindelse med dette arbeidet, forbedres beredskapssystemet kontinuerlig. Arbeidet er koordinert med sivilt beredskapssystem og NATOs system for krisehåndtering.

Øvelser og alliert trening

Øvelser

Overordnet målsetting for øvingsvirksomheten er å bidra til at Forsvaret leverer operative kapasiteter i tråd med gitte sikkerhets- og forsvarspolitiske målsettinger gitt i St.prp. nr. 42 (2003–2004). I tillegg skal øvingsvirksomheten understøtte pågå-

ende transformasjonsprosesser, herunder nasjonal og alliert konseptutvikling og eksperimentering. I sum skal øvelsene dekke hele spekteret av militære operasjoner. Forsvarets øvelser sammen med alliert trening skal sette styrkestrukturen i stand til å løse sine oppgaver. Jevnlig øvings- og treningsaktivitet er også en del av den normale tilstedeværelsen i nordområdene.

Øving av mulige nye scenarier Forsvaret kan bli stilt overfor som følge av det sivilmilitære samarbeidet, inkludert øving av beslutningstaking og krisehåndtering, ble gitt prioritet også i 2006.

NATO prioriterer trening og øvelser som legger vekt på utvikling og testing av styrker med strategisk deployeringsevne og høy mobilitet. Som en følge av Forsvarets endring i samme retning, er også de nasjonale øvelsene innrettet mot utfordringer slike styrker møter. For Norge gjelder dette spesielt våre reaksjonsstyrker og bidrag til FN, *NATO Response Force* (NRF) og *Nordic Battle Group*. I dette ligger også tilrettelegging for eventuelt fremtidig samarbeid med partnernasjoner i NATO-ledede operasjoner.

Øvelse *Cold Response 2006* (CR 06) var Forsvarets høyest prioriterte øvelse i 2006. Hensikten med øvelsen var å trene nasjonale styrker i en fellesoperativ ramme, samt samtrening med styrker fra andre nasjoner. Øvelsen ble gjennomført i Nordland og Sør-Troms med stor deltagelse fra alle forsvarsgrener. Tolv nasjoner deltok, herunder Sverige, Storbritannia, Frankrike og Danmark med betydelige kontingenter, pluss NATO-avdelinger. Oppdragene som ble trent var i tråd med konseptet for NATOs reaksjonsstyrker. Øvelse Samaritan ble gjennomført som en del av CR 06 i den hensikt å øve planverk og prosedyrer for evakuering av døde og skadet personell fra en operasjon i utlandet. Gjennomføringen av øvelse Samaritan som en del av CR 06 var meget vellykket, og er en realistisk og kosteffektiv måte å øve dette scenariet på. Totalt var resultatet for CR 06 meget tilfredsstillende.

Øvelse Mobil innsats 2006 (MI 06) ble gjennomført i november og var en reaksjonsøvelse i nasjonal krisehåndtering hvor øvelsens innhold ikke var kjent for deltagerne på forhånd. Det er første gang ett slik konsept er gjennomført i en fellesoperativ ramme. Fellesoperativt hovedkvarter planla og ledet en militær operasjon med tilgjengelige styrker som raskt ble forflyttet til øvingsområdet i Vesterålen. Deltagende styrker øvde på gjennomføring av realistiske operasjoner før styrkene ble trukket tilbake. MI 06 var meget vellykket, og konseptet vil bli lagt til grunn for lignende øvelser i fremtiden.

Øvelse *Flotex* ble også gjennomført i november 2006 med deltagelse fra Luftforsvaret og Sjøforsva-

ret. I tillegg deltok NATOs stående minerydderstyrke som en integrert del av de norske maritime styrkene. Øvelsen ble gjennomført utenfor kysten av Nordland og Troms med samme scenario som for øvelse *Cold Response 2007*. Øvelse *Flotex* ga verdifullt utbytte innenfor multinasjonalt samarbeid, og demonstrerte et potensial for ytterligere aktivitet i Nord-Norge innenfor en fellesoperativ ramme.

Luftforsvaret gjennomførte i 2006 *Nordic Air Meet* på Ørlandet hvor det deltok kampfly fra Norge, Sverige, Finland og Sveits. Hensikten med aktiviteten var å trene felles prosedyrer for økt evne til operativ samhandling. Øvelsen betegnes som vellykket.

For øvrig gjennomførte den enkelte styrkeproducent øvelser som et ledd i utdanningen. Det ble vektlagt å koordinere forsvarsgrenvise aktiviteter for å oppnå synergieffekter.

Øvelse av spesialstyrkene var også i 2006 prioritert. Disse øvelsene ga verdifull trening til Forsvarets- og politiets kommandokjede mht. planlegging og gjennomføring av kontraterroroperasjoner. Øvelsene hadde bred deltagelse fra politi, forsvar, industri og berørte departementer. Videre deltok spesialstyrkene på øvelse *Shamrock Key* i Baltikum i mai. Dette var en multinasjonal øvelse med fokus på gisselredning og evakuering.

Kriseshåndteringsøvelsen i NATO, øvelse *Crisis Management Exercise 2006* (CMX 06), involverte Forsvarets strategiske ledelse i tillegg til øvrige departementer og enkelte underlagte etater/enheter. Øvelsen ga verdifull trening for strategisk nivå, samtidig som den avdekket enkelte svakheter. Forut for CMX 06 ble det i regi av Forsvarsdepartementet gjennomført en nasjonal øvelse i bruk av nasjonale kriseshåndteringsprosedyrer og bruk av Beredskapssystemet for Forsvaret.

Øvelse Oslo ble gjennomført i oktober i regi av Direktoratet for samfunnssikkerhet og Beredskap. Øvelsen var en nasjonal kriseshåndteringsøvelse hvor Forsvaret deltok.

NATO gjennomførte øvelse *Steadfast Jaguar 2006* som sertifiseringsøvelse for hele NRF-konseptet. Øvelsen ble gjennomført på *Cape Verde*-øyene i juni og Norge deltok med styrker iht. våre forpliktelser i NRF 7.

Øvelse *Brilliant Mariner 2006* ble gjennomført som en *Crisis Response Operation* (CRO) ledet fra NATOs maritime hovedkvarter i *Northwood*, England. Hensikten var å øve og videreutvikle samhandling mellom maritime NRF-styrker. Norge tok på seg vertsnasjonsansvaret for deler av øvelsen, og Heimevernet og norske maritime enheter deltok som markørstyrker. Norge fikk meget god tilbakemelding på dette bidraget.

Sjøforsvaret deltok også på øvelse *Brilliant Midas 2006* i Middelhavet med fire MTB-er og et støttefartøy. Øvelsen ble gjennomført som en del av klargjøringen til NRF 8. Norge brukte øvelsen også som en viktig del av forberedelsene til, og forflytning av, fartøyene til UNIFIL II-oppdraget i Libanon.

Forøvrig nevnes følgende øvelser som ble gjennomført i en flernasjonal ramme:

- *Deep Divex*, en multinasjonal øvelse for dykkere for samtrening innenfor dypdykking
- *Northern Challenge*, en eksplosivryddeøvelse som ble gjennomført på Island
- *Sandy Beach*, en øvelse for å rydde eksplosiver på grunt vann og i strandsonen.

Utenlandsk trening i Norge 2006

Tilrettelegging for utenlandsk trening i Norge er et prioritert område. Omfanget av utenlandske avdelingers trening og øving i Norge i 2006 var 380 800 tjenestegjørende dager. Dette var en økning ift. 2005 på 32 900 tjenestegjørende dager (ca. ti pst.), og økning for tredje året på rad. Tallet inkluderer deltagelse av utenlandske styrker på nasjonale øvelser, samt utenlandske maritime styrker. Trenden viser at interessen for å trene i Norge fortsatt er høy. Generelt gir de utenlandske avdelingene som trener i Norge meget positive tilbakemeldinger på støtte og tilrettelegging som ytes.

Vinterperioden fra januar til april er høysesong for alliert trening i Norge. I disse månedene hadde de allierte treningssentrene ved Voss og Harstad, samt Bardufoss flystasjon, tilnærmet fullt belegg. Imidlertid var det også i tredje og fjerde kvartal i 2006 noe høyere utenlandsk aktivitet enn normalt. Videre hadde Ørland stor utenlandsk aktivitet i løpet av året. I Porsanger var det stor treningsaktivitet og tilnærmet fullt belegg i både første og tredje kvartal. Storbritannia var igjen den nasjonen som hadde flest tjenestegjørende dager. I tillegg har Nederland to ganger i løpet av året trent i Norge med en marineinfanteribataljon. Den tyske bruken av Marvika ved Kristiansand ifm. testing av ubåter foregikk jevnlig. *Brilliant Mariner 2006* var den øvelsen som samlet flest utenlandske fartøyer i norske farvann.

Den største utenlandske flyaktiviteten var *Fighter Weapon Instructor Training* på Ørland hvor seks nasjoner deltok. Sveits fortsatte sin årlige nattflygingstrening, også det ut fra Ørland. Britenes tradisjonelle helikoptertrening *Clockwork* på Bardufoss er den treningen som samler flest helikoptre. Det tyske programmet for trening av helikopterpiloter fortsatte med to perioder ved Alliert treningscenter Sør på Voss.

Samarbeidet mellom norske og allierte spesialstyrker ble videreutviklet i 2006. Det er spesielt operasjoner under vinterforhold våre allierte ønsker å trene og videreutvikle når de gjennomfører sin aktivitet i Norge.

Alliert kompetansesenter for operasjoner under vinterforhold

Alliert kompetansesenter for operasjoner under vinterforhold (AKOV) ble etablert ved Forsvarets fellesoperative hovedkvarter i 2005 som en permanent organisasjon. Et *Memorandum of Understanding* mellom Norge og NATO om etableringen av AKOV, ble underskrevet av forsvarsministeren i juli samme år. Den formelle sertifiseringsprosessen av kompetansesenteret startet i 2006. Et akkrediteringsteam fra NATOs *Allied Command Transformation* har vært i Norge for å kvalitetssikre konsept og senter, og en formell godkjenning fra NATO ble gitt i løpet av første halvår 2007.

I løpet av 2006 økte AKOV tilbudet til NATO og det ble i desember 2006 for første gang gjennomført et *Cold Weather Seminar* for NATO og nasjonale avdelinger. Seminaret samlet deltagere fra ti nasjoner, samt et stort antall nasjonale deltagere. Tilbakemeldingene fra deltagerne var meget positive, og et tilsvarende seminar planlegges gjennomført også i 2007. AKOV har for øvrig utviklet et hensiktsmessig forhold til Forsvarets vinterskole, og reetableringen av vinterskolen har vært svært nyttig for AKOV-konseptet.

4.6 Personell

Ved utgangen av 2006 hadde Forsvarets militære organisasjon totalt 15 600 årsverk. I en tid med høykonjunktur har det vært en utfordring for Forsvaret å beholde personell med kompetanse som er attraktiv også for næringslivet. Rekrutteringen av avdelingsbefal har gått noe saktere enn forventet, bl.a. fordi det tar tid å bygge opp en ny kategori personell i stort antall. For å sikre at Forsvaret får tilgang til personell på lavere gradsnivå med tilstrekkelig kompetanse og erfaring, er det lagt opp til en fleksibel grunnleggende befalsutdanning, som skal være modulbasert og mer praktisk rettet mot lederfunksjoner og spesialistfunksjoner på lavere nivå i Forsvaret. Det ble i 2006 iverksatt tiltak for å harmonisere gradsnivået i Forsvaret, bl.a. for at en større andel av befalet skal være tilgjengelig for deployering til internasjonale operasjoner samt til utøvende styrkeproduksjon.

Iht. Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), er Forsvaret pålagt å redusere

antall utenlandsstillinger med netto 200, eller foreta endringer som gir tilsvarende innsparinger. Innen utgangen av 2006 var antall stillinger redusert med ca. 20. Den viktigste årsaken til at antall reduserte stillinger ikke var høyere for 2006, er at det kan ta to til tre år fra en stilling blir besluttet avvirket til stillingsfunksjonen opphører. Erfaringene fra 2006 viser også at det var en større utfordring å avvikle stillinger enn opprinnelig antatt. Dette skyldes økende fokus på internasjonalisering, både med hensyn til deltagelse i internasjonale operasjoner og økt behov for militærfaglig samarbeid og kompetanseutvikling. Forsvarsdepartementet vil derfor iverksette en fornyet gjennomgang av samtlige internasjonale stillinger for å oppnå effektiviseringsmålet.

Kompetansestyring

Det ble i 2006 iverksatt et arbeid med å utvikle et tilfredsstillende kompetansestyringssystem for en bedre og mer fullstendig oversikt over den totale kompetansen i Forsvaret. Dette arbeidet har fortsatt, bl.a. med avklaring av roller, myndighet og ansvarsområde, og en forenkling av fagkodesystemet som nyttes.

Kvinner i Forsvaret

Kvinneandelen blant befal og vervede i Forsvaret var ved utgangen av 2006 på syv pst. Det var 22 pst. kvinner blant søkerne til Forsvarets befalsskoler i 2006, en økning fra 17 pst. i 2005. Forsvarsdepartementet har satt som mål at det skal være minimum 25 pst. kvinner ved befalsskolene innen utgangen av 2008. For krigsskolene og stabsskolen var presenten i 2006 henholdsvis elleve og syv.

I mars 2006 ble regjeringens handlingsplan for gjennomføring av FNs sikkerhetsrådsresolusjon 1325 (2000) lagt fram. Handlingsplanen er et samarbeid mellom Utenriksdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Justis- og politidepartementet og Forsvarsdepartementet, og skal sette kraft bak målet om større vektlegging av kjønnsaspektet ved internasjonale operasjoner. Resolusjonen stiller bl.a. krav om høyere kvinneandel i militære styrkebidrag i internasjonale operasjoner. Tiltaket skal bidra til at kvinners rettigheter og spesielle behov for beskyttelse blir ivaretatt og at kvinner og deres organisasjoner blir samarbeidspartner i freds- og forsoningsarbeidet. Resolusjonen stiller også krav til at norske soldater har kunnskaper om kjønnsaspekt ved internasjonale operasjoner og hvordan dette skal ivaretas.

Familiepolitikk

Familiepolitikk var en prioritert del av personalpolitikken i Forsvaret i 2006. Forsvarets familiedirektiv, godkjent av forsvarssjefen 1. januar 2006, gir føringer innenfor området. Sentralt familieforum ble etablert som det høyest koordinerende organ for fagområdet i Forsvaret. På lokalt nivå ble det etablert roller som familiekoordinatorer ved hele 80 avdelinger i Forsvaret. For at rolle innehaverne skal få opplæring, bygge nettverk, utveksle erfaringer og kunne samordne tiltak, har det vært gjennomført kurs for familiekoordinatorene. Forsvaret har også gitt en del ansatte samlivskurs. Samlivskursene har frem til nå primært vært tilbudt par som blir midlertidig adskilt grunnet internasjonal tjeneste. I 2006 ble det også innført et familietillegg for familier med forsørgeransvar for å kompensere for ekstrautgifter som blir påført familien grunnet fravær ved internasjonale operasjoner.

Oppfølging av veteraner etter internasjonal tjeneste

Regjeringen er opptatt av oppfølging av personell i internasjonal tjeneste, før, under og etter endt tjeneste. Som følge av regjeringens tilslutning til å igangsette et arbeid for å se på rettighetene til veteraner som har deltatt i internasjonale operasjoner, etablerte Forsvarsdepartementet høsten 2006 to arbeidsgrupper. En ekstern arbeidsgruppe ble gitt i oppdrag å se på veteranenes økonomiske rettigheter, herunder deres rettigheter ift. folketrygdloven, mens en intern arbeidsgruppe ble nedsatt for å vurdere arbeidsgivers ansvar for personell som har deltatt i internasjonale operasjoner. Begge gruppene avleverte rapport i august 2007.

Forskriften om erstatning for psykiske belastningsskader ble i 2006 endret til å gi full erstatning allerede ved 54 pst. medisinsk invaliditet. Forskriften ble gitt tilbakevirkende kraft for allerede utbetalte erstatninger.

Forsvarsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet startet i 2006 et samarbeid for å sikre at veteraner som har behov for psykiatrisk eller psykosomatisk medisinsk bistand får dette, og at tilbudet om helsetjenester er samordnet mellom det sivile helsevesenet og Forsvaret. Dette skal sikre forutsigbarhet for Forsvarets veteraner.

Forsvarets helseregister ble i løpet av 2006 ajourført mht. hvilken type tjeneste personellet har hatt og spesielle belastninger de har vært utsatt for i forbindelse med tjenesten. Dette gir Forsvaret og den enkelte trygghet for at forhold knyttet til helse er dokumentert.

Forsvarets veteranadministrasjon (FVA) ble opprettet av forsvarssjefen 1. februar 2006. FVA skal være forsvarssjefens rådgivende organ i alle spørsmål som angår veteransaker. Målgruppen er veteraner som ikke har fast tilsetningsforhold i Forsvaret og skal være det overordnede kontaktpunkt og koordinerende myndighet mot Forsvaret for veteraner. FVA skal ivareta og koordinere alle tiltak som berører veteraner og veteranaktivitet og skal ha et nært samarbeid med de frivillige veteranorganisasjonene. Forsvaret skal vise anerkjennelse, respekt og ta ansvar for sine veteraner.

Organisasjonskultur

Forsvarsdepartementet ga ut handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse i september 2006. Handlingsplanen skal bidra til å gjøre ledere, ansatte og vernepliktige godt rustet til å håndtere holdningsmessige og etiske utfordringer. Forsvaret har som statens ytterste maktmiddel særlige utfordringer på dette området. Handlingsplanen skal bidra til økt fokus på etisk refleksjon og styrke den enkeltes bevissthet rundt det å være ansvarlig medarbeider. Det legges videre vekt på utfordringer knyttet til åpenhet, arbeidsmiljø og ledere som rollemodeller. Tiltakene i handlingsplanen spenner vidt og treffer alle ansatte og vernepliktige i hele forsvarssektoren. Forsvarsdepartementets fokus i 2006 var å ferdigstille relevante verktøy for å understøtte lokalt arbeid med holdninger og etikk, i tillegg til å forankre og sikre en hensiktsmessig implementering av planen i forsvarssektoren. I 2006 ble det igangsatt et arbeid med å gjennomføre årlige medarbeiderundersøkelser samlet for hele Forsvaret, med første spørreundersøkelse sendt ut til alle ansatte i april 2007. Resultatet fra undersøkelsen som omhandler lederskap, skal være en del av oppfølgingen av handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse i Forsvaret.

Verneplikt

Forsvarets behov var også i 2006 styrende for antall vernepliktige mannskaper som avtjente førstegangstjeneste. Antall vernepliktige mannskaper ble levert iht. behov. Styrke første utdanningsdag var tilnærmet likt plantallet, og lå betydelig over tallet for det foregående år. Hovedårsaken til denne økningen er ny innretning på tjenestemønsteret i Hæren, med jevnstore sommer- og vinterinnkallinger. Det nye tjenestemønsteret førte til et større innkallingsvolum til vinterkontingentene og skapte enkelte utfordringer for å få tilstrekkelig antall vernepliktige. Mannskapene som møtte til tjeneste i 2006 var gjennomgående godt kvalifisert

for førstegangstjenesten, og en god del ble motivert til påfølgende befalsutdanning eller kontrakt for internasjonal tjeneste. Frafallet før fremmøte til

tjeneste er stort, noe som understreker behovet for en videreutvikling av sesjonsordningen.

Tabell 4.2 Førstegangstjeneste

Førstegangstjeneste	2002		2003		2004		2005		2006	
	Totalt	Herav kvinner	Totalt	Herav kvinner	Totalt	Herav kvinner	Totalt	Herav kvinner	Totalt	Herav kvinner
Planlagt styrke første utdanningsdag	13 588		11 883		10 813		8 492		10 141	
Faktisk styrke første utdanningsdag	15 292	105	12 144	174	10 791	404	7 930	360	10 025	491
Andel faktisk styrke ift. planlagt (pst.)	112		102		99		93		99	
Fullført førstegangs-tjeneste	10 257		11 991	86	9 464	148	8 965	350	6 579	305
Andel ift. faktisk styrke første utdanningsdag (pst.)	75		78	82	78	85	83	87	83	84

Innrulling av kvinner født i 1989 ble foretatt høsten 2006. Vernepliktsverket tok høyde for at inntil halvparten av dem ville møte til frivillig sesjon i 2007.

Dimisjonsgodtgjørelsen økte fra 16 500 kroner til 20 000 kroner fra 1. januar 2006.

Lærlinger

Det var 514 lærlinger til totalt 600 lærlingplasser i Forsvaret ved utgangen av 2006. Dette gir en utnyttelse på 85,6 pst. av tilgjengelige lærlingplasser.

Voksenopplæringen

1. januar 2006 var Voksenopplæringen i Forsvaret på plass i ny organisasjon som en del av Forsvarets kurscenter under Forsvarets skolesenter. Som en del av Forsvarets skolesenter fikk Voksenopplæringen en riktig forankring for å kunne bidra best mulig til sivil utdanning og kompetanseheving for hele Forsvaret. Kursadministrativt system, som ble utarbeidet i nært samarbeid med Forsvarets fjer-nundervisning, ble innført i 2006, og kan etter planen bli innført i hele Forsvaret som et felles system for kursadministrasjon. Voksenopplæringen har et godt og nært samarbeid med de tillitsvalgte gjennom tillitsmannsordningen og Vernepliktsrådet. Dette samarbeidet ble i 2006 utvidet til også å gjelde Personellforbundet og Norsk tjenestemannslag som organiserer grenaderer og matroser. Totalt deltok 12 463 i Voksenopplæringens aktiviteter. Antall avlagte eksamener var i 2006 10 129, hvor

hovedvekten ligger på yrkesfaglig videregående skole og bransjefag. Svært mange av de vernepliktige benyttet seg av muligheten til å ta jobbsøkerkurs.

Velferdstjenesten

Velferdstjenesten har i likhet med de øvrige støtte-tjenestene vært under kontinuerlig omstilling de siste årene. Velferdstjenestens virksomhet var i 2006 primært rettet mot vernepliktige mannska-per. Samtidig er tjenesten blitt et stadig viktigere element ift. lokal familiepolitikk og som personell-politisk tiltak for ansatte. Det sosialfaglige arbeidet utgjorde en viktig del av velferdstjenesten. Det kulturelle arbeidet holdt seg på et jevnt og godt nivå med hovedvekt på kulturelle arrangement, bibliotek-tjeneste, kino og egenaktiverende tiltak. Sivil-militært kultursamarbeid mot kommunene ble videreført ved enkelte avdelinger. Erfaringer har vist at det er et stort behov for velferdstjenester ved operasjoner i utlandet og det ble høsten 2006 opprettet en funksjon som velferds- og idretts-offiser for denne tjenesten.

Tillitsmannsordningen

1. januar 2006 ble det utgitt nytt reglement for tillitsmannsordningen. Bl.a. ble sammensetningen av Landsrådet for tillitsvalgte utvidet med en representant fra Forsvarsstaben, og det ble opprettet en funksjon som ivaretar vernepliktssaker i Forsvarsstaben. Dette bidrar til bedre samarbeid mellom

Vernepliktsrådet og Forsvarets øverste ledelse. Det ble også etablert et Vernepliktsforum som ledes av Forsvarsstaben med representanter fra Forsvarsdepartementet, stabssjefer hos styrkeprodusenter og Vernepliktsverket. Vernepliktsrådet har kvartalsvise møter med forsvarssjefen og faste møter med generalinspektørene. Forsvarsdepartementet og Vernepliktsrådet har møter ved behov. På sentralt nivå fungerer samarbeidet med tillitsmannsordningen meget bra, mens det er behov for å bedre rutinene på regionalt nivå, for å få disse til å fungere bedre i samsvar med reglement for tillitsmannsordningen.

4.7 Eiendomsforvaltning og avhending – Forsvarsbygg

Forsvarsbygg er et eget forvaltningsorgan, organisert som egen virksomhet med styre, vedtekter, nettobudsjettering av driften og tilhørende reguleringsfond. Så langt det er mulig innenfor gitte rammebetingelser, drives virksomheten etter forretningsmessige prinsipper, og Forsvarsbygg fungerer som en totalleverandør av eiendomstjenester innenfor forsvarssektoren. Forsvarsbygg har samtidig et viktig samfunnsansvar som forvalter av Forsvarets betydelige eiendomsmasse. Hovedkontoret er i Oslo, og virksomheten er lokalisert til steder der Forsvaret har aktiviteter.

Virksomheten var i 2006 inndelt i forretningsområdene eiendom, utvikling, utleie, Skifte eiendom, rådgiving, Nasjonale festningsverk og felles-tjenester. Pr. 1. januar 2006 ble det utført 1 249 årsverk i Forsvarsbygg. Bemanningen ble økt til 1 269 årsverk ved slutten av året som følge av overføring av personell fra Forsvaret og økning i volumet på langsiktige avtaler om tjenesteleveranser.

Forsvarsdepartementet hadde i 2006 fokus på at Forsvarsbygg gjennomfører tilstandskontroller på et tilstrekkelig antall kvm slik at den reelle utviklingen i EBA-massen blir kartlagt og dokumentert. Tilstandskontroller og -vurderinger er en forutsetning for å gjennomføre tilstandsbasert vedlikehold av EBA-massen. Forsvarsbygg gjennomførte tilstandskontroller på 25 000 kvm EBA-masse i 2006. Volumet på tilstandskontroller er forutsatt økt betydelig i resten av planperioden for å sikre at hele EBA-massen blir kontrollert innen utgangen av 2008.

Forsvarsbygg mottok i 2006 ingen vesentlige antegnelser fra Riksrevisjonen og har igangsatt flere organisatoriske og administrative tiltak som ytterligere skal styrke Forsvarsbyggs evne til forsvarlig forvaltning. Bl.a. ble det i 2006 igangsatt et arbeid for å bedre Forsvarsbyggs virksomhetsstyring og inkludere risikostyring i styringsprosessene.

Forsvarsdepartementets miljøvernpris ble i 2006 tildelt Forsvarsbygg for arbeidet med biologisk mangfold og oppfølgingen av St.meld. nr. 42 (2000–2001) om dette.

Stortinget stilte gjennom behandlingen av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), krav til effektivisering og rasjonalisering av Forsvarsbyggs eiendomsforvaltning med 20 pst. innen utgangen av 2006 og ytterligere minimum ti pst. innen utgangen av 2008. Denne effektiviseringen er forutsatt å komme i tillegg til reduksjonene som er en konsekvens av arealnedtrekk i forsvarssektoren fra 4,0 til 3,5 mill. kvm.

Forsvarsbygg hadde for tjenesteytelsene forvaltning, løpende drift, vedlikehold, utvikling og renhold oppnådd en samlet kostnadsreduksjon ved utgangen av 2006 på ca. 24 pst. Samlede innsparinger til og med 2006 overstiger 1 mrd. kroner og reflekterer en kombinasjon av arealreduksjoner i forsvarssektoren og effektivisering av Forsvarsbygg.

Stortinget har i tillegg stilt krav om en reduksjon av prosjektkostnader pr. kvm på 10–20 pst. ift. 2004-nivå, noe som i fireårsperioden tilsvarer reduserte investeringskostnader på ca. 200 mill. kroner. Forsvarsbygg ligger godt an til å nå dette målet.

I 2006 ble det investert i nasjonalfinansiert eiendom, bygg og anlegg for ca. 1,1 mrd. kroner. Dette var lavere enn tilgjengelig ramme. En viktig årsak til dette var at investeringsprosessene var preget av et stramt leverandørmarked, både i entreprenør- og konsulentbransjen. Forsvarsbygg ferdigstilte i 2006 en rekke prosjekter, bl.a. ledelsesbygget på Akershus festning, flerbrukshall på Setermoen (fase 1) og familieboliger i Indre Troms.

Forsvarsbygg oppnådde et nettoresultat på ca. 433 mill. kroner gjennom avhending og salg av ca. 295 000 kvm bygningssmasse i 2006.

4.8 Investeringer

Materiellinvesteringer (post 45)

Materiellinvesteringene i Forsvaret skal bidra til å tilpasse fremtidig struktur til nye oppgaver og utfordringer, samt skape forbedringer i eksisterende struktur der dette er nødvendig. Omfang og fremdrift tilpasses de til enhver tid gjeldende økonomiske rammer og strukturplaner. Ved behandlingen av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2005–2006) ble det bevilget 7 686 mill. kroner til materiellinvesteringer.

Forsvaret fikk i 2006 et mindreforbruk på 929 mill. kroner på kapittel 1760. Hovedårsakene til dette var utsettelse på flere prosjekter primært forårsaket av forsinkelser i avtalte leveranser. Investeringsorganisasjonen hadde samtidig store

utfordringer knyttet til omsetningsevne, forårsaket av personell- og kompetansemangel. Dette medførte at fleksibiliteten til å justere porteføljen på slutten av året var for liten til å håndtere effekten av de likviditetsmessige store forsinkelsene.

For å skape bedre robusthet på dette området, ble det iverksatt flere personellrelaterte tiltak som har til hensikt å hindre videre tap av investeringskompetanse, og om mulig øke tilgangen til kvalifisert personell i resten av Forsvarets organisasjon. Videre har Forsvarsdepartementet foretatt organisatoriske og prosessuelle grep som øker fokus og tempo i utarbeidelsen av oppdrag til Forsvarets investeringsorganisasjon. Flere av tiltakene har gitt effekt, men det er ventet at et fortsatt krevende arbeidsmarked skaper store utfordringer for investeringsorganisasjonen også i tiden fremover.

Status og fremdrift i de enkelte kategori 1-materiellprosjektene er omtalt under prosjektbeskrivelsene i del II, kapittel 1760, post 45. Budsjettmidlene i 2006 ble i stor grad benyttet til tidligere godkjente anskaffelser.

De største anskaffelsene til Hæren var investeringer i panserbekjempelsesvåpen med middels rekkevidde og stridsvogn Leopard 2. I tillegg ble det investert i kommandoplassmateriell, stormpanservogner og pansrede spesialkjøretøy. Det ble også anskaffet et mindre antall av lette pansrede patruljekjøretøy, i første omgang til bruk i internasjonale operasjoner. Nye fregatter, i tillegg til Skjold-klasse missiltorpedobåt og nytt sjømålsmissil, var de største anskaffelsene til Sjøforsvaret. De største anskaffelsene til Luftforsvaret var investeringer i nye enhetshelikoptre og luftvernssystemet NASAMS-II. Oppdatering av kampflyvåpenet med oppgradering og modernisering av F-16 og anskaffelse av nye våpen ble også gjennomført.

Innenfor fellesområdet ble det iverksatt flere prosjekter som skal bidra til en mer nettverksorientert infrastruktur, herunder sikker tilgang til satellittkommunikasjon. Nødvendige utskiftninger og oppgraderinger i datanettet ble prioritert for å sikre tilstrekkelig pålitelighet og kapasitet. Det ble iverksatt hurtig implementering av Forsvarets informasjonssystem for høygradert nivå, samt investeringer i sporingsutstyr for å forbedre sikkerheten til norske styrker i utenlandsoperasjoner.

For støtte til eventuelt internasjonalt oppdrag i Sudan, ble maskin- og konstruksjonsmateriell anskaffet til ingeniørstyrker. Det ble i tillegg iverksatt anskaffelse av diverse logistikkmateriell til avdelinger som tjenestegjør i Afghanistan, samt motmidler mot improviserte bomber.

Nasjonalfinansierte eiendoms-, bygg- og anleggsinvesteringer (post 47)

Nasjonalfinansierte investeringer finansieres over kapittel 1710, post 47, jf. 4.7 Eiendomsforvaltning og avhending – Forsvarsbygg.

Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider (post 48 NATO-prosjekter)

Ugifter til gjennomføring av fellesfinansierte investeringsprosjekter i Norge, som over tid dekkes av NATO gjennom tilsvarende inntekter, hadde i sum disponibelt beløp på 244 mill. kroner (post 48) i 2006. I tillegg hadde de nasjonale utgifter i tilknytning til fellesfinansierte prosjekter (post 44) i sum et disponibelt beløp på 111 mill. kroner. SINDRE II-radarene i Honningsvåg og på Senja ble satt i operativ drift. SINDRE II-radaren på Njunis forventes overlevert i slutten av 2007. Prosjektet avsluttes ett år etter at Njunis er satt i drift, forutsatt at radarene har levert kontraktfestet stabilitet. Bygningsarbeidene for nytt bygg til *Joint Warfare Center* ble godkjent i NATO, og arbeidene er kommet godt i gang. Bygget med datautrustning forventes ferdigstilt medio 2009. Lav fremdrift i NATO-prosjektene førte til både utgifts- og inntektsreduksjon for de fellesfinansierte investeringspostene i 2006.

LOS-programmet i Forsvaret (tidligere program Golf)

LOS-programmet i Forsvaret er Forsvarets felles satsing på et nytt styringssystem for økonomi, personell og logistikk, og er således et viktig omstillingsverktøy for å nå målene for moderniseringen av Forsvaret iht. Stortingets vedtak. Programmets hovedsiktemål er å bidra til at Forsvarets militære organisasjon etablerer felles prosesser på tvers av alle forsvarsgrener og avdelinger, understøttet av en felles IT-løsning.

Etter en fornyet vurdering av valgt gjennomføringsstrategi, ble det våren 2006 konkludert med at Forsvaret opprettholder gjeldende strategi, men med enkelte endringer i organiseringen av gjennomføringen. Det ble samtidig besluttet å endre navn fra program Golf til LOS-programmet i Forsvaret, jf. St.meld. nr. 10 (2005–2006).

LOS-programmet i Forsvaret hadde i 2006 fokus på å bidra i prosessen med vurdering av gjennomføringsstrategi, samt å utarbeide beslutningsgrunnlaget for Økonomiprojektet. Økonomiprojektet skal innføre løsninger for økonomi og forsyning, samt harmonisering og utvikling av styringsløsningene, og prosjektet ble godkjent ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 87 (2006–

2007), jf. St.prp. 20 (2006–2007). Kontrakt med IBM ble signert i januar 2007.

Forskning og utvikling

Forskning og utvikling (FoU) i Forsvaret var i 2006 innrettet mot tilpasning av teknologi for militære formål, utvikling av konsepter for militære operasjoner og understøttelse av og tilrettelegging for investeringer. I tillegg utgjorde FoU-aktiviteter grunnlaget for forskningsbasert undervisning ved Forsvarets skoler. Den største delen av FoU-innsatsen var knyttet til pågående og fremtidige materiellanskaffelser. Det ble i 2006 brukt betydelige ressurser i konsept- og definisjonsfasen av prosjekt nye kampfly. FoU-oppgavene gikk i hovedsak til Forsvarets forskningsinstitutt, men også andre forskningsmiljøer og industrien fikk oppdrag. For industriens vedkommende var oppdragene vesentlig knyttet til materiellanskaffelser.

4.9 Forsvarets forskningsinstitutt

Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) etablerte ved utgangen av 2002 et program for effektivisering av virksomheten. Dette arbeidet har bidratt til at en mindre andel av de ansatte er knyttet til stabs- og støttefunksjoner, og en tilsvarende større andel er knyttet til forskningsvirksomheten.

I 2006 økte etterspørselen etter oppdragsforskning utført ved FFI. Eksempler er flere oppdrag fra Forsvarsdepartementet for å støtte framskaffelsesprosessene av nytt materiell innenfor et bredt spektrum av fagfelt. Instituttet fortsatte å få oppgaver knyttet til testing og evaluering av materiell og operasjonskonsepter. En spesielt tung rolle spiller FFI i evaluering og videreutvikling av de nye Nansen-klasse fregattene. Instituttet bidrar også i arbeidet med den fremtidige anskaffelsen av nye kampfly.

Innenfor oppdragsforskningen legger FFI særlig vekt på å gi råd om valg av operasjonskonsepter og teknologiløsninger i forbindelse med Forsvarets materiellinvesteringer. Mange av prosjektene er tverrfaglige. Kundene, dvs. i det alt vesentlige Forsvarsdepartementet og Forsvarets militære organisasjon, forestår prioriteringen av de oppdragsfinansierte prosjektene.

FFI utfører forvaltningsoppdrag for Forsvarsdepartementet, bl.a. kostnadsberegninger og faglig støtte til Forsvarsstudie 07. Forvaltningsoppdragene i 2006 omfattet også deltagelse i internasjonale vitenskapelige og teknologiske fora på vegne av Forsvarsdepartementet. Instituttet ivaretok norsk deltagelse i forskningsprogrammer innenfor europeiske bilaterale og multinasjonale samar-

beidsavtaler, og stod for hovedtyngden av den norske deltagelsen i NATO *Research and Technology Organisation*.

Kvaliteten på FFIs aktiviteter måles bl.a. ved antall publikasjoner i tidsskrifter med referee-ordning pr. forskerårsverk (0,17 i 2006), antall foredrag på konferanser med utvelgelseskomité pr. forskerårsverk (0,64 i 2006), samt kundetilfredshet. Prosedyrene for måling av kundetilfredshet er under etablering, og tall for kundetilfredshet innenfor alle oppdragsprosjekter antas å være tilgjengelige fra virksomhetsåret 2007.

Instituttets totale omsetning i 2006 var på 567,2 mill. kroner, mens kostnadene var på 553,1 mill. kroner. Overskuddet ble tillagt egenkapitalen. Forsvarsdepartementets basistilskudd til FFI var 154,3 mill. kroner over kapittel 1710, post 51. Dette utgjorde 27,2 pst. av de samlede inntekter. Oppdragsinntekter utenom forvaltningsoppdrag fra Forsvarsdepartementet og underliggende etater utgjorde 326,0 mill. kroner.

4.10 Nasjonal sikkerhetsmyndighet

Nasjonal sikkerhetsmyndighets strategi fra 2006 slår fast at etaten skal forvalte sine samfunnsopp-gaver med basis i brukerorientering. Som en del av oppfølgingen av strategien, ble det mot slutten av året igangsatt et organisasjonsutviklingsarbeid for å sikre balanserte og godt koordinerte leveranser innenfor IT-sikkerhet, herunder bedre måloppnåelse innenfor sikkerhetsgodkjenning av informasjonssystemer.

Aktiviteter knyttet til Varslingssystem for digital infrastruktur (VDI), sikkerhetsgodkjenning av informasjonssystemer, internasjonale forpliktelser, objektsikkerhet, forvaltning av krypto og personkontroll samt klagebehandling av klareringssaker ble gjennomført i perioden.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet utarbeidet i 2006 en årlig vurdering av risiki som det norske samfunnet står overfor og en oversikt over sikkerhetstilstanden. Det er i tillegg igangsatt et prosjekt for bedre rapporteringsrutiner for å samle inn og sammenstille informasjon om sikkerhetstilstanden.

Norwegian Computer Emergency Response Team (NorCERT) ble i 2006 etablert som operativ avdeling i Nasjonal sikkerhetsmyndighet med to seksjoner for henholdsvis hendeshåndtering og VDI. Formålet med NorCERT er å forberede Norge på en eventuell IKT-krise. Dette gjøres gjennom å etablere og fremme forebyggende sikkerhetstiltak for å redusere samfunnets sårbarhet og sannsynligheten for kriser. Ved en IKT-krise skal NorCERT bidra til rask og riktig respons.

4.11 Miljøvern

Forsvarsdepartementet har utgitt miljøredegjørelse for forsvarssektoren for 2006. Den informerer om forebyggende tiltak og aktiviteter for å rydde opp i eksisterende forurensninger. Den omtaler også sektorens arbeid med innføring av miljøledelse, miljøvern ved operativ virksomhet og er relatert til de miljøvernpolitiske resultatområdene.

Miljøledelse

Forsvaret har høy kultur- og miljøvern faglig kompetanse og arbeidet med innføring av miljøledelse i Forsvaret ble startet i 1999. Det pågår flere aktiviteter for å forbedre ivaretagelsen av miljøhensyn i alle prosesser. Økt registrering i miljødatabasen gir bedre mulighet til å ha kontroll med innsatsfaktorene og gjennomføring av nødvendige tiltak. Selv om det gjøres mye bra miljøvernarbeid i Forsvaret, er det et kontinuerlig forbedringspotensial.

Operasjoner og øvelser

Det er gjennomført flere tiltak som har bedret oppmerksomheten og bevisstheten om miljøpåvirkningen ved operasjoner i utlandet, bl.a. miljøkartlegging ved etablering og avslutning av bidrag til UNIFIL II og F-16-detasementet i ISAF. Miljøvernoffiserer har deltatt ved forberedelser og gjennomføring av de største øvelsene, og det ble i 2006 for første gang utarbeidet en miljøredegjørelse etter en større vinterøvelse (*Cold Response 2006*). Norge ratifiserte i 2006 NATO *Standard Agreement* (STANAG) 7141 om miljøvern ved NATO-ledet aktivitet. Denne vil bli implementert i 2007.

Bærekraftig bruk og vern av biologisk mangfold

Forsvaret kan gjennom sin arealbruk ha negativ innvirkning på biologisk mangfold dersom man ikke bevisst inkluderer kunnskap om disse naturverdiene. Utarbeidelse av forvaltningsplaner for biologisk mangfold i skyte- og øvingsfelt, utvidelse av oppsynssystem og utarbeidelse av prosjekt for rehabilitering av naturskader er iverksatt.

Friluftsliv. Forsvarets aktivitet berører områder som er attraktive for friluftsliv og rekreasjon for allmennheten. Flerbruksplan for Regionfelt Østlandet er utarbeidet. Et løpende samarbeid med Direktoratet for naturforvaltning sikrer at allmennhetens behov for friområder ivaretas når forsvarseiendommer legges ut for salg. 26 eiendommer ble i denne sammenheng anbefalt sikret offentlig eierskap i 2006.

Kulturminner og kulturmiljøer

Utfordringene innenfor kulturminneområdet er knyttet til omstilling med reduksjon av eiendoms masse og tilpasning til endret bruk, forvaltning og utvikling av nasjonale festningsverk. Det registreres solide besøkstall på festningene, med høy grad av brukertilfredshet.

Overgjødning og oljeforurensning

Kartlegging av eldre oljetanker har ført til hyppigere utskifting av disse. I forbindelse med et pålegg fra Statens forurensningstilsyn i 2006 igangsatte Forsvarsbygg en risiko- og beredskapskartlegging av oljedepotene. Arbeidet skal sluttføres i 2007. Det er registrert to større og 20 mindre tilfeller av akutt forurensning i 2006. Fra 2006 ble registrering av vannforbruk i miljødatabasen påbegynt. Vann er mange steder en knapp ressurs, og dette bidrar til å øke kunnskap om både vannproduksjon og håndtering av brukt vann som miljøaspekt.

Helse- og miljøfarlige kjemikalier

Skyte- og øvingsfelt

Et program for å skaffe økt kunnskap om forurensningsstoffer som renner ut fra skyte- og øvingsfelt ble igangsatt i 2006. Resultatene skal brukes til å prioritere videre undersøkelser, tiltak og overvåking. Miljørisiko knyttet til bruk av hvitt fosfor har vært en viktig utfordring i 2006, etter at det ble rapportert overraskende høye konsentrasjoner etter prøvetaking i skyte- og øvingsfelt i Troms i 2005. Det har i ettertid vist seg at de høye verdiene skyldtes intern forurensning i forbindelse med den kjemiske analysen. Omfattende prøvetaking i 2006 av vannprøver og jord- og sedimentprøver har påvist spor av hvitt fosfor i kun to av jord- og sedimentprøvene.

Utlekking av miljøgifter til sjø

Forsvaret har vurdert forurensningssituasjonen i sedimentene ved marinebaser. På flere av disse er det funnet betydelig forurensete bunnsedimenter, og Mattilsynet har gitt kostholdsråd. Tiltak ved Ramsund orlogsstasjon har stoppet utlekking av miljøgiften PCB fra land. Det forberedes kartlegging og gjennomføring av tiltak i Ramsund. Det planlagte mudringstiltaket i Marvika ble utsatt og forventes fullført i 2007. Ved u-båtbunkeren i Laksevåg pågår det overvåking mht. utlekking av PCB ut 2008. Det bør etableres en helhetsplan for Bergen havn før tiltak igangsettes i Laksevåg.

Forurenset grunn

Forsvaret vil gjennomføre pålegg fra Statens forurensetilstilsyn om undersøkelser og opprydding ved 18 lokaliteter i perioden 2006–2008.

Avfall og gjenvinning

Mange avdelinger har etablert gode kildesorteringsrutiner, som har gitt positivt miljømessig og økonomisk resultat. Systemet må videreutvikles for å oppnå mer systematisk rapportering, og inkludere bygge- og anleggsavfall, øvelser og internasjonale operasjoner.

Klimaendringer, luftforurensninger og støy

Klima

Prosjekt for energiledelse i Forsvaret ble besluttet igangsatt i 2006. Med montering av forbruksmålere ved 20 pst. av installasjonene, registreres ca. 80 pst. av energiforbruket. En målsetting er å redusere energibruket med 90 GWh, dvs. ca. 15 pst., og en overgang til fornybar energi med 58 GWh. Det er inngått en intensjonsavtale med Statsforetaket ENOVA i forbindelse med prosjektet.

Støy

Forsvarets støykilder er spesielle og unike i den forstand at tilsvarende ikke finnes sivilt. Støyrapport for Rygge flystasjon, som også inkluderer forventet støy fra den nye sivile lufthavnen, ble utarbeidet i 2006. Det ble ferdigstilt støytiltak ved flere flyplasser.

Miljøhensyn ved anskaffelser

Forsvarsbygg har tatt initiativ overfor rammeavtaleleverandørene om tilbakemelding på forbruk av helsefarlige kjemikalier og produkter. Forsvarets logistikkorganisasjon samarbeidet med Stiftelsen GRIP om å inkludere miljøhensyn ved utlysning av ny rammeavtale for biladministrasjon, og samarbeidet med Stiftelsen miljømerking om å inkludere miljøhensyn ved utlysning av ny rammeavtale for hotelltjenester. Denne fikk mye oppmerksomhet pga. de tydelige miljøkrav som ble stilt. Kystvakten har anskaffet nye fartøyer som benytter gass til fremdrift. Forsvarsbygg vant i 2006 miljøprisen Glassbjørnen i kategorien Innkjøp med *Best praksis renhold*. Selv om det kan vises til gode eksempler, har det vist seg vanskelig å dokumentere at miljøhensyn tas med i beslutningsgrunnlaget ved alle anskaffelsesprosesser. Dette blir det arbeidet videre med i 2007. Ved fornyelse av leiekontraktene med KV Ålesund og KV Eigan ble det stilt krav om at fartøyene skulle oppgraderes til strengere krav for utslipp av NO_x. Det er levert fem nye fartøyer til indre kystvakt med diesel/elektrisk fremdriftsmaskiner som har meget lave utslipp av NO_x og CO₂.

Økologisk mat

I 2006 ble det igangsatt et pilotprosjekt ved Forsvarets avdelinger i Midt-Norge for å øke andelen av økologisk mat til 15 pst. innen 2010. Erfaringer fra prosjektet vil danne grunnlag for en eventuell utvidelse av tilbudet om økologisk mat til andre avdelinger.

Del II
Budsjettforslag

Programområde 04 Militært forsvar

Programkategori 04.10 Militært forsvar m.v.

Kapitlene i budsjettet

De følgende to tabeller viser nominelle endringer på de forskjellige kapitlene. Det betyr at det i forslaget for 2008 er lagt inn pris- og lønnskompensasjon og virkningen i 2008 av soldatoppjøret i 2007.

På utgiftssiden er inkludert budsjetterte inntekter iht. etablert praksis. Dersom inntektene blir lavere enn budsjettert, vil forsvarsrammen bli tilsvarende redusert, om inntektene blir større enn budsjettert, gjelder Forsvarsdepartementets generelle merinntektsfullmakt.

Utgifter under programkategori 04.10 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst. endr. 07/08
1700	Forsvarsdepartementet	330 891	328 978	333 386	1,3
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	635 742	271 532	989 000	264,2
1716	Forsvarets forskningsinstitutt		147 034	150 191	2,1
1719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	732 994	592 552	610 796	3,1
1720	Felles ledelse og kommandoapparat	2 222 653	2 293 386	1 834 280	-20,0
1723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet	113 453	101 743	103 900	2,1
1725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	2 231 532	2 060 291	2 174 458	5,5
1731	Hæren	3 368 708	3 784 037	3 967 421	4,8
1732	Sjøforsvaret	2 559 465	2 693 410	2 846 940	5,7
1733	Luftforsvaret	3 253 132	3 392 486	3 406 254	0,4
1734	Heimevernet	1 048 313	1 064 891	1 082 867	1,7
1735	Etterretningstjenesten	751 753	815 311	834 347	2,3
1740	Forsvarets logistikkorganisasjon	3 784 399	2 478 362	2 500 807	0,9
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	7 011 923	9 132 225	8 854 548	-3,0
1790	Kystvakten	809 759	816 689	842 563	3,2
1791	Redningshelikoptertjenesten	351 148	37 800	31 835	-15,8
1792	Norske styrker i utlandet	956 911	749 580	732 090	-2,3
1795	Kulturelle og allmenntilretteleggende formål	254 887	228 622	244 489	6,9
	Sum kategori 04.10	30 417 663	30 988 929	31 540 172	1,8

Inntekter under programkategori 04.10 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	Pst.endr. 07/08
4700	Forsvarsdepartementet	3 968		200	
4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	433 414	354 200	152 000	-57,1
4719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	15 049			
4720	Felles ledelse og kommandoapparat	47 244	12 687	5 253	-58,6
4723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet	14 398		2 700	
4725	Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben	78 061	39 191	39 677	1,2
4731	Hæren	25 344	3 423	3 465	1,2
4732	Sjøforsvaret	21 674	5 742	23 140	303,0
4733	Luftforsvaret	136 343	57 467	58 180	1,2
4734	Heimevernet	5 939	1 774	1 796	1,2
4740	Forsvarets logistikkorganisasjon	576 497	240 248	225 244	-6,2
4760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	163 775	260 000	273 230	5,1
4790	Kystvakten	5 169	370	375	1,4
4791	Redningshelikoptertjenesten	274 685			
4792	Norske styrker i utlandet	15 384	10 000	10 124	1,2
4795	Kulturelle og almennyttige formål	14 601	2 288	2 316	1,2
4799	Militære båter	498	1 000	500	-50,0
	Sum kategori 04.10	1 832 043	988 390	798 200	-19,2

Kap. 1700 Forsvarsdepartementet

					(i 1 000 kr)
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008	
01	Driftsutgifter	323 200	321 278	319 113	
73	Forskning og utvikling, <i>kan overføres</i>	7 691	7 700	14 273	
	Sum kap. 1700	330 891	328 978	333 386	

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for budsjettekniske endringer er Forsvarsdepartementets driftsbudsjett (post 01) redusert med 3,7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Endringen skyldes i hovedsak reduksjon i midler avsatt til forvaltningsoppdrag som Forsvarets forskningsinstitutt utfører på oppdrag fra Forsvarsdepartementet.

Tildelingen på post 01 dekker Forsvarsdepartementets ordinære driftsutgifter som lønn og godtgjørelser, reiser inn- og utland, representasjon, kompetanseoppbygging, utgifter til husleie og vedlikehold og drift av bygningsmassen. I tillegg belastes alle utgifter til Norges delegasjon til NATO, Forsvarsdepartementets spesialutsending til den norske ambassaden i Washington, utgifter til en norsk formann for NATOs sivil- og militærbudsjettkomiteer (*Civil and Military Budget Com-*

mittees) og en stilling som assisterende forsvarsråd i EU-delegasjonen. Under Forsvarsdepartementets driftsutgifter er det også avsatt midler til forvaltningsoppdrag Forsvarets forskningsinstitutt utfører etter oppdrag fra Forsvarsdepartementet. I 2008 er det satt av ca. 14 mill. kroner for å finansiere slike oppdrag over Forsvarsdepartementets driftsbudsjett, og midlene skal dekke bl.a. representasjon i internasjonale fora og forvaltningsmessige utredninger.

Post 73 Forskning og utvikling

Korrigert for budsjettekniske endringer er post 73 reelt økt med 6,4 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Økningen skyldes satsing på forskning innenfor kultur og holdninger i Forsvaret, samt økt satsing på forskning innenfor sikkerhets- og forsvarspolitik.

I tråd med sektoransvaret i norsk forskningspolitikk støtter Forsvarsdepartementet forskning innenfor sikkerhets- og forsvarspolitik gjennom en årlig tildeling til kortvarige prosjekter (inntil to år), samt gjennom støtte til langsiktig kompetansebygging. Prosjektstøtten har som mål å motivere til forskning på temaer som er relevante for norsk sikkerhets- og forsvarspolitik, både kortsiktige prosjekter og mer langsiktig kompetansebygging. Sistnevnte består av fem doktorgradsstipendier ved utvalgte institutter og to postdoktorstipend basert på fri konkurranse, samt en tre-årig (2005–2008) støtteordning for å etablere internasjonal

humanitær rett/krigens folkerett som eget fag ved Juridisk fakultet ved Universitetet i Oslo.

I den senere tid med stort press på arbeidsmarkedet og et økende tilbud om utdanningsplasser, har Forsvaret sett nødvendigheten av å vektlegge nye tiltak for å rekruttere og beholde medarbeidere. Personellet i Forsvaret står for en meget stor del av driftsutgiftene i sektoren, men enda viktigere er at de utgjør den viktigste og samtidig mest sårbare ressursen. For å sikre at fremtidige tiltak og utredninger på medarbeiderområdet skal være fundert på solid kunnskap, vil det være nødvendig med en større satsing på forskning og utvikling, også innenfor personellområdet i Forsvaret.

I St.meld. nr. 36 (2006–2007) Økt rekruttering av kvinner til Forsvaret foreslår regjeringen at det skal iverksettes to konkrete forskningsprosjekt. Det ene prosjektet innebærer en fortløpende kartlegging og oppfølging av de kvinnelige årskullene fra de blir innrullert og flere år frem i tid. For å kunne treffe målrettede rekrutteringstiltak er det viktig å få kunnskap om når og hvordan ungdom blir motivert for tjeneste i Forsvaret. Det andre forskningsprosjektet innebærer en kartlegging av forsvarskulturen for å få økt kunnskap om hvilke holdninger som er rådende. Forutsetning for at slik forskning skal kunne bidra til å beholde kvinner og derved øke kvinneandelen, er at det blir en helhetlig oppfølging av forholdene som blir kartlagt av prosjektet. Forsvarsdepartementet vil følge opp dette.

Kap. 4700 Forsvarsdepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsinntekter	154		200
16	Refusjon fødselspenger	1 873		
18	Refusjon sykepenger	1 941		
	Sum kap. 4700	3 968		200

Post 01 Driftsinntekter

Posten er økt med 0,2 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007, og dreier seg om

husleieinntekter ifm. utleie av Artilleriloftet på Akershus festning.

Kap. 1710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
24	Driftsresultat	-501 000	-728 000	-511 000
47	Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	1 136 742	999 532	1 500 000
	Sum kap. 1710	635 742	271 532	989 000

Post 24 Driftsresultat

For 2008 foreslås det et krav til driftsresultat på 511 mill. kroner. Beløpet tilsvarer kapitalelementet i husleien som betales av Forsvarets brukere, og er teknisk bestemt.

Foreslått krav til driftsresultat i 2008 medfører en økning på 217 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Forsvarsdepartementet viser i denne sammenheng særlig til endringene gjort i revidert nasjonalbudsjett 2007, som videreføres i 2008.

Post 47 Nybygg og nyanlegg

For 2008 foreslås det avsatt 1 500 mill. kroner til investeringer i eiendom, bygg og anlegg. Korrigerert for priskompensasjon er posten reelt økt med ca. 482,4 mill. kroner. Sett i sammenheng med endringen på kapittel 1792, post 47, er den reelle økningen i investeringer i eiendom, bygg og anlegg på 442,4 mill. kroner. Økningen skyldes bl.a. høyere kostnader i byggebransjen og at Forsvarsdepartementet vil legge til rette for en raskest mulig oppstart av investeringstiltak.

Investeringer i eiendom, bygg og anlegg

Bevilgningen til eiendom, bygg og anlegg vil i 2008 i hovedsak bli benyttet til å gjennomføre prioriterte prosjekter knyttet til å effektivisere virksomheten, til tiltak for å oppfylle krav i lover og forskrifter, og til gjenanskaffelse av eiendom, bygg og anlegg som har nådd sin tekniske levealder. I tillegg skal bevilgningen benyttes til å gjennomføre bygge- og anleggsprosjekter som følge av nye materiellanskaffelser, og legge til rette for inntak av flere kvinner til førstegangstjeneste. Regjeringens handlingsplan for universell utforming vil bli fulgt opp ved investering i eiendom, bygg og anlegg, og gjennomføres i den grad det er naturlig og økonomisk forsvarlig.

I 2006 og 2007 er det blitt igangsatt mange nye prosjekter, og ytterligere prosjekter er under planlegging. En stor del av bevilgningen i 2008 er derfor allerede bundet opp i pågående prosjekter. I

denne proposisjonen legges det frem to nye prosjekter med kostnadsramme over 100 mill. kroner.

Generelt for eiendoms-, bygge- og anleggsprosjekter merkes nå konsekvensen av et svært stramt byggemarked. I 2007 har det blitt et stadig økende prispress på tjenester som prosjektledelse, -administrasjon og prosjektering, samt på bygg- og anleggsentrepriser. I enkelte områder av landet er det stor aktivitet og lite tilgjengelig kapasitet. Dette har medført mindre konkurranse om oppdrag og en betydelig prisstigning. Som følge av dette har det vært behov for å øke kostnadsrammen på flere prosjekter.

Status og fremdrift i pågående prosjekter over 500 mill. kroner**Regionfelt Østlandet**

Prosjekt Regionfelt Østlandet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002). Regionfeltet i Østerdalen vil bli brukt til å øve angrepsoperasjoner med skarpskyting, manøvrering og samvirke mellom enheter fra ulike våpen. De planlagte anleggene omfatter bl.a. skytefeltadministrasjon med infrastruktur, angrepsfelt, prøve- og forsøksanlegg, område for langdistanseskyting, ammunisjonslager og anlegg for øving av strid i bebygde område.

En mindre del av Regionfelt Østlandet ble tatt i bruk i 2005. Et viktig anlegg i feltet, angrepsfelt sør, ble åpnet i mai 2007. Arbeidet med prøve- og forsøksanleggene er startet, og angrepsfelt nord og langdistanseplasser er i planleggings- og prosjekteringsfasen. Det pågår et løpende arbeid for å sikre at miljømål og vilkår i offentlige planer og tilatelser blir ivaretatt under driften av feltet.

I grunnervervsprosessen har grunneierne hatt valget mellom makeskifte eller kontanter som oppgjør. Av 75 parter er oppgjør for ca. 55 parter som ønsket kontant erstatning, ferdig forhandlet gjennom minnelige avtaler. De resterende sakene blir behandlet gjennom makeskifte og rettslige prosesser.

I 2008 er det usikkerhet knyttet til utbetalningene på prosjektet fordi tidspunktet for erstat-

ningsutbetalinger i forbindelse med grunnervervet ikke er fastsatt. Prosjektets kostnadsramme er 2 094 mill. kroner, og ved utgangen av 2007 vil ca. 1 650 mill. kroner være forbrukt eller forpliktet. Fremdriften i prosjektet muliggjør en anleggsmessig ferdigstilling i 2009. Bruken av Hjerkinns skytefelt skal iht. planen opphøre i løpet av 2008.

Nye prosjekter med kostnadsramme over 100 mill. kroner (kategori 1-prosjekter)

Haakonsvern – militært treningsanlegg

Haakonsvern orlogsstasjon er Sjøforsvarets hovedbase. Dagens treningsanlegg er i meget dårlig forfatning og har for liten kapasitet til å dekke treningsbehovet på basen. Eksisterende bygning er heller ikke tilrettelagt for mer spesialisert militær trening.

Det nye treningsanlegget skal bidra til bedre operativ evne og legge til rette for trening og fysisk aktivitet for Forsvarets personell. Prosjektet består av et bygningskompleks med treningshaller, svømme- og livredningsbasseng, samt et større uteområde som bl.a. inkluderer fotball- og løpebane, og treningsområde i og ved sjøen. Treningsanlegget er planlagt bygget ved dagens anlegg, og er lokalisert og organisert slik at det har nærhet til sjøen for scenarietrening og basistrening.

Prosjekt for nytt militært treningsanlegg foreslås gjennomført innenfor en kostnadsramme på 343 mill. kroner.

Skjold – flerbrukshall fase 1

Forsvarsdepartementet har godkjent prosjekt for flerbrukshall fase 1 på Skjold med en kostnadsramme på ca. 93 mill. kroner. Prosjektet dekker deler av EBA-behovet som Hærens styrker har for ivaretagelse av materiell, opplæring og øving av personell i mekanisert infanteribataljon og ingeniørbataljonen på Skjold. Bygningen er lik flerbrukshallen som er bygget på Setermoen med hensyn til funksjon og fasiliteter, men den er demonterbar. Det har vært gjennomført anbudskonkurranse på prosjektet, og tilbudene har et kostnadsnivå som overstiger kalkylene i forprosjektet. Kostnadsøkningen skyldes et stadig økende prispress i bygge markedet, der det er stor aktivitet i markedet og lite tilgjengelig kapasitet. For å få igangsatt prosjektet er det startet forberedelser for oppføring av et mindre bygg enn opprinnelig godkjent, uten at dette forskutter senere beslutninger. Det foreslås å utvide prosjektet til det omfang som opprinnelig var planlagt, med en ny kostnadsramme på 133 mill. kroner.

Tabell 5.1 Prosjekter over 100 mill. kroner

Sted	Prosjektnavn	Ramme 2008	Utbetaling 2008	(i mill. kr)
				Til utbetaling senere
Bodø	Lokaler for Redningshelikoptertjenesten	132	52	54
Gråfjell	Regionfelt Østlandet	2094	200	142
Hele landet	Bakke-til-luft-radioer	178	40	80
Hele landet	Oppgradering transmisjonsnett FDN	150	18	
Haakonsvern	Ombygging og utvidelse tørrdokk	395	100	10
Haakonsvern	Tilpasning kaier	117	21	
Haakonsvern	Nytt militært treningsanlegg	343	50	252
Mauken-Blåtind	Sammenslåing av skytefelt	190	50	62
Rena	Forlegninger for befal og vervede (fase 2)	120	80	10
Setermoen	Ledelses- og undervisningsbygg (fase 1)	199	100	60
Setermoen	Flerbrukshall (fase 3)	248	120	100
Skjold	Flerbrukshall (fase 1)	133	70	46

Endring av vedtatte prosjekter

Setermoen – undervisnings- og ledelsesbygg – fase 1

Prosjektet for nytt undervisnings- og ledelsesbygg på Setermoen ble godkjent ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2006–2007), jf. St.prp. nr. 1 (2006–2007), innenfor en kostnadsramme på 128 mill. kroner. Prosjektet har vært lagt ut på anbud, og alle tilbudene lå over prosjektets kostnadsramme. Økningen av kostnadene skyldes den svært anstrengte markedssituasjonen i byggebransjen med høy aktivitet og økte priser. For å kunne igangsette prosjektet innenfor vedtatt kostnadsramme er det startet bygging av en del av prosjektet, uten at dette forskutterer senere beslutninger. Det foreslås å utvide prosjektet til det omfang som opprinnelig var planlagt, med en ny kostnadsramme på 199 mill. kroner.

Til informasjon – andre prosjekter

Sammenbinding av Mauken-Blåtind skytefelt

Forsvarsdepartementet har i denne saken mottatt revidert forprosjekt fra Forsvarsbygg. Det pågår dialog mellom grunneiere som berøres av den nye trasen og Forsvarsbygg. På denne bakgrunn vil Forsvarsdepartementet derfor komme tilbake til Stortinget på egnet måte når forprosjektet er godkjent.

Rena tekniske verksted

Prosjekt for teknisk verksted på Rena ble vedtatt av Stortinget ved behandlingen av Innst. S. nr. 232 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 53 (2002–2003). Prosjektet skulle dekke behovet for økt verkstedskapasitet i Østerdalen som følge av de vedtak som lå til grunn for omorganiseringen av Forsvaret i perioden 2002–2005. Ved gjennomføringen av prosjektet ble det, som et tiltak for å holde kostnadsrammen for prosjektet, bestemt å ikke ferdigstille den ene av

de to verkstedfløyene, som inntil videre skulle brukes som frostfritt lager. Et forslag om å overføre 40 mill. kroner fra Regionfelt Østlandet for å gjøre ferdig verkstedet i Rena leir ble behandlet ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2004–2005), jf. St.prp. nr. 1 (2004–2005), men ble ikke vedtatt. Verkstedbygget ble tatt i bruk i januar 2005.

Forsvarsdepartementet vil behandle forprosjektet for ferdigstillelse av Rena tekniske verksted og eventuelt godkjenne dette innenfor fullmakten til å godkjenne prosjekter med rammer under 100 mill. kroner. Prosjektet vil bl.a. bli vurdert ift. oppdraget som er gitt til Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) om interneffektivisering av FLOs avdeling for tungt vedlikehold.

Nasjonale festningsverk

Norge har 14 nasjonale festningsverk. Festningene er viktige formidlere av en 400 år lang forsvarshistorie, og noen av de viktigste begivenheter i Norges historie har funnet sted på festningsverkene. Redusert militær bruk av de nasjonale festningsverkene har gjort det mulig å åpne festningene til allmenn benyttelse. Festningenes egenart og historie skal bevares gjennom utvikling av festningene til attraktive arenaer for kultur, næringsliv og opplevelser.

For å legge til rette for økt bruk av festningene til kurs, konferanser, møter og private arrangementer er det behov for å gjennomføre investeringer. En forutsetning for dette vil bl.a. være at investeringsprosjektene vurderes som kostnadmessig forsvarlige. Et prosjekt for opprustning av kaserne på Kongsvinger festning er under planlegging. Hensikten er å kunne tilby bedre overnattingsmuligheter i tilknytning til kurs- og konferansefasilitetene som finnes i dag. I tillegg vil det på flere andre festninger bli gjennomført mindre investeringstiltak og ekstraordinært vedlikehold for å legge til rette for bl.a. bedre serveringsmuligheter og informasjonsvirksomhet.

Kap. 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
47	Salg av eiendom	433 414	354 200	152 000
	Sum kap. 4710	433 414	354 200	152 000

Post 47 Salg av eiendom

Posten omfatter netto inntekter fra salg av fast eiendom. For 2008 foreslås det et inntektskrav på

152 mill. kroner. Korrigert for priskompensasjon er posten reelt redusert med 204,1 mill. kroner. Reduksjon av inntektsmålsettingen skyldes bl.a. økt usikkerhet knyttet til fortsatt utrangering av

eiendom, bygg og anlegg (EBA) i Forsvaret, og at en vesentlig andel av den gjenværende EBA-masse

som er utrangert, er objekter som kan pådra sektoren betydelige avhendingskostnader.

Kap. 1716 Forsvarets forskningsinstitutt

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
51	Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt		147 034	150 191
	Sum kap. 1716		147 034	150 191

Post 51 Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt

Korrigert for budsjettekniske endringer er nivået på basisfinansieringen av Forsvarets forskningsinstitutt i 2007 videreført i 2008.

Forsvarets forskningsinstitutt er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Styret er instituttets øverste organ, og er ansvarlig overfor Forsvarsdepartementet for instituttets virksomhet. Instituttet har som formål å drive forskning og utvikling for forsvarssektoren. Et hovedmål for Forsvarets forskningsinstitutt skal være å bistå Forsvarsdepartementet med råd angående effektivisering og modernisering av Forsvaret, herunder råd som er av betydning for beslutninger som vil forme Forsvarets fremtidige struktur. Instituttet har et spesielt ansvar for vitenskapelig basert teknologisk rådgivning.

Instituttet skal støtte opp under Forsvarsdepartementets målsetting om styrket internasjonalt materiell samarbeid og økt kjøp av standardiserte produkter til erstatning for egenutvikling av teknologi.

FFIs forskningsplan (2007–2010) trekker opp hovedlinjene for den faglige virksomheten innenfor følgende fem fagområder: Transformasjon og *Concept Development and Experimentation*, terrorisme og samfunnssikkerhet, innføring av nett-

verksbasert forsvar, militære operasjoner, og forsvar og sikkerhet i nordområdene. Planen er basert på innsikt i Forsvarets behov som er tilegnet ved gjennomføring av forskningsoppdrag i nær kontakt med alle deler av Forsvaret. Forskningsplanen er rullerende, ved at instituttet oppdaterer strategien for forskningsaktiviteten iht. endringer i økonomiske rammer, finansieringsmuligheter og kundenes preferanser.

En vesentlig del av Forsvarets forskningsinstituttets virksomhet finansieres av basisbevilgningen og oppdrag fra Forsvarsdepartementet. Basisbevilgningen er en viktig forutsetning for instituttets langsiktige kompetanseoppbygging og dets evne til å ha en selvstendig rådgivende rolle overfor Forsvarsdepartementet. Omfanget av oppdrag fra Forsvaret og andre oppdragsgivere har økt betydelig i løpet av de senere år. Pga. ekstraordinære økninger i Forsvarets forskningsinstituttets oppdragsforskning har basisfinansieringens andel av instituttets totalomsetning i de senere år gradvis gått ned til rundt ¼ av omsetningen.

I overensstemmelse med Stortingets behandling av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), vil hovedtrekkene i Forsvarets forskningsinstituttets virksomhet videreføres i perioden 2005–2008. Dagens tilknytningsform videreføres også.

Kap. 1719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	388 526	367 603	360 594
43	Til disposisjon for Forsvarsdepartementet		20 000	18 000
51	Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt	154 255		
71	Overføringer til andre, <i>kan overføres</i>	54 091	54 949	57 202
78	Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett, <i>kan overføres</i>	136 122	150 000	175 000
	Sum kap. 1719	732 994	592 552	610 796

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for budsjettekniske endringer er post 01 reelt redusert med 30 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Endringen skyldes bl.a. reduksjon i omstillingskostnader for Forsvarsbygg og reduserte lønnskostnader til avgangsstimulerende tiltak (AST), samt spesiell prioritering av bevilgning til prosjektstøtte til frivillige organisasjoner, med 0,5 mill. kroner.

Forsvarsattacheer og militærrådgivere

Forsvarsattacheene representerer Forsvarsdepartementet ved norske utenriksstasjoner. Forsvarsdepartementet har i tillegg militærrådgivere ved Norges delegasjoner til FN (to personer), OSSE (én person), i Kabul (én person) og Addis Abeba (én person). Forsvarsattacheene og militærrådgiverne skal holde seg godt orientert om de sikkerhetspolitiske, forsvarspolitiske og militære forhold i det eller de land, eller den organisasjon, de er akkreditert til. Forsvarsattacheene og militærråd-

giverne er underlagt Forsvarsdepartementet. Ved sin rapportering skal de gi faglige bidrag til beslutningsprosesser i Forsvarsdepartementet og Forsvaret.

Som representanter for Norge skal forsvarsattacheene og militærrådgiverne fremme norske interesser og redegjøre for norske myndigheters syn på aktuelle militære, sikkerhets- og forsvarspolitiske saksfelt. De er også kontaktpersoner og informasjonsformidlere som skal bidra til at man i Oslo har nødvendig kunnskap om forsvarspolitikken og det militære forsvar i aktuelle land. Attacheene skal videre være døråpnere for norsk forsvarsindustri der det tjener Forsvaret. Oppgavene utføres gjennom nær kontakt med Forsvarsdepartementet og i samråd med stasjonssjefen, og ved behov gjennom samråd med aktuelle instanser i Forsvaret.

Attachéordningen er kontinuerlig under vurdering og forsvarsattacheenes plassering og sideakkreditering kan derfor bli endret over tid. Ila. 2007 er det opprettet en militærrådgiverstilling i Etiopia (Addis Abeba). I tillegg har forsvarsattacheen i Beograd fått sideakkreditering til Montenegro.

Tabell 5.2 Forsvarsattacheer ved norske utenriksstasjoner

Misjon	Sideakkreditering	Attaché	Ass. attaché
Finland (Helsingfors)		1	
Frankrike (Paris)	Belgia, Luxembourg	1	
Italia (Roma)	Slovenia, Ungarn	1	
Latvia (Riga)	Estland, Litauen	1	
Nederland (Haag)	Danmark	1	
Polen (Warsawa)	Tsjekkia, Slovakia	1	
Russland (Moskva)	Hviterussland, Kirgisistan, Tadsjikistan, Kasakhstan, Usbekistan	1	1
Romania (Bucuresti)	Bulgaria, Kroatia, Makedonia	1	
Spania (Madrid)		1	
Serbia (Beograd)	Montenegro	1	
Storbritannia (London)	Irland	1	
Sverige (Stockholm)		1	
Tyrkia (Ankara)	Aserbajdsjan	1	
Tyskland (Berlin)	Sveits, Østerrike	1	
Ukraina (Kiev)		1	
USA (Washington)	Canada	1	2

Tabell 5.3 Militærrådgivere i utenlandske delegasjoner

Delegasjon / Sted	Militærrådgivere
FD – New York	2
OSSE – Wien	1
Etiopia (Addis Abeba)	1

Militærmisjonen i Brussel

Militærmisjonen i Brussel (MMB) er Norges militære representasjon ved NATO-hovedkvarteret. Misjonen ivaretar norske interesser og stedlig militær representasjon i både NATO og EU. MMB spiller en sentral rolle ifm. Forsvarsdepartementets og Forsvarets beslutningsprosesser knyttet til håndtering av militærfaglige spørsmål overfor NATO og EU. Den har også en støttefunksjon for alle norske militære stillinger i Belgia som finansieres over kapittel 1719, post 01, samt for enkelte andre norske stillinger i NATOs kommandostruktur (finansieres over kapittel 1725).

Norsk støtte til trening – Irak

Norge har i 2006 og 2007 bidratt til opplæring relatert til den irakiske sikkerhetssektoren. Dette dreide seg om kursing av irakisk politipersonell (i regi av Utenriksdepartementet/Justis- og politidepartementet) og kursing av irakiske offiserer gjennomført av Forsvarets Skolesenter på oppdrag fra Forsvarsdepartementet, samt gitt økonomiske bidrag til NATOs støttefond for Irak. I tillegg har Norge en rolle som vertsnasjon for NATOs opplæring av irakere ved *Joint Warfare Centre* i Stavanger. Basert på en helhetsvurdering planlegges det ikke nye kurs i regi av Forsvarsdepartementet i Norge i 2008. Rollen som vertsnasjon for NATOs opplæring av irakere ved *Joint Warfare Centre* i Stavanger videreføres.

Norsk liaison ved *Supreme Allied Command Europe*

Norge har et liaisonelement ved *Supreme Allied Command Europe* (SHAPE) i Mons i Belgia. Liaison-elementet ledes av en offiser på generals/admirals nivå og skal representere Norge overfor NATOs militære operative sjef og være bindeledd mellom Forsvarsdepartementet og SHAPE.

Norsk liaisonoffiser ved *Allied Command Transformation*

Forsvarsdepartementet har en liaisonoffisersstilling ved NATOs transformasjonshovedkvarter (ACT) i Norfolk, Virginia. Liaisonoffiseren har ansvar for å representere Norge overfor ACT, samt være et bindeledd mellom Forsvarsdepartementet og hovedkvarteret.

FN-relatert virksomhet

Norge vil også i 2008 legge stor vekt på å delta i FN-operasjoner og på å støtte FNs arbeid. Forsvarsdepartementet deltar i arbeidet for å forbedre organisasjonens evne til å planlegge og lede militære operasjoner, bl.a. i den årlige sesjonen til Spesialkomiteen for fredsbevarende operasjoner. Forsvarsdepartementet stiller også eksperter til disposisjon for FN under gjennomføring av ulike prosjekter, som utvikling av felles treningsstandarder og forbedring av refusjonssystemet for FN-ledede operasjoner. Det fokuseres også på kompetansebygging i Forsvarsdepartementet mot FN-relatert virksomhet generelt og FNs engasjement i Afrika spesielt.

Det er viktig for Norge å nominere godt kvalifisert personell til ledende stillinger sentralt i FN, noe Forsvarsdepartementet arbeider aktivt med.

SHIRBRIG (*Multinational Standby High Readiness Brigade for UN Operations*)

Norge er et av 14 land¹ i SHIRBRIG som skal støtte FN med militær planleggingskapasitet og utgjøre kjernen i et divisjonshovedkvarter de første seks månedene av en eventuell FN-operasjon. Videre støtter SHIRBRIG regionale organisasjoner i Afrika med etablering av beredskapsbrigader. I 2008 vil det være én offiser i den faste staben i Danmark, mens ytterligere seks offiserer er på beredskap for eventuell deployering.

NORDCAPS (*Nordic Co-ordinated Arrangement for Military Peace-Support*)

NORDCAPS er etablert som et samarbeid mellom de nordiske land med et permanent planelement i Sverige. Samarbeidet omfatter bl.a. kurs- og utdanningsvirksomhet, koordinering av logistikk og samarbeid i planlegging og gjennomføring av operasjoner i utlandet.

¹ De andre landene er Canada, Danmark, Finland, Irland, Italia, Litauen, Nederland, Polen, Romania, Slovenia, Spania, Sverige og Østerrike.

Det har vist seg lite realistisk å videreføre en felles nordisk brigade til disposisjon for FN. Etter enighet mellom landene ble den nordiske brigaden lagt ned 1. juli 2006. I stedet har arbeidet vært rettet inn mot å etablere en felles nordisk beredskapsstyrke for EU, med Sverige som ledende nasjon. Arbeidet har så langt vært vellykket, og styrken skal stå på beredskap første halvår i 2008. Norge stiller bidrag innenfor sanitet og transportledelse.

Siden sommeren 2006 har Norge og Sverige i fellesskap planlagt en ingeniørstyrke som skal delta i en FN-operasjon i Darfur. Planleggingen har skjedd gjennom NORDCAPS med Norge i lederrollen. NORDCAPS har bistått i planleggingen av denne styrken. Styrken planlegges deployert tidlig 2008.

Innenfor kurs og utdanning har landene etablert en arbeidsdeling der landene har ansvar for ulike fagområder. Landene utveksler elever i stor omfang og det samlede elevtallet i 2006 var 771 fordelt på 18 kurs. I tillegg gjennomførte de nordiske landene i fellesskap tre kurs i Serbia, Bosnia-Herzegovina og Montenegro i 2006. Disse kursene er rettet mot elever både fra disse landene, fra de nordiske land og fra tredjeland, til sammen 83 elever fulgte kursene. Hovedmålsettingen er å sette landene på Balkan i stand til å etablere sin egen utdanning for fredsbevarende operasjoner.

Innenfor logistikk foregikk det et begrenset samarbeid mellom de deltakende landenes nasjonale støttefunksjoner i Afghanistan. Dessuten foregikk det utveksling av informasjon som gjorde at landene kunne utnytte ledig plass for passasjerer og for last på hverandres flytransporter, i første rekke til og fra Afghanistan.

Midler til bilaterale samarbeidstiltak og støtte til sikkerhetssektorreform

Forsvarsdepartementets støtte til samarbeidstiltak og sikkerhetssektorreform går i hovedsak til gjennomføring av bilaterale aktiviteter og tiltak iht. Forsvarsdepartementets samarbeidsplaner med utvalgte land. Tiltakene spenner fra støtte til å etablere demokratisk kontroll over de væpnede styrkene, som f.eks. medie- og informasjonsseminar og kurs i folkerett, til tiltak for å øke evnen til å operere sammen med NATO og generell støtte til forsvarsreform. Midlene vil i 2008 prioriteres til samarbeidsprosjekter med Russland og Ukraina, på Vest-Balkan og i Georgia. Bistanden til Ukraina vil omfatte både ekspertlag innenfor flere fagområder samt utplassering av en offiser i det ukrainske *Multinational Staff Officer's Centre*. Norge koordinerer, sammen med Danmark, NATOs samlede innsats ifm. utdanning av ansatte for å kunne yte effektiv

støtte til å sikre demokratisk kontroll over de væpnede styrker i unge demokratier.

Nordisk initiativ for Vest-Balkan

De nordiske forsvarsministrene forpliktet seg høsten 2004 til en felles satsing for å støtte reformtiltak i landene på Vest-Balkan. De tiltak og initiativ som fremkommer som resultat av dette region-til-region samarbeidet, vil komme i tillegg til de bilaterale samarbeidstiltakene Norge alt har med landene i regionen. Forsvarsdepartementet har av denne grunn besluttet at Vest-Balkan skal være et eget satsingsområde med øremerkede midler.

Hensikten med støtten er å bidra til å muliggjøre en overføring av ansvar for regionens stabilitet fra multinasjonale styrker til lokale myndigheter, samt kvalifisere landene for fremtidig NATO-medlemskap. Norge anser Serbia for å være nøkkelen til stabilitet på Vest-Balkan og har derfor gått aktivt inn for å bistå Serbia med reformprosjekter. Norge har en sentral rolle i arbeidet med å reformere det serbiske forsvaret og derigjennom bidra til å sikre demokratisk kontroll over de væpnede styrkene. Vi støtter Serbia bl.a. med prosjekter knyttet til utdanning og kompetanse innenfor deltagelse i internasjonale operasjoner, støtte til oppfølging av den nasjonale forsvarsstudien, og til reduksjon av overtallig personell. Sanitetssamarbeidet er også en hovedpilar i tiltaksplanen overfor Serbia, og Norge overleverte nylig ett feltsykehus og ett øvingssykehus til den serbiske saniteten. Norge støtter også Kroatia, og forsvarssamarbeidet er primært knyttet til opprettelsen av en kroatisk kystvakt etter norsk modell. I Makedonia har Norge bygget flere sentre for å omskolere overflødig militært personell, i tillegg har vi iverksatt tiltak for å øke den operative evnen til den makedonske saniteten. I påvente av endelig avklaring av Kosovos fremtidige status har Norge ennå ikke iverksatt noen konkrete initiativ der. Etter at statusspørsmålet er avklart vil det være aktuelt å iverksette prosjekter som bidrar til å styrke demokratisk kontroll over forsvars- og sikkerhetssektoren.

Baltikum

Norge har i mange år bidratt med betydelig støtte til oppbyggingen av de baltiske staters forsvar. Støtten har form av målrettede og omfattende forsvarsrelaterte bidrag, med fokus på tiltak innenfor områder som er relevante iht. NATOs planer og behov. Den bilaterale støtten i sin nåværende form avsluttes i 2007. Samarbeidet går deretter over i en ny fase, hovedsakelig innenfor NATO-rammen. Norge vil likevel i en periode fremover videreføre en instruktørstilling ved *Baltic Defence College* (BALTDEF-

COL) i Estland, og en rådgiverstilling i den latviske generalstaben. Sistnevnte stilling vil ha som oppgave å videreutvikle det bilaterale styrkesamarbeidet mellom Norge og Latvia. Parallelt med det bilaterale samarbeidet finner det også sted et nært nordisk-baltisk samarbeid, spesielt innenfor støtte til forsvarsrettet sikkerhetssektorreform i tredje-land.

AMEC (*Arctic Military Environmental Cooperation*)

Norges deltakelse i AMEC-prosjektet er nå avsluttet og Forsvarsdepartementet vil utarbeide en rapport om erfaringene. Foranledningen er at det omfattende internasjonale samarbeidet over ti år nå har fått nye rammer, med Norge og USA som observatører i programmet, mens Storbritannia og Russland fortsetter som tidligere. Rapporten vil inneholde erfaringer og kunnskap fra en omfattende innsats innenfor miljø, forsvars- og sikkerhetssamarbeid rettet inn mot nordområdene.

Tilskudd til Senter for studier av holocaust og livssynsminoriteter

Som ett av fire departementer støtter Forsvarsdepartementet et tre-årig prosjekt ved Senter for studier av holocaust og livssynsminoriteter (HL-senteret) om norske SS-soldaters deltagelse i folkemord på Østfronten 1941–1945. Prosjektet ble igangsatt sent i 2005 og avsluttes i 2008. Forsvarsdepartementets andel av støtten for 2008 vil utbetales til Justis- og politidepartementet, som er koordineringsansvarlig for støtteordningen.

Norsk støtte til omskolering av russiske offiserer

Forsvarsdepartementet har et samarbeidsprosjekt med Russland om omskolering av overtallige russiske offiserer og underoffiserer fra Nordflåten. Målsettingen med omskoleringsprosjektet er å gi overtallig personell kompetanseheving tilpasset det sivile arbeidsmarkedet i Murmanskregionen. Tiltaket skal bidra til økt sosial stabilitet og gjensidig tillit, samt styrke det bilaterale forholdet mellom Norge og Russland.

Strategisk sjø- og lufttransportkapasitet

Et prioritert område innenfor transformasjon av Forsvaret er å øke deployerbarheten for Forsvarets kapasiteter. Gjennom *Prague Capabilities Commitments* (PCC), ble det igangsatt flere initiativer som har gitt svært gode inntjeningsresultater for medlemsnasjonene gjennom bl.a. etableringen av *Sealift Co-ordination Centre* (SCC) og *European Airlift Centre* (EAC) i Eindhoven i Nederland.

SCC har som formål å koordinere og utnytte brukernes eksisterende kapasiteter til strategisk sjøtransport mest mulig kostnadseffektivt (landtransport inkludert).

EAC er et service- og koordineringssenter som skal gi medlemsnasjonene driftsinnsparinger og økt fleksibilitet ved å effektivisere og koordinere transportflyvirksomheten og luft-til-luft-tanking av flystyrker.

For ytterligere å øke effektiviseringen og tilgangen til strategisk løftekapasitet, ble sentrene fra 1. juli 2007 slått sammen til *Movement Co-ordination Centre Europe* (MCCE) med fortsatt sete i Eindhoven i Nederland. Norge viderefører medlemskapet og vil inneha direktørstillingen det første driftsåret frem til september 2008.

Norge har også undertegnet en multinasjonal samarbeidsavtale, *Multinational Implementation Arrangement* (MIA), med en kapasitetspakke bestående av åtte til ni transportskip. Som en del av kapasitetspakken inngått i 2007 videreføres også norsk beredskapskontrakt på ett RO-RO skip i 2008.

Som redegjort for i St.prp. nr. 1 (2006–2007) viderefører Norge arbeidet med å øke tilgangen til strategisk lufttransportkapasitet. Det multinasjonale samarbeidet *Strategic Airlift Interim Solution* (SALIS)-avtalen videreføres og er i første omgang gjeldende frem til 2009. Avtalen i seg selv er ikke tilstrekkelig for å dekke nasjonale og fellesallierte behov, og Norge deltar derfor sammen med 16 andre EU-/NATO-nasjoner i *Strategic Airlift Capability* (SAC) om et eventuelt kjøp og drift av tre-fire C-17. Antall fly er avhengig av innmeldt timebehov fra den enkelte medlemsnasjon.

Omstillingskostnader Forsvarsbygg

Forsvarsbygg har i perioden 2002–2005 redusert antall årsverk i organisasjonen betydelig. Målsettingen om bemanningsreduksjoner på ca. 540 årsverk, som var Forsvarsbyggs andel av Forsvarets daværende reduksjonsmål på 5 000, ble nådd. Forsvarsbygg har bl.a. benyttet seg av avgangsstimulerende tiltak (AST). Dette påfører Forsvarsbygg forpliktelser utover omstillingsperioden. For 2008 foreslås det avsatt 23,2 mill. kroner til dette formålet. Dette er en reduksjon på 14,8 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Beløpet tilsvarende Forsvarsbyggs forpliktelser til AST basert på inngåtte kontrakter.

Tjenester som Forsvarsbygg utfører for Forsvarsdepartementet

Forsvarsbygg utfører en rekke oppgaver som ikke er finansiert gjennom husleien eller investeringer i

eiendom, bygg og anlegg. Dette er aktiviteter knyttet til utøvelse av myndighetsoppgaver, salg av eiendom, bygg og anlegg, samt tilbakeføring av Hjerkinns skytefelt til sivile formål. For 2008 foreslås det avsatt 88 mill. kroner til disse formålene. Av dette beløpet foreslås det avsatt 35 mill. kroner til myndighetsoppgaver, 23 mill. kroner til salg av eiendom, bygg og anlegg og 30 mill. kroner til tilbakeføring av Hjerkinns skytefelt til sivile formål. Dette er en reduksjon på 7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Endringen skyldes i hovedsak lavere lønnskostnader til salg av eiendom, bygg og anlegg pga. redusert inntektskrav til salg av EBA i 2008.

Hav- og miljøkartlegging i nordområdene

På oppdrag fra bl.a. Forsvarsdepartementet utfører Forsvarets forskningsinstitutt hav- og miljøkartlegging i nordområdene. For 2008 er det satt av 16 mill. kroner til formålet over post 01.

Post 43 Til disposisjon for Forsvarsdepartementet

Posten nyttes til finansiering av uforutsette utgifter som trenger rask avklaring.

Post 71 Overføring til andre

Korrigert for priskompensasjon er posten økt med 1,1 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Økningen gjelder tilskudd til nasjonalt opplysningskontor i tilfelle av krig og annen væpnet konflikt, og diverse prosjektstøtte.

Nasjonalt opplysningskontor i tilfelle av krig og annen væpnet konflikt

Genèvekonvensjonene gir partene i en konflikt plikt til å opprette et offisielt opplysningskontor for

å motta og videresende opplysninger om krigsfanger og beskyttede personer som befinner seg i partenes makt.

Iht. avtale fra 1959 mellom Statsministerens kontor og Norges Røde Kors påtok sistnevnte seg oppgaven med å etablere og drifte et slikt nasjonalt opplysningskontor på vegne av staten. Tross avtalen har det siden 1959 vært liten eller ingen kontakt mellom avtalepartene. På denne bakgrunn tok Norges Røde Kors nylig initiativet til en ny vurdering av norske myndigheters forpliktelser på dette området. Dette har resultert i at Forsvarsdepartementet, på vegne av staten, og Norges Røde Kors er i ferd med å inngå en ny avtale til erstatning for avtalen fra 1959.

De årlige kostnader, som også vil inkludere utgifter til å delta i øvelser, forventes ikke å overstige 0,5 mill. kroner.

Støtte til frivillige organisasjoner

Forsvarsdepartementet gir støtte til en rekke frivillige organisasjoner som støtter opp om Forsvarets oppgaver og som bidrar til å styrke befolkningens kunnskap om, og forståelse for, norsk sikkerhets- og forsvarspolitik. I 2006 utarbeidet Statskonsult en rapport med evaluering av støtten som gis til frivillige organisasjoner. Rapporten anbefaler å tildele en større andel av midlene som prosjektstøtte. Samtidig er regjeringen opptatt av at organisasjonenes egenart ivaretas, bl.a. ved å bidra til et tilstrekkelig driftsnivå. På denne bakgrunn legges det opp til en viss økning i bevilgningen til de frivillige organisasjonene, samtidig som prosjektstøtten er økt til to mill. kroner som tildeles etter søknad. Med bakgrunn i ønsket om likebehandling av likeartede organisasjoner, gis det i 2008 også støtte til Bergen Militære Samfunn og Kristiansand Forsvarsstiftelse Gimlemoen. Videre tildeles nå driftsstøtten til Norsk Militært Tidsskrift som del av driftsstøtten til Oslo Militære Samfunn som er eier av tidsskriftet.

Tabell 5.4 Tildeling til frivillige organisasjoner

Organisasjon	Fordeling 2008	Organisasjon	Fordeling 2008
Det frivillige skyttervesen	30 296	Norges Forsvarsforening	641
Folk og Forsvar	6 823	Oslo Militære Samfund	279
Den norske Atlanterhavskomiteé	3 869	Forsvarets Pensjonistforbund	789
Norske Reserveoffiserers Forbund	2 240	Bergen Militære Samfunn	70
Kvinnens Frivillige Beredskap	2 036	Kristiansand Forsvarsstiftelse Gimlemoen	100
Norges Lottforbund	1 449	Diverse prosjektstøtte	2 000
FN-Veteranenes Landsforbund	6 110		
Sum			56 702

Post 78 Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett

Korrigert for priskompensasjon er posten reelt økt med 21 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Økningen skyldes i hovedsak økning i kostnadene til ISAF-operasjoner og økning i utbetalingene til pensjoner.

Posten dekker Norges bidrag til driftsbudsjettene i NATO, som omfatter drift av kommandostruktur, overvåknings- og kommunikasjonssystemer, øving av NATO-styrker, pensjonsutbetalin-

ger og fellesfinansiert del av NATO-ledede fredsoperasjoner. Videre dekker posten Norges tilknytning til materiellsamarbeidet innenfor rammene av det forsvarspolitiske samarbeidet i NATO og EU. En vesentlig del av bevilgningsforslaget er satt av til å dekke driftsutgifter knyttet til fredsoperasjoner. Det er usikkert hvor stort behovet til dette er i 2008, og Forsvarsdepartementet må ta forbehold om en fortsatt relativt gunstig valutakurs og at konseptet for finansiering av NATO-ledede operasjoner ikke endres vesentlig.

Kap. 4719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsinntekter	15 049		
	Sum kap. 4719	15 049		

Kap. 1720 Felles ledelse og kommandoapparat

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	2 002 287	2 117 386	1 620 280
50	Overføringer Statens Pensjonskasse, <i>kan overføres</i>	215 467	170 000	208 000
70	Renter låneordningen, <i>kan overføres</i>	4 899	6 000	6 000
	Sum kap. 1720	2 222 653	2 293 386	1 834 280

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for budsjettekniske endringer er post 01 reelt redusert med 510,6 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Den reelle endringen skyldes i hovedsak at øvelse *Cold Response 2008* ikke gjennomføres samt reduksjon i utgifter til avgangsstimulerende tiltak til personell som har

sluttet i Forsvaret. Imidlertid styrkes kapitlet ved lavere utgifter til EBA-forvaltning og tjenester fra Forsvarets logistikkorganisasjon, som følge av arealnedtrekk og effektivisering i Forsvarsbygg og Forsvarets logistikkorganisasjon.

Følgende overordnede budsjettekniske justeringer er foretatt:

Tabell 5.5 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2007–2008	-496,8
Lønns-, pris- og soldatkompensasjon	-47,4
Endringer justert for kompensasjoner	-544,2
Utgifter til regional støttefunksjon overført til kapittel 1740	18,6
Utgifter til drift av skyte- og øvingsfelt overført til kapittel 1740	10,3

Tabell 5.5 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Andre tekniske endringer	-3,0
Overføring av kostnader EBA til kapittel 1795	7,6
Reell endring av posten	-510,6

Generelt

Kapitlet omfatter Forsvarsstaben og Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK), inkl. Landsdelskommando Nord (LDKN) på Reitan. I tillegg inkluderer kapitlet enkelte fellesavdelinger underlagt Forsvarsstaben.

Forsvarsstaben

Forsvarsstaben har på vegne av forsvarssjefen gjennomførings- og oppfølgingsansvaret for oppdrag gitt av Forsvarsdepartementet.

Forsvarets operative ledelse

Forsvarets operative ledelse (FOL) er forsvarssjefens utøvende operative ledd. Sjef FOHK er forsvarssjefens fremste rådgiver i operative spørsmål og skal på vegne av ham utøve operativ kommando over tildelte styrker for å løse pålagte oppdrag.

Sjef FOHK har ansvar for å koordinere øvingsvirksomheten i Forsvaret, herunder et spesielt ansvar ifm. planlegging og gjennomføring av fellesoperative øvelser. Dette ansvaret inkluderer tilrettelegging for utenlandsk øving og trening i Norge. Sjef FOHK har ansvaret for å videreutvikle Alliert kompetansesenter for operasjoner under vinterforhold (AKOV), i NATO betegnet som *Centre of Excellence for Cold Weather Operations* og Senter for militære erfaringer (SME). FOHK er samlokalisert med NATOs *Joint Warfare Centre* (JWC), som driver med fremtidsrettet planlegging, utdanning og samtrening av styrker. Samarbeidet med JWC planlegges videreutviklet basert på justerte samarbeidsavtaler inngått i 2006.

Sjef FOHK har ansvaret for deployering/redeployering av norske styrker til/fra utlandet, inkludert utøvelse av nasjonal, operativ kommando og kontroll under pågående operasjoner, samt overføring av operativ kontroll over deployerte styrker til styrkesjef i operasjonsområdet. Han har også det fulle logistikkmessige ansvar for norske styrker under operasjoner i utlandet.

Det er gjennomført omorganisering av FOL som et ledd i den samlede reduksjon i ledelsesapparatet i Forsvaret. Dette er en viktig del av arbeidet

med å redusere ledelses- og støttefunksjoner og rendyrke FOLs organisasjon mot operativ virksomhet. I tillegg vil det bidra til å bringe ressursbruken på ledelsesfunksjoner ned mot de måltall som er gitt i St.prp. nr. 42 (2003–2004).

LDKN er underlagt FOHK, og vil bli videreført som nasjonal krisestyringskommando for nordområdene. LDKN har en viktig rolle i håndteringen av enkeltstående hendelser og daglige situasjoner som i utgangspunktet ikke forventes å ha sikkerhetspolitiske implikasjoner.

Forsvarets personelltjenester

Forsvarets personelltjenester (FPT) utøver den sentraliserte personellforvaltningen i Forsvaret. Dette innebærer gjennomføring av rekrutterings-, tilsetnings-, utviklings- og avviklingsprosesser. FPT har også ansvar for rådgivning til sjefer samt den enkelte ansatte i Forsvaret innenfor personellområdet. FPT vil i 2008 legge vekt på å rekruttere og beholde personell med riktig kompetanse i Forsvaret, herunder fokusere på en økning av kvinneandelen, samt bidra til å få rett kompetanse på rett sted.

Vernepliktsverket

Vernepliktsverket har det koordinerende ansvaret for rekrutteringsvirksomheten i Forsvaret og ansvaret for å forvalte alle vernepliktige mannskaper, menige og befal, fra de innrulleres til de passerer henholdsvis 44 og 55 år.

Iht. St.prp. nr. 42 (2003–2004) ble i 2006 kvinner for første gang innrullert samtidig med menn. Dette har medført økt fokus på sesjon som arena for rekruttering av de best skikkede og egnede kvinner og menn til tjeneste og utdanning i Forsvaret. Kommunikasjon med utskrevet og vernepliktig mannskap vil bli en viktig faktor i det videre arbeidet med å bedre gjennomføringen av verneplikten. Vernepliktsverket er rulleførende enhet for alt militært personell i og utenfor tjeneste. Dette innebærer at Vernepliktsverket bl.a. har ansvar for historisk registrering av personell som har vært i internasjonale operasjoner, et prosjekt som videreføres i 2008.

Forsvarets lønnsadministrasjon

Forsvarets lønnsadministrasjon har ansvar for beregning av lønn, tillegg, reise- og flytterelaterte godtgjøringer til personell i Forsvarets militære organisasjon i både inn- og utland. Forsvarets lønnsadministrasjon legger spesiell vekt på kontroll for å sikre at bruk av midler er hjemlet i regelverket og at posteringene er korrekte.

Forsvarets regnskapsadministrasjon

Forsvarets regnskapsadministrasjon er en sentral tjenesteyter som håndterer regnskapsføring, betalingsformidling, avstemming og konsolidering av Forsvarets regnskap for hele Forsvarets militære organisasjon samt rapportering til statsregnskapet. Forsvarets regnskapsadministrasjon legger spesiell vekt på kontroll for å sikre at bruk av midler er hjemlet i regelverket og at posteringer er korrekte.

Post 50 Overføringer til Statens pensjonskasse

Posten gjelder utgifter til førtidspensjonering av sivile før Folketrygden overtar ansvaret. Korrigert for priskompensasjon foreslås posten økt med 34,4 mill. kroner i 2008 sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Økningen skyldes økte utgifter ifm. førtidspensjonering av personell.

Post 70 Renter låneordning

Posten gjelder utgifter til rentestønad for å dekke differansen mellom utlånsrenten i Befalets låneordning og markedsrenten, samt utbetalinger av garantiansvar. Posten foreslås videreført på samme nivå som i 2007.

Kap. 4720 Felles ledelse og kommandoapparat

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsinntekter	34 260	9 687	2 216
16	Refusjon fødselspenger	3 489		
17	Refusjon av lærlinger	-864		
18	Refusjon sykepenger	6 588		
70	Renter låneordning	227	200	202
90	Lån til boligformål	3 544	2 800	2 835
	Sum kap. 4720	47 244	12 687	5 253

Post 01 Driftsinntekter

Korrigert for priskompensasjon er post 01 redusert med 7,6 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Reduksjonen skyldes nedjustert inntektskrav etter bortfall av NATO-refusjoner til Fellesoperativt hovedkvarter.

Post 70 Renter låneordning

Posten gjelder renteinntekter fra Forsvarets låneordning og renter fra misligholdte lån. Korrigert for priskompensasjon videreføres posten på

samme nivå sammenlignet med saldert budsjett for 2007.

Post 90 Lån til boligformål

Posten gjelder tilbakebetaling av avdrag innenfor Forsvarets låneordning, samt forskudd og avdrag på regresskrav i Befalets låneordning, der Forsvaret har overtatt lånene fra banker. Korrigert for priskompensasjon videreføres posten på samme nivå som saldert budsjett for 2007.

Kap. 1723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	113 453	101 743	103 900
	Sum kap. 1723	113 453	101 743	103 900

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for budsjettekniske endringer er post 01 reelt redusert med 0,7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Reduksjonen skyldes intern effektivisering av avdelingens tjenester.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) er et direktorat administrativt underlagt Forsvarsdepartementet. NSM rapporterer (med faglig ansvarslinje) i militær sektor til Forsvarsdepartementet og til Justis- og politidepartementet i sivil sektor. Alle oppdrag til NSM gis av Forsvarsdepartementet som etatsstyrende departement.

NSM skal iht. lov av 20. mars 1998 nr. 10 om forebyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetsloven) ha et kontrollerende og koordinerende ansvar for sikkerhetstiltak i tilknytning til forebyggende sikkerhetstjeneste. En forebyggende sikkerhetstjeneste omfatter i Norge alle tiltak for å sikre skjermingsverdig informasjon og objekter mot sikkerhetstruende virksomhet. Ansvaret omfatter så

vel den offentlige forvaltning som de deler av privat sektor som gjennom sin virksomhet må håndtere sikkerhetsgradert informasjon eller som ved særskilt vedtak er omfattet av sikkerhetsloven.

Norwegian Computer Emergency Response Team (NorCERT) er en integrert funksjon som er samlet og organisert i en avdeling i NSM. Varslingssystem for digital infrastruktur (VDI) er en del av NorCERT, og yter en tjeneste som vil redusere sårbarheten til sentrale aktører i norsk næringsliv. NSM er i tillegg sertifiseringsmyndighet for sikkerhet i informasjons- og kommunikasjonsteknologiprodukter og -systemer.

For å sikre at NSMs virksomhet er innrettet på en best mulig måte, vil Forsvarsdepartementet og Justis- og politidepartementet foreta en systematisk gjennomgang av virksomhetens oppgaveportefølje. Gjennomgangen vil inkludere virkemidler som kan bidra til en hensiktsmessig ressursbruk.

Kap. 4723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsinntekter	12 276		2 700
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	829		
18	Refusjon av sykepenger	1 293		
	Sum kap. 4723	14 398		2 700

Post 01 Driftsinntekter

Posten er reelt økt med 2,7 mill. kroner. Inntektene relaterer seg i all hovedsak til næringslivets tilskudd til drift av NorCERT.

Kap. 1725 Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	2 231 532	2 060 291	2 174 458
	Sum kap. 1725	2 231 532	2 060 291	2 174 458

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for budsjettekniske endringer er posten reelt økt med 107,2 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Reell endring skyldes i hovedsak styrking av Forsvarets sanitet – økning av bemanning og styrking av *Role 1- og Role*

2-kapasiteten. I tillegg styrkes kapitlet ved lavere utgifter til EBA-forvaltning og tjenester fra Forsvarets logistikkorganisasjon, som følge av arealnedtrekk og effektivisering i Forsvarsbygg og Forsvarets logistikkorganisasjon.

Følgende overordnede budsjettekniske justeringer er foretatt:

Tabell 5.6 Budsjettekniske endringer

	(i mill.kr)
Nominell endring 2007–2008	114,2
Lønns- og priskompensasjon	-40,5
Endringer justert for kompensasjoner	73,7
Utgifter til regional støttefunksjon, overført kapittel 1740	17,2
Utgifter til drift av skyte- og øvingsfelt overført til kapittel 1740	5,3
Overføring av EBA-kostnader for garnisonshelsetjenesten til Forsvarets sanitet	-15,8
Overføring av kostnader for MP-kompani fra Forsvarets kompetansesenter for logistikk til kapittel 1731	29,0
Overføring av serienr. 1205 nasjonale liaisonoffiser ACT til kapittel 1719	-1,4
Andre tekniske endringer	-0,8
Reell endring av posten	107,2

Forsvarets skolesenter

Sjef for Forsvarets skolesenter (FSS) har det overordnede ansvaret for all akademisk utdanning i Forsvaret. FSS skal levere tidsriktig og målrettet kompetanse til Forsvarets militære organisasjon. FSS er ansvarlig for det faglige innholdet ved alle Forsvarets skoler, samt for å sikre at akkrediterte bachelor- og masterutdanninger i Forsvaret oppfyller de formelle krav. FSS er ansvarlig for at et kvalitetssikringssystem er innført ved alle nivådannende utdanningsinstitusjoner i Forsvaret. All nivådannende utdanning i Forsvaret skal ha en naturlig progresjon der nivåene bygger på hverandre på en hensiktsmessig måte. FSS skal koordinere kjøp av utdanningstjenester fra sivile institusjoner for å sikre en effektiv bruk av offentlige midler. I tillegg til tradisjonell utdanning for vernepliktige tilbudt

gjennom Voksenopplæringen, skal studiepoeng for vernepliktige implementeres i løpet av 2008.

Forsvarets kompetansesenter for kommando-, kontroll- og informasjonssystemer (FK KKIS)

FK KKIS legger grunnlaget for en felles informasjonsinfrastruktur og en felles ramme for utvikling av tilhørende materiell og organisasjon. Som en integrert del av senteret er det opprettet en operativ KKIS-enhet som skal støtte norske styrker nasjonalt og i utlandet. I 2008 vil det være spesielt fokus på styrkeproduksjon av kjernekompetanse for understøttelse av operasjoner, i tillegg til kapasitetsoppbygging for å styrke understøttelsen av den operative evne i internasjonale operasjoner. FK KKIS vil, som planlagt da senteret ble opprettet, bli evaluert mot slutten av 2008.

Forsvarets kompetansesenter for logistikk

Forsvarets kompetansesenter for logistikk (FKL) på Sessvollmoen vil bli videreført i 2008 som et felles kompetansesenter som utvikler, produserer og leverer kompetanse og operative kapasiteter til støtte for operasjoner både i Norge og i utlandet. FKL omfatter operativ logistikk, forvaltning og miljøvern, militærpoliti, hundetjeneste, vern mot kjernefysiske, radiologiske, biologiske og kjemiske trusler, samt eksplosiv- og bomberydding. FKLS omfang og innretning blir løpende vurdert ift. operative behov og finansieringsmessige begrensninger.

Forsvarets sanitet

Forsvarets sanitet (FSAN) skal yte komplette helsetjenester til de vernepliktige. For øvrig personell skal helsetjenesten først og fremst være relatert til tjenesten.

Når det gjelder veteraner, har Forsvaret påtatt seg et ansvar for psykiatrisk/psykosomatisk oppfølging i ett år etter endt tjeneste, jf. omtale i del I, 3.7.4.2 Andre personellpolitiske temaer.

Helse- og omsorgsdepartementet og Forsvarsdepartementet har kommet frem til en omforent modell for oppfølging av veteraner. I løpet av 2008 skal nødvendige ressurser etableres i Forsvarets sanitet slik at Forsvaret skal kunne følge opp sin del av oppfølgingsansvaret. Dette omfatter bl.a. at veteranene skal kunne motta psykiatrisk og psykosomatisk oppfølging i ett år etter avsluttet tjeneste. Nasjonal militærmedisinsk poliklinikk og Forsvarets regionale stressmestringsteam skal stå for dette. I tillegg skal det etableres et samarbeid mellom det sivile helsevesenet og Forsvaret på sentralt og på regionalt nivå for å sikre god koordinering av helsetjenestene. Forsvarets sanitet får i oppdrag å utarbeide en modell for oppfølging av veteraner, som også inkluderer det sivilt/militære samarbeidet i oppfølgingen. Nasjonal militærmedisinsk poliklinikk skal ha administrativt og faglig ansvar for oppfølgingen.

Når Forsvarets ansvar for veteranene avsluttes etter ett år, vil det sivile helsevesenet overta behandlingsansvaret. Forsvarets regionale stressmestringsteam skal dimensjoneres og skoles

slik at de er i stand til å gi et regionalt helsetilbud til våre veteraner, som del av denne oppfølgingen.

Forsvarets helseregister

Gjennom Forsvarets helseregister skal FSAN holdes kontinuerlig oppdatert hva gjelder skader og sykdom av fysisk og psykisk art som personell har pådratt seg i forbindelse med tjenesten. Registeret skal også dokumentere konkrete hendelser, som er potensielt traumatiserende, samt miljøforhold som kan ha innvirkning på den enkeltes helse på kort og lang sikt. Forsvarets helseregister vil bidra til en ansvarliggjøring av Forsvaret som arbeidsgiver ved at helsekonsekvenser av tjenesten dokumenteres. Helseregisteret skal også skape et grunnlag for å vurdere i hvilken grad deltakelse i internasjonale operasjoner kan føre til svekket psykisk helse på et aggregert nivå.

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress skal, i samsvar med intensjonen ved opprettelsen av kunnskapssenteret, etter nærmere avtale med Forsvarets sanitet, kunne benytte anonymiserte data fra helseregisteret i sin forskning. Dette for å bidra til økt kunnskapstilfang på området.

Erstatning for psykiske belastningsskader

Ordningen med økonomisk kompensasjon for psykiske belastningsskader etter tjeneste i internasjonale operasjoner ble etablert i 2005. Erstatningen baseres på medisinsk invaliditet og er oppad begrenset til seks ganger folketrygdens grunnbeløp. Beløpet avsatt til erstatning for slike psykiske skader ble i 2005 stipulert til å koste ca. 45 mill. kroner over en tre-årsperiode (2005, 2006 og 2007) for så falle ned på en årlig stipulert utbetaling på ca. 1,4 mill. kroner. Det avsettes 1,4 mill. kroner for 2008.

Forsvarets arkivadministrasjon

Felles elektronisk arkiv for hele Forsvaret er etablert på Jørstadmoen. Forsvarets arkivadministrasjon forestår en sentral arkivtjeneste med ansvar for arkiv- og posttjenester i hele Forsvarets militære organisasjon.

Kap. 4725 Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsinntekter	61 009	39 191	39 677
16	Refusjon fødselspenger	5 959		
17	Refusjon lærlinger	2 229		
18	Refusjon sykepenger	8 864		
	Sum kap. 4725	78 061	39 191	39 677

Post 01 Driftsinntekter

Korrigert for priskompensasjon videreføres post 01 i 2008 på samme nivå som i 2007.

Kap. 1731 Hæren

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	3 368 708	3 784 037	3 967 421
	Sum kap. 1731	3 368 708	3 784 037	3 967 421

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for budsjettekniske endringer er posten reelt styrket med 146 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Den reelle økningen knytter seg til trening av Hæren og økning av operative kapasiteter mot målene for inneværende

langtidsperiode. I tillegg styrkes kapitlet ved lavere utgifter til EBA-forvaltning og tjenester fra Forsvarets logistikkorganisasjon, som følge av arealnedtrekk og effektivisering i Forsvarsbygg og Forsvarets logistikkorganisasjon.

Følgende overordnede budsjettekniske justeringer er foretatt:

Tabell 5.7 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2007–2008	183,4
Lønns-, pris- og soldatkompensasjon	-90,9
Endringer justert for kompensasjoner	92,5
Utgifter til regional støttefunksjon overført til kapittel 1740	28,3
Utgifter til skyte- og øvingsfelt overført til kapittel 1740	46,5
Overføringer av EBA for garnisonshelsetjenesten til Forsvarets sanitet	0,6
MP-kompani overført fra kapittel 1725	-29,0
Andre tekniske endringer	7,1
Reell endring av posten	146,0

Hæren har de siste årene gjennomgått en stor omorganisering og samtidig vært pålagt en stor

operativ belastning, spesielt i internasjonale operasjoner. Omorganiseringen har vært nødvendig for

å tilpasse strukturen til dagens behov og skal følges opp mot målene for inneværende langtidsperiode.

Hæren gis fortsatt og betydelig prioritet i 2008. Dette skal sikre en videre oppbygging av Hærens operative kapasiteter med spesiell vekt på å styrke personellutholdenheten. Oppbyggingen vil imidlertid ta noe lengre tid og derfor strekke seg inn også i neste langtidsperiode. Personellutholdenheten skal bedres dels ved styrket evne til å utdanne regulære mannskaper, dels ved at det i større grad tidlig i utdanningsperioden inngås generelt utformede beredskapskontrakter med regulære mannskaper for perioden etter at de er ferdigutdannet, dels ved økt innslag av avdelingsbefal og vervede også for å øke antallet sett av befall, og dels – for å dekke det økte behovet for å kunne stille med nisjekapasiteter i f.eks. fredsoperasjoner – ved økt innslag av personell fra andre forsvarsgrener eller kontraktspersonell med spesialkompetanse og tidligere erfaring fra tjeneste i Forsvaret og internasjonale operasjoner.

I 2008 skal Hæren ha kapasitet til å støtte internasjonale operasjoner med to større bidrag samtidig, fordelt på to geografiske områder. Både FN, NATO og andre organisasjoner har gjennom de senere år styrket sin evne til hurtig reaksjon når kriser oppstår, også utenfor respektive opprinnelige ansvarsområder, men står overfor en betydelig og økende utfordring når det gjelder å holde multinasjonale styrker ute over lengre tid. I lys av dette er det stilt som krav at Hæren – ved avsluttet langtidsperiode – skal kunne vedlikeholde et bataljonsstørrelsesengasjement i internasjonale operasjoner over en periode på 3–5 år.

Overordnede oppgaver

Hærens hovedoppgaver er styrkeproduksjon til Forsvarets styrkestruktur og operative engasjement, samt å gjennomføre pålagt fredsoperativ virksomhet og bidra til å løse oppdrag i fred, krise og krig.

Hæren gis fortsatt prioritet i 2008 for å kunne bygges opp mot de mål inneværende langtidsplan har fastsatt, samt styrke evnen til norsk deltagelse i flernasjonale freds- og stabiliseringsoperasjoner i FN- og NATO-regi. Alle målene i langtidsplanen nås ikke fullt ut i 2008. Budsjettforslaget tar sikte på at Hæren skal kunne støtte to internasjonale operasjoner med større bidrag – ett i Afghanistan på dagens størrelse og evt. ett i Afrika på inntil 200 personell. Forsvarets spesialkommando/Hærens jegerkommando videreføres på samme nivå som i 2007 og vil være i stand til å stille styrker til nasjonal og internasjonal innsats, samt støtte til sivile myn-

digheter. Grensevakt og vakt hold av kongehus opprettholdes på nivå som i 2007.

Hæren vil fortsatt være største nasjonale bidragsyter til flernasjonale operasjoner, og vil opprettholde størrelsen på sitt engasjement i *International Security Assistance Force* (ISAF) i Afghanistan. Samtidig planlegger Hæren en ingeniørstyrke på kompanistørrelse som skal kunne nyttes til innsetting i en FN-/AU-operasjon i Sudan, når forutsetningene for bidraget er på plass.

Organisasjon og styrkestruktur

Hæren er organisert iht. Stortingets vedtak og føringer, jf. Innst. S. nr. 234 (2003–2004) og St.prp. nr. 42 (2003–2004). Brigade 6 ble nedlagt i 2007, jf. Budsjett-innst. S. nr. 7 (2006–2007), jf. St.prp. nr. 1. (2006–2007). Hærens strukturelementer er under utvikling til mer relevante kapasiteter, som skal kunne operere sammen med øvrige forsvarsgrener og allierte. Hele strukturen, med unntak av grensevakten og Hans Majestet Kongens Garde (HMKG), skal være deployerbare og kunne operere opp til høyintensitetskonflikter som del av en alliert styrke både nasjonalt og internasjonalt. Enkeltelementer fra grensevakt og HMKG skal kunne benyttes i internasjonale operasjoner. Den dimensjonerende ambisjonen for Hæren, å gjøre Brigade Nord deployerbar for alle typer internasjonale operasjoner, vil først kunne nås fullt ut etter utgangen av inneværende langtidsperiode. Oppbygging av Hærens operative kapasiteter gis betydelig prioritet i 2008. I denne sammenheng prioriteres det å styrke personellutholdenheten, bedre materiellsituasjonen og styrke kompetanse- og sikkerhetsarbeidet på en helhetlig måte.

Personell, utdanning og kompetanse

Det vil i 2008 fortsatt være en utfordring å tilpasse personellsituasjonen til en videre oppbygging slik dette er beskrevet i St.prp. nr. 42 (2003–2004). Dette nødvendiggjør et sterkt fokus på å rekruttere og utdanne befall, vernepliktige og vervede i et omfang som støtter opp om den nødvendige oppbyggingen av personellkorpset.

Det er et mål at strukturen i personellkorpset balanseres med Hærens behov over tid. Spesielt vil avdelingsbefalsordningen styrke erfaringsnivået og kompetansen på lavere nivå i organisasjonen. Innføringen av avdelingsbefal startet opp i 2005 og vil styrkes ytterligere i 2008. I tillegg har utviklingen av Hærens avdelinger til deployerbare enheter medført at også antall vervede er økt.

Rekruttering av personell i de operative deler av strukturen må sikres. Dette gjelder ikke minst

til avdelinger på høy beredskap, som skal kunne deployeres til flernasjonale operasjoner, hvor grunnlaget for rekruttering og utdanning i all hovedsak tilrettelegges ifm. avdelingsutdannelsen. Det vil settes spesielt fokus på rekruttering og på å beholde personell, samt på å tilfredsstille kravet til operative leveranser samtidig som kompetansen bygges opp. Tiltak i 2008 vil derfor spesielt rettes mot rekruttering og kompetanseutvikling av personell til Hærens hurtige reaksjonsstyrke, Forsvarets spesialkommando/Hærens jegerkommando og øvrige avdelinger som skal kunne delta i

flernasjonale operasjoner, spesielt for å styrke utholdenheten.

Hæren skal spesielt legge vekt på rekruttering av personell til løpende operasjoner og beredskap. Innholdet i utdanningen skal tilpasses de krav generalinspektøren for Hæren stiller til sitt personell, og samtidig ivareta endringer knyttet til alderssammensetning i strukturen. Fokus skal rettes mot Hærens primære virksomhet og avdelingenes operative evne. Behovet for spesial-/fagkompetanse blir større i ny struktur og vil vies spesiell oppmerksomhet.

Kap. 4731 Hæren

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsinntekter	12 040	3 423	3 465
16	Refusjon fødselspenger	5 772		
17	Refusjon lærlinger	2 492		
18	Refusjon sykepenger	5 040		
	Sum kap. 4731	25 344	3 423	3 465

Post 01 Driftsinntekter

Korrigert for priskompensasjon videreføres post 01 i 2008 på samme nivå som i 2007.

Kap. 1732 Sjøforsvaret

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	2 559 465	2 693 410	2 846 940
	Sum kap. 1732	2 559 465	2 693 410	2 846 940

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for budsjettekniske endringer er posten reelt økt med 0,7 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. I tillegg styrkes kapitlet ved lavere utgifter til EBA-forvaltning og tjenester

fra Forsvarets logistikkorganisasjon, som følge av arealnedtrekk og effektivisering i Forsvarsbygg og Forsvarets logistikkorganisasjon.

Følgende overordnede budsjettekniske justeringer er foretatt:

Tabell 5.8 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2007–2008	153,5
Lønns-, pris- og soldatkompensasjon	-64,3
Endringer justert for kompensasjoner	89,2
Overføring av Regional støttefunksjon (RSF), Base Bergen, fra kapitlene 1734 og 1740	-154,3
Overføringer av RSF-oppgaver til andre kapitler	52,2
Oppgaveoverføringer til kapittel 1790 Kystvakten	7,7
Overføring av EBA for garnisonshelsetjenesten til kapittel 1725	1,5
Andre tekniske endringer	4,4
Reell endring av posten	0,7

Sjøforsvaret skal prioritere det sjømilitære nærværet i nordområdene, og vil fortsette innfasingen av nye strukturelementer i 2008. Den samtidige utskiftingen av flere fartøyklasser vil medføre en reduksjon i aktivitet og styrkeproduksjon i noen år. De nye Fridtjof Nansen-klasse fregatter forventes å ha en begrenset operativ kapasitet i 2008 for to fartøyer. De første fregattene kan tidligst vente å ha maritime helikoptre (NH-90) med initiell operativ kapasitet om bord fra 2011–2012.

Overordnede oppgaver

Sjøforsvarets hovedoppgaver er å produsere til Forsvarets styrkestruktur, gjennomføre pålagt fredsvirksomhet og bidra til å løse oppdrag i fred, krise og krig både nasjonalt og internasjonalt.

Sjøforsvaret skal ha fokus på å opprettholde operativ aktivitet i nord på et høyest mulig nivå. Sjøforsvaret skal bestå av fleksible og mobile styrker med kort reaksjonstid. Sjøforsvaret skal utføre suverenitetshevdelse i norsk territorialfarvann, ivareta norske suverene rettigheter gjennom nødvendig myndighetsutøvelse til havs, og støtte de andre forsvarsgrenene, HV og totalforsvaret for øvrig. Styrkeproduksjon og vedlikehold av kapasiteter skal kontinuerlig tilpasses ny struktur og tilgjengelige rammer.

Organisering og styrkestruktur

I tråd med Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), legger den organisatoriske omleggingen i perioden 2005–2008 til rette for, på sikt og etter mottak av nye fartøyer, å styrke Sjøforsvarets operative evne og gi økt tilgjengelighet for nasjonale og internasjonale oppgaver gjennom en styrking av de operative enhetene. Organisering i driftsenhetene Kysteskadren, Sjøforsvarets skoler,

Haakonsvern orlogsstasjon og Kystvakten (jf. kapittel 1790) bidrar til effektivisering av driften gjennom samordning av øving og utdanning, til bedre vedlikehold av materiell, og til større økonomisk og personellmessig synergi mellom operativ virksomhet og utdanning. Som følge av utskifting av fartøyer i Sjøforsvarets struktur vil forsvarsgrenens kapasitet midlertidig være noe redusert i tid og rom. Forsinkede fartøysleveranser fra leverandøren fører til at strukturen fornyes saktere enn forutsatt. Innfasing av nye fartøyer er hovedsatsingsområde i 2008 og de kommende år.

Personell, utdanning og kompetanse

Hovedutfordringen for Sjøforsvaret i 2008 vil være å sikre personell og kompetanse til Sjøforsvarets godkjente struktur med fokus på bemanning av nye fartøyer. Dette innebærer en satsing på rekruttering og kompetanseutvikling, og til en viss grad omskolering. Personell- og aldersstrukturen vil bli gjenstand for ytterligere vurderinger, for å sikre en struktur som er balansert over tid med hensyn til antall, kompetanse og alderssammensetning.

Virksomheten ved Sjøforsvarets skoler er modernisert og rettet inn mot ny struktur. Utdanningen er tilpasset fremtidige behov og justeringene i befalsordningen. Dette forventes å styrke erfaringsnivået, kontinuiteten og kompetansenivået på lavere nivå i organisasjonen, og er essensielt også for å realisere avdelingsbefalsordningen i Sjøforsvaret. Målet er at avdelingsbefalet skal kunne nyttes i et bredt spekter av stillinger med krav om teknisk kompetanse. Innføring av avdelingsbefal vil skje gradvis, etter som ressurser frigjøres og kompetent personell utdannes. Opptrappingen videreføres i 2008. Behovet for spesial-/fagkompetanse blir større i den nye strukturen, og vies derfor spesiell oppmerksomhet.

Kap. 4732 Sjøforsvaret

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsinntekter	13 058	5 742	23 140
16	Refusjon fødselspenger	3 648		
17	Refusjon lærlinger	2 085		
18	Refusjon sykepenger	2 883		
	Sum kap. 4732	21 674	5 742	23 140

Post 01 Driftsinntekter

Korrigert for priskompensasjon er posten økt reelt med 17,3 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Økningen skyldes flytting av inn-

tekter relatert til Regional støttefunksjon (RSF), Base Bergen, fra kapittel 4740 Forsvarets logistikkorganisasjon.

Kap. 1733 Luftforsvaret

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	3 253 132	3 392 486	3 406 254
	Sum kap. 1733	3 253 132	3 392 486	3 406 254

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for budsjettekniske endringer og betalingsstilpasning av merverdiavgift til Avinor, er posten reelt redusert med 17,5 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Imidlertid styrkes kapitlet ved lavere utgifter til EBA-forvalt-

ning og tjenester fra Forsvarets logistikkorganisasjon, som følge av arealnedtrekk og effektivisering i Forsvarsbygg og Forsvarets logistikkorganisasjon.

Følgende overordnede budsjettekniske justeringer er foretatt:

Tabell 5.9 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2007–2008	13,8
Lønns-, pris- og soldatkompensasjon	-73,8
Endringer justert for kompensasjoner	-60,0
Overføring av oppgaver under Regional støttefunksjon til andre kapitler	26,0
Utgifter til skyte- og øvingsfelt overført til kapittel 1740	11,3
Overføringer av EBA for garnisonshelsetjenesten til kapittel 1725	2,9
Oppgaveoverføring av kvalitetssikring på Sea King fra kapittel 1740	-2,5
Andre tekniske endringer	4,8
Reell endring av posten	-17,5

Luftforsvaret prioriterer maritim luftovervåking og kampflyvåpenet med fokus på nordområdet. Maritime overvåkingsfly P-3 Orion og transportflyene C-130 Hercules vil gjennomgå omfattende oppdateringer og vedlikehold. Transportflyene sikres dermed nødvendig tilgjengelighet for opprettholdelse av treningsstatus i påvente av nye transportfly.

Overordnede oppgaver

Luftforsvaret skal i 2008 produsere styrker til Forsvarets styrkestruktur og operative engasjement, gjennomføre pålagt fredsvirksomhet og bidra til å løse oppdrag i fred, krise og krig både nasjonalt og internasjonalt. Luftforsvaret vil opprettholde kontinuerlig luftovervåking og avskjæringskapasitet, samt bidra til maritim overvåking, med evne til å håndtere evt. krenkelser på en troverdig måte, og med spesielt fokus på nordområdene. Luftforsvarets aktivitet videreføres for kampflysystemene og for maritime overvåkingsfly i nord. Redningshelikoptertjenesten videreføres på samme nivå iht. driftsavtale med Justis- og politidepartementet. Øvrige systemer vil ha noe redusert kapasitet sammenlignet med 2007-nivå.

Også Luftforsvaret vil ha et hovedfokus på den operative aktiviteten i nord.

Luftforsvaret skal bestå av fleksible og mobile styrker med kort reaksjonstid. Luftforsvaret skal utføre suverenitetshevdelse i norsk luftterritorium, og støtte de andre forsvarsgrenene, HV og totalforsvaret for øvrig. Styrkeproduksjon og vedlikehold av kapasiteter skal kontinuerlig tilpasses tildelte budsjetttrammer og ny struktur.

Organisering og styrkestruktur

Innenfor rammen av Stortingets føringer i Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), er utviklingen av Luftforsvarets styrkestruktur videreført med fortsatt satsing på mobilitet og flek-

sibilitet for alle operative avdelinger. En viktig utfordring er implementeringen av en organisasjon som er tilpasset et modulbasert luftstridskonsept, samtidig som det sikres at alle ressurser utnyttes så kostnadseffektivt som mulig. Det er foretatt enkelte begrensede endringer i Luftforsvarets organisasjon, jf. St.prp. nr. 1 (2006–2007), som bidrar til effektivisering av driften.

Den operative strukturen fornyes saktere enn planlagt, og deler av gjennomføringen forskyves inn i neste langtidsperiode. Dette har også konsekvenser for øvrige deler av Forsvaret. Forsinkede helikopterleveranser vil forsinke fregattens fulle operativitet, og medføre utfordringer for Kystvaktens daglige drift sammenlignet med tidligere plan. Luftvingen som skal støtte spesialstyrker, vil av ressursgrunner først bli fullt operativ i denne rollen etter utløpet av inneværende langtidsperiode. Etablering av UAV-kapasitet krever videre konseptuell utredning.

Personell, utdanning og kompetanse

Luftforsvarets hovedutfordring på personellområdet i 2008 vil være luftmilitær kompetansebygging på alle nivå, å styrkeprodusere tilstrekkelig personell til den operative strukturen, samt rekruttere avdelingsbefal og beholde alle kategorier personell. Luftforsvaret forventer å fylle utdanningskvotene i 2008 gjennom direkterekuttering av personell med befalsutdanning til fagutdanning og avdelingsbefalstilsetting, en ordning som planlegges nyttet også i fremtiden. Det vurderes å øke rammetallet for grunnleggende befalsutdanning ved Luftforsvarets skoler på Kjevik. Dette må ses i sammenheng med kontinuerlig analyse av Luftforsvarets totale personellmasse på ulike tilsettingsvilkår. Behovet for å videreutvikle og beholde spesial-/fagkompetanse blir et viktig satsingsområde i 2008.

Kap. 4733 Luftforsvaret

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsinntekter	127 235	57 467	58 180
16	Refusjon fødselspenger	3 459		
17	Refusjon lærlinger	429		
18	Refusjon sykepenger	5 220		
	Sum kap. 4733	136 343	57 467	58 180

Post 01 Driftsinntekter

Korrigert for priskompensasjon er posten økt med 0,7 mill. kroner sammenlignet med saldert bud-

sjett for 2007. Økningen skyldes merinntekter fra Avinor.

Kap. 1734 Heimevernet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	1 048 313	1 064 891	1 082 867
	Sum kap. 1734	1 048 313	1 064 891	1 082 867

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for budsjettekniske endringer er posten reelt økt med 7,3 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. I tillegg styrkes kapitlet ved lavere utgifter til EBA-forvaltning og tjenester fra Forsvarets logistikkorganisasjon, som følge av arealnedtrekk og effektivisering i Forsvarsbygg og Forsvarets logistikkorganisasjon.

Forsvarsdepartementet legger stor vekt på kvalitetsreformen i Heimevernet (HV) og prioriterer

derfor HV også i 2008. Fortsatt modernisering av HVs materiell har høy prioritet og det er forventet investert inntil 450 mill. kroner i nytt materiell i 2008. Styrkeproduksjon og operativ virksomhet videreføres i 2008, på et noe lavere nivå enn i 2007. Dette medfører at full operativ kapasitet ikke vil nås for alle styrke kategorier ved utgangen av inneværende langtidperiode. Totalt er det avsatt inntil 1 504 mill. kroner til fornying og drift av HV i 2008.

Følgende overordnede budsjettekniske justeringer er foretatt:

Tabell 5.10 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kroner)
Nominell endring 2007–2008	18,0
Lønns-, pris- og soldatkompensasjon	-26,2
Endringer justert for kompensasjoner	-8,2
Utgifter til regionale støttefunksjoner overført til kapittel 1740	10,5
Utgifter til skyte- og øvingsfelt overført til kapittel 1740	8,8
Overføringer av EBA for garnisonshelsetjenesten til kapittel 1725	0,5
Andre tekniske endringer	-4,3
Reell endring av posten	7,3

Overordnede oppgaver

Endringene i risikobildet betyr at HVs tradisjonelle oppgaver ikke lenger alene vil være dimensjonerende for HVs struktur. Et modernisert HV med en gjennomført kvalitetsreform vil være relevant for suverenitetshevdelses- og nasjonale krisehåndteringsoppdrag, og for å ivareta også sivile samfunnsikkerhetsoppdrag. HV skal kunne forsterke annen militær tilstedeværelse hjemme og ute og ivareta ulike typer spesielle oppdrag som forsterket grensevakt, styrkebeskyttelse, sikring av nasjonale styrker og mottak av allierte forsterkninger. I tillegg kan HV, etter anmodning, yte bistand til sivile myndigheter.

Heimevernsdistriktssjefene er territorielle sjefer i fred, krise og krig, operativt underlagt sjefen for Fellesoperativt hovedkvarter.

Organisering og styrkestruktur

I overensstemmelse med Stortingets vedtak og føringer i Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), er Heimevernet organisert i 13 distrikter og har en styrkestruktur med en kjerne av innsatsstyrker på høy beredskap, samt forsterknings- og oppfølgingsstyrker. Heimevernreserven ble avvirket i 2007, jf. Budsjett-innst. S. nr. 7 (2006–

2007) og St.prp. nr. 1 (2006–2007). Heimevernet fortsetter kvalitetsreformen hvor målet er full operativ kapasitet innenfor alle de tre styrkegruppene. Reformen har gitt gode resultater, men ressursituasjonen gjør at det er visse utfordringer for tempoet i fremdriften av reformen relatert til rekruttering, trening og tilførsel av kommando-, kontroll- og informasjonssystemer. Innsatsstyrken prioriteres slik at den oppnår tilnærmet full operativ kapasitet i 2008, mens forsterknings- og oppfølgingsstyrkene først vil nå dette i neste langtidsperiode.

Personell, utdanning og kompetanse

Vernepliktig og utskrevet befal utgjør ca. 20 pst. av befalsstyrken i organisasjonsplanen, og sett opp mot kvalitetsreformen er det ønskelig å øke denne kategorien personell. Grunnleggende befalsutdanning over to år med befalsskole på Værnes sammen med utdanningen for utskrevet befal danner et viktig grunnlag for befalsoppsetningene i HVs organisasjon. Befalsutdanningen som HV gjennomfører med godt resultat, videreføres i 2008.

Antall menige inne til førstegangstjeneste vil bli opprettholdt på samme nivå som i 2007. Det utdannes ett kull ved Garnisonen i Porsanger og to kull på Værnes. I tillegg til ordinær førstegangstjeneste

på minimum fire måneder til HV, har HV ansvaret for rekruttskole for lærlinger i Forsvaret og sesjonsassistenter til Vernepliktsverket.

For å opprettholde kompetansenivået og fortsette kvalitetsreformen videreutvikles trening og øvelser. Samarbeidet med sivile myndigheter som politi, fylke og kommuner er i denne sammenhengen viktig, og krisehåndtering vil også i 2008 være i fokus.

Regjeringen vil utvide ordningen med frivillige heimevernssoldater for å støtte forsvarsgrenenes deltagelse under operasjoner i utlandet, ved å etablere en ny ordning basert på frivillige HV-soldater, men oppsatt i egne enheter. Gjennom kvalitetsreformen har Heimevernet (HV) i dag relevante kapasiteter som også er etterspurt i operasjoner i utlandet. Avlastning ved at frivillige HV-soldater kan rekrutteres til enheter som kan løse oppdrag i utlandet, innenfor det oppgavespekteret HV er forutsatt å kunne løse nasjonalt, vil bidra til å redusere slitasjen på personellet i de øvrige forsvarsgrenene. Det planlegges med at HV vil ha ansvar for organisering og samtrening av en enhet før den overføres til en av forsvarsgrenene eller fellesinstitusjonene for videre trening rettet mot en spesifikk operasjon. Jf. nærmere omtale under kapittel 3.7.1.2 Landstridskrefter.

Kap. 4734 Heimevernet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsinntekter	2 357	1 774	1 796
16	Refusjon fødselspenger	1 342		
17	Refusjon lærlinger	97		
18	Refusjon sykepenger	2 143		
	Sum kap. 4734	5 939	1 774	1 796

Post 01 Driftsinntekter

Det legges opp til en videreføring av driftsinntektene i 2008 sammenlignet med saldert budsjett for 2007.

Kap. 1735 Etterretningstjenesten

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
21	Spesielle driftsutgifter	751 753	815 311	834 347
	Sum kap. 1735	751 753	815 311	834 347

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Sammenlignet med saldert budsjett for 2007 videreføres budsjettet for E-tjenesten i 2008.

Etterretningstjenesten skal, iht. lov av 20. mars 1998 nr. 11 om Etterretningstjenesten, innhente, bearbeide og analysere informasjon som angår norske interesser ift. fremmede stater, organisasjoner eller individer. På denne bakgrunn skal det utarbeides risikoanalyser og etterretningsvurderinger som skal bidra til å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser.

Etterretningstjenesten (E-tjenesten) skal betjene militære brukere og støtte internasjonale oppdrag der Norge er engasjert. Støtte til internasjonale oppdrag er en ordinær del av E-tjenestens aktivitet, som vil bli prioritert og i hovedsak dekket innenfor E-tjenestens ordinære budsjett. I tillegg skal tjenesten holde Forsvarsdepartementet og andre berørte departementer orientert om rele-

vante endringer i den militære og politiske situasjon i norsk interesseområde. Bidrag til kampen mot internasjonal terrorisme og spredning av masseødeleggelsesvåpen utgjør en sentral og økende del av E-tjenestens aktiviteter.

På områder som tjener nasjonale interesser, skal det etableres og opprettholdes samarbeid og gode forbindelser med tilsvarende tjenester i andre land.

For å ivareta oppdragene som er tillagt tjenesten, vektlegges høy faglig kompetanse tilpasset det nye trusselbildet og videreutvikling av tjenestens tekniske nivå. Det sammensatte og til dels uklare trusselbildet, sammen med en rask teknologisk utvikling spesielt på kommunikasjonssiden, vil også i fremtiden være en utfordring for å tilfredsstille kravene til en moderne og effektiv tjeneste. Dette gjør det nødvendig å iverksette og videreføre tiltak for å modernisere tjenesten, samt foreta en videre forskyvning av ressurser fra mindre prioriterte til prioriterte oppgaver.

Kap. 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	3 784 399	2 478 362	2 500 807
	Sum kap. 1740	3 784 399	2 478 362	2 500 807

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for budsjettekniske endringer er posten reelt redusert med 142,8 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Reduksjonen skyldes i hovedsak lavere kostnader gjennom realisering av gevinster i Forsvarets logistikkorganisa-

sjon, inkludert regional støttedfunksjon. I tillegg er det planlagt å redusere kostnader til husleie ved utrangering av EBA og lavere utgifter til EBA-forvaltning. Like fullt blir det en stram driftssituasjon i Forsvarets logistikkorganisasjon.

Følgende overordnede budsjettekniske justeringer er foretatt:

Tabell 5.11 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2007–2008	22,4
Lønns-, pris og soldatkompensasjon	-58,0
Endringer justert for kompensasjon	-35,6
Justering av regionale støttedfunksjoner (RSF) mellom FLO og brukerne	-86,8
Drift av skyte- og øvingsfelt overført fra de grenvise kapitlene	-82,3
Overføring av EBA-kostnader for garnisonshelsetjenestens sykestuer til kapittel 1725	10,3
Kvalitetssikring av <i>Sea King</i> redningshelikopter overført til kapittel 1733	2,5
Støtte til <i>Joint Warfare Center</i> overført fra kapittel 1720	-12,0
Overføring fra grenvise kapitler ifm. bevilgningsfinansiering av personell i RSF Oslo	-71,4
Kostnader knyttet til rabattavtaler med flyselskaper overført fra grenvise kapitler	-9,2

Tabell 5.11 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Utgifter knyttet til RSF Viken overført fra kapittel 1723	-5,1
Overføring av RSF-tjenesten i Bergen til kapittel 1732 Sjøforsvaret	146,8
Reell endring av posten	-142,8

Kapittel 1740 dekker utgifter knyttet til FLOs bygningsmasse, utgifter til FLO/konsernstab, oppdrag knyttet til forvaltning (fagmyndighet) av Forsvarets materiell, driften av Forsvarets lufttransportsystem, utgifter til operative kapasiteter og utgifter til FIS Basis-klienter. I tillegg dekker kapitlet også utgiftene til drift av de regionale støttefunksjonene med unntak av RSF-tjenestene i Bergen.

FLO forventes i tillegg til bevilgningsdelen på ca. 2,5 mrd. kroner å ha inntekter på over fem mrd. kroner fra horisontal samhandel. Dette er driftsutgifter knyttet til leveranser til øvrige deler av Forsvaret og betales av brukerne og inntektsføres på utgiftskapitlet 1740.

Overordnede oppgaver

FLOs oppgaver er å anskaffe, vedlikeholde og levere materiell og forsyninger på rett sted til riktig tid og avtalt pris og kvalitet. I tillegg skal FLO utøve fagmyndighet og forvaltningsoppgaver. Kostnads-effektiv organisasjon og drift er en hovedforutsetning for at FLO skal kunne utføre sine oppgaver.

Organisering og styrkestruktur

Omstillingen og utviklingen av FLO videreføres i 2008 for å forbedre evnen til å levere logistikk mer effektivt til støtte for operativ virksomhet. Innsatsen konsentreres langs to akser, økt operativ tilgjengelighet i logistikk- og støttetjenesten og betydelige effektiviseringer i den totale virksomheten.

Ansvar for regionale støttefunksjoner (RSF) ble 1. januar 2006 overført fra forsvarsgrenene til FLO. RSF har ansvar for administrative og forvaltningsmessige tjenester, og lokale RSF-avdelinger er etablert under hver sin produksjonsbase i FLO, med en sentral RSF-ledelse underlagt sjefen for FLOs produksjonsavdeling. Ordningen ble evaluert høsten 2006, og vil bli videreført med en mindre justering, der RSF-tjenesten i Bergen inngår i Haakonvern orlogsstasjon.

Arbeidet med omdanning av FLO/avdeling for tungt vedlikehold (FLO/TV) til statsaksjeselskap er avsluttet, jf. Budsjett-innst. S. nr. 7 (2006–2007) og St.prp. nr. 1 (2006–2007). Det er i stedet igangsatt et arbeid med å interneffektivisere FLO/TV, som del av en prosess for å effektivisere den totale

vedlikeholdsvirksomheten i FLO. Formålet er å optimalisere verkstedvirksomheten gjennom bedre samlet kapasitetsutnyttelse og mer rasjonell drift av verkstedene.

Oppbyggingen av deployerbare logistikkbasert og andre operative kapasiteter vil bli tilpasset tilgjengelige ressursrammer og krav til løpende operative leveranser. Dette innebærer visse forsinkelser på dette felt, og at operativ utholdenhet vil være begrenset.

Kravet til effektivisering av FLO eksklusiv regionale støttefunksjoner er frigjøring av minst 950 mill. 2007-kroner i langtidsperioden. I dette beløpet inngår ikke gevinster som følger av utranngering av eiendom, bygg og anlegg eller billigere husleie. FLO forventes innen utgangen av 2008 å ha frigjort 840 mill. kroner. Kravet innenfor området som opprinnelig ble omfattet av regionale støttefunksjoner er 406 mill. kroner. Foreløpig er det vurdert at 349 mill. kroner vil være frigjort innen utgangen av 2008.

Personell, utdanning og kompetanse

For å levere tjenester til Forsvaret er det viktig at FLO har riktig personellstruktur og kompetanse. Det er behov for å styrke kritisk kompetanse bl.a. innenfor investeringsområdet. Målet er at bemanningen skal være tilpasset brukernes behov og krav samtidig som driften av FLO skal effektiviseres. En utfordring i 2008 vil derfor være å rekruttere og beholde kritisk kompetanse til fagområder som i dag har liten kapasitet.

Pågående arbeid med å tilpasse kompetanseutvikling og personellstruktur til gjeldende organisasjon og årsverksramme fortsetter i 2008. Dette for å sikre en struktur som er balansert mht. antall, kompetanse og alders- og gradssammensetning opp mot gitte oppgaver og ressurser. Innenfor en del fagfelt vil konkurransen om kompetansen med næringslivet kunne påvirke FLOs muligheter til å levere. Dette vil bli viet spesiell oppmerksomhet, og tiltak for å begrense tilfeldig avgang, samt å rekruttere tilstrekkelig antall personell med riktig kompetanse, ble iverksatt i 2007 og videreføres i 2008. For å sikre at gitte produksjonsmål blir ivare tatt vil tiltak for å rekruttere og beholde personell med spesial-/fagkompetanse bli gitt høy prioritet.

Innføring av avdelingsbefalsordningen vil fortsette innenfor de fagfelt hvor dette anses formålstjenlig. Innenfor visse kategorier ønsker FLO å gi yrkestilsetting for personell på grunnleggende befalsutdanningsnivå. Dette for å bidra til at man beholder og utnytter den spesialkompetanse dette befalet har tilegnet seg. Videre- og etterutdanning vil bli prioritert for å bidra til at man har personell

med riktig kompetanse for de fremtidige utfordringer. Tiltak vil bli iverksatt for å bidra til rekruttering og kompetanseutvikling av personell til logistikkbasene for internasjonale operasjoner. FLO vil videreføre et nært samarbeid med generalinspektørene, for å bidra til utdanning av rett antall befall med riktig kompetanse for å ivareta fremtidige behov.

Kap. 4740 Forsvarets logistikkorganisasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsinntekter	509 701	240 248	225 244
15	Refusjon fra arbeidsmarkedtiltak	282		
16	Refusjon av fødselspenger	10 199		
17	Refusjon lærlinger	11 220		
18	Refusjon av sykepenger	45 095		
	Sum kap. 4740	576 497	240 248	225 244

Post 01 Driftsinntekter

Korrigert for priskompensasjon er posten reelt redusert med 17,3 mill. kroner sammenlignet med

saldert budsjett for 2007. Reduksjonen skyldes flytting av inntekter relatert til RSF Base Bergen til kapittel 4732 Sjøforsvaret.

Kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 1760, post 45</i>	663 839	834 877	881 255
44	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	32 755	110 000	10 000
45	Større utstørsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	6 157 814	7 827 348	7 693 293
48	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	73 800	260 000	260 000
75	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 1760, post 44</i>	83 715	100 000	10 000
	Sum kap. 1760	7 011 923	9 132 225	8 854 548

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker gjennomføringskostnader til anskaffelsesprosjekter i Forsvaret, og gjenspeiler den prosjektporteføljen som til enhver tid er til gjen-

nomføring. Korrigert for budsjettekniske endringer, er posten reelt økt med 13 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007.

Post 44 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel

Posten skal dekke de nasjonale utgiftene som er knyttet til gjennomføring av NATOs investeringsprogram for sikkerhet i Norge, og til forhåndsfinansiering av NATO-prosjekter når dette er nødvendig. Korrigert for priskompensasjon er posten redusert med 100 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Reduksjonen skyldes planlagt bruk av overførte midler fra 2006. Den reelle reduksjon er ca. 15 mill. kroner. Utgiftene er i hovedsak knyttet til bygningsarbeidene for nytt bygg til *Joint Warfare Centre* (JWC) i Stavanger.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold

Posten omfatter investeringer i nytt materiell til Forsvaret. I tillegg omfatter posten utgifter til markedsføring av Forsvarets materiell i utlandet i samarbeid med norsk industri. Posten er redusert med om lag 134 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007.

Post 48 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel

Posten dekker utgifter til NATOs investeringsprogram for sikkerhet i Norge. For autoriserte prosjekter forskutteres utgifter på grunnlag av prognoser for forbruk. I utgangspunktet skal disse utgiftene refunderes av NATO og inntektsføres på kapittel 4760, post 48, samme år som de påløper. I den grad prognosene ikke holder, må innbetalingene justeres i den påfølgende oppgjørsterminen. Utgiftene på kapittel 1760, post 48, er derfor ikke alltid overensstemmende med inntekten på kapittel 4760, post 48, i det enkelte budsjettår. Refusjon fra NATO på prosjekter som er prefinansiert over kapittel 1760, post 44, vil også bli inntektsført på kapittel 4760, post 48. Posten er videreført på samme nominelle nivå som i 2007. Utgiftene på post 48 er i hovedsak knyttet til bygningsarbeidene for nytt bygg til *Joint Warfare Centre* (JWC) i Stavanger.

Post 75 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet

Posten skal dekke Norges bidrag til NATOs investeringsprogram for sikkerhet, og utgjør ca. to pst. av alliansens utgifter avhengig av hvor mange land som deltar i de enkelte prosjektene.

Posten er redusert med ca. 90 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Reduksjo-

nen skyldes planlagt bruk av overførte midler fra 2006. Den reelle reduksjonen er ca. 15 mill. kroner, og skyldes en gradvis innføring av ny kostnadsfordelingsnøkkel, basert på brutto nasjonalinntekt (BNI), som slår gunstig ut for Norge.

Materiellinvesteringer generelt

Investeringsaktiviteten i 2008 rettes inn mot investeringer i strukturen som ble vedtatt ved behandlingen av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004). Mange av disse beslutningene blir nå realisert i pågående prosjekter. Forsvarsdepartementet vil sikre at nye prosjekter blir styrt inn mot vedtatt struktur bl.a. ved hjelp av en gjennomgående perspektivplan for materiell som oppdateres årlig.

Det er for perioden 2005–2008 lagt til grunn en gradvis økende avsetning av midler til materiellinvesteringer for å understøtte den omfattende moderniseringen av Forsvaret. Investeringer er høyt prioritert også i 2008, og det er totalt avsatt om lag 7,7 mrd. kroner innenfor kapittel 1760, post 45. Dette nivået sikrer gjennomføring av pågående prosjekter som nye fregatter, MTB Skjold, nye sjømålsmissiler (NSM), oppdatering av P-3 Orion, nye maritime helikoptre, nye pansrede kjøretøyer, oppdatering av F-16 med mer. Samtidig gis det rom for igangsetting av flere nye og viktige prosjekter, jf. omtale nedenfor, bl.a. for å fortsette den utstyrsmessige fornyelsen av Hæren og Heimevernet, samt Forsvarets informasjonsinfrastruktur. Den bevilgningsmessige utviklingen ligger imidlertid under det behovet som ble anslått i forbindelse med inneværende langtidsplan, og samlet underdekning i perioden 2005–2008 vil med dette bli ca. 4 mrd. kroner. Konsekvensene av denne underdekningen er blitt delvis redusert ved forsinket innføring av nye fregatter og maritime helikoptre, som har ført til mindre utbetalinger enn planlagt. I tillegg er anskaffelsen av bl.a. ubemannede luftfartøyer blitt forsinket. Behovet for fortsatt fornyelse i årene som kommer er betydelig, samtidig som utbetalinger til fregattene og de maritime helikoptrene vil pågå også etter 2008. Dette øker utfordringene i neste langtidsperiode.

Totalporteføljen (post 45)

For å oppnå ytterligere forbedringer innenfor investeringsområdet, er antallet programmer innenfor prosjektporteføljen redusert og konsolidert. Investeringsporteføljen presenteres iht. disse programmene.

Programmet sjøsystemer vil i 2008 fortsette å trekke betydelige midler fra investeringskapitlet. De viktigste satsingene er nye fregatter av Fridtjof Nan-

sen-klassen og Skjold-klasse missiltorpedobåter. Videre vil også nye sjømålsmissiler og enhetshelikopter omsette vesentlige investeringsmidler i 2008.

Anskaffelse av nye transportfly til Luftforsvaret har medført at luftsystemer vil være det nest største programmet i 2008. Det foregår vesentlig aktivitet relatert til både oppdatering av jagerflyet F-16 og maritime overvåkningsfly, for å sørge for at disse systemene kan vedlikeholde sin relevans i flere år fremover. Videre vil oppfølging av de ulike kandidatene til en mulig fremtidig kampflykapasitet innebære bruk av både investeringsmidler og ressurser for øvrig.

Innenfor landsystemer vil brorparten av investeringsmidlene i 2008 gå med til å videreføre prosjekter der leveranser allerede er påbegynt. Dette gjelder særlig prosjekter som anskaffer pansrede kjøretøykapasiteter til Hæren. Videre vil en mindre del av investeringsmidlene bli brukt til å starte opp leveranser i flere nye prosjekter, herunder lette, pansrede patruljekjøretøy og kommandoplassmateriell.

Programmet logistikk preges av en rekke små og mellomstore prosjekter som betraktes som viktige forutsetninger for effektiviteten til de store, strukturelle oppgraderingene og anskaffelsene. Sammen med anskaffelser under programmet for spesialoperasjoner og soldatsystemer, påvirker logistikkanskaffelsene spesielt evnen til å videreføre viktige operasjoner i utlandet med tilstrekkelig kvalitet, robusthet og sikkerhet.

Programmet nettverksbasert forsvar (NbF) er nyopprettet, og omfatter en rekke informasjonsinfrastrukturprosjekter, samt systemer for etterretning og overvåkning. Anskaffelse av Taktisk data-

link-16 vil utgjøre det største enkeltstående prosjektet i NbF-porteføljen i 2008.

Forsvarets satsing på nytt integrert styringsystem for økonomi-, personell- og logistikkressurser fortsetter å trekke vesentlige investeringsmidler i 2008 gjennom Økonomiprojektet i LOS-programmet. Prosjektet vil legge til rette for elektronisk understøttelse av et fullstendig intern- og eksternregnskap iht. økonomiregelverket i staten. Dette legger grunnlaget for en mer effektiv og helhetlig styring, og er en viktig forutsetning for å realisere målene for moderniseringen av Forsvaret iht. Stortingets vedtak.

Regjeringen foreslår også å bruke midler på tilrettelegging for fremtidige investeringer. Her er aktiviteter som internasjonalt materiellsamarbeid, forprosjektering og forskning og utvikling, viktige.

Totalt økonomisk omfang, og den forventede utbetaling fordelt på program, varierer fra år til år fordi prosjekter avsluttes og nye opprettes. Totalt økonomisk omfang innenfor et program er summen av kostnadsrammene for alle godkjente prosjekter som ligger innenfor området.

Kategori 1-prosjekter er listet i egen tabell og beskrevet i den påfølgende teksten. Etter en gjennomgang av kostnadsrammene er de i tråd med gjeldende fullmakter blitt justert for årlig priskompensasjon. Kostnadsrammene som er oppgitt, er inklusive merverdiavgift. I løpet av budsjettåret kan det bli nødvendig å endre leverings- og betalingsplaner som følge av usikkerhet som alltid vil være til stede i et investeringsprogram. Oversikten over kontrakter og utbetalinger i 2008 er derfor foreløpig, og vil kunne bli justert gjennom budsjettåret.

Tabell 5.12 Formålstabell

Område	Økonomisk omfang	Forventet gjenstående pr. 1/1 2008	Planlagt kontraktsforpliktet pr. 31/12 2007	Planlagte nye kontrakter 2008	(i mill. kr)	
					Anslått utbetaling 2008	Behov for bestillingsfullmakter
Landsystemer	16 462	4 275	1 922	563	830	1 655
Sjøsystemer	37 046	14 179	8 643	2 220	2 383	8 480
Luftsystemer	21 304	9 318	4 772	358	1 890	3 240
Spesialoperasjoner og soldatsystemer	4 991	2 475	1 332	606	677	1 261
Logistikkssystemer	4 934	2 591	903	374	393	884
Nettverksbasert forsvar	19 821	4 575	2 257	1 789	1 073	2 973
LOS-programmet	555	301	153	0	153	0
Tilrettelegging for fremtidige investeringer			235	294	294	235
Totalt			20 217	6 204	7 693	18 728

Kategori 1-prosjekter

Tabell 5.13 Kategori 1-prosjekter

		(i mill. kr)			
Evt. endring	Formål/prosjektbetegnelse	Kostnadsramme (post 45)	Forventet gjenstående 1/1 2008	Anslått utbetaling 2008	Bestillingsfullmakter (post 45)
	2765 Taktisk datalink-16	1 001	687	156	67
	2812 Økonomiprojektet	555	301	153	0
	5013 Divisjonsartilleri	1 583	483	0	0
	5025 Pansrede spesialkjøretøy på stridsvognchassis – brukt materiell	1 365	263	0	0
	5026 Pansrede spesialkjøretøy	953	312	253	30
	5036 Panserbekjempelse – middels rekkevidde	988	516	252	0
	5060 Brukt Leopard 2	1 438	407	181	81
	5112 Multi-rolle radio	2 366	121	0	0
	5284 Taktisk treningssystem	591	46	0	0
	58XX Program Soldat 2000	476	76	0	0
	6026 Nye sjømålsmissiler – utvikling	1 970	0	22	0
	6027 NSM anskaffelsesfase	3 424	2 371	195	713
	6088 Nye fregatter	17 562	4 249	1 189	2 259
	6300 Skjold-klasse MTB	4 956	958	355	449
	7102 Nye kortholdsmissiler og hjelmontert sikte	1 438	898	86	201
	7189 Strukturoppdatering P-3 Orion maritime overvåkningsfly	925	674	67	527
	7512 F-16 EK	910	55	16	6
	7611 NASAMS II	1 067	50	0	0
	7660 Enhetshelikopter	5 860	3 958	133	2 545
	7806 Nye C-130 J Hercules transportfly	3 730	3 152	1 110	1865
	Totalt			4 168	8 743

Kategori 1-prosjekter – nye prosjekter for godkjenning

Forsvarsdepartementet legger ikke frem noen nye kategori 1-prosjekter for godkjenning i denne proposisjonen.

Kategori 1-prosjekter – godkjenning av endring av omfang og kostnadsrammer

Forsvarsdepartementet legger ikke frem noen kategori 1-prosjekter med endring av omfang og

kostnadsramme for godkjenning i denne proposisjonen.

Kategori 1-prosjekter – status og fremdrift*2765 Taktisk datalink-16*

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 220 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 54 (2003–2004). Prosjektet omfatter anskaffelse av Taktisk datalink-16 (TDL-16) til overføringer av felles situasjonsbilde mellom Forsvarets taktiske enheter. Anskaffelsen gir systemunderstøttelse og

er sentral i utviklingen av et nettverksbasert forsvar. Anskaffelsen omhandler TDL-16-terminaler til F-16 jagerfly og NASAMS luftvernssystem.

Videre anskaffes det et antall mobile og deployerbare kommunikasjonsmoduler med TDL-16-kapasitet som kan benyttes av Hærens avdelinger i Norge og Forsvarets avdelinger i internasjonale operasjoner. Det etableres et fast Link-16 bakkenettverk i tilknytning til Ørland hovedflystasjon for trening på nettverksbaserte operasjoner, også i samarbeid med allierte.

Hovedleveransen av Link-16-terminaler er avsluttet. Et mindre antall terminaler i forbindelse med vedlikeholds-/støttekonsept for TDL-16 er bestilt i 2007.

Kontrakt for integrasjonsarbeidet mot NASAMS luftvernssystem ble inngått i juli 2005 med *Kongsberg Defence & Aerospace*. Fremdriften går etter planen, og systemet forventes å være operativt i løpet av siste kvartal 2007.

Kontrakt for etablering av Link 16-bakkeinfrastruktur (bakkenettverk) ble inngått i april 2006 med *THALES Norway*. Bakkenettverket skal etter planen være operativt ultimo 2008.

Kontrakt for integrasjon av Link-16 til Hæren, samt andre beslutningsstøttesystemer, forventes inngått ultimo 2008.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 1 001 mill. kroner.

2812 Økonomiprojektet i LOS-programmet i Forsvaret

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 87 (2006–2007), jf. St.prp. nr. 20 (2006–2007). Økonomiprojektet har som ambisjon å gi Forsvaret en komplett elektronisk basert løsning for virksomhetsstyring, herunder full understøttelse for forsyningstjeneste, inklusive horisontal samhandel, lagerhold og materiellregnskap. Økonomiprojektet vil gi Forsvaret elektronisk understøttelse av et fullstendig intern- og eksternregnskapssystem iht. økonomiregelverket i staten. Etter at Økonomiprojektet er gjennomført, vil Forsvaret ha etablert et fullstendig elektronisk basert internregnskap, inklusive forpliktelsesregnskap, for konsolidering, budsjettering og økonomioppfølging, noe som også vil legge grunnlaget for en mer effektiv vertikal styring og horisontal samhandel.

Kontrakt for prosjektet ble inngått i januar 2007, og leveranse og implementering i Forsvaret er planlagt gjennomført i første halvår 2008. Den nye løsningen for virksomhetsstyring, som Økonomiprojektet skal realisere, planlegges derfor benyttet fullt ut i Forsvaret fra og med regnskaps-

året 2008. Prosjektet forventes avsluttet ved utgangen av 2008.

Prosjektets kostnadsramme er 555 mill. kroner på kapittel 1760 post 45 (investering) og 188 mill. kroner på kapittel 1760 post 01 (gjennomføringskostnader).

5013 Divisjonsartilleri

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1994–1995), jf. St.prp. nr. 1 (1994–1995). Prosjektet var planlagt å tilføre Hærens artilleri tilstrekkelig rekkevidde, ildkraft og overlevelsessevne. Anskaffelsene omfatter tolv selvdrevne flerrørs rakettkastere av forbedret utgave, navigasjonsopplegg, verkstedsutrustning, beredskapsammunisjon, øvingsammunisjon og dokumentasjon.

Prosjektet skulle også anskaffe to ulike typer *bomblet*-ammunisjon, langtrekkende og selvøkende panserbrytende ammunisjon, samt logistikk for våpensystemet. I tillegg omfattet prosjektet anskaffelse av ammunisjon med selvødeleggesmekanisme. Imidlertid har kravet til selvødeleggesmekanisme ikke latt seg oppfylle, og det er derfor ikke anskaffet slik ammunisjon til våpensystemet. Kravet er en viktig del av regjeringens vektlegging av arbeidet for strengere kontroll med klasseammunisjon. Det legges av denne grunn opp til at slik ammunisjonsanskaffelse skal vurderes i fremtiden når kravene eventuelt lar seg oppfylle, jf. St.prp. nr. 1 (2003–2004). En fremtidig ammunisjonsanskaffelse vil være basert på Forsvarets struktur og behov for denne ammunisjonstype, og en eventuell anskaffelse vil bli gjennomført som et nytt prosjekt. De øvrige leveransene i prosjektet er fullført, og arbeidet med å avslutte prosjektet er iverksatt.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 1 583 mill. kroner.

5025 Pansrede spesialkjøretøy på stridsvogchassis

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1994–1995), jf. St.prp. nr. 1 (1994–1995). Prosjektet inkluderer prosjekt 5027 som ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 191 (1994–1995), jf. St.prp. nr. 48 (1994–1995). Disse to prosjektene ble slått sammen etter vedtak ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1995–1996), jf. St.prp. nr. 1 (1995–1996).

Anskaffelsen skal gi mobilitet og beskyttelse for avdelinger og funksjoner som støtter pansrede avdelinger i strid. Materiellet er også viktig for å støtte avdelinger som deltar i flernasjonale operasjoner. Chassis av Leopard 1-stridsvogner og

brukte bergingspanservogner er anskaffet. Alle ni bropanservogner med broer, 22 ingeniørpanservogner og ni av 13 bergningspanservogner er levert, mens resten er planlagt levert i løpet av 2007. Prosjektet var opprinnelig planlagt terminert i 2010, men gjennombrytningspanservogn vil ikke bli anskaffet, og prosjektet vil derfor bli terminert når resten av materiellet er levert i løpet av 2007.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 1 365 mill. kroner.

5026 Pansrede spesialkjøretøy – brukt materiell

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1995–1996), jf. St.prp. nr. 1 (1995–1996). Prosjektet skulle tilføre Hærens mekaniserte avdelinger brukte pansrede spesialkjøretøyer av typen M-113 innen 2007. Leveransene er imidlertid forsinket, og vognene vil bli levert frem til 2009. Det er så langt produsert og levert 216 vogner i prosjektet.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 953 mill. kroner.

5036 Panserbekjempelse – middels rekkevidde

Prosjektet ble vedtatt ved behandlingen av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 1 (2001–2002). Panserbekjempelse middels rekkevidde er et supplement til eksisterende panserbrytende våpensystemer med hhv. kort og lang rekkevidde.

Forsvarsdepartementet viser til tidligere omtaler av prosjektet hvor det fremkommer at man vurderte prosjektets innhold og fremdrift. Prosjektet videreføres som planlagt, men det er forsinket ift. opprinnelig gjennomføringsplan. Prosjektet forventes avsluttet i 2009.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 988 mill. kroner.

5060 Brukte Leopard 2 stridsvogner

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 1 (2000–2001).

Prosjektet omfatter anskaffelse av 52 stridsvogner av typen Leopard 2 fra Nederland. Vognene har bedre ytelse med hensyn til beskyttelse og ildkraft enn de stridsvognene Hæren hittil har disponert. Avtale ble inngått med Nederland i 2001. Vognene er levert, og har vært under innfasing fra 2003. De skal erstatte et tilsvarende antall eldre stridsvogner av typen Leopard 1. Prosjektet planlegges avsluttet i 2008.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 1 438 mill. kroner.

5112 Multi-rolle radio

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1993–1994), jf. St.prp. nr. 1 (1993–1994).

Prosjektet omfatter utvikling og anskaffelse av en ny generasjon VHF-radioer til Hæren. I tillegg er samme radio anskaffet til Luftforsvaret samt i begrenset omfang til Sjøforsvaret.

Det ble i 1990 inngått en kontrakt og senere utløst opsjoner for en samlet leveranse på 7 000 radioer. Av disse radioene er 350 oppgradert med ny maskin- og programvare for bedre å tilfredsstille nye utvidete krav til datautveksling og sikkerhet.

Det er også anskaffet nødvendige reservedeler, batterier og annet tilleggsutstyr, jf. omtale i St.prp. nr. 1 (2006–2007). Prosjektet er derfor under terminering. Det er iverksatt et oppdrag for å utarbeide en fremskaffelsesløsning for modernisering av MRR gjennom et nytt planlagt prosjekt.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 2 366 mill. kroner.

5284 Taktisk treningsystem

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1997–1998), jf. St.prp. nr. 1 (1997–1998). Prosjektet har anskaffet et system for taktisk trening i et miljø mest mulig likt virkelig strid. Systemet gir automatisk tilbakemelding av hendelsesdata for etterfølgende analyser. Det er levert materiell til et treningssenter med kapasitet til å gjennomføre tosidige øvelser på kompaninivå med normale støttefunksjoner.

Treningssenteret er etablert i Rena leir og har gitt en betydelig heving av kvaliteten på utdannelsen for den enkelte soldat og strid opp til kompaninivå. Kontrakt ble inngått i 2001, og materielle leveranser startet i 2002. Prosjektet planlegges avsluttet i løpet av 2007, med påfølgende terminering i 2008.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 591 mill. kroner.

58XX Program soldat 2000

Programmet består av fire prosjekter for å gi den enkelte soldat bedre beskyttelse, utholdenhet og mobilitet. De tre første prosjektene i programmet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1995–1996), jf. St.prp. nr. 1 (1995–1996), mens det fjerde prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1996–1997), jf. St.prp. nr. 1 (1996–1997). Tre av fire prosjekter har levert sitt materiell, og er i ferd med å bli avsluttet. Det gjenstår leveranser i ett prosjekt, ABC-beskyttelse. Leveransene i dette pro-

sjektet er forsinket, og forventes levert i siste kvartal 2007. Programmets totale kostnader er beregnet til 476 mill. kroner (post 45).

6026 Nye sjømålsmissiler – utvikling

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1994–1995), jf. St.prp. nr. 1 (1994–1995). Prosjektet omfatter utvikling av et missilsystem for bekjempelse av sjømål, og koordineres med Fridtjof Nansen-klassen fregattprosjekt og anskaffelse av nye missiltorpedobåter av Skjold-klassen.

Skudd nummer tre og fire av fem planlagte missilfyringer i USA ble gjennomført med vellykket resultat i januar 2007. Utviklingsprosjektet er inne i slutfasen, der missilsystemets ytelser og funksjonalitet skal verifiseres mot kontraktkravene fra Forsvaret. Det er forventet at utviklingsfasen vil pågå til medio 2008. *Final Design Review* (FDR) ble gjennomført i februar 2007, og konkluderte med at designet er godt nok til å anbefale inngåelse av produksjonskontrakt. Gjenstående arbeid i utviklingsperioden er knyttet til å løse oppgaver identifisert i FDR, samt gjennomføring av den siste skytingen. Serieanskaffelsen av missilene ivaretas av prosjekt 6027 – Nye sjømålsmissiler – anskaffelse.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 1 970 mill. kroner.

6027 Nye sjømålsmissiler – anskaffelse

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 287 (2006–2007), jf. St.prp. nr. 78 (2006–2007). Prosjektet omfatter anskaffelse av nye sjømålsmissiler (NSM) med tilhørende utstyr som vil utgjøre Forsvarets hovedvåpen for overflatekrigføring med Fridtjof Nansen-klasse fregatter og Skjold-klasse missiltorpedobåter. Forsvaret har inngått anskaffelseskontrakt med leverandøren *Kongsberg Defence & Aerospace AS*. Anskaffelsen representerer en videreføring av den nasjonale industrisatsingen som ble startet på slutten av 1980-tallet. Prosjektet sikrer at kompetansen innenfor styrte våpensystemer opprettholdes i Norge, samtidig som anskaffelsen også gir økte muligheter for eksport av missilsystemet til andre land. Leveransen av missilene er planlagt i perioden 2010–2014. Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 3 424 mill. kroner.

6088 Nye fregatter

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 207 (1998–1999), jf. St.prp. nr. 65 (1998–1999). Hovedkontrakt for utvikling, design

og levering av fem fartøyer med tilhørende våpensystem og kommando- og kontrollsystem ble inngått med *Empresa Nacional Bazan* (senere *Izar*, nå *Navantia*).

Første fartøy, Fridtjof Nansen, ble overtatt av Forsvarets logistikkorganisasjon den 5. april 2006. Fartøy nummer to, Roald Amundsen, ble overtatt den 21. mai 2007. De øvrige fartøyene er under bygging. Fartøy nummer tre, Otto Sverdrup, ble sjøsatt i april 2006 og leveres i 2008, mens fartøy nummer fire, Helge Ingstad, er planlagt sjøsatt i november 2007.

Fregattprosjektet ble opprinnelig vedtatt med en kostnadsramme på 12 240 mill. kroner (1999-kroneverdi). Ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 192 (1999–2000), jf. St.prp. nr. 48 (1999–2000), ble kostnadsrammen økt til 14 066 mill. kroner (2000-kroneverdi) pga. budsjettekniske endringer. Anskaffelse av Taktisk datalink-16 (TDL-16) til de nye fregattene ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 225 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 50 (2002–2003). Utviklingsfasen for oppgraderingen av *Evolved Sea Sparrow*-missiler (ESSM) ble vedtatt ifm. Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1994–1995), jf. St.prp. nr. 1 (1994–1995). Stortinget ble gjennom behandlingen av Innst. S. nr. 225 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 50 (2002–2003), informert om en økning av stykkprisen for ESSM. I Budsjett-innst. S. nr. 7, (2006–2007), jf. St.prp. nr. 1 (2006–2007), ble det vedtatt å øke prosjektets kostnadsramme (post 45) med 581 mill. kroner (2007-kroneverdi) som følge av økt stykkpris for ESSM. Ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 225 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 50 (2002–2003), ble Stortinget informert om at en innføring av SATCOM på fregattene ville bli foreslått finansiert ved en økning av kostnadsrammen for fregattprosjektet. Anskaffelse av SATCOM til de nye fregattene ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 287 (2006–2007), jf. St.prp. nr. 78 (2006–2007). Kostnadsrammen for fregattprosjektet (post 45) ble etter dette 17 404 mill. kroner og gjennomføringskostnadene (post 01) 727 mill. kroner (2007-kroneverdi).

Forsvaret vil ilt. høsten 2007 gjennomføre tester med radaren SPY-1F i kystnære farvann, og undersøke hvilken innvirkning denne kan ha på andre elektroniske installasjoner. Testene gjennomføres i samarbeid med Post- og teletilsynet.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 17 562 mill. kroner, og prosjektets gjennomføringskostnader (post 01) er 735 mill. kroner.

Ytterligere behov for reservedeler

Det har oppstått et behov for å øke prosjektets omfang og kostnadsramme for anskaffelse av

reservedeler til fregattene. I prosjektet ble det kun lagt inn kostnader for å dekke en initial leveranse av reservedeler for å dekke behovet de første årene. I tillegg til å øke den initiale anskaffelsen av reservedeler, vil det kunne være behov for å anskaffe en del komponenter som er på vei ut av produksjon, for å bidra til å sikre at fartøyene kan vedlikeholdes også i fremtiden. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget om denne saken når nødvendig prosjektdokumentasjon foreligger.

Kompensasjon for forsinket levering

I St.prp. nr. 1 (2006–2007) ble Stortinget informert om at leverandøren hadde varslet om en forsinket leveranse av fartøyene, og at det var dialog mellom Forsvarets logistikkorganisasjon og verftet om dette.

Forsvarets logistikkorganisasjon har forhandlet frem en kompensasjonsavtale med *Navantia*, som dekker forsinkelsen av fartøy nr. to, som gir Forsvaret ytterligere leveranser av varer og tjenester innenfor kontraktens økonomiske rammer. Endringsavtalen er også en markering av at kontrakten må følges fra *Navantias* side og at forsinkelser får konsekvenser. Det kan spesielt nevnes et system for logistikkstøtte for fregattene hvor Forsvaret forventer å kunne oppnå en innsparing på drift for fartøyenes levetid i størrelsesorden 12–15 mill. kroner pr. år.

I forbindelse med den forsinkede leveringen av KNM Fridtjof Nansen ble det inngått en tilsvarende kompensasjonsavtale. *Navantia* har i stort levert det som er avtalt, og den overveiende positive erfaringen er lagt til grunn for arbeidet med kompensasjonsavtale for forsinket levering av fregatt nummer to.

Status gjenkjøp fregatt

Navantia har innrapportert at de har oppfylt 99 pst. av gjenkjøpsavtalen ved utgangen av 2006, syv år etter at kontrakten ble inngått. Forsvarsdepartementet og industrien er generelt sett meget godt fornøyd med hvordan *Navantia*, med støtte fra spanske myndigheter, har løst sin gjenkjøpsforpliktelse. Forsvarsdepartementet er i dialog med både *Navantia* og spanske myndigheter for å se på tiltak som kan opprettholde og videreutvikle det gode forholdet som er etablert mellom spansk og norsk industri.

Stortinget er tidligere blitt informert om at Riksrevisjonen har gjennomført er revisjon av gjenkjøpsprosessen knyttet til fregattprosjektet. Riksrevisjonen har konkludert med at de ikke har funnet forhold i sin gjennomgang som tyder på at de innrapporterte tall ikke er korrekte.

6300 Skjold-klasse missiltorpedobåt (MTB)

Prosjektet ble vedtatt av Stortinget ved behandlingen av Innst. S. nr. 11 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 82 (2002–2003). Prosjektet omfatter anskaffelse av fem nye Skjold-klasse missiltorpedobåter og tilpassing av forseriefartøyet KNM Skjold, samt anskaffelse av våpensystemer og løsninger for logistikk og opplæring. Kontrakt ble undertegnet i november 2003, og fartøyene planlegges levert i perioden 2008–2009, med operativ drift fra 2009. Forseriefartøyet, KNM Skjold, var planlagt levert til Forsvaret medio 2006 etter en skipsteknisk oppdatering, men forsinkelser knyttet til gassturbin og skipstekniske styringssystemer har medført forsinket levering til siste kvartal 2007. KNM Skjold vil bli brukt til testing av nytt utstyr, samt være skolefartøy for kommende besetninger. Deretter skal KNM Skjold leveres tilbake til leverandøren ultimo 2008 for installasjon av våpensystem, og blir levert som siste komplette fartøy. Første seriefartøy, KNM Storm, planlegges levert første halvår 2008. Deretter leveres de to neste fartøyene i 2008 og de tre siste i 2009. Med unntak av mindre forsinkelser relatert til forseriefartøyet KNM Skjold, går prosjektet hovedsakelig etter planen.

I forbindelse med Stortingets behandling av Innst. S. nr. 287 (2006–2007), jf. St.prp. nr. 78 (2006–2007), ble det vedtatt å øke prosjektets kostnadsramme med 149 mill. kroner til 4 863 mill. kroner (2007-kroneverdi), som følge av anskaffelsen av SATCOM til Skjold-klassen.

Prosjektets prisjusterte kostnadsramme (post 45) er 4 956 mill. kroner. og prosjektets gjennomføringskostnader (post 01) 127 mill. kroner. Bygge- og anleggskostnader, kapittel 1710 post 47, er estimert til 149 mill. kroner.

Det kan bli behov for å øke prosjektets omfang og kostnadsramme for anskaffelse av reservedeler til missiltorpedobåtene. I prosjektet ble det lagt inn kostnader for en initial leveranse av reservedeler for å dekke behovet de første årene. I tillegg til evt. økning av den initiale anskaffelsen av reservedeler, kan det bli behov for å anskaffe en del komponenter som er på vei ut av produksjon, for å bidra til å sikre at fartøyene kan vedlikeholdes også i fremtiden. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget om denne saken når nødvendig prosjektdokumentasjon foreligger.

7102 Nye kortholdsmissiler og hjelmmontert sikte

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 1 (2001–2002). Prosjektet skal anskaffe nye kortholdsmissiler og et hjelmbasert siktesystem til

F-16. Våren 2003 ble det europeiske missilet IRIS-T valgt. Missilene skal benyttes med et avansert hjelmbasert siktesystem som inngår i prosjektet. Integrasjon og testing er gjennomført, F-16 er kvalifisert for IRIS-T, og våpenet inngår som en del av bestykningen for eksisterende kampfly. Leveranse av missiler og hjelmsikter vil etter planen fortsette til 2010. Prosjektet er planlagt avsluttet innen 2011. Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 1 438 mill. kroner.

7512 F-16 elektronisk krigføringsmateriell

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1997–1998), jf. St.prp. nr. 1 (1997–1998), og omfatter elektronisk krigføringsmateriell (EK) til F-16, med nødvendige støtte- og kontrollsystemer. Leveranser av jammeutstyr og opphengsmekanismer ble slutført i 2005, mens styringssystemet er under levering. Styringssystemet kan leveres med to programvarekonfigurasjoner, én for eksisterende F-16 og én for oppdaterte F-16. Forsvaret gjennomfører en oppdatering av alle F-16. Dette planlegges avsluttet i 2009.

Det er besluttet å anskaffe styringssystemet kun til oppdaterte fly, og prosjektet forlenges til 2009 for å følge produksjonstakten til prosjekt 7521 F-16 oppdatering.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 910 mill. kroner.

7611 NASAMS II

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (1999–2000), jf. St.prp. nr. 1 (1999–2000), den gang med en kostnadsramme på 804 mill. kroner. Prosjektet gjennomgikk senere en fornyet vurdering av omfang og kostnader, for å bli tilpasset struktur og materiell som blir brukt av våre allierte. Det reviderte prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002).

Prosjektet omfatter en systemteknisk oppgradering av NASAMS. Alle nødvendige kontrakter er inngått, og alle kostnader forpliktet. Både levering og kostnader er iht. plan, og materialet forventes overført til brukeren innen utgangen av 2007.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 1 067 mill. kroner.

7660 Enhetshelikopter til Forsvaret

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Budsjett-innst. S. nr. 7 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 1 (2000–2001). Leveringen av det første av 14 helikoptre til Kystvakten og fregattene er foreløpig

forsinket fra oktober 2005 til september 2009. Dette skyldes forsinkelse i utvikling og sertifisering av NH-90 grunnversjoner, som den norske NH-90-varianten er utviklet fra. Det er risiko for ytterligere utsettelse i leveransene dersom design og utvikling av de norske tilpasningene blir ytterligere forsinket. Til tross for forsinkelsene holdes materiellanskaffelsesdelen i prosjektet innenfor godkjent økonomisk ramme.

Det er i 2007 inngått kontrakt på anskaffelse av system for oppdragsplanlegging, og det forventes at det inngås kontrakt på treningsmateriell i 2008. Anskaffelse av treningsmateriell, inkl. simulator, krever samarbeid med flest mulig nasjoner for å kunne dele kostnadene. Det arbeides med å få etablert et slikt samarbeid.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 5 860 mill. kroner.

7806 Nye transportfly – anskaffelse

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 287 (2006–2007), jf. St.prp. nr. 78 (2006–2007). Prosjektet omfatter anskaffelse av fire nye transportfly av typen C-130 J. Forsvaret har inngått avtale med amerikanske myndigheter om en såkalt *Foreign Military Sales*-anskaffelse. Leveransen av flyene er planlagt i perioden 2008 til 2010. Prosjektets kostnadsramme er 3 730 mill. kroner.

Avtale om gjenkjøp (industrielt samarbeid) er etablert med den amerikanske flyleverandøren *Lockheed Martin Aeronautics*. Avtalen sikrer industrien i Norge industrielle samarbeidsprosjekter tilsvarende verdien av kontrakten med den amerikanske leverandøren, til sammen nærmere tre mrd. kroner. I tillegg har leverandøren forpliktet seg til gjenkjøp for alle tilleggsanskaffelser, oppgraderinger, vedlikehold etc. knyttet til transportflyflåten i en 20-årsperiode, såkalt livsløpsavtale. Avtalen vil således kunne omfatte anskaffelser som er under gjenkjøpsgrensen. I tråd med Forsvarsdepartementets strategi for de næringspolitiske aspekter ved Forsvarets anskaffelser, jf. St.meld. nr. 38 (2006–2007), vil denne være 50 mill. kroner fra 1. januar 2008.

7189 Strukturoppdatering P-3 Orion maritime overvåkningsfly

Prosjektet ble vedtatt av Stortinget ved behandlingen av Innst. S. nr. 226 (2005–2006), jf. St.prp. nr. 72 (2005–2006). Prosjektet omfatter utskifting av vinger og horisontale haleflater på Luftforsvarets seks fly av typen P-3 C/N Orion.

Ved Stortingets første behandling av prosjektet i 2006 ble det lagt opp til å gjennomføre prosjektet

med ett eller flere samarbeidsland innenfor en økonomisk ramme på 720 mill. kroner (2006-kronerverdi). Da planen om å samarbeide med andre lands myndigheter ikke synes å la seg gjennomføre, ble prosjektets ramme økt til 908 mill. kroner gjennom Stortingets behandling av Innst. S. nr. 121 (2006–2007), jf. St.prp. nr. 37 (2006–2007).

Kontrakt ble inngått i 2007, og det planlegges med utskifting av flyenes vinger og haleflater i perioden 2008–2013.

Prosjektets kostnadsramme (post 45) er 925 mill. kroner.

Forskning og utvikling

Det meste av Forsvarsdepartementets forsknings- og utviklingsaktiviteter finansieres over materiellinvesteringsskapitlet. En vesentlig del av dette beløpet er integrert i materiellinvesteringsprosjekter. De midlene som ikke er integrert i materiellinvesteringsprosjekter, forvaltes i hovedsak direkte av Forsvarsdepartementet. Styringen av bruken av disse midlene skjer i dialog med Forsvaret, Forsvarsbygg, Forsvarets forskningsinstitutt eller andre forskningsmiljøer. Sammensetningen av den forskning og utvikling som følger som en integrert del av Forsvarets materiellinvesteringsprosjekter, følger av de investeringsbeslutninger som tas.

Fremtidige prosjekter

Nye kampfly

Stortinget besluttet i 2001 (Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001)) at en fremskaffelse av nye kampfly skulle forberedes. Dette arbeidet pågår. Regjeringen har lagt forholdene til rette for en reell konkurranse i kampflyprosessen og har forsterket og utvidet den etablerte dialogen med de tre aktuelle kandidatene for nye kampfly; *Eurofighter*, *JAS Gripen* og *Joint Strike Fighter* (JSF).

Generelt

Det ble i St.prp. nr. 1 (2005–2006) annonsert at arbeidet med å analysere de ulike kandidatene ville bli intensivert i inneværende periode. I St.prp. nr. 1 (2006–2007), ble prosessen for oppfølging av de tre aktuelle kandidatene; *Eurofighter*, *JAS Gripen* og *Joint Strike Fighter*, omtalt. Basert på den gjennomførte møtevirksomheten og mottatte svar på forespørsler om informasjon, ble alle tre kandidatene vurdert som tilfredsstillende da regjeringen godkjente den konseptuelle løsningen for vår fremtidige kampflykapasitet i desember 2006. Regjeringen godkjente også at prosjektet skulle gå videre

til neste fase, definisjonsfasen. Forsvarsdepartementet har startet opp prosessen for å utarbeide det sentrale beslutningsdokumentet i denne fasen, kalt fremskaffelsesløsning. Planen er å fremme en egen proposisjon om anskaffelse av nye kampfly til Forsvaret sent i 2008.

I Forsvarsdepartementets arbeid fokuseres det bl.a. på potensialet som ligger i et internasjonalt samarbeid på kampflysiden. For et lite land som Norge er internasjonalt samarbeid knyttet til nye kampfly viktig, både hva gjelder selve anskaffelsen, den logistikkmessige og vedlikeholdsmessige siden, men også når det gjelder muligheten for felles operasjoner.

Regjeringen vektlegger de industrielle mulighetene relatert til Forsvarets investeringer generelt, og en fremtidig kampflyinvestering spesielt. De tre kandidatene følges derfor tett for å få til best mulige avtaler for norsk industri ved et eventuelt kampflykjøp, for derigjennom å bidra til og sikre industriell deltagelse.

Ved fremleggelsen av kampflyproposisjonen til Stortinget vil regjeringens valgte kandidat bli presentert sammen med forslag til en økonomisk ramme for anskaffelsen. Det er derfor iverksatt en prosess ovenfor de tre potensielle leverandørene av kampflyene, *EADS (Eurofighter)*, *SAAB (Gripen)* og *Lockheed Martin* (JSF), hvor fokus er rettet inn på å få tilstrekkelig konkret informasjon som muliggjør en rangering av kandidatene. Dette inkluderer opplysninger om anskaffelsespris og levetidskostnader.

Eurofighter

Eurofighter er et europeisk utviklings- og anskaffelsesprosjekt med Italia, Spania, Tyskland og Storbritannia som deltagere. Videre har Østerrike gått til anskaffelse av dette flyet i et tett samarbeid med tyske myndigheter.

Norge har tidligere undertegnet to avtaler om *Eurofighter*. Den undertegnede *Letter of Understanding* (LOU) med NATO *Eurofighter Tornado Management Agency* (NETMA) gir norske myndigheter tilgang til relevant informasjon om utviklingen av operative og logistiske kapasiteter i *Eurofighter*-programmet. Den tidligere inngåtte industriavtalen, *Industrial Participation Agreement* (IPA) med *Eurofighter Jagdflugzeug GmbH* (EF) har gitt norsk industri muligheten til å inngå utviklingskontrakter for *Eurofighter*. Frem til i dag har Norge totalt bidratt med inntil 290 mill. kroner under denne industriavtalen.

For ytterligere å styrke konkurransen mellom de aktuelle kandidatene, inngikk Forsvarsdepartementet 15. mai 2007, i tillegg til gjeldende IPA, en

ny industriavtale med *Eurofighter*, en såkalt *Letter of Agreement* (LoA). Denne avtalen gir norsk industri muligheten til å delta i utviklingen av flyet, samtidig som den åpner for norsk industriell deltagelse innenfor andre områder hos leverandøren. Avtalen med *Eurofighter* innebærer at man fra norsk side bidrar med ytterligere inntil 75 mill. kroner pr. år for årene 2007 og 2008, totalt 150 mill. kroner.

Eurofighter er i en videreutviklingsfase, og endelig yteevne for den versjonen som er mest aktuell for Norge er ennå ikke fastlagt. Norsk industri vil bidra med forskjellige teknologiprojekter, som enten kan bli inkludert i den videreutviklede versjonen av flyet eller på andre produkter fra leverandøren. *Eurofighter*-konsortiet tilbyr et industrielt samarbeid basert på et tradisjonelt gjenkjøpsregime.

JAS Gripen

Det er det svenske *SAAB*-konsortiet som leverer kampflyet *JAS Gripen*. *JAS Gripen* er et lite og lett fly, bygget for multirolle-kapasitet. Ungarn og Tsjekkia er to NATO-land som har valgt å langtidsleie dette flyet. I den informasjonen Forsvarsdepartementet har mottatt fra *SAAB*, har vi fått presentert planene for en demonstratorutgave av det fremtidige *Gripen-N*-flyet. Denne helt nye utgaven av *Gripen*, som altså ennå ikke er ferdig utviklet, vil gjøre flyet mer relevant i norsk sammenheng, bl.a. ved større rekkevidde og bedret radarkapasitet.

For ytterligere å styrke konkurransen mellom de aktuelle kandidatene, undertegnet Forsvarsdepartementet 26. april 2007 to avtaler om et samarbeid om *JAS Gripen*. Den ene er en myndighetsavtale (MoU), som vil gi Forsvarsdepartementet innpass i prosessen rundt den nevnte videre utviklingen av *JAS Gripen*. Videre er det viktig at Forsvarsdepartementet får tilgang på den informasjon om flyet som det er behov for i den videre evalueringen.

Den andre avtalen som ble inngått er en industriavtale, en såkalt *Letter of Agreement* (LoA). Denne avtalen vil gi norsk industri muligheten til å delta i utviklingen av flyet samtidig som den åpner for annet industrielt samarbeid med *SAAB*. Også i samarbeidet med *JAS Gripen* vil Forsvarsdepartementet bidra med inntil 75 mill. kroner pr. år for årene 2007 og 2008, totalt 150 mill. kroner. *SAAB* tilbyr et industrielt samarbeid basert på et tradisjonelt gjenkjøpsregime.

Joint Strike Fighter (JSF)

I juni 2002 undertegnet Norge en *Memorandum of Understanding* (MoU) for deltagelse i utviklingen

av *Joint Strike Fighter* i *System Development and Demonstration* (JSF SDD)-fasen med amerikanske myndigheter. Hovedprodusenten av flyet, som nå er døpt *F-35 Lightning II*, er *Lockheed Martin*. Det totale bidrag for den norske deltagelsen i utviklingsprogrammet er på 125 mill. dollar, hvorav 8,29 mill. dollar i 2008.

I St.prp. nr. 1 (2006–2007) ble det informert om at Norge deltok i forhandlinger om en mulig norsk deltagelse i et produksjonssamarbeid for JSF, som vil bli regulert av en felles MoU. Det ble videre informert om at regjeringen ville ta stilling til en mulig deltagelse i denne avtalen ila. høsten 2006. Basert på dette undertegnet Norge 31. januar 2007 produksjonsavtalen for JSF. Også de åtte andre partnerlandene USA, Storbritannia, Italia, Nederland, Canada, Australia, Tyrkia og Danmark har undertegnet denne avtalen. Avtalen vil legge grunnlaget for en fremtidig anskaffelse, drift og videreutvikling av JSF, dersom det blir fattet en beslutning om at Norge skal anskaffe nye kampfly og dersom JSF deretter blir den valgte kandidat. I avtalen står det eksplisitt at et eventuelt kjøp av fly er gjenstand for en egen nasjonal beslutning. For 2008 vil de norske utgiftene ved deltagelsen i produksjonsavtalen være på i alt 8,56 mill. dollar.

Regjeringen gjennomfører en kontinuerlig evaluering av den norske deltagelsen i utviklingen av JSF. Et spesielt fokus er innrettet på det industrielle aspektet og muligheter for samarbeid mellom de deltagende nasjoner, spesielt i Europa. Norge har derfor, sammen med Italia og Nederland, undertegnet en samarbeidsavtale for et regionalt samarbeid innenfor produksjon, drift og vedlikehold knyttet til JSF. Danmark, Storbritannia og Tyrkia er også invitert til å undertegne denne samarbeidsavtalen.

Sikker tilgang til romsegment (satellitt) for satelittkommunikasjon

Forsvaret har de seneste årene gått i gjennom en transformasjon mot et operasjonskonsept, der Forsvaret gjennom samhandling i nettverk skal utnytte de mulighetene informasjonstidsalderen byr på, for å oppnå økt fleksibilitet og effekt. Dette nettverksbaserte operasjonskonseptet og den moderne teknologien, som muliggjør samhandling, fører til et økt behov for båndbredde for deployerte og mobile styrker. Erfaring viser at satelittkommunikasjon ofte er den eneste kommunikasjonsbærer som kan levere den påkrevde båndbredden til de operasjonsområdene Forsvaret og NATO opererer i. Det er derfor et sterkt behov for å se hvordan Forsvaret kan oppnå sikker tilgang til denne kapasiteten over tid.

På oppdrag fra Forsvarsdepartementet startet Forsvaret forprosjekteringen av prosjekt «Sikker tilgang til rom segment» i februar 2006, og det ble utarbeidet en konseptuell løsning. Dette konseptet innebærer to prinsipielt forskjellige løsninger; anskaffe en egen satellitt eller langtidsleie av kapasiteten. Begge alternativer kan gjennomføres alene eller i samarbeid med andre nasjoner.

I desember 2006 iverksatte Forsvarsdepartementet ekstern kvalitetssikring av konseptet og godkjente innledning av samtaler med aktuelle samarbeidspartnere og prosessen for å reservere en posisjon i rommet.

UAV – ubemannede luftfartøyer

Ved behandlingen av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), vedtok Stortinget at Forsvaret skulle etablere en taktisk UAV-kapasitet i planperioden. Anskaffelse av UAV er omfattet av usikkerhet, både når det gjelder konseptuelle, operative, økonomiske og teknologiske forhold, i tillegg til luftfartsproblematikk. Håndteringen av den samlede usikkerheten har til nå tatt lengre tid enn beregnet, og prosjektet vil derfor ikke nå målsettingen om etablering av en kapasitet i planperioden. Prosjektets planfase vil fortsette med sikte på endelig avklaring av videre fremdrift og omfang i arbeidet med kommende langtidsproposisjon.

Modernisering av Hæren

Hæren skal være et fleksibelt og robust instrument for nasjonalt forsvar så vel som for internasjonal innsats, og inneha nødvendige kapasiteter med hovedvekt på ildkraft, mobilitet og beskyttelse. Den mekaniserte delen av Hæren har behov for oppgradering og forsterkning for sikre en fortsatt evne til å løse oppdrag i den intensive delen av mulige konfliktspektrere.

Stridsvogner av typen Leopard 2A4 ble anskaffet brukt fra Nederland i 2000–2002 og ble produsert midt på 1980-tallet. Det betyr at vognene med det første har behov for en teknisk og funksjonell oppgradering, hvis de skal utgjøre en moderne kapasitet i et oppdatert trusselbilde. Hæren får da en fleksibel stridsvogn for bruk i hele konfliktspektrere med optimal beskyttelse for mannskapet.

Stormpanservognene av typen CV-9030N ble anskaffet fra 1997, og krever en oppgradering og økt beskyttelse, samtidig som det er behov for å standardisere et enhetlig panserkjøretøy som kan dekke flest mulig behov for denne typen kjøretøy.

Artillerikanoner av typen M109A3GN, som skal levere indirekte ildstøtte til våre bakkestykker, ble anskaffet på slutten av 1960-tallet. Disse er kostbare

å vedlikeholde, og er lite fleksible for moderne anvendelse. De ble modernisert i 1989–1990 med nye tårn for bedret rekkevidde, og er senere levetidsforlenget, også ved nødvendige sikkerhetstiltak. En anskaffelse av moderne artillerikanoner inkludert logistikk og effektiv ammunisjon er under planlegging. Forsvarsdepartementet har i 2007 inngått en samarbeidsavtale med Sverige for å effektivisere utviklingen og produksjonen av artillerikapasiteter til de to landenes hærstyrker. Dette antas å ville gi besparelser både i investering og drift, i tillegg til større operativ effekt.

Hærens manøverbataljoner har i dag vesentlige mangler i sin evne til effektiv etterretningsinnhenting og analyse på stridsteknisk nivå. For å rette på dette planlegges det å fremskaffe materiell til avdelinger i manøverbataljonene, som vil gi kapasitet til å etablere nødvendig informasjonsbilde som beslutningsunderlag under gjennomføring av militære operasjoner.

Forsvarsdepartementet startet i januar 2006 forprosjekteringen av fire ulike prosjekter, hhv. «Oppgradering av Leopard 2 stridsvogn», «Middelstungt enhetlig panserkjøretøy», «Pansret stridsoppklaringsystem» og «Landbasert indirekte ildstøttesystem». Den overordnede målsettingen med prosjektene er å øke Hærens evne til å løse flernasjonale oppdrag i hele konfliktspektrere, med større effekt og lavere risiko. Siden 2006 er det utarbeidet grunnlagsdokumentasjon i prosjektene, bl.a. konseptuelle løsninger. De konseptuelle løsningene er under ekstern kvalitetssikring, og for tre av prosjektene er kvalitetssikringen og konseptløsningen utarbeidet samlet og helhetlig med bakgrunn i likheter og sammenhenger. Dette gjelder «Oppgradering av Leopard 2 stridsvogn», «Middelstungt enhetlig panserkjøretøy» og «Pansret stridsoppklaringsystem».

Forsvarsdepartementet vil ily. de nærmeste måneder vurdere om de fire nevnte prosjektene skal videreføres ved å ta frem en fremskaffelsesløsning som skal dekke hele eller deler av behovene. Prosjektene er i utgangspunktet planlagt gjennomført i perioden 2009–2015 og har som målsetting å levere operative kapasiteter fra 2011. Forsvarsdepartementet planlegger å legge prosjektene frem for Stortinget for godkjenning i 2008.

Fellesfinansierte eiendoms- bygge- og anleggsprosjekter, postene 44 og 48

NATO-finansiert bygge- og anleggsvirksomhet i Norge vil i 2008 i vesentlig grad bestå i ferdigstillelse og levering av luftvarslingsradarene SINDRE II og etablering av *Joint Warfare Centre* (JWC) i Stavanger.

Tabell 5.14 Fellesfinansierte prosjekter (postene 44, 48 og 01)

		(i mill kr)				
Sted	Prosjektnavn	Kostnads- ramme NATO- finansiert (post 48)	Kostnads- ramme nasjonal andel (post 44)	Forventet utbetaling i 2008 (post 48)	Forventet utbetaling i 2008 (post 44)	Forventet utbetaling i 2008 (post 01)
Senja	Luftvarslingsradar SINDRE II	401	149	12,2	1,7	0,8
Njunis	Luftvarslingsradar SINDRE II	580	184	15,7	3,3	0,8
Honningsvåg	Luftvarslingsradar SINDRE II	238	95	12,2	1,7	0,3
Stavanger	<i>Joint Warfare Centre (JWC)</i>	600	160	200	56,3	17,5
Hele landet	Øvrige prosjekter			19,9	27	4,6

Stavanger – etablering av Joint Warfare Centre (JWC)

Våren 2006 ble første trinn av byggearbeidene for det permanente nybygget til JWC godkjent av NATO. Grunnarbeidene startet sommeren 2006, og hele bygget (13 000 kvm), inkl. IKT-systemer, forventes å være klar til drift høsten 2009. Prosjektet er høyt prioritert av NATO, og alliansen stiller derfor store forventninger til fremdrift. Hele prosjektet er kostnadsberegnet til om lag 800 mill. kroner. Av dette beløpet er den nasjonalfinansierte andelen (post 44) 160 mill. kroner. Disse utgiftene skal i hovedsak dekke merverdiavgift.

Post 75 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet

Norges utgifter til NATOs investeringsprogram for sikkerhet reduseres gradvis som følge av en økning i antall medlemsland, og at den totale budsjettammen har vært tilnærmet uendret de siste år. I tillegg vil en ny kostnadsfordelingsnøkkel, basert på brutto nasjonalinntekt, ytterligere redusere Norges utgifter til programmet. Nøkkelen innføres gradvis, og skal være fullt implementert i 2012.

Kap. 4760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
16	Refusjon fødselspenger	1 157		
18	Refusjon sykepenger	628		
45	Store nyanskaffelser	51 206		
48	Fellesfinansierte bygge- og anleggsinntekter	110 784	260 000	273 230
	Sum kap. 4760	163 775	260 000	273 230

Post 48 Fellesfinansierte bygge- og anleggsinntekter

Korrigert for priskompensasjon er posten økt med ca. 13 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Posten gjelder refusjoner fra NATO

ifm. NATOs investeringsprogram for sikkerhet i Norge. Inntektene blir justert hvert år ift. fremdrift og forbruk i autoriserte prosjekter i Norge. Inntektene på post 48 er i hovedsak knyttet til refusjon av utgifter ifm. bygningsarbeidene for nytt bygg til *Joint Warfare Center (JWC)*.

Kap. 1790 Kystvakten

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	809 759	816 689	842 563
	Sum kap. 1790	809 759	816 689	842 563

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for budsjettekniske endringer er posten videreført sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Imidlertid styrkes kapitlet ved lavere utgifter til EBA-forvaltning og tjenester fra Forsvarets logistikkorganisasjon, som følge av arealnedtrekk

og effektivisering i Forsvarsbygg og Forsvarets logistikkorganisasjon. Dette vil videreføre et fortsatt høyt nivå i bevilgningen til Kystvakten, og aktiviteten i nordområdene forutsettes derfor styrket i 2008.

Følgende overordnede budsjettekniske justeringer er foretatt:

Tabell 5.15 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2007–2008	25,9
Lønns-, pris- og soldatkompensasjon	-19,0
Endringer justert for kompensasjoner	6,9
Overføringer av oppgaver under Regional støttedfunksjon til andre kapitler	0,6
Overføring av oppgave fra kapittel 1732 Sjøforsvaret	-7,7
Andre tekniske endringer	0,3
Reell endring av posten	0,1

Overordnet oppdrag

I tråd med regjeringens nordområdesatsing skal Kystvaktens virksomhet i nordområdene også i 2008 gis prioritet. Kystvaktens budsjett er styrket reelt og meget vesentlig over flere år.

Kystvaktens sentrale oppgaver i fredstid er å hevde norsk suverenitet i norsk sjøterritorium og suverene rettigheter i havområder under norsk jurisdiksjon. Gjennom tilgjengelighet, tilstedeværelse og kompetanse skal Kystvakten medvirke til troverdig norsk suverenitetshevdelse, og ivaretaelse av norske rettigheter og forpliktelser i disse områdene.

Kystvakten er statens primære myndighetsutøver i norske jurisdiksjonsområder til havs, og skal håndtere episoder utenfor territorialfarvannet i fredstid. Videre skal Kystvakten gjennom tilstedeværelse og kontroll bidra til forsvarlig forvaltning av det marine miljø og sikkerhet langs kysten. Kystvakten skal prioritere evne til overvåking og kontroll, herunder synlighet i norske jurisdiksjonsområder. Sammen med det operative ledelsesapparat skal Kystvakten legge vekt på god situasjonsforståelse som grunnlag for effektiv utnyttelse av tilgjen-

gelige fartøysressurser. Tiltak rettet mot ulovlig, uregistrert og urapportert fiske (UUU-fiske) skal gis høy prioritet.

Kystvakten er en verdifull ressurs i kystberedskapen. Parallelt med de militære oppgavene utfører Kystvakten oppgaver på vegne av andre offentlige etater. På områder hvor andre myndigheter er tillagt primæransvar, skal Kystvaktens kontroll så langt som mulig skje etter anmodning fra vedkommende kontrollmyndighet.

Styrkestruktur og operativ evne

Kystvakten ledes av en stab i Oslo underlagt Forsvarsstaben og generalinspektøren for Sjøforsvaret, med KV Sør lokalisert til Haakonsværn og KV Nord til Sortland. Fartøysflåten er fordelt på havgående fartøyer og fartøyer for patruljering i kystnære områder, og består både av statlig eide fartøy og innleide fartøy. Et kystvaktfartøy på patrulje vil normalt dekke et spekter av oppgaver som overvåking, suverenitetshevdelse, myndighetsutøvelse og ressurskontroll. Kystvakten utgjør også en viktig innsatsberedskap ift. havarier, ulykker og miljøforurensning. Kystvak-

tens leveranse er tilstedeværelse i norske havområder med egnede enheter og kompetent personell.

Produksjonen måles bl.a. i antall patruljedøgn. Patruljedøgn alene sier imidlertid lite om effekten av Kystvaktens arbeid. Rett kontroll på rett sted til rett tid avhenger også av det totale situasjonsbildet og beslutningsgrunnlaget som etableres bl.a. gjennom overvåkning. I tillegg støtter Luftforsvarets maritime patruljefly Kystvaktens virksomhet.

Kystvaktens struktur er under modernisering gjennom en planmessig utskifting av eldre fartøy. Ved utløpet av 2008 vil fire nye og moderne innleide fartøy ha erstattet eldre innleid materiell. Det er i 2008 planlagt å seile inntil 15 fartøyer i Kystvaktens struktur. Kystvakten må i 2008 tilpasse aktivitet og seilingsmønster til de nye fartøyene som skal settes i drift og som er noe dyrere å drifte enn de gamle. Imidlertid kompenseres dette i noen grad av at de nye fartøyene har økt kapasitet og rekkevidde. Den maritime aktiviteten i nordområdene vil bli prioritert.

Som følge av forsinket innfasing av NH-90 og teknisk tilstand på Lynx-helikoptre, vil det også i 2008 være redusert tilgjengelighet på helikoptre til Kystvakten.

Ved beredskap og i krig skal Kystvaktens ressurser overføres til Kysteskadren (jf. kapittel 1732).

Utdanning, trening og øvelser

Gjennom kryssende tjeneste mellom Kystvakten og Kysteskadren vil Forsvaret oppnå optimal utnyttelse av Sjøforsvarets personell for å kunne løse freds-, krise- og krigsoppgavene. Derfor må Kystvakten også på dette området ses i sammenheng med kapittel 1732 Sjøforsvaret. Utdanningen fokuserer på å videreutvikle kompetansen med tanke på håndhevelse av norsk jurisdiksjon og løsning av oppgaver til havs og i indre farvann. Kystvakten gjennomfører jevnlig øvelser for å opprettholde en tilfredsstillende kompetanse mht. freds-, krise- og krigsoppgavene.

Kap. 4790 Kystvakten

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsinntekter	1 086	370	375
16	Refusjon fødselspenger	544		
17	Refusjon lærlinger	2 672		
18	Refusjon sykepenger	867		
	Sum kap. 4790	5 169	370	375

Post 01 Driftsinntekter

Korrigert for priskompensasjon er posten uendret i 2008 sammenlignet med saldert budsjett for 2007.

Kap. 1791 Redningshelikoptertjenesten

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	351 148	37 800	31 835
	Sum kap. 1791	351 148	37 800	31 835

Korrigert for budsjettekniske endringer reduseres Forsvarets andel av budsjettet for Redningshelikoptertjenesten med 6,8 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Dette skyldes

reduksjon av Forsvarets andel av vedlikeholdsutgiftene.

Redningshelikoptertjenestens aktivitet utvides i 2008 med etablering av tilstedevakt på flere baser, i tillegg til full redningsbaseetablering på Rygge.

Overordnet oppdrag

330 skvadron støtter Redningstjenesten på permanent basis. Faglig og budsjettmessig ansvar for tjenesten tilligger Justis- og politidepartementet, som setter krav til beredskap og tilgjengelighet. Hovedoppgaven for 330 skvadron i fredstid er å utføre søke- og redningsoppdrag så hurtig og sikkert som mulig ifm. ulykker til sjøs og til lands, spesielt når det er fare for at menneskeliv kan gå tapt. Det skal utdannes og trenes nødvendige besetninger til å sikre en tilfredsstillende redningshelikoptertjeneste. I tillegg til ivaretagelse av redningstjeneste, skal helikoptrene inngå i Statens luftambulansetjeneste og kunne yte transportstøtte ifm. krisehåndtering i norske områder.

Styrkestruktur og operativ evne

Redningshelikoptertjenesten videreføres i 2008 med tolv Sea King-helikoptre, organisert i 330 skvadron. Søk- og redningsoppdrag innenfor norsk myndighetsområde utføres etter oppdrag fra hovedredningssentralene. Det samme gjelder for luftambulansoppdrag. Militære oppdrag utføres etter oppdrag fra Fellesoperativt hovedkvarter og koordineres ved behov med hovedredningssentralene eller Justis- og politidepartementet.

Organisering av Redningshelikoptertjenesten

Det er foretatt en kartlegging av relevante kostnadsfaktorer for Redningshelikoptertjenesten. På dette grunnlag er det fastlagt en fordelingsnøkkel for kostnader som skal belastes Justis- og politidepartementet og Forsvarsdepartementet, formalisert i en driftsavtale mellom de to departementene. Dette innebærer for 2008 at Justis- og politidepartementet vil dekke i overkant av 90 pst. av de budsjetterte kostnader til operativ og teknisk drift. Forsvaret vil dekke det resterende beløp inkl. EBA-utgifter, i tillegg til kostnadene for utdanning av personellet. Justis- og politidepartementet fastlegger, sammen med Helse- og omsorgsdepartementet, bruk av 330 skvadron til luftambulansetjenester.

Justis- og politidepartementet vil utstede belastningsfullmakt til Forsvarsdepartementet for de utgifter som påløper.

Etablering av tilstedevakt på redningshelikopterbasene fortsetter, jf. Innst. S. nr. 156 (2001–2002) og St.meld. nr. 44 (2000–2001), og er forutsatt finansiert utenfor forsvarsrammen. Det skal i løpet av 2008 være etablert tilstedevakt ved Sola, Banak, Bodø, Ørland og Rygge. Sistnevnte vil bli oppsatt som ordinær base for å kunne understøtte etablering av tilstedevakt i Florø ved inngangen til neste langtidsperiode.

Kap. 4791 Redningshelikoptertjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsinntekter	273 994		
16	Refusjon fødselspenger	432		
18	Refusjon sykepenger	259		
	Sum kap. 4791	274 685		

Det budsjetteres ikke med inntekter på dette kapitlet. Refusjon fra Justis- og politidepartementet

budsjetteres på Justis- og politidepartementets budsjett.

Kap. 1792 Norske styrker i utlandet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	934 418	709 580	732 090
47	Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	22 493	40 000	
	Sum kap. 1792	956 911	749 580	732 090

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for lønns- og priskompensasjon er post 01 økt med 6,3 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Økningen skyldes videreført deltagelse i *Operational Mentor- and Liaison Team* (OMLT) i Afghanistan og *Civil-Military Cooperation-enhet* (CIMIC) i Libanon. I tillegg styrkes kapitlet ved lavere utgifter til tjenester fra Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO), som følge av effektivisering i FLO.

Regjeringen prioriterer deltagelse i internasjonale operasjoner innenfor rammen av multilaterale organisasjoner, spesielt FN og NATO. Det er regjeringens ambisjon at nivået på norsk deltagelse i internasjonale fredsoperasjoner skal økes. Kun operasjoner som er påregnelige og dermed også endelig kostnadsberegnet, er lagt inn i budsjettet. Det forventes derfor at utgiftene på kapittel 1792 vil øke, spesielt knyttet til en evt. deployering til Sudan. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget når de presise rammene og kostnadene for norsk deltagelse i internasjonale operasjoner i 2008, bl.a. i Sudan, er endelig avklart.

Overordnede målsettinger

Deltagelse med militære bidrag i flernasjonale operasjoner i utlandet er et sentralt element i vår sikkerhets- og forsvarspolitik, og tjener flere målsettinger. For det første demonstrerer den vårt lands vilje til å ta ansvar for å sikre stabilitet og menneskerettigheter i konfliktrammede områder. Videre tjener den vår egen sikkerhet ved å hindre at konflikter sprer seg og evt. utvikler seg til trusler mot Norge. Dessuten bidrar den til at vi opprettholder et godt samarbeid med sentrale NATO-allierte og andre nærstående land, hvilket i siste instans også styrker Norges sikkerhet. Slik deltagelse gir også løpende testing og utvikling av Forsvarets operative evne, herunder evne til militært samvirke med allierte og andre partnere. Styrkeproduksjon til flernasjonal krisehåndtering og opprettholdelse av beredskap til NATO og EU er utfordrende. Spesielt logistikk og sanitet for understøttelse av operasjoner er grensesettende kapasiteter, mens sambandsstøtten synes å kunne styrkes til et akseptabelt nivå. Det er økt fokus på å tilpasse vilkårene for personell i internasjonale operasjoner slik at tjenesten gjøres attraktiv og innebærer minst mulig belastning for personellet og deres familie.

Afghanistan

International Security Assistance Force (ISAF) utgjør i dag hovedsatsingsområdet for NATOs mili-

tære engasjement. Den største utfordringen i Afghanistan er knyttet til å sikre utbredelsen av sentralmyndighetenes autoritet og kontroll i provinsene. NATO har gjennom gradvis utvidelse av ISAFs operasjonsområde tatt et større ansvar for de sikkerhetsmessige aspekter i hele landet, bl.a. gjennom etableringen av regionale stabiliseringsenheter (*Provincial Reconstruction Team* – PRT). Samtidig tar afghanske myndigheter selv i økende grad over ansvaret for sikkerheten i Kabul. Afghanistan-operasjonen er NATOs mest krevende operasjon noensinne, og det gjenstår flere større utfordringer. For å håndtere disse, er en helhetlig strategi – der både politiske, militære, humanitære og utviklingsmessige virkemidler benyttes – av avgjørende betydning. Denne tilnærmingen vil regjeringen videreføre i 2008.

ISAF vil også i 2008 være hovedsatsingsområdet for Norges militære engasjement i utlandet. Det norske bidraget til ISAF er hovedsakelig stasjonert i nord, der Tyskland er største bidragsyter. Norsk engasjement i nord omfatter hoveddelen av den regionale stabiliseringsenheten (PRT) i Meymaneh i Faryab-provinsen, en hurtig utrykningsstyrke (*Quick Reaction Force* – QRF) med understøttelse, offiserer til det regionale kommandoen og den norske kontingentledelsen i Mazar-e-Sharif. Norge har siden våren 2006 bidratt til et flernasjonalt treningslag (*Operational Mentor and Liaison Team* – OMLT) for å støtte treningen av den afghanske hæren (*Afghan National Army* – ANA). Regjeringen vil videreføre og vurderer å ytterligere øke denne støtten i 2008. NATO vurderer dette som avgjørende for at afghanerne selv kan nå målsettingen om å ivareta egen sikkerhet. I tillegg stiller Norge med offiserer i ISAF-hovedkvarteret i Kabul. Bidragene understøtter NATOs prioriteringer i retning av økt tilstedeværelse i provinsene og trening og utdanning av Afghanistans egne sikkerhetsstyrker.

Basert på behovet for å fordele belastningen på Forsvarets personell og på de ulike kapasiteter og kompetansemiljøene vil det ilt. 2008 være aktuelt å justere innretningen på de norske styrkebidragene i Afghanistan. Regjeringen planlegger imidlertid å videreføre størrelsen på det samlede bidraget til Afghanistan.

Balkan

Selv om demokratiseringsprosessen på Balkan langsomt går i riktig retning, vil det fortsatt være behov for internasjonal militær tilstedeværelse. Det internasjonale militære nærværet ivaretas i dag av NATO i Kosovo og EU i Bosnia-Hercegovina.

NATO har lagt om *Kosovo Force* (KFOR) til en såkalt *task force*-struktur for å øke styrkens fleksibilitet og mobilitet, herunder evnen til effektivt å kunne håndtere kriser. NATO vil fortsatt ha en stor kontingent til stede i Kosovo inntil statusavklaringen for provinsen foreligger og sikkerhetssituasjonen tilsier at det kan foretas en gradvis nedtrapping. Norge tar sikte på å videreføre vår støtte til KFOR i form av stabspersonell og en etterretnings- og analyseenhet. Forespørsler om ytterligere norske militære og sivile bidrag vil kunne komme som følge av statusforhandlingene og endrede behov i Kosovo.

EU har siden januar 2005 hatt ansvar for den flernasjonale operasjonen i Bosnia-Hercegovina (Operasjon *Althea*), hvor også Norge bidrar med et begrenset antall militært personell. Situasjonen har nå utviklet seg så langt i positiv retning at regjeringen vurderer det som forsvarlig å avvikle det norske militære bidraget, og vil derfor trekke det hjem i begynnelsen av 2008. Norge vil fortsatt være representert i NATOs hovedkvarter i Sarajevo.

Middelhavet/Midt-Østen

Regjeringen planlegger å videreføre norsk deltakelse i den maritime overvåkningsoperasjonen *Operation Active Endeavour* i Middelhavet. Norsk deltakelse i operasjonen vil bli tilpasset tilgjengeligheten på kapasiteter, bl.a. som følge av innfasingen av nye fartøyer.

FN-resolusjon 1701 vedrørende UNIFIL ble vedtatt i FNs sikkerhetsråd den 11. august 2006. Regjeringen har i inneværende år tilbudt UNIFIL et såkalt *Civil Military Coordination Team*, på åtte personer, for en periode på ett år. Beslutningen forutsetter bl.a. at andre land stiller lignende bidrag, herunder et ledelselement for den multinasjonale avdelingen.

Sudan

Regjeringen vil, i tråd med Soria Moria-erklæringen, aktivt støtte FNs fredsoperasjoner i 2008, og

særlig øke fokus på Afrika. Dette gjøres for å bidra til å styrke både FNs troverdighet og fredsarbeide i Afrika, noe som kan motvirke politisk ustabilitet og lette menneskelig lidelse. Det planlegges med å videreføre norsk deltakelse i FN-operasjonen UNMIS i Sør-Sudan i 2008, samt stille et militært bidrag til en felles FN-/AU-operasjon i Darfur, UNAMID.

Øvrige

I tillegg planlegges det i 2008 med å opprettholde det norske nærværet ved enkelte andre internasjonale operasjoner på samme nivå som i 2007. Dette gjelder *United Nations Mission in Kosovo* (UNMIK), *United Nations Truce Supervision Organization* (UNTSO i Midt-Østen), *United Nations Mission to Ethiopia and Eritrea* (UNMEE) og *Multinational Force and Observers* (MFO) i Sinai, Egypt. Det dreier seg her om et mindre antall militære observatører og stabsoffiserer. I MFO innehar Norge sjefsstillingen frem til 2009.

Norge har deltatt substansielt med styrkebidrag fra alle forsvarsgrener fra oppstarten av NATOs hurtigreaksjonsstyrke – *NATO Response Force* (NRF). NRF er viktig for at NATO skal kunne ha evne til å ivareta hele bredden av militær krisehåndtering, også i norske områder. Videre er deltakelse i NRF viktig for å utvikle militær evne og bedre flernasjonalt samarbeid. Norge viderefører sin deltakelse i NRF i 2008.

Norge har også inngått et samarbeid med Sverige, Finland og Estland om å stille en nordisk innsatsstyrke til rådighet for EU (*Nordic Battle Group* – NBG), som står på beredskap første halvår 2008. De planlagte kostnadene til samtrening og øving av NRF og NBG dekkes innenfor forsvarsbudsjettet. Samtidig vil det ikke være mulig å forhåndsplanlegge hvor og hvordan NRF og NBG eventuelt vil kunne bli satt inn. Innsetting av norske bidrag som del av disse styrkene vil således være ikke-påregnelige operasjoner.

Kap. 4792 Norske styrker i utlandet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsinntekter	14 869	10 000	10 124
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	1		
18	Refusjon sykepenger	514		
	Sum kap. 4792	15 384	10 000	10 124

Post 01 Driftsinntekter

Post 01 er uendret sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Inntektene på kapitlet dekker inntek-

ter/refusjoner fra samarbeidsnasjoner og -organisasjoner ifm. operasjoner i utlandet. Bl.a. gjelder dette FN-refusjoner.

Kap. 1795 Kulturelle og allmenntilgittige formål

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsutgifter	234 162	207 879	223 589
60	Tilskudd til kommuner, <i>kan overføres</i>	19 500	19 500	19 500
72	Overføringer til andre	1 225	1 243	1 400
	Sum kap. 1795	254 887	228 622	244 489

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for budsjettekniske endringer er posten reelt styrket med 5,2 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2007. Økningen gjelder bl.a. styrking av budsjettet til Forsvarets musikk. I tillegg styrkes kapitlet ved lavere utgifter til EBA-forvaltning og tjenester fra Forsvarets logistikkor-

ganisasjon, som følge av arealnedtrekk og effektivisering i Forsvarsbygg og Forsvarets logistikkorganisasjon. Støtten til nasjonale festningsverk opprettholdes på et høyt nivå.

Følgende overordnede budsjettekniske justeringer er foretatt:

Tabell 5.16 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
Nominell endring 2007–2008	15,7
Lønns-, pris- og soldatkompensasjon	-4,7
Endringer justert for kompensasjoner	11,0
Overføring av EBA-kostnader fra kapittel 1720	-7,6
Oppgaver overført til Regional støttefunksjon (RSF)	1,7
Andre tekniske endringer	0,1
Reell endring av posten	5,2

Forsvarets musikk

Forsvarets musikk er en viktig tradisjons- og kulturbærer og et viktig kommunikasjonsverktøy i Forsvaret. De fem profesjonelle musikkorpene skal i første rekke dekke behov for militær musikk i Forsvaret, og markering av nasjonale høytider. Dette blir ivaretatt bl.a. gjennom forsvarsministerens og forsvarssjefens årlige festkonserter, fyrverkerikonserter, militære paradeoppdrag, avslutningshøytideligheter, samt eventuelle musikkoppdrag for militære styrker i internasjonal tjeneste. Forsvarets musikk skal også gjennomføre virksomhet rettet mot det sivile samfunn, når ekstern ressurstilgang og andre relevante hensyn gjør

dette mulig og hensiktsmessig. Aktiviteten skal med dette øke i 2008 sammenlignet med 2007. Forslaget til budsjett innebærer en økning av budsjettet til Forsvarets musikk med 2 mill. kroner ut over den økningen som ble gitt i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2007.

Forsvarsmuseet

Forsvarsmuseet skal gjennom faglig, museal og informativ virksomhet ta vare på den militære kulturarven. Denne kulturhistoriske virksomheten styrker Forsvarets identitet og synliggjør Forsvarets rolle. Museet bidrar med dette også til Forsvarets

omdømme og til å støtte rekrutteringen til etaten. Forsvarsmuseet har et styre som gir retningslinjer for driften, herunder utviklingen av museets organisasjon og produkter. I 2007 ble det gjennomført et strategisk utviklingsprosjekt i organisasjonen. Prosjektet har til hensikt å knytte museumsvirksomheten til Forsvarets behov og spesielle satsingsområder, sikre tidsriktig og effektiv virksomhet, og utvikle organisasjonen ved museet i tråd med dette og i lys av Forsvarets ressursituasjon.

Nasjonale festningsverk

Departementets målsetting er at de nasjonale festningsverkene skal ivaretas gjennom verdibevarende og tilstandsbasert vedlikehold og fremtre med verdighet. Derfor har regjeringen prioritert midler både til vedlikehold og investeringer i festningsverkene. Tilskudd til nasjonale festningsverk skal sammen med leieinntekter fra statlige og sivile brukere av festningene, dekke Forsvarsbyggs kostnader for å ivareta festningsverkene. For 2008 foreslås det avsatt 50 mill. kroner til dette formålet, som er en videreføring av saldert budsjett for 2007.

Tilskuddet er forutsatt å dekke:

- merkostnader til opprettholdelse av verdien ved passive nasjonale festningsverk, dvs. festningsverk som ikke er i Forsvarets eget bruk
- merkostnader til opprettholdelse av verdien ved aktive nasjonale festningsverk for spesielle objekter som ikke er dekket av husleieordningen eller på annen måte er inntektsbringende, f.eks. utomhusarealer og festningsmurer.

Post 60 Tilskudd til kommuner, kan overføres

Tilskudd til Kommunal- og regionaldepartementet

Omleggingen av Forsvaret har medført betydelige utfordringer for en rekke kommuner. Forsvarsdepartementet har i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet utarbeidet et opplegg for å støtte de kommunene som rammes hardest av For-

svarets omstilling. Til dette formålet ble det bevilget 19,5 mill. kroner over Forsvarsdepartementets budsjett i 2007. Kommunal- og regionaldepartementet fordeler midlene fylkesvis, bl.a. på bakgrunn av innspill fra Forsvarsdepartementet. Fylkeskommunene er delegert myndighet til å behandle og avgjøre søknader om omstillingsmidler fra berørte kommuner. Forsvarsdepartementet legger opp til å støtte dette arbeidet i 2008 med samme beløp som i 2007.

Post 72 Overføringer til andre

Departementet legger opp til å videreføre støtten på om lag samme nivå som tidligere år.

Stiftelsen Akershus festning for kunst og kultur

En viktig del av Forsvarsdepartementets visjon for bruk av Akershus festning er å styrke festningen som et aktivt byområde for allmennheten. Stiftelsen Akershus festning for kunst og kultur er i denne sammenheng en viktig bidragsyter med sitt varierte kulturprogram. Gjennom arrangement av historiske spill, foredrag og konserter rettet mot både barn og voksne, trekker stiftelsen gjennom hele sommersesongen et stort antall besøkende til festningen. Stiftelsen foreslås støttet med 1,1 mill. kroner i 2008, som er en økning på 0,2 mill. kroner sammenlignet med 2007.

Nordland Røde Kors krigsmnneum i Narvik

Museet ivaretar og formidler historien fra andre verdenskrig med spesiell vekt på det som skjedde i Ofoten-området. I tillegg til de besøkende henvender museet seg også til skoler og militære avdelinger i Nord-Norge. For denne målgruppen har museet nylig produsert en informativ CD som med bilder og lyd formidler begivenhetene rundt erobringen og gjenerobringen av Narvik i 1940. Museet foreslås støttet med 0,3 mill. kroner i 2008, som er en videreføring sammenlignet med 2007.

Kap. 4795 Kulturelle og almennyttige formål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
01	Driftsinntekter	12 319	2 288	2 316
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	99		
16	Refusjon fødselspenger	660		
18	Refusjon sykepenger	1 523		
	Sum kap. 4795	14 601	2 288	2 316

Post 01 Driftsinntekter

Korrigert for lønns- og priskompensasjon er posten uendret sammenlignet med saldert budsjett for

2007. Inntektene kommer i all hovedsak fra Forsvarets musikk og Forsvarsmuseets aktiviteter.

Kap. 4799 Militære bøter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2006	Saldert budsjett 2007	Forslag 2008
86	Militære bøter	498	1 000	500
	Sum kap. 4799	498	1 000	500

Post 86 Militære bøter

Inntektene gjelder militære bøter og er basert på erfaringstall.

Del III
Omtale av særlige tema

6 Informasjonssaker

6.1 Årlig gratis besøksreiser – endringer

Som følge av den varslede dialogen mellom Forsvarsdepartementet og personellorganisasjonene i St.prp. nr. 1 (2006–2007), om en ytterligere målretting av ordningen med årlig gratis besøksreiser, gjeninnføres i år to årlige enkeltreiser for befal og deres familie. Dette er et viktig personellpolitisk tiltak. Opphør av ledigplassreiser og en generell nedgang i antall reiser i Forsvaret har frigjort midler til innføring av to besøksreiser (to enkeltreiser) for befal og deres familie.

6.2 Lønnsprosjektet

Etter initiativ fra Forsvarsdepartementet har det vært gjennomført et lønnsprosjekt i Forsvaret, i samarbeid med de største arbeidstakerorganisasjonene. Bakgrunnen for arbeidet har bl.a. vært den kritikk som tidvis er blitt rettet mot Forsvarets lønssystem. Kritikken har dels vært rettet mot omfanget av feilutbetalinger, dels mot kompleksiteten av Forsvarets særavtaler. Siktemålet med arbeidet har vært å utrede og anbefale muligheter for en forbedret innretning av Forsvarets lønssystem og tilstøtende driftsområder, med særlig vekt på forenkling og forbedring av tariffsystemet. Oppfølgingen av anbefalingene, bl.a. med sikte på å redusere antallet særavtaler og forenkle de gjenstående, er igangsatt.

Prosjektet kom med en rekke anbefalinger innenfor 14 ulike områder, og anbefalingene vil bli lagt til grunn i det videre arbeidet, bl.a. ved revisjon av Forsvarets særavtaler.

Lønn er en av flere komponenter i en helhetlig personellpolitikk i Forsvaret, og er av betydning ifm. å rekruttere og beholde kvalifisert personell. Forsvaret må i et stramt arbeidsmarked oppfattes som attraktivt og konkurransedyktig også på lønnsnivå og lønnsutvikling. Selv om Forsvaret har mange ulike personell- og kompetanse kategorier, vil det være et overordnet mål at systemet som helhet oppfattes som rettferdig. Forutsigbarhet for den enkelte og for arbeidsgiver er vesentlig, ikke minst i et system som krever forholdsvis ofte skifte av stilling. Både for å redusere ressursbruken ved forvaltningen og for å minske risikoen for feilutbe-

talinger er enkelhet viktig. Prosjektet har derfor fremmet en rekke forslag for å forenkle avtaleverket og redusere behovet for særordninger. Forsvarsdepartementet vil komme nærmere tilbake til anbefalingene fra prosjektet og den videre oppfølgingen i kommende langtidsplan for Forsvaret.

6.3 Iverksetting av handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse

Forsvarsdepartementet ga ut en handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse i september 2006. De fleste tiltakene i planen er iverksatt i løpet av 2007. Handlingsplanen favner bredt og involverer alt personell i forsvarssektoren. Det er lagt stor vekt på lederforankring i implementeringen av tiltakene for at disse skal få ønsket effekt og understøtte kjernevirksomheten på en best mulig måte.

I mars 2007 ble det etablert en sentral varslingskanal for økonomiske misligheter. Det ble også utgitt felles etiske grunnregler og etiske retningslinjer for næringslivskontakt i forsvarssektoren. Disse er særlig vektlagt i det pågående kampflyprosjektet.

Departementets etiske retningslinjer skal være et verktøy for å sikre ryddighet i samarbeidet mellom Forsvaret og industrien. Dette innebærer at både Forsvaret og næringslivet må etterleve de etiske verdier og normer som Forsvarsdepartementet legger til grunn. Et viktig siktemål med handlingsplanen for holdninger, etikk og ledelse er å øke kunnskap og bevissthet om etiske utfordringer og stimulere til etisk refleksjon. I den sammenheng ga Forsvaret i april 2007 ut et eget hefte for dilemmatrening tilpasset sin virksomhet. Etatene har i tillegg utarbeidet egne planer og retningslinjer for sitt etikkarbeid tilpasset egen virksomhet og behov.

6.4 Første år med innkalling til frivillig sesjon for kvinner

Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004) slår fast at kvinner skal kalles inn til sesjon på lik linje med menn, men deltakelsen vil være frivillig. Høsten 2006 ble alle som var født i 1989 innkalt til sesjon i 2007. Ved utgangen av

februar 2007 hadde ca. 7 000 kvinner takket ja til frivillig sesjon. Pr. august 2007 hadde totalt 2 398 kvinner møtt på sesjon, og av disse ble 2 241 kjent tjenestedyktige. Innkalling av 1989-årskullet til sesjon fortsetter i løpet av høsten 2007. Det er forventet at frivillig sesjon for kvinner vil gi en økning i antall kvinner som tar førstegangstjenesten fra høsten 2008 med ytterligere økning i påfølgende år. Ettersom førstegangstjenesten i all hovedsak er hovedportalen inn til utdanning i Forsvaret, forventer man en økning i antall kvinnelige befalsskoleelever fra og med høsten 2009.

6.5 Disponeringsplikt til internasjonale operasjoner

Internasjonale operasjoner er en integrert og naturlig del av Forsvarets oppgaver, og disponeringsplikten skal sikre Forsvaret forutsigbar tilgang på personell til internasjonale operasjoner. For 2008 er det et mål å få til en jevnere fordeling av byrdene ved tjeneste i internasjonale operasjoner. Det er samtidig et mål å utnytte kompetanse og erfaring fra alle deler av forsvarrets organisasjon. Det vil derfor bli iverksatt økte krav til langsiktighet. Dette innebærer bl.a. at Forsvarets avdelinger vil få et større ansvar for å etablere og følge opp disponeringsplaner for eget personell som skal tjenestegjøre i internasjonale operasjoner.

6.6 Styrking av veteranenes rettigheter

For personell som tjenestegjør i internasjonale operasjoner er retten til økonomisk kompensasjon ved yrkesskade og død styrket sammenlignet med øvrige arbeidstakere i staten og i Forsvaret. Dette er nærmere regulert i en protokoll til en særavtale under hovedtariffavtalen. Personellet er dekket 24 timer i døgnet under opphold i operasjonsområdet. Det tilstås erstatning til personell som blir varig skadet på inntil 65G (ca. 4,3 mill. 2007-kroner), mot normalt etter hovedtariffavtalen opptil 15G (ca. 1 mill. 2007-kroner). De samme rettighetene gjelder personell som omkommer og som har forsørgeransvar. 65G utbetales i slike tilfeller til de etterlatte. For personell som omkommer, men som ikke har forsørgeransvar, utbetales det 4G til dødsboet mot normalt 2G. Personell som pådrar seg psykiske senskader omfattes i praksis ikke av dette regelverket og er henvist til å søke erstatning etter alminnelige erstatningsregler. Dette er en av grunnene til at en interdepartemental arbeidsgruppe, som ble nedsatt av Forsvarsdepartementet i november 2006, foreslår at det etableres et lovfestet objektivt erstatningsansvar for staten ved personskaade og død, herunder psykiske senskader,

som rammer personell som tjenestegjør i internasjonale operasjoner.

6.7 Utredning av helserisiko ved arbeid ved Forsvarets radarer

Statens strålevern, i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet og Forsvarets sanitet, avsluttet i 2007 et to-årig utredningsprosjekt knyttet til mulig helserisiko ved arbeid ved Forsvarets radarer. En arbeidsgruppe bestående av representanter fra ni ulike institusjoner, deriblant to utenlandske, deltok i arbeidet med kunnskapsstatus for yrkesmessig eksponering av ioniserende og ikke-ioniserende stråling. Denne rapporten konkluderer med at det ikke kan påvises noen sammenheng mellom arbeid ved Forsvarets radarer og risiko for helseskader.

6.8 European Defence Agency

European Defence Agency (EDA) er EUs byrå for fremskaffelse av militære kapasiteter gjennom samarbeid om styrkeplanlegging, materiell-, teknologi- og industrisamarbeid. Norge har som eneste tredjeland inngått en samarbeidsavtale med EDA. Avtalen gir Norge anledning til å delta som fullverdig partner i konkrete prosjekter og programmer, men gir ikke adgang til deltakelse i byråets politiske og strategiske prosesser eller beslutninger.

Samarbeidet med EDA er i positiv utvikling selv om status som tredjeland byr på utfordringer. Norge engasjerer seg på stadig flere områder og er særlig aktiv på teknologisiden, bl.a. i flere prosjekter som ble overført fra *Western European Armaments Organisation* (WEAO). WEAO ble lagt ned 1. september 2006. Norge deltar i byråets første fellesfinansierte teknologiprogram som har til hensikt å utvikle nye teknologiske konsepter for styrkebeskyttelse. Norge bidrar også med personell for gjennomføring av et prosjekt for utprøving av et system for operativ utnyttelse av taktisk sensorinformasjon.

6.9 Lokalisering av nye enhetshelikoptre for Kystvakten

Ved behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), vedtok Stortinget bl.a. å benytte Sola som base for de maritime helikoptrene. Ved behandlingen av Innst. S. nr. 234 (2003–2004), jf. St.prp. nr. 42 (2003–2004), anmodet Stortinget regjeringen om å lokalisere de nye enhetshelikoptrene for Kystvakten i nord, når disse ikke er på fartøy eller under vedlikehold av leverandør, til Bardufoss. Regjeringen ble bedt om

å fremme konkrete forslag innen innfasing av de nye enhetshelikoptrene skjer. Videre har Stortinget, ved behandling av Innst. S. nr. 194 (2004–2005), jf. Dokument nr. 8:69 (2004–2005), vedtatt at 337 skvadron skal lokaliseres til Bardufoss. Operativ testing og evaluering av NH-90 planlegges av praktiske grunner gjennomført på Rygge. Valg av Rygge for dette formålet påvirker ikke permanent lokalisering av NH-90.

6.10 Avtale mellom Forsvaret og Avinor

Regjeringen har gitt rammer for forhandlinger om etablering av nytt avtaleverk mellom Forsvaret og Avinor AS for å etablere en helhetlig, langsiktig og bærekraftig opprettholdelse av nødvendig lufthavn- og luftromskapasitet, og legge til rette for gode løsninger i et totaløkonomisk perspektiv. Ny samarbeidsavtale og samlet nytt avtaleverk skal forelegges Forsvarsdepartementet og Samferdselsdepartementet i løpet av høsten 2007.

6.11 Forsvarets kommunikasjonsinfrastruktur

For å ivareta Forsvarets etterspørsel etter dataformidlingskapasitet har Forsvaret etablert og videreutviklet nødvendig dataformidlingskapabilitet som kalles Forsvarets kommunikasjonsinfrastruktur (FKI). FKI består av tre hoveddeler, den mobile, den deployerbare og den stasjonære delen. Som en del av dette har Forsvaret siden midt på 1950-tallet driftet et eget landsdekkende telenett. Dette nettet ble i utgangspunktet etablert for å gi samband til steder der det sivile telenettet ikke hadde tilstrekkelig dekning, samt sørge for sikring av informasjon og robusthet på sambandssiden. Forsvaret leverer i tillegg teletjenester i begrenset omfang til enkelte andre offentlige instanser som del av totalforsvaret. Omleggingen av Forsvaret de senere år har medført endringer i operasjonsmønsteret med stor vekt på mobilitet, deployerbarhet og internasjonale operasjoner. Samtidig har sivil sektor utviklet delvis parallelle robuste telenett. Dette, sammen med den teknologiske utviklingen over tid, har redusert det militære behovet for eget telenett. De fleste NATO-land opererer i dag uten egne militære nett.

FKI er teknologi og kapitalintensivt, krever anslagsvis mellom 150 og 200 årsverk til drift/vedlikehold og nødvendige investeringer og driftes av FLO. Kostnadene for å holde driften i gang er meget betydelige. I tillegg kommer høye årlige investeringer innenfor et allerede stramt investeringsbudsjett i forsvarssektoren.

Forsvarsdepartementet vil på denne bakgrunn gjennomføre en utredning av to mulige hovedutviklingsretninger for FKI i den hensikt å oppnå betydelige økonomiske besparinger, og tilpasse den nasjonale kommunikasjonsinfrastrukturen til Forsvarets fremtidige behov på en sikker måte. Den ene er en videreføring av FKIs virksomhet i egen regi, men ved å gjennomføre effektiviseringer, herunder å utnytte næringssamarbeid i større grad enn det Forsvaret gjør i dag. En annen utviklingsretning er å overdra hele eller deler av den stasjonære delen av FKI til en ekstern nasjonal aktør som forpliktes gjennom lov og avtaleverk til å levere nødvendige teletjenester til Forsvaret. En slik ekstern aktør vil også være underlagt ansvarsområdene til Nasjonal sikkerhetsmyndighet og Post- og teletilsynet. Bak begge utviklingsretningene forutsettes det at ønsket effekt gjennom interneffektivisering alene ikke er mulig eller hensiktsmessig. En økt bruk av det sivile nettet vil kunne gi en betydelig sikkerhetsmessig verdi for den sivile kommunikasjonsinfrastrukturen som følge av Forsvarets krav til sikkerhet. Regjeringen vil prioritere å effektivisere internt i stedet for å sette tjenesten ut til eksterne aktører, dersom dette er mest hensiktsmessig.

Utredningen vil belyse alle relevante forhold, herunder de samlede kostnader, effekter og nytte vurdert i et levetidsperspektiv. Også det samfunnsøkonomiske perspektivet vil bli belyst. Regjeringen vil særlig legge vekt på personellmessige forhold i vurderingen. Hensynet til totalforsvaret, styring og kontroll, forholdet til NATO samt operative forhold, herunder bl.a. fleksibilitet, tilgang på nødvendig kompetanse og leveransesikkerhet vil tillegges betydelig vekt. Et godt, ryddig, konstruktivt og involverende forhold til arbeidstakerne og deres representanter er en forutsetning for å oppnå en vellykket gjennomføring. Arbeidstakerne skal involveres på et tidlig tidspunkt, og i samsvar med lov- og avtaleverk.

6.12 LOS-programmet i Forsvaret

LOS-programmet er Forsvarets satsing på nytt felles styringssystem for økonomi, personell og logistikk, og er således et viktig omstillingsverktøy for å nå målene for moderniseringen av Forsvaret iht. Stortingets vedtak. Programmet skal bidra til at Forsvaret får felles prosesser på tvers av alle forsvarsgrener og avdelinger.

Innføring av et felles eksternregnskapssystem ble realisert gjennom Leveranseprosjekt 1 i Program Golf. Det vises i denne sammenheng til Innst. S. nr. 175 (2005–2006), jf. St.meld. 10 (2005–2006), samt Innst. S. nr. 224 (2005–2006), jf. St.prp.

nr. 57 (2005–2006). En komplett elektronisk basert løsning for virksomhetsstyring, herunder full understøttelse for forsyningstjeneste, horisontal samhandel, lagerhold og materiellregnskap blir realisert gjennom Økonomiprojektet. Det vises i denne sammenheng til Innst. S. nr. 87 (2006–2007), jf. St.prp. nr. 20 (2006–2007).

Økonomiprojektet er et meget betydelig og høyt prioritert satsingsområde i Forsvaret, med viktige milepæler og leveranser i 2008.

Etter at Økonomiprojektet er avsluttet, gjenstår det å fullføre realiseringen av felles løsninger innenfor logistikkområdet. Dette prosjektet vil ha som ambisjon å gi Forsvaret en fullstendig logistikk-løsning, med bl.a. funksjonalitet for understøttelse av vedlikehold, avansert forsyning og anskaffelse i prosjekt. Forsvarsdepartementet vil

komme tilbake til Stortinget vedrørende dette prosjektet.

6.13 Om oppfølging av anmodningsvedtak fra Stortinget

6.13.1 Vedtak fattet i stortings-sesjonen (2006–2007)

Det er ikke fattet anmodningsvedtak for Forsvarsdepartementet i stortings-sesjonen (2006–2007).

6.13.2 Vedtak fattet i stortings-sesjonen (2005–2006)

Det er ikke fattet anmodningsvedtak for Forsvarsdepartementet i stortings-sesjonen (2005–2006).

7 Sektorovergripende miljøvernpolitikk

Miljøledelse vil i 2008 videreutvikles i alle deler av sektoren slik at grunnlaget for integrering av miljøhensyn i alle plan- og beslutningsprosesser forbedres. Årlig miljøredegjørelse vil utarbeides. Tredjeparts (ekstern) sertifisering av miljøledelsessystemet i deler av virksomheten vil bli vurdert gjennomført.

Miljøredegjørelsen for 2006 beskriver sektorens miljøutfordringer, gjennomførte tiltak og aktuelle tiltak på kort og lang sikt. Høsten 2007 ble det igangsatt et arbeid for å etablere status for sektorens handlingsplan, «Forsvarets miljøvernarbeid». Miljøredegjørelsen og status for sektorhandlingsplanen skal legges til grunn for videre innsats og prioritering av tiltak.

På grunnlag av miljøredegjørelsen for 2006, og som en oppfølging av St.meld. nr. 14 (2006–2007) Sammen om et giftfritt miljø – forutsetninger for en tryggere fremtid, St.meld. nr. 26 (2006–2007) Om regjeringens miljøpolitikk og St.meld. nr. 34 (2006–2007) Om norsk klimapolitikk, skal det rettes særskilt oppmerksomhet mot bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier, ressursforbruk, herunder bruk av energi, og utslipp av klimagasser og andre utslipp til luft.

Forsvaret skal ha miljøinformasjon som er relevant, dokumentert og tilgjengelig, for egen virksomhet og for allmennheten. Forsvaret skal i 2008 forbedre rutiner for å sikre oversikt og kontroll med virksomheten, herunder innsatsfaktorer, produksjonsmidler og produkter, som skader eller kan skade miljøet på kort eller lang sikt.

Innenfor følgende aktivitetsområder skal Forsvaret i 2008 prioritere å forbedre miljøprestasjon med hensyn til klimatiltak spesielt og miljøtiltak generelt: Eiendom, bygg og anlegg, transport, avfallshåndtering og innenfor anskaffelsesvirksomheten.

Tverrgående tema miljø og forbruk

Regjeringens handlingsplan for miljø- og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser, herunder miljøpolitikken for statlige innkjøp, gjelder for alle anskaffelser. Forsvarssektorens virksomheter skal etablere nødvendig kompetanse for å kunne stille miljøkrav og vektlegge disse ved alle typer anskaffelser. Bl.a. skal det legges vekt på fremtidsrettede

løsninger, beste tilgjengelig teknologi og «beste praksis» ved kjøp av varer og tjenester for å fremme miljø- og energieffektivitet.

Pilotprosjektet for innføring av økologisk mat ved Forsvarets kantiner i Midt-Norge er planlagt utvidet til hele landet med målsetting om å nå en andel på 15 pst. økologisk mat innen 2015.

Bevaring av naturens mangfold og friluftsliv

Som en følge av endrede behov tas mange skyte- og øvingsfelt ut av Forsvarets struktur. Betydelig personellinnsats til eksplosivrydding og kostnader knyttet til miljøopprydding vil måtte påregnes over en lengre periode. Hjerkinnskytefelt skal tilbakestilles til sivile formål og inngå i en utvidet verneplan for Dovre, hvilket innebærer fortsatt stor ressursinnsats over flere år.

Bevaring og bruk av kulturminner

Miljø- og kulturminnevern skal reflekteres i organisasjon, kompetanse og holdninger ved planlegging og gjennomføring av militær aktivitet og operasjoner i Norge så vel som i utlandet.

Rent hav og vann og et giftfritt samfunn

Forsvaret skal ha kunnskap om miljøgifter og utlekking av helse- og miljøfarlige kjemikalier fra bruk av ammunisjon, noe som gir grunnlag for å styrke utvikling og iverksetting av metoder og tiltak for avrenningssikring. Arbeidet med redusert bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier og substitusjon av miljøgifter i virksomhetene skal intensiveres. Det skal settes klare mål for redusert bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier.

Forsvarets mål er å øke kildesortering slik at mengde avfall til sluttbehandling ikke overskrider 25 pst. av generert avfallsmengde innen utgangen av 2010.

Et stabilt klima og ren luft

Forsvaret skal legge vekt på tiltak som bidrar til reduksjon i utslipp av klimagasser og utslipp av NO_x. Fremtidsrettede løsninger, beste tilgjengelig teknologi og beste praksis for å sikre miljøeffektive

løsninger, herunder høy energieffektivitet ved anskaffelse og modernisering av eiendom, bygg og anlegg skal ligge til grunn ved gjennomføring av investeringer og aktiviteter i Forsvaret.

Bruk av fossilt brensel til oppvarming skal vurderes, og en planmessig overgang fra bruk av oljekjeler til fornybar energi skal forbreides og igangsettes. Program Energiledelse i Forsvaret har målsetting om å konvertere 55 GWh til fornybar energi i perioden 2007–2010. I tillegg planlegges energiforbruket i Forsvaret i perioden redusert med 83 GWh årlig.

Program for ENØK i Forsvaret omfatter driftstiltak i energiledelsesprogrammet og investerings-tiltak for oppgradering av energitekniske anlegg for å redusere energiforbruket og redusere driftskostnadene, herunder oppgradering av strømforsyning og etablering av fjernvarme- og bioenergianlegg. Program for ENØK i Forsvaret vil bli videreført i 2008.

Forsvaret benytter trening i simulator innenfor flere fagfelt. Bruk av simulator gir mulighet for trening på grunnleggende ferdigheter og gjennomføring av mengdetrening uten forbruk av bl.a. drivstoff og ammunisjon. Bruk av simulator gir økt mulighet til å øve på vanskelige elementer man eller ikke får øvd på, som f.eks. brann og andre ulykkessituasjoner. Simulatorbruk må imidlertid kompletteres med trening i reelt miljø. Erfaring tilsier at miljøpåvirkninger i terrenget, forbruk av ammunisjon og utslipp av klimagasser reduseres ved bruk av simulator.

Miljøhensyn i operativ virksomhet

Norge ratifiserte i 2006 avtalen om miljøhensyn ved NATO-ledet militær aktivitet. Forsvaret har

lang og god erfaring med miljøvernoffiserer som deltar ved planlegging og gjennomføring av øvelser i Norge. Denne erfaringen skal videreføres og også nyttes ved internasjonale operasjoner. Forsvaret skal også redegjøre for miljøutfordringer og gjennomførte tiltak ved operasjoner i utlandet. Det er en ambisjon å gjennomføre en miljørevisjon av nasjonalt styrkebidrag i Meymaneh, Afghanistan, i 2008.

Forsvaret skal inneha nødvendig kompetanse for å kunne stille relevante miljøkrav til leveranser av tjenester og materiell og håndtering av avfall, herunder farlig avfall, i forbindelse med operasjoner i utlandet. Forsvaret skal gjennomføre tiltak for å minimere avfallsgenerering og redusere bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier i operasjoner i utlandet. Det er økt oppmerksomhet om fremskaffelse, forbruk og avhending av vann ved operasjoner i utlandet og de miljømessige utfordringer dette kan medføre. Vann kan være en knapp ressurs, og det kreves energi for å fremskaffe og behandle vann før og etter bruk. Forsvaret skal vurdere tiltak for å redusere vannforbruk til det strengt nødvendige.

Energiproduksjon ved internasjonale operasjoner til drift av utstyr, oppvarming og nedkjøling produseres ofte i generatoranlegg, hvilket resulterer i lokal forurensning, utslipp av klimagasser, transport av drivstoff og risiko for oljeutslipp. Forsvaret skal vurdere fremtidige løsninger med vekt på energieffektivisering og alternative metoder og utstyr for kraftproduksjon, oppvarming og nedkjøling.

8 Oppfølging av likestillingsloven § 1A i Forsvaret

I tillegg til tiltak for å fremme likestilling og å øke kvinneandelen i Forsvaret beskrevet i del I, punkt 3 Hovedmål og prioriteringer, er det besluttet at alle kvinnelige søkere til høyere militære stillinger skal omtales i innstillingen, uavhengig av rangeringen. Representantene i tilsetningsrådene skal ha kunnskap om Forsvarets satsing på likestilling og mangfold og ivareta dette aspektet ved innstillinger og tilsetninger.

Alle Forsvarets skoler skal gi utdanning i kjønnsrelaterte problemstillinger. Undervisningen skal tilpasses de ulike utdanningsnivåene og inngå i forberedelsene til internasjonale operasjoner. Før utreise skal soldatene få opplæring i de spesifikke kulturelle forhold som gjelder for den enkelte operasjon, deriblant forhold knyttet til kjønn og likestilling.

Forsvarets utstyr skal være tilpasset brukerne. Det er avdekket at bekledning og annet utstyr ikke i tilstrekkelig grad har vært tilpasset kvinner. Forsvarets avdelinger er ansvarlige for at kvinner får funksjonelt og tilpasset utstyr, og dette skal følges opp av den enkelte avdeling. Forut for innrykket av kvinner til frivillig verneplikt er det iverksatt et

arbeide for å bedre dette, samt gjennomføre nødvendige tilpasninger av eiendom, bygg og anlegg.

Når Forsvaret planlegger og gjennomfører øvelser, skal kjønnsaspektet som hovedregel inngå i øvelsesscenariene. Dette tiltaket skal ytterligere bidra til at kjønnsaspektet blir ivaretatt både i forbindelse med internasjonale operasjoner og i Forsvarets aktiviteter nasjonalt.

Forsvarsdepartementet har utarbeidet en handlingsplan for i de kommende årene å sette fokus på langsiktig arbeid med holdninger, etikk og ledelse, jf. omtalen under del III, punkt 6.3 Iverksetting av handlingsplan for holdninger, etikk og ledelse. Tiltak for å bidra til økt mangfold og inkludering samt å skape forståelse for dette, er sentralt i handlingsplanen. Aktuelle virkemidler er temakonferanser, dialog med målgruppene, aktiv bruk av intranett og samarbeid med andre virksomheter.

Likestillingssituasjonen i Forsvarsdepartementet og forsvarssektoren for øvrig, er beskrevet i del I, punkt 3.7.4 Mennesker, læring og utvikling og i del I, punkt 4.3 Forsvarsdepartementet. Forsvarssjefen redegjør for likestillingssituasjonen i Forsvaret i sin årsrapport til Forsvarsdepartementet.

Forsvarsdepartementet

tilrår:

1. I St.prp. nr. 1 om statsbudsjettet for år 2008 føres opp de summene som er nevnt i et fremlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap. 1700–1795	kr	31 540 172 000
b. Sum inntekter under kap. 4700–4799	kr	798 200 000

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2008, kapitlene 1700–1795, 4700–4799

I Utgifter:

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
Alle				
1700	Forsvarsdepartementet			
	01 Driftsutgifter	319 113 000		
	73 Forskning og utvikling, <i>kan overføres</i>	14 273 000	333 386 000	
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg			
	24 Driftsresultat	-511 000 000		
	47 Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	1 500 000 000	989 000 000	
1716	Forsvarets forskningsinstitutt			
	51 Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt	150 191 000	150 191 000	
1719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet			
	01 Driftsutgifter	360 594 000		
	43 Til disposisjon for Forsvarsdepartementet	18 000 000		
	71 Overføringer til andre, <i>kan overføres</i>	57 202 000		
	78 Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett, <i>kan overføres</i>	175 000 000	610 796 000	
1720	Felles ledelse og kommandoapparat			
	01 Driftsutgifter	1 620 280 000		
	50 Overføringer Statens Pensjonskasse, <i>kan overføres</i>	208 000 000		
	70 Renter låneordningen, <i>kan overføres</i>	6 000 000	1 834 280 000	
1723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet			
	01 Driftsutgifter	103 900 000	103 900 000	
1725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben			
	01 Driftsutgifter	2 174 458 000	2 174 458 000	
1731	Hæren			
	01 Driftsutgifter	3 967 421 000	3 967 421 000	
1732	Sjøforsvaret			
	01 Driftsutgifter	2 846 940 000	2 846 940 000	

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
1733	Luftforsvaret			
	01 Driftsutgifter	3 406 254 000	3 406 254 000	
1734	Heimevernet			
	01 Driftsutgifter	1 082 867 000	1 082 867 000	
1735	Etterretningstjenesten			
	21 Spesielle driftsutgifter	834 347 000	834 347 000	
1740	Forsvarets logistikkorganisasjon			
	01 Driftsutgifter	2 500 807 000	2 500 807 000	
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg			
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 1760, post 45</i>	881 255 000		
	44 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	10 000 000		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	7 693 293 000		
	48 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	260 000 000		
	75 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under kap 1760, post 44</i>	10 000 000	8 854 548 000	
1790	Kystvakten			
	01 Driftsutgifter	842 563 000	842 563 000	
1791	Redningshelikoptertjenesten			
	01 Driftsutgifter	31 835 000	31 835 000	
1792	Norske styrker i utlandet			
	01 Driftsutgifter	732 090 000	732 090 000	
1795	Kulturelle og allmenntilgittige formål			
	01 Driftsutgifter	223 589 000		
	60 Tilskudd til kommuner, <i>kan overføres</i>	19 500 000		
	72 Overføringer til andre	1 400 000	244 489 000	
	Sum alle		31 540 172 000	
	Sum Forsvarsdepartementets utgifter		31 540 172 000	

Inntekter:

Kap.	Post		Kr	Kr	Kr
		Alle			
4700		Forsvarsdepartementet			
	01	Driftsinntekter		200 000	200 000
4710		Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg			
	47	Salg av eiendom		152 000 000	152 000 000
4720		Felles ledelse og kommandoapparat			
	01	Driftsinntekter		2 216 000	
	70	Renter låneordning		202 000	
	90	Lån til boligformål		2 835 000	5 253 000
4723		Nasjonal sikkerhetsmyndighet			
	01	Driftsinntekter		2 700 000	2 700 000
4725		Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben			
	01	Driftsinntekter		39 677 000	39 677 000
4731		Hæren			
	01	Driftsinntekter		3 465 000	3 465 000
4732		Sjøforsvaret			
	01	Driftsinntekter		23 140 000	23 140 000
4733		Luftforsvaret			
	01	Driftsinntekter		58 180 000	58 180 000
4734		Heimevernet			
	01	Driftsinntekter		1 796 000	1 796 000
4740		Forsvarets logistikkorganisasjon			
	01	Driftsinntekter		225 244 000	225 244 000
4760		Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg			
	48	Fellesfinansierte bygge- og anleggssinntekter		273 230 000	273 230 000
4790		Kystvakten			
	01	Driftsinntekter		375 000	375 000
4792		Norske styrker i utlandet			
	01	Driftsinntekter		10 124 000	10 124 000
4795		Kulturelle og almennyttige formål			
	01	Driftsinntekter		2 316 000	2 316 000

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
4799	Militære båter			
	86 Militære båter		500 000	500 000
	Sum alle			798 200 000
Sum Forsvarsdepartementets inntekter				798 200 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II
Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2008 kan:

1. benytte alle merinntekter til å overskride enhver utgiftsbevilgning under Forsvarsdepartementet, med følgende unntak:
 - a) inntekter fra militære båter kan ikke benyttes som grunnlag for overskridelse.
 - b) inntekter ved salg av større materiell kan

benyttes med inntil 75 pst. til overskridelse av bevilgningen under kapittel 1760 Nyan-skaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.

2. ta med ubrukte merinntekter ved utregning av overførbart beløp.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser ut over gitte bevilgninger

III
Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2008 kan:

1. foreta bestillinger ut over gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1725		Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	
	01	Driftsutgifter	80 mill. kroner
1731		Hæren	
	01	Driftsutgifter	900 mill. kroner
1732		Sjøforsvaret	
	01	Driftsutgifter	800 mill. kroner
1733		Luftforsvaret	
	01	Driftsutgifter	1 600 mill. kroner
1734		Heimevernet	
	01	Driftsutgifter	300 mill. kroner
1740		Forsvarets logistikkorganisasjon	
	01	Driftsutgifter	300 mill. kroner

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1760		Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	
	01	Driftsutgifter	125 mill. kroner
	44	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel	100 mill. kroner
	45	Større utstysanskaffelser og vedlikehold	24 000 mill. kroner
	48	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel	150 mill. kroner
	75	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet	150 mill. kroner
1790		Kystvakten	
	01	Driftsutgifter	5 000 mill. kroner
1791		Redningshelikoptertjenesten	
	01	Driftsutgifter	90 mill. kroner
1792		Norske styrker i utlandet	
	01	Driftsutgifter	100 mill. kroner

2. gi Forsvarets forskningsinstitutt fullmakt til å ha økonomiske forpliktelser på inntil 60 mill. kroner ut over det som dekkes av egne avsetninger.

IV Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2008 kan gi tilsagn om økonomisk støtte ut over bevilgningen, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1700		Forsvarsdepartementet	
	73	Forskning og utvikling	10 mill. kroner

Andre fullmakter

V Nettobudsjettering av salgsomkostninger

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2008 kan trekke salgsomkostninger ved salg av materiell og fast eiendom fra salgsinntekter før det overskytende inntektsføres under kapittel 4760

Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg, post 45 Store nyanskaffelser og kapittel 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg, post 47 Salg av eiendom.

VI Organisasjon og verneplikt

Stortinget samtykker i at:

1. Forsvarsdepartementet i 2008 kan fastsette Forsvarets organisasjon slik det går frem av redegjørelsen i St.prp. nr. 1 (2007–2008).
2. Forsvarsdepartementet i 2008 kan fastsette lengden på førstegangstjenesten, repetisjonstje-

nesten og heimevernstjenesten slik det går frem av St.prp. nr. 1 (2007–2008).

3. Forsvarsdepartementet i 2008 kan gi øvrige bestemmelser slik det går frem av St.prp. nr. 1 (2007–2008).

4. Forsvarsdepartementet i 2008 kan verve personell innenfor rammen av de foreslåtte bevilgninger.
5. tidspunkt for yrkestilsetting etter gjennomført og bestått 3-årig grunnleggende offisersutdanning endres slik det går frem av St.prp. nr.1 (2007–2008).
6. enheter oppsatt med frivillige heimevernsoldater kan overføres til forsvarsgrener eller fellesinstitusjoner og nyttes i operasjoner i utlandet.

VII

Investeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2008 kan:

1. starte opp nye investeringsprosjekter, herunder større bygg- og eiendomsprosjekter, som presentert under Nye prosjekter i foreliggende proposisjon, innenfor de kostnadsrammer som er anført i St.prp. nr. 1 (2007–2008).
2. endre tidligere godkjente prosjekter som anført i St.prp. nr. 1 (2007–2008), herunder endrede kostnadsrammer.
3. starte opp og gjennomføre materiellinvesteringer av lavere kategori, samt byggeprosjekter med en nasjonal andel som ikke overstiger 100 mill. kroner.
4. nytte bevilgningen på den enkelte investeringspost, hhv. post 44, 45, 47 og 48 fritt mellom formål, bygg- og eiendoms-kategorier, anskaffelser og prosjekter som presentert i St.prp. nr. 1 (2007–2008).
5. gjennomføre konsept- og definisjonsfasen av planlagte materiellanskaffelser.
6. igangsette prosjektering av byggeprosjekter med en samlet utgift tilsvarende 5 pst. av bevilgningen på de respektive poster.

VIII

Fullmakter vedrørende fast eiendom

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2008 kan:

1. avhende fast eiendom uansett verdi til markedspris når det ikke foreligger annet statlig behov for eiendommen. Eiendommene skal normalt legges ut for salg i markedet, men kan selges direkte til fylkeskommuner eller kommuner til markedspris, innenfor EØS-avtalens bestemmelser. Dersom eiendommene er aktuelle for friluft- eller kulturformål kan de selges på samme vilkår til Statskog SF hvis ikke fylkeskommuner eller kommuner ønsker å kjøpe eiendommene.
2. avhende fast eiendom til en verdi av inntil 100 000 kroner vederlagsfritt eller til underpris når særlige grunner foreligger.

Vedlegg 1

Ordninger i tilknytning til verneplikten

I det etterfølgende gis en oversikt over de bestemmelser som gjøres gjeldende for verneplikten i 2008. Dette er i hovedsak en sammenfatning av tidligere vedtaksposter for ordninger som vil bli videreført uten nevneverdige endringer. For detaljene i vedtaksformuleringene vises det til St.prp. nr. 1 (1989–1990) og Innst. S. nr. 7 (1989–1990). Senere tids ordninger er anført med budsjettåret i parentes.

Ordninger i tilknytning til førstegangstjenesten

Det forutsettes at tjenestetidsreduksjonene ikke vil få konsekvenser for beredskap eller svekke rekrutteringsgrunnlaget for flernasjonale fredsoperasjoner. Eventuelle utdanningsmessige svakheter skal i størst mulig grad tas hensyn til ved mobiliseringsfordeling av mannskapene, f.eks. ved at de overføres til Heimevernet.

Særordninger

Arbeidsledige har prioritet ved innkalling til førstegangstjeneste (1990).

Personell med eneomsorg for barn gis utsettelse med førstegangstjenesten så lenge denne status vedvarer og inntil utløpet av det år den vernepliktige fyller 33 år (1991).

Personell som driver selvstendig husdyrhold gis under særskilte vilkår utsettelse med førstegangstjenesten så lenge denne status vedvarer og inntil utløpet av det år den vernepliktige fyller 33 år (1998).

Fellesbestemmelser

Til hjelpetjeneste i tilknytning til repetisjonstjeneste og etterutdanningskurs kan det kalles inn vernepliktige, som ikke er mobiliseringsdisponert

til militær avdeling eller ved Forsvarets fellesinstitusjoner.

Vernepliktig personell (befal og menige) som er mobiliseringsdisponert ved staber eller avdelinger, og som det er påkrevet å trene eller å øve hvert år, kan kalles inn til inntil 21 dagers repetisjonstjeneste/kurs hvert år.

Vernepliktig og utskrevet befal kan innkalles til etterutdanningskurs av inntil tolv dagers varighet. Hæren kan kalle inn vernepliktig og utskrevet befal som sier seg villige til sjefsstillinger og forutbestemte nøkkelstillinger på lavere og midlere nivå, til etterutdanningskurs av inntil fem ukers varighet (1996).

Innkallinger for repetisjonstjeneste/-kurs skal skje innenfor rammen av det totale antall dager og antall ganger som er fastsatt for slik tjeneste.

Leger, tannleger, veterinærer, farmasøyter, psykologer, teologer og studenter i disse fag som har gjennomført tolv måneders førstegangstjeneste, kan innkalles til 90 dagers tjeneste ved stab eller avdeling. Leger kan alternativt gjøre tjeneste ved styrker i utlandet hvor Norge deltar (2000).

Teologer som har gjennomført 15 måneders førstegangstjeneste kan pålegges repetisjonstjeneste tre ganger (1995).

Vernepliktig personell som gis utsettelse med sin tjeneste, kan kalles inn til avtjening av resttjeneste ved andre avdelinger, uansett rulleførende enhet og om nødvendig i annen budsjettermin.

I tillegg til repetisjonstjenesten kan vernepliktig og utskrevet befal, menige spesialister og spesielle faggrupper for en mindre del av den enkelte avdelings organisasjonsplan i krig gis inntil ti dagers tjeneste. Befal og spesialister i Heimevernet kan gis inntil tre dagers tjeneste.

Felles øvre grense for samlet ordinær tjenesteplikt er 19 måneder.